

CJ
831
L257

Constantio.

CONSTANTII LANDI, 1521-1569
COMPLANI COMITIS,
SELECTIORVM
NVMISMA TVM,
PRAECIPVE ROMANORVM,
EXPOSITIONES,
elegantibus nummorum ectypis, &
indicibus necessariis instructæ.

LVGDVNI BATAVORVM
Procudit BALDWINVS VANDER Aa.

MDC XCV.

CLARISSIMO & ERUDITISSIMO

Librarian
Woodbury
12-3-24
11204

V I R O

D. PETRO DEINOTIO,

J. V. D.

STUDIORVM HUMANITATIS, ET EXQVISITAE
CVJVSVIS ELEGANTIAE

CVLTORI AMANTISSIONO

FÆLICITATEM.

um hoc quicquid est libelli, primas rei libra-
riæ curas nostras, in Musarum tuarum sacra-
rio, tibi, Vir præstantissime, sacrum suspen-
dere cogito, haud temerè illud Peligni vatis
mihi ipse subinde objicio,

*Quis mel Aristæo, quis Baccho vina
Falerna,*

Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?

Sed nec propterea, quod abundantissimam eorum omnium
quæ ad antiquitatis studia conferunt, tibi suppetere penum fa-
tis sciam, minus persuasum habeo hoc opusculum, eā facie
qua vides recusum, sacrum tibi facere. Etenim vel in hoc ipso
non contemnenda semper prisci ritus exempla, & ab agricolis
quidem petita, sectari me nequaquam pudet: quorum eam religio-
nem novisti, ut frugum primitias agrestibus suis Diis, quorum be-
neficio fœcunditatem agrorum referebant acceptam, grato liba-

EPISTOLA DEDICATORIA.

rent animo. Hoc , inquam , ego commonefactus exemplo , non alii quām tibi has novē impressas chartas debere me censui. Non hīc singula repetam beneficia & merita , quibus tum me , tum vel maximē fratrem meum , mihi carissimum , toties prosecutus es: pr̄sertim dum ex tua quam instructissimam & omnium eruditorum oculos ad se trahentem possides , venerandæ antiquitatis supellestile insignem gemmarum lapidumque , omni auro pretiosiorum , suppeditaveris numerum : tuique omnino muneris feceris , illam Clarissimi Antverpiani Dactyliothecam rarissimorum ectyporum accessionibus immensum creuisse. Non , inquam , pro his vel talibus plurimis aliquas hic gratias , quæ tibi debentur ingentes , persolvere animus est ; quum locus opportunior , his publicè testandis grateque agnoscendis , longe doctiori calamo , datus sit. Potius eorum quæ me speciatim tangunt , quibusque tibi totus devin&tus sum , meminerim. Talem scilicet , Vir pr̄stantissime , te semper expertus sum , ut qui propensissimè rei meæ & commodo velles inservire. Nam cum pro humanissima tua facilitate (qua tot alios majoris nominis viros quotidie demerere non desinis) s̄p̄e in ipsa Musarum tuarum penetralia , bibliothecam tuam innuo , illud Græcæ Latinæque sapientiæ , omnisque liberalis doctrinæ κερπονιάζειον , me admitteres , auctor mihi nunquam non exististi vel optimorum scriptorum edita recte cognoscendi , vel iis emendatius & nitidius quandoque recudendis , aliquam gratiam apud eruditum orbem ineundi. Quibus stimulis candido animo non semel à te mihi subditis , has *illusterrissimi Placentini Comitis super selectis Numismatibus dissertationes* , elegantioribustypis expressas , & ab optimis petitis Antiquariis nummis illuminatas , publicare , & quò gratitudinis meæ erga te qualecunque exstaret argumentum , tibi consecrare placuit.

Ec-

EPISTOLA DEDICATORIA.

Ecquis hic scriptor, & unde domo sit, quāmve illustri loco natus, satis declarat ipse, dum se passim *Complanum Comitem* indiget: nec dedidisse sese soli antiquitatis studio, sed præterquam Philosophiæ, Jurisprudentiæ quoque navatam ab se operam, aliquoties manifestat, ut pag. 30. ubi se ipse citat in suis, quas jam ediderat, *Juris Civilis exercitationibus*. Quanti verò hæ misceljorum numismatum expositiones faciendæ sint, meum dijudicare non est: satis fuerit ad Auctoris hujus laudem, eum vixisse & fuisse unum inter lucida illa Italiz sidera, quibus orientibus spissæ barbarie tenebræ coeperunt discuti. Quid, quod non ultimus Antiquariorum, Levinus Hulsius album calculum huic scripto addat? Is nempe in Elencho Auctorum qui de numismatibus scripserunt, hæc de nostro: *Constant. Landus, Illustriss. Comes, Italus, aliquot Impp. Romanorum numismata eruditissime explicavit*, &c. Non ubique tamen, fateor, exactissimas nummorum vel relationes, vel interpretationes curiosus lector offendet: at hoc non tam vitio scriptori nostro, quam exesis nimia vetustate aut incuria numismatibus æquus quilibet vertet. Tanto autem facilius condonabit is, qui ad tempus illud, quo Auctor hic scripsit, respexerit: exilem enim tum erutorum istiusmodi monumentorum, præ uberrimâ talium segete, qua hodie luxuriari licet, deprehendimus fuisse penuriam. Quare non omnem mihi pacem denegaverit Reverend. Abbas Nicasius, in dissertatione de nummo Pantheo cap. 5. si eum duriori minus vocabulo uti potius debuisse existimem in damnanda Constantii Landi mei relatione nummi, Hadriani Antinoum in una, tripodem cum lauru in altera parte referentis. Quis enim magis ingenuè, & minus infolenter de se suisque scriptis profiteatur, ac facit noster ille Comes? qui cum pag. 99. sic concisa & propemodum deleta nummi verba erat

EPISTOLA DEDICATORIA.

erat questus, ut vix legi possent, tandem pag. 101. suam super eo nummo dissertationem his verbis claudit: *Boni igitur consulat lector hunc laborem nostrum, quem nunc suscepimus, in exponendo hoc numismate, præter institutum nostrum: quod si quis ex antiquariis doctius enarraverit ac interpretatus fuerit rectius hoc numisma, ei & ego habebo maximam gratiam, quod aliquid ab eo dicerim: & quod illustriora redditia fuerint, quæ ab aliis non sat rectè intellecta, nondum suam claram lucem receperunt.* Eundem animi, ab omni arrogantia alieni, candorem saepe alibi præfert, dum veniam ab lectoribus petit, si secus quid, vel non sat eruditè perscripserit. Similem ego quoque abs te, **Præclarissime DEINOTI**, veniam peto, si vel diu nimis his immoratus sim, vel quovis alio modo hic peccárim. Prima quæ in usum Reip. literariæ tentavimus, sacra tibi facta, placido suscipias animo, ita subditurus mihi calcar, ad majora in eruditorum commodum profliganda. Porro sicut me totum favori & benevolentiae tuæ, ita te tutelæ sempiterni Dei commendo, qui pro bono suo placito diu & prosperrimè te terris frui sinat. Quod vovebat

Nomini & meritis tuis

Devinctissimus

BALDVINVS VANDER Aa.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO ORNATISSIMO QVE
VIRO
BERNARDO BORGONTIO
VRBIS PLACENTINAE PRAEFECTO
INTEGERRIMO, GVERNATORIQVE AEQVISSIMO
CONSTANTIVS LANDVS, COMES
S. D. P.

INTERPRETATIONES meas in quadam
Romane antiquitatis Numismata tibi (optime Bergunti) in presentia donare constitui:
tum quia video te Romanarum antiquitatum
studiosissimum esse, quod etiam Museum tuum
undique exquisitis veterum imaginibus claro-
rum virorum, ac æneis formis insignitum ac
ornatum indicat: licet idem Museum mul-
tiplici non solum juris civilis, sed etiam po-
litioris literaturæ librorum supellecile habeas extructum. Nam
quos tu libros, qui ad divinam & humanam justitiam faciant, non
conquististi? Quid narrem humaniores libros, qui ad Græcam, Lat-
inamque cognitionem faciant? cum innumerabiles sint: in quibus (dum
à gravioribus studiis paululum secedis, & ab auditorio desistis) ju-
cundè ac peramanter conquiescis: ut illi etiam idem libri te ad con-
dendos aliquando amæniores, & eruditos versiculos, ac elegantes
oratiunculas perscribendas excitant, & eliciant. Quæ omnia (tan-
ta est tua erga me humanitas & benevolentia) ut aliquando mihi
ostendere familiariter dignatus sis. Tum illud movit animum
meum, ac planè impulit, ut tibi potius, quam alii hæc mea
scripta inscriberem, quodd innumerabilia apud te perantiqua nu-
mismata saepius vidi: ærea nempè, argentea, & aurea, quæ
tu sic belle & politè asservas, ut præter sensum, quod in illis
apertum, & certum elicis, te non minus præstantissimum justitiae

* *

An-

D E D I C A T I O.

Antistitem , ac sacerdotem , quām gravem , severumque huma-
narum rerum cognitione , & doctrina varia instructum judicem ,
omnibus cognitum exhibeas. Quod sentiens illustrissimus ac excel-
lentissimus Dux Ferrariensem , Hercules Estensis II. princeps
vero IIII. te in summum Consiliarium sibi adlegit , ac Ferra-
riensis civitatis moderatorem præfectumque constituit. Id sensit
& Dux primus illustrissimus Petrus Aloysius Farnesius Placentiae
& Parmæ , cùm patriæ meæ te in prætorem elegit. Idem Dux
nostrer optimus Octavius nuper conprobavit , cùm illi redditam à Ca-
rolo Quinto Cæsare Augusto Placentia , tibi uni præfecturam ur-
bis , ac prætorii subsellium , ac viro singulari & integerrimo de-
mandavit : nullum ad moderandos urbis mores , ac ad justitiæ
obeunda negotia , ac expedienda idoneum te magis animo reputans :
quod etiam judicium tanti principis summopere laudandum , &
ex-
tollendum ab omnibus bonis existimo , cùm videamus te nunquam
desistere indies , quin quæ ad justitiæ munus pertineant , per te
exequantur. Quām mitis es in audiendo ? quām humanus in colli-
gendo amicos ? quām expeditior ad imponendum litibus longis fi-
nem ? quām in omnibus prudens & bonus ? Quod si talem virum
tulissent prisca secula , Romana respublica fortunatior te uno fuis-
set. Quid candorem animi tui , quid peritiam antiquitatis , qua
valde eruditus es , prædicem ? Hæc non epistolam , sed integrum ,
justumque opus exquirunt. Hæc igitur omittam in præsentia , cùm
satius sit hæc (ut ait Sallustius de Carthagine) silere , quām pauca
dicere. Porro sunt & alia , quæ præcipue in causa sunt , ut tibi
hunc meum libellum Numismatum destinare debeam. Nempè amor
tuus , ac humanitas illa tua erga me inenarrabilis , qua aded in
me soles uti , ut mibi potius parentis esse loco videaris , quām pa-
tron. Non hic tibi , amantissime Bergunti , eas gratias , quas
referre debo , sed quas possum , refero de benignitate ac facil-
tate in me tua , & non protrita benevolentia. Illud tamen accedet
amori nostro , quod hæc qualiacunque mea scripta in tuum decus ,
& mutuam benevolentiam , & simul comprobatam exhibunt. Sed
hic non , ut ab aliis seriem Cæsarum , & quasi per cohortes , sed
miscellanea Numismatum , prout illa per intervalla temporum mi-
hi videre contigit , enarrata habebis , nec illa imaginibus suis osten-
tata

DEDICATIO.

tata à me nunc expectabis: quod scio à plerisque factitatum. Non enim id nos efficere valimus, licet omni cura studuerimus: tum inopia angustiaque temporis: tum periti artificis delineatoris que carentia: tum avaritia librariorum, & quorundam nimia quadam scrupulositate, quorum erant nummi, sunt enim quidam plebei homines sic pecuniae antique, monetæque Romanæ domi retinentissimi, & adeo superstitione, ut eam vix permittant lucem, instar Euclionis Plautini, aspicere: sunt alii in hoc animo obdurati, qui etiam si ipsi antiquitatem ignorent, aliis quod explicent, non lunt concedere: parum amicis fidentes, homines meherculè impuri & indigni, & qui mereantur, ut ipsis tam præclara veterum simulachra, tanquam nobilis rerum vetustarum memoria, & supellex antiqua literataque auferantur, & melioribus donentur: cùm solum hæc ad pompam & ostentationem quandam, non ad utilitatem illi habeant. Quod si nobiles sint, ac illustri generosoque animo prædicti non committant, quin eorum opera, & exhibita amicis hujusmodi moneta, omnia antiquitatis monumenta brevi non enucleentur, & ut tandem ad lucem perveniant. Ecquidnam est aliud Romanarum antiquitatum studiosissimos homines hoc thesauro fraudare, quam sitientes à vivo flumine, ac liquido fonte, ne sitim sedent, deturbare ac depellere? Quidque hoc aliud est, quam cœlare gemmas in lutoque habere involutas? & quid aliud tandem est, quam ipsius priscæ virtutis honores, ac majestatem Romani Imperii in perpetuam oblivionem, Lethæaque flumina demergere? Quis hos igitur appellat antiquitatis amatores? qui tantum oculos, & illos illiteratos pascunt, non animum, non pectus erudiunt: qui tantum admirantur, quod nesciunt: veluti illi servi, qui nimis apud veteres studiosè tabulas pictas, aut vasa Corinthia, aut quid simile arte elaboratum intuentur. Jam per Deum immortalem concedant aliis benignè, quod ipsi ignari usū nequeunt fungi, nec ingenio percipere, aut intellectu attingere. Hoc in præsentia volui dixisse, non quod expostulem eos, qui hisce antiquis rebus abundant, ut illa aliis donent, sed ut saltem literatis hæc commoda præsent, & à doctioribus velint sibi explicari, quæ ipsi non intelligunt. Ne res hujusmodi cognitione dignæ apud se depereant, quæ sibi aliisque emolumento esse possunt. Tu autem interea illustris

DEDICATIO.

ac humanissime Bergunti, hos meos labores qualescumque suscipere
Et amplecti non dignaberis, laetisque vultu haec a me enarrata
numismata, ut jam fecisti, cum illa judicio tuo his elapsis mensi-
bus supposui, que etiam tuo judicio tum comprobata nomine tuo
exire volui, ut si quid habebunt censores, quod in his me repre-
hendant, sciant me sub tuis auspiciis hoc opus primum edidisse:
ideo me sub tuo clypeo protectum, illorum tela non valde formida-
turum. Vale, vir omnium virtutum singulare domicilium, Et Par-
mæ decus ac splendor incomparabilis, Et Constantium Landum toto
eius vitae tempore praestanti tuae virtuti ac probitati addictissimum
(ut facis) ama. Ticini 7. Cal. Junii M.D.LIX.

SCRI-

SCRIP TORVM

Quorum vel citatio, vel illustratio facta est,

CATALOGVS.

A.

Ablavius.
Accurfius.
Acolius (Benedictus)
Aelianus.
Agathyllus.
Agricola (Georgius)
Alciatus.
Alexander ab Alexandro.
Alexander Aphrodisiensis.
Ammianus Marcellinus.
Ammonius.
Amyrianus.
Anacreon.
Antiochius Syracusianus.
Aphronius.
Appianus Alexandrinus.
Aristophanes.
Aristoteles.
Artemidorus.
Ascenius Padianus.
Athenaeus.
Augustinus.
Ansonius.

B.

Bayfius (Lazarus)
Bembus (Petrus)
Beroius.
Budeus.

Calcagninus.
Calius.
Capitolinus (Julius).
Cassiodorus.
Cassius (Dion).
Cato.
Celsus.
Cicero.
Claudianus.
Cleopatra de mensuris.
Costalinius (Petrus)
Crinitus (Petrus)
Critolans.

D.

Demagoras.
Diaconus.
Digestorum libri.
Dionysius Halicarnassensis.
Dionysius Chalcidensis.
Dioscorides.
Dracon Corcyrensis.

E.

Epigrammata vetera Graeca.
Erasmus.
Europius.

** 3

F.

Fannius.
Fredericus (Scotus)
Festus.
Ficinus.
Firmicus.
Flaccus (Valerius)
Flaminius (M. Antonius)
Fulgentius.

G.

Galenus.
Gellius.
Gyraldus (Lil. Gregorius.)

H.

Herodianus.
Hesiodus.
Hieronymus.
Hemerus.
Horatius.

I.

Josephus.
Josippus.
Irenicus (Franciscus)
Junius Cordus.
Justinianus.

74

SCRIPTORVM CATALOGVS.

Juvenalis.

L.

Labadinus (Benedictus)
Lactantius.
Leonicus Thomaeus.
Livius.
Lucanus.
Lucianus.
Lycophron.

M.

Macrobius.
Majorianus.
Mariannus.
Marnillus Tarchoniata.
Merula (Georgius)
Molsa (Marius)
Mutius Histriensis.

N.

Niphus Suetianus.

O.

Orus Apollo.
Otto Phrisingenis.
Ovidius.

P.

Patritius (Franciscus)
Pausanius.

Perfins.

Petrarcha.

Philander (Guliolanus)

Phornutus.

Picus (Johannes Mirand)

Pierius Valerianus.

Pindarus.

Plato.

Plantus.

Plinius.

Plutarchus.

Politianus.

Pollux.

Posevinus.

Probus (Valerius.)

Ptolemaeus (Claudius.)

Q.

Quintilianus.

R.

Renchlinus.

Rhodiginus.

Rondeletius (Gulielmus.)

S.

Sabellicus.

Sallustius.

Sannazarinus.

Seneca.

Servius Grammaticus.

Solinus.

Sophocles.

Sophron.

Spartianus.

Strabo.

Suetonius.

T.

Tacitus.

L. Taruntius.

Thylefus (Antonius)

Tibullus.

Trebellius Pollio.

V.

Valerius Maximus.

Varro.

Vegetius.

P. Victor.

Vicus (Eneas)

Vida.

Virgilinus.

Vitruvius.

Volfinus Marianus.

Ursus Vellius.

Vulcatius Terentianus.

X.

Xenazoras.

Xenophon.

Z.

Zenodotus.

NV-

NVMISMATVM EXPLICITORVM

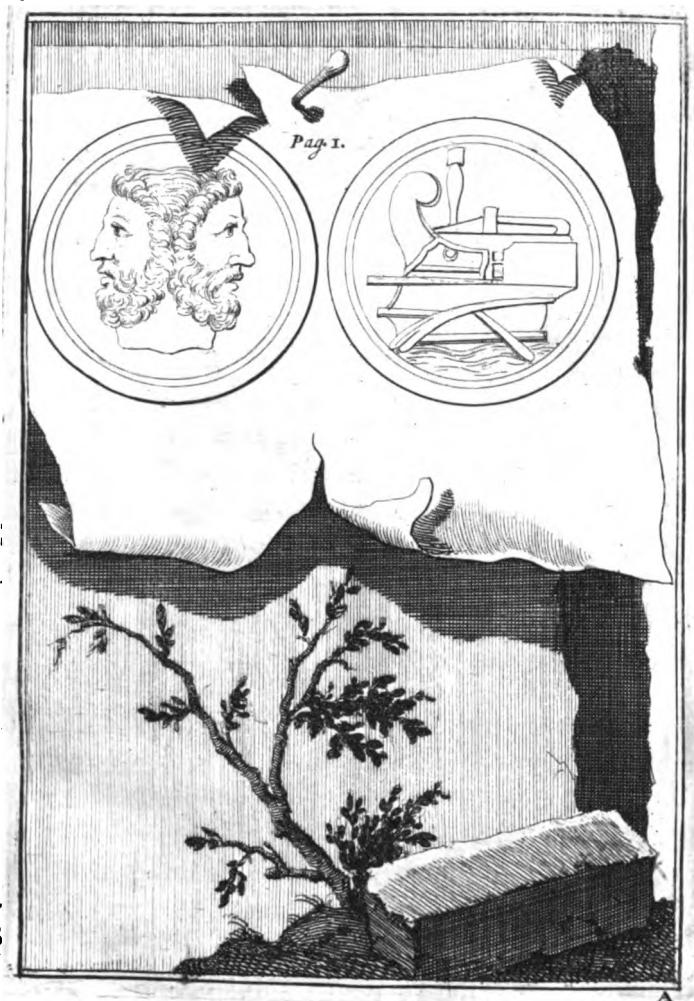
S Y L L A B V S.

J anus Bifrons.	1	Pilenus cum duobus pugionibus.	57
Æneæ parentem gestantis Pietas.	7	Libertas Publica in nummo Nerve.	57
Pietas in Ælii Cæsaris nummo.	10	Caligulæ, Neronis, & Galbae Adlocu-	
— in nummo Lucille.	10	tiones cohortium.	58
— — Antonini Pi.	11	Vitellii Honos & Virtus.	61
Antiochus Soter.	14	Vitellii Fides exercituum.	65
Salus in nummo efficta.	15	Dna juncta dextra cum caduceo.	67
Ηερκλῆς σωτήρ.	16	Vitellii Concordia.	68
Lysimachi facies cornigera.	21	Concordia in nummo Galbae.	68
C. Julii Cæsaris Consecratio.	24	Concordia Provinciarum.	58
Simplicium cum lituo in nummo	Julii	cornix concordie typus.	68
Cæsaris.	28	Neronis portus Ostiensis.	69
Scribonis Liboniani puteal.	33	Claudii Neronis Genius.	75
Capricornu Augusti.	37	Neronis & Domitiani Jupiter Custos,	
Germanicus Cæsar.	39	78	
Pauli Lepidi Concordia.	44	Aquila sub pedibus habens fulmen.	78
C. Plotius Triumvir.	48	Neronis & Vespasiani Congiaria.	79
C. Cossutius Maridianus A. A. A. F. F.	49	Congii forma.	83
M. SALVIVS OTHO IIIvir A. A.		Vespasiani Pax.	85
A. F. F. S. C.	49	Pax in nummo Domitianus.	85
M. Mecilius Tullus IIIvir A. A. A.		— — — Neronis.	86
F. F. S. C.	49	— — — Galbae.	86
M. Scaurus Ædilis Curulis.	50	— — — Vitellii.	86
M. Piso Frugi.	53	— — — Titi.	87
Cervata luna stellam complectens in num-		Nervæ Vehiculatio Italiæ remissa.	88
mo Augusti.	54	C. Vibii, & Cn. Pansæ Jupiter Axur.	
Titus Tatius Sabinorum rex.	55	Trajani Victoria Germanica & Dacica,	89
Claudii Libertas.	56	92	
		Ha-	

SYLLABVS NVMISMATV M.

Hadriani Antinous.	98	Commodi Venatio.	133
Antonini Pii Consecratio.	103	Gordianorum Virtus & Æquitas.	137
<i>Aquila super orbem, &c. Consecrationis typus.</i>	105	<i>Æquitas publica.</i>	141
<i>Consecratio per pavonem qua caudam explicat.</i>	105	<i>Æquitas privata.</i>	141
Claudii Neronis Cæs. Aug. Germanici Imperatoris decursio.	108	Gordiani Securitas.	143
Castor & Pollux.	111	<i>Securitas in nummo Othonis.</i>	143
<i>Castores in nummo M. Fontei.</i>	121	<i>Securitas in nummo Titi.</i>	143
Hadriani spes.	121	Julia Mammeæ Aug. Felicitas publica.	147
<i>Spes publica Alexandri Pii.</i>	122	M. Valerii Acilii Triumviri Virtus.	148
Titi Vespasiani Annona.	125	Lucii Aurelii Commodi Roma.	149
Gordiani Virtus.	126	Naturæ imago.	150
<i>Virtus in nummo Galbae.</i>	126	Justiniani Cæs. Aug. Pax.	151
Antonini Pii Consecratio.	127	Macrini Cæs. Aug. Annona.	154
C. Postumi Diana.	128	Trajani Nervæ Fortitudo.	155
<i>C. Postumii nummus.</i>	129	Publici sigillum Fortitudinis.	ibid.
<i>Gn. Planci Ædilis Curulis nummus.</i>	135	Marmoris cujusdam antiqui inscriptio.	156

CONST.

CONSTANTII LANDI
COMPLANI COMITIS,
SELECTIORVM NVMISMATVM
PRAECIPVE
ROMANORVM
EXPOSITIONES.

JANI BIFRONTIS NVMISMA.

VIT apud me , jam sunt aliquot anni ,
nummus argenteus perantiquus , quem
postea Alciato magno cum nonnullis aliis
propè centum antiquissimis in sacculo fu-
ne argenteo adligato dono dedi , ubi ex
altera parte fuit imago Jani Bifrontis cum
hac inscriptione , JANVS BIFRONS .
in altera verò fuit prora navis : interpreta-
bamur Alciatus & ego tunc ideo sic effi-
ctum fuisse numisma illud , quia Priscos
Latinos , olim efferum genus , cùm pastoritiam vitam agerent , è fera
agrestique vita , & legibus & omnium rerum affluentia , quæ illuc
terra , marique importabantur , à Jano , qui cultioris vitæ modum
invenit , excultos denotaret : vel quòd Janus in Italiam navigans à
Saturno fuerit hospitio suscepitus , quod & Plutarchus in problema-
te xxij. & xl. declarat , cùm hujus nummi veteris signa exponit : &
Herodianus lib. i. meminit , & Athenæus lib. xv. *Dipnosophistæ* cap.
xix. & Leonicus Thomæus in lib. i. *de varia historia* , cap. lxxi. P.
tamèn Virgilius in viij. *Aeneidos* aliter sensit : nempe Saturnum
primum Latinis dedisse leges , ac indocile genus composuisse . Sed
hic præstat Virgilianos versus subscribere , ut rem omnem certius
perspiciamus . Hunc itaque in modum canit Poëta ,

A

Tum

J A N I B I F R O N T I S

Tum Rex Euandrus Romane conditor arcis,
 Hæc nemora indigenæ Fauni, Nymphæque tenebant.
 Gensque virum truncis, & duro labore nata,
 Quæs neque mos, neque cultus erat, nec jungere tauros,
 Aut componere opes vabant, aut parcere parto:
 Sed rami, atque asper victu venatus alebat.
 Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
 Arma Jovis fugiens, & regnis exul ademptis.
 Is genus indocile ac dispersum montibus altis
 Composuit, legesque dedit, Latiumque vocari
 Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris,
 Aureaque (ut perhibent) illo sub rege fulre.
 Secula: sic placida populus in pace regebat,
 Deterior donec paulatim ac decolor ætas,
 Et belli rabies, & amor successit habendi, &c.

Sed ne quod de Jano diximus Alciatus & ego, videatur omnino non verum, Glossularius quidam eo loco, ubi citavimus Virgilii carmina, scripsit in margine posuitque hæc verba, Mirum cur Janum preterierit, qui tamen ante Saturnum regnavit, & primus Italianam formavit legibus, & bonis institutis. Haec tenus Glossularius. Sed idem Virgilius paulò post dicit Janum Romam condidisse, & Saturnum his carminibus,

Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit urbem:
 Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

De Jano etiam meminit Virgilius in vii. cum Rex Latinus Oratores Æneæ intra tecta vocari jussit, ubi erant veterum avorum imagines. Sic enim inquit,

Quinetiam veterum effigies ex ordine avorum
 Antiqua ex cedro, Italusque patèrque Sabinus,
 Vitisator curvam servans sub imagine falçem,
 Saturnusque sexen, Janique bifrontis imago,
 Vestibula adstabant, atque ab origine reges,
 Martia qui ob patriam pugnando vulnera passi.
 Multaque præterea sacra in postibus arma.

Idem Virgil. in xij.

— Mare, Sydera juro

Lato-

Latonaque genus duplex, Janumque bifrontem.

Meminit etiam idem in vij. ubi claudendis portis & patefaciendis eundem præponit,

Sunt geminae belli portæ (sic nomine dicunt)

Relligione sacre, & sævi formidine Martis.

Centum ærei claudant vates, aeternaque ferri

Robora, nec custos absistit limine Janus.

Horatius ij. Epistol.

Claustraque custodem pacis cohibentia Janum.

Et Persius in 1. Satyra,

O Jane à tergo, quem nulla ciconia pinsit.

Jani autem templum fuisse in medio foro ex adverso Capitolii, tradit Procopius: *Erat, inquit, facellum totum ex ære constitutum quadrata quadam dimensione, tantæque amplitudinis, quanta integræ Jani statua poterat ænea quinque pedalis capi: capite duntaxat bifrons, portæ utriusque æneæ, que pacis tempore cludebantur, instantे autem bello aperiebantur, vocabaturque Janus geminus, fuit autem prope equum Domitiani.* Plinius lib. natural. histor. xxxiiij. cap. vij. ait, *Janus Geminus à Numa rege dicatus, qui pacis, bellique argumento colitur, digitis ita figuratis, ut trecentorum quinquaginta quinque dierum nota, per significationem anni temporis, & ævi se Deum indicaret.* Herodianus dicto lib. primo, imaginem Jani bifrontem ideo sic effectam refert, quia ab eo incipit & in eundem desinit annus. Nunc afferre diversas in Bifrontis Jani imaginem sententias operæ pretium est, ut quæ potior fuerit arripi possit. Servius grammaticus in xij. Æneid. ait, Romulum & Titum Tatium cum in foedera convenirent, simulachrum duplicitis frontis effecisse, quasi ad duorum populorum imaginem. Dictus est etiam geminus Janus, quod præterita & futura respicere existimaretur. Ovidius in Fastis meminit. Ast Alciatum audiamus, qui ita scribit in Emblematis, problemate

P R V D E N T E S.

Jane bifrons, qui jam transacta futuraque calles,

Quique retro sannas sicut & antè vides.

Tot te cur oculis, tot fingunt vultibus? an quod

Circumpectum hominem forma frisse docet.

Plutarchus autem in problemate, suprà nominato, scribit, cum
fuisse Græcum Perrhæbum & in Italiam venisse, & linguam cum
victu commutasse, Italosque agrestes civiles mores docuisse. Sed
jam nunc Platonicorum sententiam afferamus, ut altius introspicia-
tur, plerunque esse divina, quæ ad homines transferuntur à Poëtis.
Joannes igitur Picus ille Mirandulanus, vir divinus, in commenta-
rio cantionis Hieronymi Benivenii, ità de Jano Mysticō profatur in
lib. ij. materno quidem sermone, sed in hunc sensum à nobis Latinè
reddito: *Sciendum animas cœlestes talem in se perfectionem habere*
(ut ajunt Platonici) ut simul satisfacere possint utriusque muneri, nem-
pe proprium corpus regere ac administrare, nec ob hoc ab intellectuali
contemplatione rerum superiorum recedere. Heque anima à multis
poëtis per Janum bifrontem significatæ fuerunt. Quoniam oculatae;
veluti illæ in anteriori & posteriori parte, possunt & simul cernere
intelligibilia, & sensibilibus providere. Verum cæteræ animæ im-
perfectioniores remanent, quæ oculos non habent, nisi in una eamdem
parte. Quid si se vertant cum illa eadem parte, in qua oculatum cor-
pus habent, necesse est, quid altera, quæ sine oculis extat, se vertat
ad intellectum, & ità illæ privantur rerum intellectualium visione.
Similiter si ipsæ vertant oculos ad intellectum, amplius nequeunt cor-
pori necessaria providere, cogunturque ejus curam relinquere. His
que rationibus fit, ut illas animas, quæ propter curam corporis co-
guntur bona intellectus dimittere, divina providentia easdem cadu-
cis corruptibilisque corporibus conjunxerit & alligaverit, ut ab
bis solutæ possint brevi tempore (si per eas non stet) ad intellectuali
propriam felicitatem reverti, & cæteras animas, quæ corporis
pondere non impediuntur ab intellectuali bono, ipsa eadem providen-
tia æternis & incorruptibilis corporibus adnexuit, ac copulavit.
Cælestes igitur animæ, quæ à poëtis per Janum denominantur ac de-
signantur, veluti illæ, quæ temporis principium sunt, præexistente
motu, oculos habent, quibus idealem pulchritudinem in intellectu
aspicere possunt, quam continuò amant. Aliosque oculos habent, qui-
bis inferiora & sensibia cognoscant, non amandi, aut cupiendi gra-
tia eorum formam quam pulcherrimam, sed ut illis eam formam,
quam intellectuali possident, quæ cæteris formis formosior ac su-
perior est, communicent, eandemque formam cœlestem inferioribus
par-

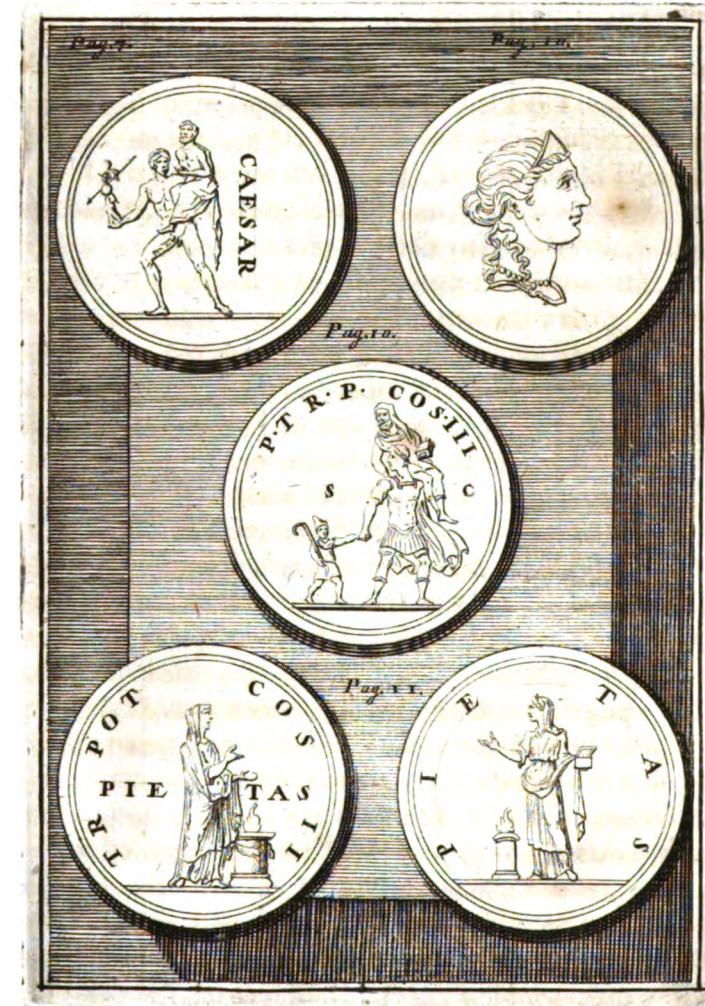
participant. Anima nostra priusquam corpori alligata & juncta
sint, eodem modo se habent, ut illae Bifrontes, nempe duas facies ha-
bentes. Quoniam (ut à Platone in Phædro dicitur) quælibet anima
(& de quacunque anima rationali, & in sua natura constituta intelli-
gendum est) totius universi corporalis curam habet. Itaque animæ
nostræ habent duas facies priusquam in hoc corpus humanum spar-
gantur, scilicet ut & possint simul res intellectuales intueri, cœle-
stiumque ordinem contemplantes imitari eum vitæ modo atque con-
stantia, & sensibilibus providere, & terras tueri. Verum cum in cor-
pus descendunt, suntque in his inclusæ compagibus corporis, non secus
illis accidit, ac si in medio sectæ essent, ex duabus faciebus altera-
tantum illis superesset, & ided quotienscumque illam unam faciem,
que illis sola remansit, ad formam sensibilem vergunt, alterius vi-
sione privantur. Hincque exoritur quod nullus utrunque Amorem
possidere simul potest, & quem vulgarem vocant, & illum, quem
cœlestem dicimus, & ided Zoroaster nos ad supernorum pulchritudin-
em exhortans ita exclamat, Extolle oculos sursum ac in cœlum
aciem pupillarum tuarum dirige: quod etiam Vates divinus Davi-
des observavit, cum cecinit illud carmen, Levavi oculos meos in cœlum,
& in montem, unde auxilium mihi, harumque rerum omnium,
quas diximus de animis, illa certa testimonia adduci possunt. Quod
multi ab eadem causa, quæ eos rapuit ad idealem formam ac intel-
lectualem contemplationem, oculis corporalibus, quibus sensibilis pul-
chritudo cognoscitur, fuerunt excæcati, & corporis luminibus privati.
Hoc figmentum Tiresiae designat à Callimacho carminibus decantatum:
Qui cum vidisset nudam Pallada, quæ nil aliud significat, quam illam
idealem formam, ex qua emanat omnis sapientia pura ac sincera, &
non induita, aut ab ulla materia velata, statim cæcus est effectus, & ab
eadem Pallade propheta & vates factus. Itaque illa, quæ eidem clau-
xit oculos corporis, eadem oculos intellectus illi aperuit, quibus non
minus futura, quam præsentia cernere ac cognoscere poterat (cujus
rei argumentum ego adolescens, ac penè puer in carmen aliquando con-
jeci, ac composui, rem etiam mysticè exponens) Homerus ab umbra
Achillis afflatus fuit, illo furore poetico, qui in se omnem intelle-
ctualem contemplationem continet, oculis corporis etiam ipse fuit ca-
ptus. Paulus, etiam electionis vas dictus, non prius mente elatus, ad

6 JANI BIFRON TIS NV MISMA.

tertium cœlum raptus fuit, quām à visione ac reram divinarum cognitione ejus oculi rebus sensibilibus cæci effecti sunt, de quo raptu forsan aliquando loquemur, (tu tamen de eo interim lege Marsiliū Ficinum in Epistolis.) & hæc quidem Joannis Pici materno sermone scripta, totidem verbis in Latinum vertimus utcunque, tamen extempore. De Jano hīc libet mihi nonnulla haud protrita subscribe-re, quæ nec Gyraldus attigit, in suis de diis gentium, cùm de Jano Deo loquutus est. Apud quem omnia, quæ ad templa Jani, & sacrificia & cognomina pertinent, legere poterit studiosus lector, nunc hæc à me accipiat. Janus Noë ex Japhete nepos fuit, si Josippo libro i. capite xj. credimus, traditumque exstat in Bibliis, vel Saturni & Eleutheriæ Latini generis puellæ filius, ut lib. *phænomenon* iii. Critolaus refert, sed verisimile est Hebræum illum iāwā multis seculis ante Latinum vixisse, primūmque vini usum in Italia induisse, unde & Janus dictus sit, quod *vinum Hebræorum* sermone dicatur. Plutarchus certè in problematis, ut superius anno-tavi, gente Perrhæbum fuisse attestatur. Berosus autem, gravissimæ authoritatis vir, Noë ipsum eundem & Janum esse scribit, du-ctus præsertim nominis argumento quod vitifatorem significat. Huic Jano regi ex Jubale, vel, ut Josippus mavult, nepote pronepos, Subres fuit, qui Mediolanum condidit, ut est author Alciatus noster in lib. i. suæ historiæ Patriæ; quam adhuc penè puer com- posuit: quam Franciscus Alciatus, ejus hæres benemeritus, ut le-gere possem, mihi benignè concessit, quam & brevi editurum in lucémque missurum speramus, cùm hæc historia hujusmodi sit, ut cum elegantia & eruditione veterum historicorum certet. Hic sciens prætereo, quæ de nummulis cum bifronte Jano & navicula, qui à pueris solerent jactari in sublime, narrat Macrobius & Alexander ab Alexand. lib. iij. *Genial. dierum*, cap. xxj. & quemadmodum Navium, coronarum, necnon pontium, primus inventor fuerit, quod testatus est Dracon Corcyrensis, ut Athenæus lib. xv. *Dipno-sophistón* cap. xix. refert. Sed de Jano hæc satis & super.

AENEAE

**ÆNEAE PARENTEM GESTANTIS
PIETAS.**

PIETATIS apud veteres plura signa extitisse testis est antiquitas; quæ partim in Deos, partim in patriam, partim etiam in parentes relata leguntur: nullibi tamen expressius, quam in nummis argenteis veterum conspiciuntur: quod bis proximis diebus mihi contigit oculis perspicere. Cùm ad me hujusmodi numisma argenteum quidem, sed & vetus, quod seculum Romanorum priscum redolent, Angelus Areellus Placentinus, adolescens clarissimus, attulisset, ibi enim in priori orbe effecta Pietatis fuit effigies, in nodum complicatis post cervicem comis, forma muliebri: in altero vero orbe, imago Æneæ, qui cervici impositum patrem Anchisen gestabat, & in manibus Deos Penates, cum hac epigraphe, CAESAR. de Pietate Dea in præsentia non est quod verba faciam: mihi satis sit his, qui hæc legere cupierint, locos scriptorum ostendisse, ne hic multa de pietate, quæ dici à me possent, aliena congeram. Marlianus lib. *Topographia Romæ* iij. cap. xij. & lib. v. cap. v. & Lilius Gyraldus libro de *Djis gentium*, Syntagmate i. & Plinius lib. vij. cap. xxxvij. & Valerius Maximus lib. v. cap. iiij. & v. & vij. meminerunt: hic ego tantum cùm de numismatis agam, vice scriptorum, numismata proferam, & eorum inscriptiones: & cum Poëtis res nostra, hoc in numismate explicando tantum habebitur. Virgilius igitur lib. i. *Æneidos*; cùm progeniem Cætarum antiquam & à Trojanis originem habuisse narrasset, futuros Cæsares connumerat, qui toti orbì dominaturi essent: ubi illa carmina subjicit,

*Nascetur pulchra Trojanus origine Cæsar,
Imperium Oceano famam qui terminet astris,
Julius, à magno demissum nomen Julo, Sc.*

Sed ad quid hos versus hoc loco inseruimus? nempe ut lector studiosus antiquitatis sciat Cæarem Julium, vel Augustum in honorem patris hoc tale numisma cudi mandasse: ideo literæ positæ, CAESAR. gentem enim Julianam pro indubitate creditur ab Julo Æneæ filio manasse, qui Lavinio relieto Albam longam condidit, in qua & regnavit, ut & Livius lib. i. dec. i. hinc Tibullus,

Alaque ab Ascanio condita Longa duce:

De-

De Cæsare sic Vellejus Paterculus posteriore lib. narrat: *Secutus est deinde consulatus C. Cæsar is, qui scribenti manum injicit, & quamlibet festinantem, in se morari cogit: hic nobilissima Juliorum genitus familia, & quod inter omnes antiquissimos constabat, ab Anchise ac Venere deducens genus, forma omnium civium excellen- tissimus, animo super humanam & naturam & fidem evectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientia periculorum, Magno illi Alexandro, sed sobrio, neque iracundo simillimus, qui denique semper & somno, & cibo in vitam, non in voluptatem uteretur, & reliqua. Appianus Alexand. idem libro secundo bellorum civium in fine. Sed quid notiora hic recenseo de C. Julio Cæsare? cum hujus penè omnis antiquitas in libris gesta, mores, vitam, originem retulerit. Quin potius alteram imaginem explicemus? Imago est in numismatis posteriore circulo, Æneæ patrem Anchisem gestantis, de quo Virgilius in ij. Eneidos sic,*

*Ergo age, chare pater, cervici imponere nostræ,
Ipse subibo humeris, nec me labor iste gravabit.*

Et paulò post,

*Tu genitor cape sacra manu, patriosque penates,
Me bello è tanto digressum, & cæde recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.*

*Hæc fatus, latos humeros, subiectaque colla
Veste super, fulvique insternor pelle leonis,
Succedoque oneri, dextræ se parvus Julus*

Implicituit, sequiturque patrem non passibus æquis.

Quid hoc loco his versibus significantius, atque ad numisma vetustum explicandum aptius? vides hic rem ob oculos ponи, non scribi. Sed quid moror? quin & aliorum poëtarum tantam pieta- tem nati in parentem efferentium subscribam carmina? & quidem apud Græcos scriptores & poëtas mentio est libro Græcorum epi- grammatum primo, ΕΙΣ ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΙΑΝ. ΛΔΗΛΩΝ.

Ἐκ πυρὸς ἰλιακῆς, δορέτων μέσου ἡζπεστεν ὥρας

Λινέας ὅστον παῦδι βάρθρῳ πατέσσε.

Ἐκλαμψε δὲ σφραγίστοις, μὴ φαιέτε. μηκρὸν ἐσ ἄρη

Κέρδθρος ὁ γηρακέθρος, τῷ δὲ φέροντι, μέχα.

Hoc

GESTANTIS PIETAS.

Hoc autem epigramma transtulit Marullus Tarchoniata Constantopolitanus Poëta, sic lib. iij. *Epigrammatum:*

*Cùm ferret medios proles Cytherea per hostes
Impositi collo languida membra patris,
Parcite, ait, Danai, levis est sene gloria rapto.
At non erepto gloria patre levis.*

C. Vrsus Vellius sic transtulit:

*Iliaco Æneas igni per tela, per hostes,
Eripuit, nati pondera sancta, patrem,
Atque ait hæc Grajis, Huic parcite, parva duello
Hic, mibi gestanti præda sed ampla pater.*

Alciatus autem omnium felicissimè sic expressit in Emblemate
PIETAS FILIORVM IN PATREM.

*Per medios hostes patriæ, cùm ferret ab igne
Æneas humeris dulce parentis onus.
Parcite (dicebat) vobis sene adorea rapto
Nulla erit, erepto sed patre summa mihi.*

Sed jam Synceri Sannazarii cultissimum Epigramma in gemmam suam afferamus, in qua constat fuisse sculptum Æneam Anchisen patrem & Ascanium gerentem, quam gemmam è ruinis Sinuessa civitatis erutam ita ille celebrat lib. i. *Epigrammatum:*

*Hæc, mibi quæ roseos jussit sordere biacynthos,
Et nitet articulis unica gemma meis,
Cujus in exiguo ducor stat Troicus orbe,
Anchisenque senex, Ascaniusque puer.
Quis credat? veteres inter neglecta ruinas,
Et vili latuit semisepulta solo.
Tu tamen obrueras; nec te Sinueffa pudebat
Hoc decus heu terris occuluisse tuis.
Scilicet Æneam, natumque, patremque gerentem,
Ignibus ereptos obrueresque Deos?
Parcere debueras, cui jam pia flamma pepercit,
Nec te tam turpi dedecorare nota.
Et dubitem Belgasque feros, rigidosque Britannos
Hac comite ignotos & penetrare sinus?
Hæc est Iliacos pietas spectata per ignea,*

B

Cùm

ÆNEAE PARENTEM

Cum verita est profugos ledere flamma Deos.

Nunc ad ea numismata , quæ pietatem præ se ferunt deveniamus. In nummo argenteo Otacillæ Severæ Augustæ , ubi ejus extat imago , hæc sunt verba in primo orbe , OTACIL. SEVERA AVG. in altero autem orbe extat pietatis imago ita expressa , ut manum habeat expansam , læva pallam in urnam sustollat , cum hac inscriptione , PIETATI AVGVSTAE. manum autem habere passam adorationis apud veteres signum erat , ut apud poëtas , & alios scriptores est legere. Hinc Virgilius iij. Æneid. cùm Anchises Diis vota facit , ait ,

*Et pater Anchises passis de littore palmis,
Numina magna vocat , meritosque indicit honores.*

Manum autem pretendere , seu tollere , signum victoriæ fuit , ut etiam Plato in secundo *de legibus* auctor est : pacis petendæ etiam indicium fuit , ut Alexand. in *Genialibus* lib. iij. cap. ult. in fine narrat. In alio numismate æreo , de quo etiam in Julii Cæsaris numismate mentionem feci , insignia sunt Pietatis : in anteriori parte imago est Maximi Pupieni his notis , MAXIMVS CAES. GERM. in posteriori autem est vasculum libationis aptum seu infundibulum & patera , cum lituo aspersorio , & lucernula : inscriptione est PIETAS AVG. & hæc quidem in Deos est pietas : sed & in T. Ælii Cæsaris nummo simulachrum est utraque manu passa , ara adposita cum inscriptione , PIETAS. In Hadriani Aug. nummo idem simulachrum eodem habitu , ab cuius uno latere ciconia adsistit , ab altero ara est corymbis ornata his notis , PIETAS AVG. In nummo divæ Augustæ Faustinæ simulachrum est , quod læva pallam sustentat , altera in ignem , qui de pulcherrimè facta ara promicat , libamina porricit , cum inscriptione , PIETAS. est & ara posita ante signum , in cuius manu patera est libationi parata in nummo Lucillæ , inscriptione , PIETAS. & ex his quidem multa à Pierio Valeriano in *Hieroglyphicis* traduntur : tum de ciconia , quæ Pietatem seu gratiarum actionem filiorum in parentes designat : cuius sensus à prudenti viro Alciato in emblematis exprimitur , & à Budæo viro undecunque doctissimo dictu relatum extat in annotationibus in pandectas : hinc pietatis cultrix. Hic plura alia de Pietate congererem , ni supervacuum fore existimarem . illud hic tantum afferam , apud veteres in sceptris.

Scepbris regiis ità expressam fuisse Pietatem, ut Impietati anteferretur, caput ciconiæ in summa Hippopotami cruris parte statuebant, id indicantes, ut pietatem amplexari deberemus, impietatem verò aspernari, vel, ut ait Budæus, significare volentes justitiæ obnoxiam esse violentiam: cuius justitiæ est symbolon ciconia. Hippopotamus verò Nili equus, animal improbissimum est. Sceptri autem, quod ità exprimi solere supra dixi, adhuc extat signum vetus in venerandæ vetustatis ahenea tabula Petri Bembi Cardinalis, quæ superioribus annis, cum Patavii agerem studiorum philosophicorum causa, ostendit mihi simul & Federico Granvellæ adolescenti literato, ac nobilissimo, Torquatus Bembus Petri filius, cum alia multa antiquitatis signa ac opera, præcipue libros Virgilium & Petraracham manuscriptos, nobis admirantibus, idem benignissimè videnta permisisset. Illud & hîc non omittam, in quibusdam nummis Antonini Pii Augusti signum esse Æneæ patrem in humeris gestantis, quem nummum ille cudi jussérunt, ut Pietatem in sacerorum ejus à se habitam ostentaret, ille enim languidum sacerorum humeris sublatum in senatu, vel quo opus fuisset Pii Æneæ instar ferebat. Sed & aliud numisma argenteum memini me vidisse, in quo cujusdam imago fuerat, qui patrem gestabat, non tamen eo modo vel more, quo Æneas, & Antoninus: sed alio modo, nam in humero tantum uno sessitabat, qui portabatur, pedibus ad imum prominentibus. Sed & Pietas nostra à patribus sanctis accepit, suscepitque illum magnum heroëm instar gigantis & inter divos retulit Christophorum, inter ærumnas nempe hujus mundi maria sulcantem, & vadentem, ut Pietatis in Christum illius divi nobis remaneret Hieroglyphicum, ac exemplum: de quo sic cecinit in Hymnis suis Vida Cremonensis poëta illustris,

*Christophore, infixum quòd eum usque in corde gerebas,
Pictores Christum dant tibi ferre humeris.*

*Quem gestans quoniam multa es perpessus amara,
Te pedibus faciunt ire per alta mari.*

Id quia non poteras, nisi vasti corporis usu,

Dant membra, immanis quanta gigantis erant.

Vt te non capiant, quamvis ingentia, templa,

Cogeris & rigidas sub Jove ferre Hyemæ.

*Omnia quod victor superasti dura, virentem
Dant manibus palmam, qua regis altus iter.
Quod potis, ars tibi dat, nequeat cum fingere vera.
Accipe cuncta bono tu bonus ista animo.*

Sed ut & ego in præsentia aliquid de penatibus Diis post multos dicam, cum hic detur occasio, pauca subjiciam, deinde authores citabo omnes, qui de his mentionem fecerunt. Penates dicti sunt veteribus Dii domestici, secundum alias Dii patrui & urbani, & Dii urbis tutelares, *penates quasi penes nos nati*, nec longè à vita nostra remoti, sed qui nobis penitus insident: ut Cicero *de natura Deorum* lib. ij. Mirum est, quòd de Diis penatibus Val. Max. refert lib. i. cap. viij. *de miraculis*: *Penates Deos Æneam Troja advectos Lavinii collocasse, inde ab Ascanio filio ejus Albam, quam ipse condiderat, tralatos pristinum sacrarium repetisse: & quia id humana manu factum existimari poterat, relatos Albam voluntatem suam altero transitu significasse.* Illud sciendum, penatum nec eorum numerum nec eorum nomina sciri secundum Varronem: & licet alii alia dixerint, adhuc tamen incertum est qui fuerint. De figura autem & forma ita proditum est à Timæo historico, eos lituos ferreos, & æreos & Trojanum vas quoddam fictile fuisse, eaque in occultis, & reconditis Lavinii jacuisse sacra: & in nummo nostro quidem est pusilla imago cum scuto & pilo trigono. Jactum quidem illum fuisse palladium cœlo lapsum breve auguror, quod filia Pallantis, cum Dardano in Arcadia nuberet, dotis nomine numen attulerit, & cum hujusmodi scuto simulachra magnorum Deorum hoc est penatum: sunt, qui etiam hos penates *Deos patrios* vocent, ut Virgilius,

*Dii patrui servate domum, servate nepotem,
Vestrum hoc augurium vestroque in numine Troja est.*

Sed Plutarchus in problematis illum Deum, in cuius tutela esset urbs, ait nefas fuisse nominari: hinc evocationes penatum siebant ab hostibus teste Macrobius lib. iiiij. *Saturnalium*, capite viij. de quibus Virgilius lib. ij. *c. Æneidos*,

*Excessere omnes adytis, arisque relictis,
Dii, quibus imperium hoc steterat.*

De his mentio est in l. *sacra. ff. de rerum divisione apud juris-*
con-

consultos. Plinius libro xxvij. cap. ij. meminit. *Æneas apud Virgilium socios penates vocat initio lib. iiij.*

— *Feror exul in altum*

Cum sociis, natoque, penatibus, & magnis Diis.

Et paulò post,

Hospitium antiquum Trojae, sociique penates.

Æneas etiam apud Didonem ja&ctat se Deos penates eripuisse à flammis Trojanis: ideo illum Virgilius sic in primo Æneid. loquenter inducit,

*Sum pius Æneas raptos qui ex hoste penates
Classe vaho mecum, fama super æthera notus,
Italiam quero patriam, & genus ab Jove summo.*

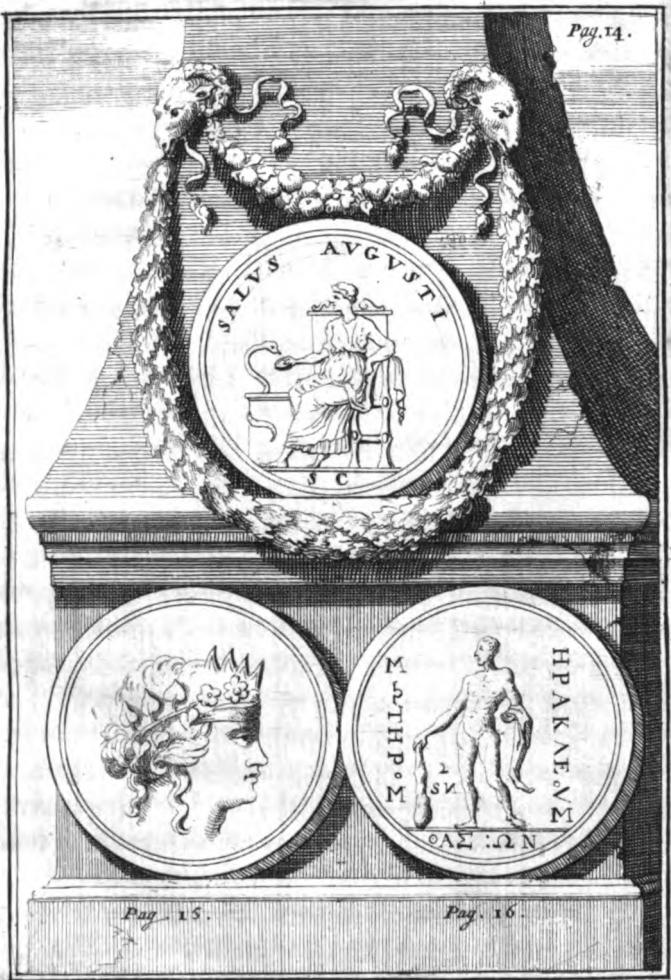
Sed jam, ne plura aggregem hoc loco, quam par sit, authores, qui de diis penatibus fusius loqui sunt, subjiciam, ut qui voluerit totam rem cognoscere, certos locos adire possit. Lilius igitur Gyraldus noster, Syntagmate xv. plenius de penatibus meminit in libro *de Diis gentium*, & Pierius Valerianus in *Hieroglyphicis* lib. xlij. ubi de hasta differit: meminit & Marlianus lib. ii. cap. 4. & xvij. *Topographia Romæ*: & Alexander ab Alexandro libro quinto capite duodecimo *dierum Genialium*, & libro sexto capite quarto. Hic post scriptam historiam de Ænea patrem Anchisen gestante superpondii vice licebit in gratiam amicitiæ & benevolentiæ & affinitatis, qua cum illustri adolescente & clara indole prædicto Ludovico Tuisco, Comite, constringor, illud addidisse, postquam ille benignitate usus perrara, ad me misit Roma duo antiquissima argentea numismata, alterum mehercle Æneæ pietatem in patrem præfe ferens, alterum Domitiani in tergo ancoram navis ostentans: quæ quidem numismata ideo mihi chariora sunt, quod gratioſo muneri, nobilitati que convenientia nostræ, in perpetuam utriusque nostri memoriam conservantur. Cùm & amicitiæ Romanæ, & virtutis clarissimi nobilissimique viri Julii Vrsini antiquitatum Romanarum peritissimi splendore famaque non modicum commovear attractus, qui, ut ex scriptis literis ejusdem ad Ludovicum Comitem Tuiscum, & à Ludovico ad me missis constitit, extare narrat etiam vetus numisma æreum Romæ apud Alexandrum Corvinum doctissimum ac celebrissimum virum, in cuius postremo orbe cernatur Æneas patrem suum

Anchisem gestans cum Julio patrem subsequente , & cum Lupa Romulo puero lac præbente : sicut & illud apud eundem Corvinum extare Julius idem Vrsinus scripsit, nempè in numismate Antinoi , præter verba, Αὐτίο^ν ὥρως , in altera nummi parte legi , ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑ . & de his satis.

ANTIOCHI SOTERIS SALVS.

In argenteis Antiochi numismatibus , illis quidem vetustis vidi-
mus Antiochi ipsius imaginem , signumque ex altera parte hu-
jusmodi , cum his notis , erat triplex Triangulus inter se quinquelini-
nearis , in quo οὐία erat inscriptum , & SALVS. quod etiam Lucianus Samosatenlis de compellationis errore notavit : τετράγωνος
διαλλήλων ποταμών , quod est idem quòd Triangulus Triplex
inter se quinquelinearis , hoc autem Symbolum Græcè ποταμών
dicitur : verba autem illa οὐία , salutem , seu sanitatem designant.
Figuræ autem , quæ in moneta Antiochi fuit , hanc causam extitisse
ferunt : Antiochus , qui Soter cognominatus fuit , cùm adversus Ga-
latas , viros ferocissimos , pugnaturus esset , dubiaque esset futura
victoria , simulavit sibi in somno apparuisse Alexandrum Magnum ,
qui militibus , pro tessera bellica , signum sanitatis aliquod propone-
re admoneret , sicque victoria contra Galatas potiturum , hōcque
finxisse Antiochum ferunt , ut ipse animos militum erigeret , qui vi-
debantur destituti , invitique commissuri pugnam . Hanc rem scio à
multis scriptoribus narratam , & in primis à Joanne Rheuclino , co-
gnomento Capnione , in libro iij. de Arte Cabalistica , prope finem ,
ubi tractat de signaculis , ac sigillis ad sanitatem , & salutem pertinen-
tibus . Quo loco asserit à se visam Antiochi monetam argenteam ,
symbolo pentagoni percussam : hōcque volui dixisse , ne forte quis
putaret , hoc à me fictum . Cælius Calcagninus lib. 3. epistolarum
questionum , & Lilius Gregorius Gyraldus noster libro de Diis Gentilium ,
syntagmate 1. de hac re meminerunt : & ego superiore anno
epistolam hujus argumenti , cùm essem Patavii , ad Vincentium Ca-
tum Vicentinum adolescentem , optimè institutum bonis literis ;
Scripsi : cùm quidem ille perturbata esset valetudine . Sed ne in præ-
sentia

Pag. 14.

Pag. 15.

Pag. 16.

fentia obmittatur expositio non trita de salute, quæ in numero Antiochi fuit, nonnulla hic subscribam. SALVS olim pro dea habita à Romanis in hunc modum pingebatur, Mulieris forma in solio sedentis pateram tenentis, penes quam ara erat, aræ anguis involutus, caput attollens. Et hæc quidem Salutis vera imago, quod autem sit in manu patera, illud puto satis notum ex Virgiliano versu libro v. cùm Æneas celebrat sacra Anchisæ parenti, atque ei parentat. Nam cùm è tumulo Anchisæ anguis exisset, restauravit Æneas etiam atque etiam honores incepitos, atque ut ait Poëta,

*Vinaque fundebat pateris, animamque vocabat
Anchisæ.*

Vina etenim cuiuscunque sacrificii potissima pars sunt, ajuntque auctores, Galenus lib. xj. *de simplicium pharmacor. potestate*, & alii, quod à Cœlio Rhodigino lect. antiqu. lib. vj. cap. xvij. relatum extat, angues seu viperas plurimum vino delectari. Juvenalis hoc etiam innuisse videtur vj. Satyra,

*Nam sic tanquam alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibt, & vomit.*

Quod aræ involutus sit anguis, pro Æsculapio deo habitu id factum putaverim, cùm Valerius-Maxim. libro i. capite *de miraculis*, referat Romanos ob ingentem pestilentiam Romæ natam ad Epidaurios misisse ut in Urbem Æsculapius accerseretur, cùm ex Sybillinis libris inspectis id esset animadversum, pestem ob hoc cessatram: refertque idem Valerius, Epidaurios pro Æsculapio anguem veneratos fuisse, qui postea in ædem Æsculapii prolapsus sit. Hanc rem Alciatus noster in eleganti emblemate, *Sabos Publica*, carminibus hisce depinxit, ad Ambrosianum anguem alludens, qui Mediolani extat in columna marmorea in æde divi Ambrosii,

*Phœbigena erectis Epidaurius insidet aris,
Mitis, & immanni conditur angue Deus.
Accurrunt ægri, veniatque salutifer oranti.
Annuit, atque ratas efficit ille preces.*

In Faustinæ Augustæ numismate æreo, quod Josephus Bentius, Novocomensis, amicus meus mihi dono dedit, erat mulier sedens, quæ pateram angui in arula porrigebat, cum his notis, SALVTI AVGVSTAE. S. C. Publius Ovidius in xv. Transformationum, propè

propè finem, Aesculapium ita inducit loquentem, ut salutiferum Deum cognoscant,

*Pone metus, veniam, simulachraque nostra relinquam,
Hunc modò serpentem, baculum qui nexibus ambit
Prospice, & usque nota, visum ut cognoscere possis.*

Hinc sapientiores Cabalistæ figuram Crucis ad lignum ænei serpentis in deserto erectum referre volunt, licet valde silenter & occulte, idque per æqualitatem numeri. Horum namque ☚ id est, crucis, & ☚ id est, ligni, characteres utrinque centum & quinquaginta symbolissant, quare facilis de altero ad alterum fit transitus, de cruce ad lignum, & de ligno ad crucem. Postquam hic de salute loquimur, de Hercile quædam placet subdere. Sciendum est, quod Thasii Herculem Salvatorem nominarunt, & monetæ publicæ inscriperunt. Sic, Ἱεράλευς Χαῖρης Γαστίων, id est, *Herculis Salvatoris Thasiorum*. Hujuscemodi nummum argenteum, prisce percussum, ego aliquando vidi, utque soleo erga res antiquissimas incredibili voluptate his meis digitis verti legens, ac reverti: sed cum tot apud veteres fuerint, qui salutem mortalibus traderent, nullus tamen universo orbi praeter JESVM CHRISTVM, qui Salus vera est credentium animarum, polliceri aut inferre sanitatem, & salutem potuit. Extollant Epidaurii suum Aesculapium. Jaetent Curtium & Decios Romani, Thasii Herculem suum pro Deo habeant, Agyptii suum Ptolemæum, Apimque suum in templis venerentur, Siculi etiam Verrem suum publica statua in Syracusis Ἱερῆς inscribant, ut in 4. *Verrina* Cicero attestatur: nos qui nomen Christi, & characterem in fronte signatum gerimus, JESVM CHRISTVM salvatorem nostrum adoremus, amemus, illumque imitemur, illum colamus, illi soli gratias habeamus, quod nos ex ægris sanos reddat, quod nos ab illo angue, qui miseras, ac credulas olim gentes decipiebat, liberaverit: quodque nobis benefacientibus, ac illius præcepta servantibus, sit cœlestem sedem donaturus, propter ejus solam bonitatem, non quod nos patriam divinam mereamur. Omnia igitur bona à Deo Jesu Christo solum emanare, mala autem à nobis ipsi provenire pro certo habeamus: vera namque salus est sempiterna & permanens, quæ in Deo Jesu Christo est, & ab eo tribuitur. Quod etiam Aristoteles videtur sensisse in libro *de mundo* ad Alexandrum, cum

cum ait, *Ex Deo, & per Deum nobis omnia consistunt, nullaque natura per se sufficiens est, carens illa, quæ ex eo est, salute.* Dein adiungit, τὴν σοια, Καὶ μὴ γὰρ ὅλως αἰνίδιων εἰσιν, hoc est, *cunctorum, quæ rerum Natura complectitur, conservator est Deus.* Quin & divinus Plato in *Timæo*, seu *de Natura*, ita Deum loquentem inducit, ad cæteros divos, *Dii Deorum, quorum opifex ego, & pater sum, hæc attendite, Quæ à me facta sunt, me ita volente indissolubilia sunt: omne siquidem quod vincitum est, solvi potest: sed mali est, quod pulchrè compositum est, seque habet bene, velle dissolvere: &c.* Constat igit ex Peripateticis, & Platone ipso, sola voluntate Dei permanentiam concedi rebus quibuslibet, pro captu suo, hancque veram salutem esse, quæ tantum in Christo inventa est, quia ex permanentia solus universum mundum factus homo, in veram sanitatem reduxit, & quidem verbum *salvari* pronunciamus à læsione servati, ut res tranquillè permaneant. Quam sententiam unanimi consensu Græcorum legati anno ab hinc M. cccc. xxxviii. in universalis concilio Basiliensi quadam Græca habita per illustri oratione, hunc in modum exposuerunt Græcè illi quidem, sed in hunc sensum: *Ipsum autem SALVARE, & SALVARI, & ipsa SALVS simpliciter nihil aliud apud Græcos, & in nostra vult lingua, quam permanere & esse.* Hactenus illi, & quidem rectè, nam cum sint homines morti obnoxii, utque immortales sint, divinæ voluntati obtemperant, seque ei reddunt similes. Illi mehercule salutem dicuntur consequi. Et is, qui eis impertitur æternam beatitudinem, Salvator quidem dicendus est. Quod vocabulum, qui post Ciceronem fuerunt, usu ceperunt, illud quidem inauditum, sed quod tamen ab Christi cultoribus dici possit Latinè, & sanè omnis alia salus, quæ à Christo Jesu non sit, non propria, sed imaginaria nominanda est. Salutem nostram igitur Jesum Christum fuisse, & esse, & futurum esse fateamur, qui lignum crucis ascendens, morte sua, nos homines ab inferis redemit. Quod autem spectat ad verbum illud Græcum, quod in moneta Antiochi fuit, *HYGIA*, sciendum est sanitatem significare, & Hygiæ quidem Æsculapii non unica fuit filia, qua etiam alias sorores habuerit, Panacen, Æglen, & Jaso. Hujus autem Hygiæ memoriam adhuc stylobates elegantissimi quadratarii manu fabrefactus ostendit, qui pro foribus Trivultiorum adstat Me-

diolani, & quem Cajum Leonatem libertum, rei divinæ addictum, Æsculapio & ejus filiæ Hygiæ dedicasse, inscriptio indicat. Quam eò libentius hoc loco subscribere volui, propterea quòd in elogiis suis & in lib. 3. suæ historiæ patriæ, præclarissimus Alciatus noster eam posuit, quæ quidem elogia & historiam librorum quatuor nondum edita. Speramus tamen nos Franciscum Alciatum ejus & virtutum & facultatum hæredem benemeritum, & Jurisconsultum elegantissimum brevi in lucem missurum. Hujusmodi igitur inscriptio fuit in eo stylobate:

AESCVLAPIO ET HYGIAE SACRVM: C. O. P.
PIVS C. L. LEONAS VI. VIR. ET AVG. HO-
NORATVS IN TRIBV CL. PATRV M ET LI-
BERVM CLIENTIVM ADCENS VS. PATRO-
NIS SANCTISSIMIS COMMVNICIPBVS SVIS
D. D. QVORVM DEDICATIONE SINGVLIS
DECVRIONIBVS XII XIII AVGVSTALIBVS
ET COLONIS CENAM DEDIT.

L DDD.

Hic postquam in Æsculapii mentionem incidimus, libet quædam non protrita referre, ut quomodo Pythagoras Æsculapio gallum nos debere præceperit, legentes sciant. Cùm Laetantius *divinarum institutionum* libro subsannans Deos gentium, quid sit *gallum* Æsculapio nutritre seu debere non videatur intellexisse, quod Cœlius Rodiginus libro *lec. antiq.* xvij. cap. xij. comminiscitur in Laetantium invehens. Sed ante hunc Cœlium, Joannes Rheuclinus cognomento Capnio libro 2. *de arte Cabalistica* in Laetantium fuerat stomachatus: & Joannes Picus Mirandulanus, Phœnix illa totius rei literariæ, ante hos omnes in sua quadam elegantissima oratione symbolum Pythagoræ exponens præmeditatus fuerat: quod symbolum etiam à Lilio Gregorio Gyraldo nostro in libello symbolorum Pythagoræ variè explicatur: sed hic Johannis Pici, & Rheuclini sententiam altiore operæ pretium est subdere. Voluit igitur Pythagoras admonere hoc symbolo nos, ut gallum nutriremus, hoc est, ut divinam animæ nostræ partem divinarum rerum cognitione, quasi solido cibo, & cœlesti ambrosia pasceremus. Hunc gallum moriens

Socra-

Socrates, ut est apud Platonem in *Phædone*, cùm animi sui divinitati majoris mundi copulaturum se speraret, Æsculapio, id est, animarum medico, jam extra omne morbi discrimen positus, se debere dixit, & meo judicio non sine causa. Nam Æsculapius à veteribus dictus est jubilatio Apollinis & victoria, & triumphus, qui *Pæan* appellatur, eò quod *Pæan* cessationem & quietem post liberationem nominavit. Quam aptè igitur apud Platonem Apollini, id est primo parenti ac incorporeo Soli, & æternæ vitæ dispensatori, Socrates moritus animum tranquillè & cum lætitia jubilo, & *Pæane* reddidit: cùm in Æsculapio veneratus est Apollinem, hoc est Solēm vitæ datorem, dignum ratus cuique optimo officium esse, ut superato hujus mundi Pythonem cum per mortem celerrimè ad veram vitam iter capescitur, Æsculapio quidem offerre nos debere gallum, hoc est *Pæana* celebrare, sic Orpheus, Vatum vetustissimus, de Æsculapio cecinit in hymnis:

Ι Η Τ Η Ρ πάντων ἀσκεψίας δέσμοις παγᾶν,
Ελπὶ μάκρης ζωῆς, βιωτῆς πέλθεται τελεῖον ὄπειζεν.

Id est, *Sanator omnium Aesculapie domine Pæan*,
Veni beate salvator, vitæ finem bonum præbens.

Quod autem ad triangulum in se volutum attinet, & quinquelinarum: primò ex abstrusa & occulta cabalistarum Philosophia illud proferendum, ac in medium ponendum est, quod duo primus est numerus, unum verò est numeri principium, & unum hoc Deus est, ex uno itaque producente, duobusque productis trinitas oritur: hinc fit ille triangulus triplex, duo enim ad unum commeant, unusque ad duo, sicque ternarium perficiunt numerum, qui perfectissimus iater omnes numeros habet, & in Magia præcipue: unde illud Tibullianum,

Ter cane, ter dictis despae carminibus.

Et Virgilius in *Pharmaceutria*:

*Terna tibi hæc primum triplici diversa colore,
Licia circundo, tæque hæc altaria circum
Effigiem duco. Numero Deus impare gaudet.
Necte tribus nodis ternis, Amarylli, colores.*

Ovidius in 2. *Fastor.* dum causam feralium docet, quandam anum ex numero ternario sacra facere his carminibus refert:

ANTIOCHI

*Ecce anus in mediis residens annosa puellis,
 Sacra facit tacite: nec tamen ipsa tacet.
 Et digitis tria thura tribus sub limine ponit,
 Qua brevis occultum mus sibi fecit iter.
 Tunc cantata tenet cum fusco licia plumbo,
 Et septem nigras versat in ore fabas.
 Quodque pice astrinxit, quod acu trajecit abena,
 Obsutum mentha torret in igne caput.
 Vina quoque instillat: vini quodcunque relictum est,
 Aut ipsa, aut comites, plus tamen ipsa bibit.
 Hostiles linguas, inimicaque vinximus ora,
 Dicit discedens, ebriaque exit anus.*

Aristoteles lib. 1. cœli juxta Pythagoricorum sententiam ait, *Omne ac omnia tribus definiri, fine, medio, atque principio, hæcque habere ipsius omnis numerum, hæc autem trinitatis.* Quapropter in celebrandis Deorum sacrificiis uti solemus hoc à natura numero sumpto: puto satis constare numerum ternarium, & ad divinam magiam & γονίας execrandam, & portentosam spectare: sed, ut abundantius ex Philosophia penuarium depromamus, ad hoc probandum hīc addatur, quod Xenophanes Parmenidis præceptor, & idem Pythagore coœsus, cùm tamen mos eorum temporum fuerit ista cœlare, dixit illud unum esse Deum: ex quo Pythagoras statuit infinitum, hoc est, Deum & unum, id est, duo & numerum esse rerum prima principia, per infinitum enim nihil aliud voluit intelligere, quām ipsum posse. Nullus enim quicquam excogitare potest prius ipso posse, quod maximè infinitum in iç so Deo est. Imò ipsum infinitum Deus est, in quo non separantur esse & posse: quod omnes essentias, virtutes, & operationes omnium producibilium, & singulorum quorumcunque continet. Hinc Ideam optimo jure antiquissimi Philosophorum nominarunt. Cujus quidem posse esse complectitur omnia mentalia, rationalia, intelligibilia, sensibilia, vitalia, substantialia, adhæsibilia, & adhæsiva: & non tantū quæ sunt, verum etiam, quæ non sunt: meritò igitur infinitum Pythagoras ex infinita & essentiali Idea, quæ complectitur res infinitas, prout ipse Deus, unum ex primis principiis rerum nominavit: cuius opinioni visus est assentiri Anaxagoras, cùm dixit, quod omnia erant simul & mista: cui & Democritus

con-

consentiens, Erant (inquit) omnia simul potentia videlicet dura*ptis*. id est, in ipso posse: & hæc est Empedoclis & Anaximandri illa mixtura, seu rerum commixtio in deitatis pleno lumine discreta; & in ipso infiniti luminis intimo penetrali ordinata: per unitatem autem formam alteritatis materiam designant authores infinitum in mundo super supremo & incomparabili unum, seu identitatem in mundo intellectuali: duo, seu alteritatem in mundo sensibili. Est enim materia alterationis mater. Plato autem & Socrates tria rerum principia fecerunt, Deum, Ideam & materiam. Aristoteles autem lib. i. *physicorum* ponit rerum principia, materiam, formam & privationem. Sed de numeris jam Alexandrum Aphrodisiensem lib. i. *Methaphysic*. audiamus: dicit Alexander, Putasse Pythagoricos Mathematum principia omnium rerum principia esse: sive numeros, quia numeri rebus priores sint. Numeri enim ex abstractione sumuntur, adjicabant entia ad numeros, & hos illorum esse dicebant corpora. Ternarium autem sex & novem facere statuebant, sic quinarium decem generare, quem denarium numerum perfectum putabant. Nam unum, duo, tria, quatuor, collectivo progressus conficiunt, & extra decem nihil est: quem Tetractyn Pythagoras dixit quid nomen ex tetragrammate seu potius ex quatuor literis, ex quibus nomen Salvatoris componitur, non male visus est in tetractyn commutasse Pythagoras: igitur numerus ille quinquelinearis salutem afferre videtur: cum x. generet, numerusque denarius perfectus sit, qui ad tetractyn Pythagoricam pertinet, quia unum & duo faciunt tres, ternarius vero ex uno & duobus constat, sic sex & quatuor fiunt, ac resolvuntur in x. quo tetractys idea omnium rerum, sanctumque nomen exoritur, nimis ex tetragrammate, quod Salutis nomen designat proveniens. Et quidem denarius duo amat, ut ab uno progressus nascatur per duo, & per duo redeat in unum. Nam unum, duo, tria, quatuor, de omnipotente potentia ad energiæ actum exeuntia producunt x. quorum dimidium est quinque. Sat credo nos exposuisse triangulum quinquelinarum numerum, qui in Antiochi numismate fuit, & si forte obscurius quam decebat, quod ideo factum à nobis est, propter rei difficultatem, non potui mehercle clarius hæc, quæ ex intimis Cabalistarum arripui arcans ac secretioribus mysteriis sensa exprimere. Boni igitur consulat lector hæc qualiacunque ei nunc damus. Hoc ex Alexandro Aphrodisiensi annotatu dignum, interim non

omittentes, quod Pythagorici per numerum quinatum appella-
bant nuptias: quia nuptiae sunt maris & fœminæ conjunctio, cùm au-
tem impar numerus illsit mas, par vicissim fœmina (ut Plutarchus
in problematis refert) hic primus ex primo numero pari, id est, duo
bus & primo impari, id est, tribus gignitur. His enim impar erat
mas, par verò fœmina, quod & Plutarchus Cheronæus in problema-
tis refert, cùm de quinque facibus nuptialibus meminit. Ad hæc
mentem & substantiam appellabant unum, animam enim pro mente
dixerunt. Sed quia mens stabilis est, & undique similis, & principa-
lē obtinet: idcirco mentem unum appellabant, & unitatem, quin-
etiam substantiam, quoniam substantia primum est. Duo vocabant
opinionem, quia in utraque partem flecti potest, motum item &
impositionem, numeros etiam omni Natura priores esse statuebant
hoc pacto, par & impar sumebant, quorum par infinitum, impar fi-
nitum esse credebant: numerorum autem unitatem esse principium ex
pari & impari constantem. Si quidem unitatem parimparem esse di-
cebant, quod ostenditur, quoniam ipsa genitrix est paris & imparis
numeri, quippe quæ addita pari numero imparem efficit, impari
verò parem. Et hæc quidem Alexander in lib. I. *Methaphysices*, ubi
multa de numeris.

LYSIMACHI NUMISMA.

APVD Joannem Cavinium, Patavinum, aurifricem celeberrimi-
mum, numisma æneum vidimus, in quo Lysimachi, Regis
Thracis, facies cornigera efficta extabat, ex altera parte. In altera
verò parte erat mulier armata, sedens in clypeo, cum victoriola in
manu, his verbis Græcis ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΤΣΙΜΑΧΟΥ quod numisma eò liben-
tius vidimus, propterea quod rarum inventu est, nec multum cir-
cumfertur, ostendebat autem nobis idem Joannes Cavinius, aurifex
nobilissimus, & summus Antiquarius, quedam præclara sui operis
monimenta, qui adeò veterum numismatum expressor est optimus,
ut veras Romanorum Cæsarum effigies nuper arte sua repræsentave-
rit, quique primus hæc ætate veterum Romanorum Græcorumque
numismatum mirus reformator, ac renovator extiterit, adeoque præ-
clarus

clarus & excellens in fundendo has imagines, ut illos veteres Romanos artifices, vel æquet, vel etiam supereret. Quid enim illis duodecim Cæsarum nummis à se nuper excusis elegantius videri potest? in quibus imagunculas penè vitam spirantes cernas: non est quòd ibi diligentiam & ingenium, ac quandam in tenui opere politiore ac exultiorum labore desideres, nihil enim deest quod undequaque artificem miris extollat ladibus, sed quid laboriosius ac elegantius illis duobus nummis èreis, quos proximis diebus excusit, alter quidem est, in cuius priore latere Servatoris nostri, cruci affixi extat signum: à tergo verò hæ notæ leguntur PORVS MAGNI CONSILII FILIVS. Alterum numisma & ipsum æreum est in cuius anteriori parte extat Marci Antonii Januæ, Passeris, summi Philosophi facies, quām simillima ipsius. In posteriori verò duo sunt illa hominum geminatim, simùlque juncta Platonica corpora cum hoc titulo, PHILOSOPHIA DVCE REGREDIMVR. Cùm igitur à me petiisset idem Joannes Cavinius, ut sibi exponerem hoc numisma, causamque ei afferrem cur cornigera esset Lysimachi facies, dixi tunc mihi non subire memoriae rationem ejus numismatis, me tamen legisse alicubi historiam Lysimachi, & cùm puer essem lusisse me carmine hanc imaginem, verūm non recordari: cùm igitur me domum contulisset, manum statim libris injiciens, Appianum Alexandrinum in *Syriacis* de hac re mentionem fecisse succurrit: qui hujusmodi causam affert, quòd sylvestrem taurum in Alexandri sacrificio olim elapsum in vinculis se se opponens manibus tenuerit ambabus, quod in statuis, & nummis conspicitur, quibus cornua desuper adjecta sunt, & hæc quidem Appianus, quæ vir doctissimus Politianus libro *Miscellanearum* suarum cap. Ixxix. comminiscitur, verba etiam Græca ipsius Appiani apponens: & Cælius Rhodig. *lec. antiq.* lib. xx. cap. xij. meminit. Sed de hac re libet hoc loco carmen jam à me editum, cùm puer essem in hanc rem subdere, ut clariore exemplo tota res pateat, cur Lysimachi Regis facies in numismatis cornigera:

Lysimachum capiti cur cornua bina gerentem.

Docta manus nummis indicat artificis?

Hac ratione patet, fugiens quia taurus ab aris,

Fregerit invito vincula nexa sibi.

Magnus Alexander cum sacra imponeret aris,

Et quia Lysimachi captus utraque manu.

C.

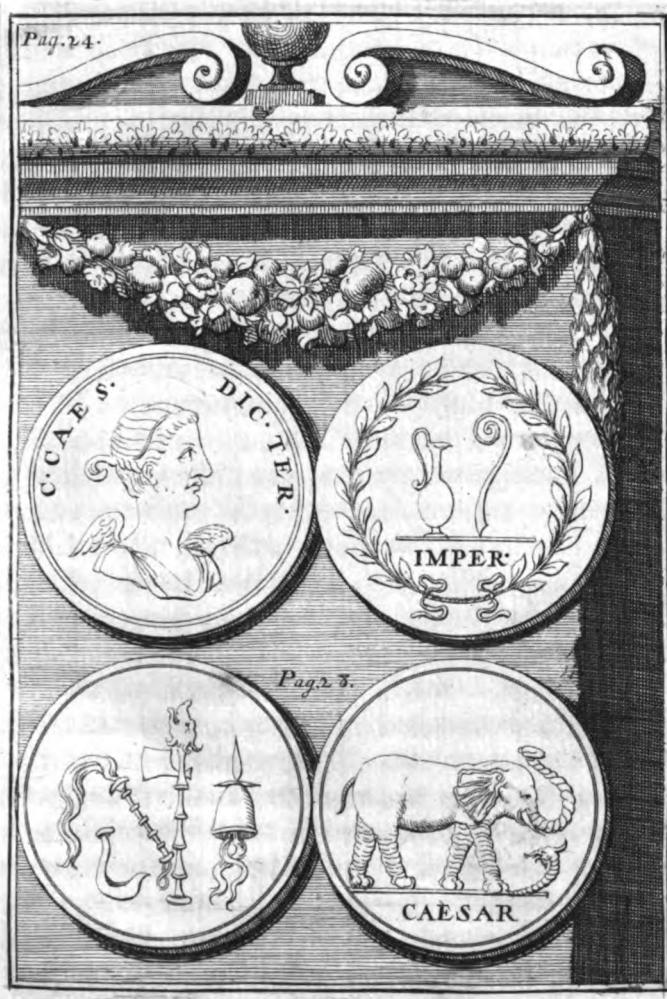
C. JVLII CAESARIS CONSECRATIO.

Constantius Landus, Comes, Gabrielli Buccabarillo J. C.

S. D. P.

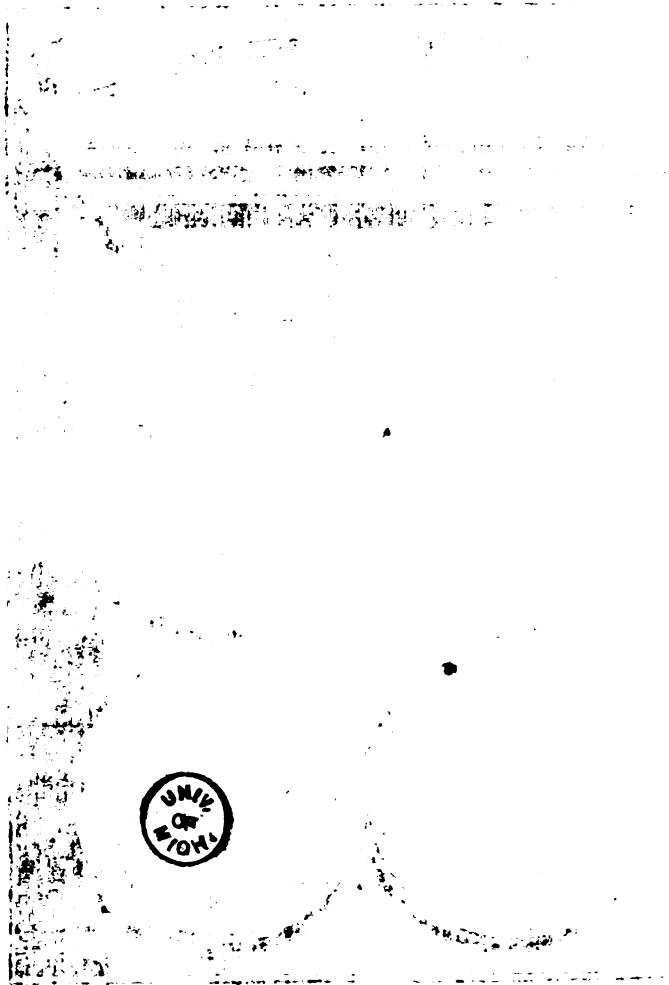
INTER antiqua plurima numismata ærea & argentea , quæ mihi ostendisti his diebus , cùm apud te essem , illud mihi summoperè placuit argenteum, in quo ex una parte erat effictus Elephas , cui serpens erectus ad pedes anteriores erat subiectus , tanquam ab ipso Elephante conculcaretur , cum nota hac , CAESAR. ex altera numismatis parte apparebant quædam instrumenta sacralia , securis & asperforium , cum fictili urnula & pileo vice fungi ac instar mitræ. Hæc omnia cùm in numismate argenteo pereleganti à me essent perspecta , tibique quædam dixisse super eo nummo , quæ tunc mihi in animum venerunt , pollicitus sum tibi poste à omnem hanc historiam in scriptis exponere , ac enarrare , ut cùm illud numisma tibi occurrerit admirari , undè pascas oculos literatos , habeas. Hancque meam interpretationem tunc animo versans , hieroglyphicam historiam penitus habeas explicatam , & ut incipiam , sciendum Augustum Cæsarem hunc nummum percuti mandasse , his insignibus hieroglyphicis quo instrumentis in honorem Divi Julii patris , pontificis maximi , mortui , inter Deosque relati. Ideoque ita consecrato pontificalia hæc insignia , quia Pontifex fuerit , ut narrat Tranquillus , & Elephantem tribuisse , qui sit consecrationis Symbolum. Elephas siquidem religionem habet , qui aspersus aqua , exortum solis motibus , quibus potest , salutat , ut Plinius lib. viij. cap. i. & Julius Solinus Polystor cap. xxvij. narrant. Refert Suetonius Tranquillus in *Claudio Cæsare* , illum Aviæ Liviæ divinos honores , & circensis pompa currum Elephatorum Augustæ similem decernendum curasse , ex quo satis constat per Elephantes divinos honores Heroibus significari , & apotheosim designari. Subjectum verò Draconem , seu serpentem Elephantum , quid aliud demonstrat , quam reverentiam quandam , & opinionem Divinitatis Cæsari accessisse? Plutarchus certè in vita Cleomenis narrat , illius post mortem visum Draconem exilientem è tumulo magnum , qui circumplexus cadaver illud totum tegeret , nec sineret ab avibus

Pag. 24.

Pag. 25.

X

avibus depasci. Crucis enim affixum Cleomenem, qui custodiebant, retulerunt Alexandrinis se putare virum divinum fuisse Cleomenem, eò quod è sepulchro ipsius ex euntem magnum anguem animadvertisserunt. Postea ab Alexandrinis creditum magnum Heroem, & Deorum filium Cleomenem, ideo in cœlo receptum. Idem Plutarchus narrat hanc opinionem non prius destitisse, quam à sapientibus viris hujus rei causa prodita est. *Tradunt enim (inquit Plutarchus) sicut ex bobus Apes, ex equis fuci, ex asinis crabrones generantur, ita humana corpora, & præsertim medullas, humorēque ex eis profluentem, serpentem producere.* Quod & à Servio grammatico proditum extat apud Virgilium. Itaque non absque ratione permoti antiquiores *Heroibus Draconem consecrârunt.* Et hæc quidem Plutarchus. Quæ omnia mihi Virgilianum anguem ex Anchisæ sepulchro prolabentem in animum reducunt. In v. enim *Æneidos* sic legitur,

*Dixerat hæc: adytis cùm lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, septena volumina traxit,
Amplexus placide tumulum, lapsusque per aras:
Ceruleæ cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor, ceu nubibus arcus
Mille trahit varios adverso sole colores.
Obstupuit visu *Æneas:* ille agmine longo
Tandem inter pateras, & levia pocula serpens
Libavitque dapes, rursusque innoxius imo
Successit tumulo, & depasta altaria liquit.*

Anguis etiam cum Elephantis pugna est maxima & concertatio, & inimicitia. Nam, ut ait Plinius supradicto libro viij. cap. xj. In India magni adeò sunt serpentes, ut circumflexu faciliter ambiant, nodique nexu praestringant Elephantes. Commoritur ea dimicatio, vi- & tisque corruens, complexum serpentem elidit pondere. Item c. xij. Idem serpentes obvii deprehensi, in adversos Elephantes erigunt se, oculosque maximè petunt. Ita fit, ut plerumque cæci ac fame, & mœroris tabe confecti reperiantur Elephanti. Hinc crediderim ideo in nummo Anguem illum erectum, quique videtur Elephantem suspicere, fingi hac de causa. Sed de Elephante & serpente satis sit dictum. Plura enim Plinius dicto libro, & Pierius Valerianus in *Hieroglyphicis* de his animalibus differuerunt. Jam insignia, quæ à

tergo numimi apparent, quid sibi velint, videamus. Et illud quidem instar fungi & galeæ hieroglyphicum, nihil aliud designat, quam Dialis flaminis pileum, quod Latini, inter quos Festus est, ita describunt, appellantque *Albogalerum*. De pileo, & velo flaminis Dialis, quem gestare assidue solum flaminem Dialem solitum, aliis duntaxat inter sacra deferentibus, & quem eundem eo indutum fas non fuerat obire mortem, vide Appian. Alexandrinum lib. i. *bellorum Civilium*. *Albogalerus* à galea nominatus est, est enim pileum capitis, quo Diales flamines, id est, Sacerdotes Jovis utebantur, fiebat enim ex hostia alba Jovi cæsa, cui affigebatur apex virga oleaginosa. Constat enim ex Suetonio Tranquillo, in initio vitæ C. Cæsaris, illum flaminem Dialem fuisse destinatum, fuisseque pontificem. Non ineptè aliquis divinaverit Tutulum insigne capitis flaminicarum fuisse, quod in nummo apparet galeatum, seu fungi instar cum crinibus dependentibus, & cum virga, seu apice, & filo, ex quo nomen flaminibus inditum est quasi filaminibus. Vnde Lucanus in primo libro *Pharsal.*

Et tollens Apicem generoso vertice flamam.

Tutulum autem, cui vitta purpurea innexa crinibus fuerat, ornamentum capitis flaminicæ fuisse narrat Alexander ab Alex. in *Genialibus* lib. vij. cap. xij. ubi omnia flaminum & flaminicarum munera ac cæremonias connumet. Meminit & Gyraldus noster senior in lib. *de sacrificiis*, Syntagmate xvij. De Tutulo etiam Varro meminit libro *de lingua Latina*, Ennii hunc versiculum expōnens,

Libaque, fictores, Argæos, & tatulatos.

Sed de Tutulo & Albogalero, quod ad numisma pertinet dictum sit satis: illud non omittentes, quod idem Alexander ab Alessandro memoriæ prodidit, Flaminem cum per æstum ferre non posset Pileum, seu Albogalerum, caput ligasse filo, quod nudo capite incedere fas non licet, nec die festo Pileum deponere, etiam si æstus quam magnus esset. Huic etiam sacra faciendi, & victimas cædendi munus datum erat, ex quo in numismate addita est securis, quam *secespitam* vocant: de qua sic Festus Pompejus, & Alexander ab Alexan. lib. *Genialium dierum* iiij. cap. xvij. ubi mortem ac cæremonias narrat, quibus usi sunt veteres in immolanda Diis victima:

victima: Secespita aliis securim, aliis dolabram æneam, aliis cultellum putant. Item secespita cultrum ferreum oblongum, manubrio eburneo, rotundo, solido, vincito ad capulum auro, argentoque, fixum clavis æneis, ære Cyprio, quo flamines, flaminicæ virgines, Pontifices que ad sacrificia utebantur, dicta autem est secespita à secando. Hancenius Festus: quem miror in hac descriptione omisisse, quemadmodum in acie, seu anteriori parte ipsius secespita fuerit efficta hostiae, aut alterius victimæ imago, seu capitulum ore patenti, ut in numismate eodem sculptam, atque elaboratam eleganti effigie pasim videmus. Sed & de secespita Suetonius Tranquillus in *Tiberio* his verbis meminit, *Inter pontifices sacrificanti simul, pro secespita plumbeum cultrum subjiciendum curavit.* Hic illud etiam quod Alexander ab Alexandro in *Genialibus* recenset, subdidero, cum ad hanc rem non parum faciat: Alexander libri primi capitulo xxviiij. *Lydiæ Reges sceptri loco securim habuisse feruntur, sicut Labradæus Jupiter in Caria pro sceptro & fulmine securim ferebat.* Hoc tamen in nummo, absque dubio, existimo pontificum ac flaminicum fuisse insigne, sicut & aspersorium, quod *Aspergillum* vocat, qui voces Latinas explicat, Ambrosius Calepinus in suo dictionario: quo instrumento nos aquis aspergere solemus juxta canon. *Aquam sale.* de consecratione, distinctione tertia. Ex qua aqua venialia crimina tolluntur, ut distinctione quinquagesima, can. in capite quadragesim. Olim in lege Mosis in veterique instrumento ejusdem *Levitici*, vitula cinis aspersus, mundabat populum, qui mos etiam ad Romanos transiit, ut P. Ovidius in *Fastis* libro 4. his versibus testatur:

Igne cremat vitulo, que natu maxima virgo est,

Luce Palis populos purget ut ille cinis.

Et in Ezechiele xxxvi. dicitur, *Effundam super vos aquam, & mundabimini ab omnibus immundiciis vestris & ab universis idolis vestris mundabo vos.* Et dabo vobis &c. &c in Numeris capitulo decimonono, qui tetigerit cadaver hominis, propter hoc dies septem erit immundus: ideo aspergatur de aqua tertia & septima die, & mundabitur: & Numer. viiiij. *Circunsperges eos aqua purificationis.* Et iterum, *Aqua aspersoris purificatione est.* Quæ omnia in capite, Nec quenquam diffia. 4. de consecratione referuntur. At in numismate nostro,

nostro, de quo loquimur, fuit aspersorium ea specie, qua utuntur nostri Sacerdotes, ac Deorum epulones, cùm vasculo sacra lymphæ illata populum fidelem conspergunt. Quod præcipius poëtarum in vj. *Eneidos*, dum Miseno justa peraguntur, pulchrè his versibus expressit,

— *Ter pura socios circuntulit unda,
Spargens rore levi, & ramo felicis Olivæ,
Lustravitque viros, dixitque novissima verba.*

Et alibi,

— *Corpusque recenti
Spargit aqua.*

De qua lustratione per aquam meminit Alexander ab Alexan. lib. *Genialium dierum* iij. cap. vij. juxta finem. Sed de aspersorio, quod ex setis confectum crediderim: ut in nummo apparet, hæc à nobis dicta sufficient. Supèr est nunc ut de sacrificali vasculo aliquid dicamus, & quidem (ut mea fert opinio) hæc forma vasis, quæ est in numismate mihi potius vas, quod est instar lucernulæ, in quo sacra aqua reponeretur, ut populus ea aspergeretur, fuisse videtur. Nam si Lazaro Bayphio, qui *de vasculis* eleganter libellum conscripsit, credimus, ut viro de re literaria benemerito, & benedocto, idem vas non existimabitur, quod aliqui hoc in nummo volunt fuisse simpulum seu simpuvium mavis Numæ, de quo Juvenalis in vj. cùm alia forma sit hæc, quæ est hoc in numismate, ab illa, quæ à Bayphio ponitur de simpulo, & quam ille effingit eo libro, quo tractat de simpulo: quo loco ait etiam à se visam Romæ hujusmodi formam in antiquo marmore, cum lituo: *simpulum* (inquit ille) *est vas fictile, quo in sacris prolibabant sacrificiuli*: de quo Plinius lib. xxxv. cap. xij. ubi dicit, *in sacris quidem fictilibus prolibabatur simpuvii*. At ut proferam, quæ sentio, memini videre, in aliquibus nummis, seu monetis antiquis Julii Cæsaris, eandem formam vasculi, quam ponit Bayphius in suo libello *de vasculis antiquis*: nempe simpuvium unà cum lituo, qui transversalis vasculo fuerat appositus. Hinc ego conjicio, non idem vas esse simpuvium cum hoc, quod præ se fert fictum nostrum numisma, de quo nunc agimus, sed hoc aliud ab illo fuisse arbitramur, nempe à simpuvio, hoc ad aspergendarum aquam, illud ad prolibandum in sacris aptum: etiam si legi aliquando aqua pro-

prolibatum Diis , & si scio , nec inferior hæc vascula , omnia ad religionem , ac usum flaminis ac pontificis parata exstisitse , spectavissé-que , non autem ad cædendum Elephantem instrumenta , ut quidam malè fenserunt : vel ut alii ad munificentiam , seu quia Cæsar Dictator Elephantes currui supposuisset triumphator existens , dum Capitolum ascendit ad lumina quadraginta Elephantis dextra atque sinistra lychnuchos gestantibus , ut ait Tranquillus , in Cæsare Julio Dictatore cap. 37 . vel ut alii , quod ludis circensisibus Elephantes exhibuerit , ut idem refert Suetonius , vel quia infimæ authoritatis scriptores Spartianus & Servius dicant , quod peregrina lingua nempe punica Elephas Cæsar dicatur : ideo Elephantum in nummo possum cum nota CAESAR . Sed ut eò , unde digressi sumus revertamur , sciendum M. Ciceronem (quod etiam ex eo Bayphius refert) in paradoxis scripsisse , Numam usum fuisse in sacris vasculis fictili- bus , quas vocat *urnulas fictiles & capedines* : idem Cicero de *Natura Deorum* lib. iij. *capedunculas* vocat , *Docebo* (inquit) *meliora me didicisse , de colendis Diis immortalibus jure pontificio & more majorum , capedunculis , quas nobis reliquit* . Hoc loco illud , quod aliquando in Decretis Pontificum legi , non omittam , de *consecratio-*
ne distinc. j. cap. vasa . Interrogatus Bonifacius Martyr ac pontifex , an liceret uti in sacris libationibus ligneis calicibus , ab illo responsum ferunt fuisse , *Olim aureos sacerdotes calicibus ligneis litasse , nunc è contrario ligneos aureis uti* : hoc volui hoc loco referre , quia quidam arbitrantur hujusmodi calices non absimiles fuisse simpulo Numæ regis . Quam sententiam videtur amplecti Alciatus noster lib. *Parergón* 7. c. 24 . Extat etiam apud me vetus numisma æreum eleganter elaboratum , cuius ab una parte imago est Maximi Cæsaris Germanici cum hac inscriptione , MAXIMVS CAES. GERM. ab altera autem sunt instrumenta , seu insignia Pietatis in Deos , ibi enim vas ansatum non dissimile illi quo abluendis manibus in dies utimur . Inest etiam Lituus , Augurum sceptrum , quo illi in cœli regionibus designandis ac terminandis utebantur . De lituo lege Plutarchum in vita Romuli . Lituus erat etiam regium insigne , in quo potestas dirimendarum litium esse noscebatur : de quibus omnibus vide quid referat Alexander ab Alex. in *Genialibus* libr. v. capit. xix. quo loco numerum , potestatem , ac jus augurum , & quomodo auguria ca-

ptarentur narrat: est & in nostro nummo aspersorium unà cum va-
sculo fictili simili illi, de quo suprà in Cæsaris Julii nummo loqui-
tu fuimus, & quod nonnulli simpulum (ut dixi) credunt fuisse aut
capedinem, ut ego autem, aquæ aspersioni congruum vasculum:
inest etiam huic meo nummo, ut conjicere potui, forma mal-
luvii, nos *abacillam* vulgò dicimus, quæ nihil aliud mehercu-
le hoc in nummo designat, quàm munditatem & puritatem, ac
candorem mentis, qui in Deos esse convenit, & abstinentiam à
fordibus, quod alibi à me explicatum fuit, nempè in libro *exerci-
tationum Juris Civilis*, quem superioribus annis edidi, in adole-
scentia adhuc constitutus ac penè puer: & de his etiam mentionem
egi in interpretatione sepulchri hieroglyphicis signis elaborati præ-
ceptoris incomparabilis Andreæ Alciati nostri: quàm interpretatio-
nem propè diem sum in publicum exhibitus, ac in lucem missu-
rus, cùm à multis *hoc* opusculum desideretur, & ab amicis roga-
tus sim quàm plurimis, ut illud edere citius velim, quod factu-
rus sum potius, ut illis imprimis paream, & videar aliquid amici-
tiæ tribuere, ne contra bonos mores facere videar: & ut præcepto-
ris dilectissimi manibus aliqua ex parte discipulus non ingratus fa-
tisfaciam, quàm quòd ego cupiam has meas incultas ac inelabo-
ratas vigilias legi publicè, non enim ista ambio, qui sciam omnem
gloriam, si quam modò ex his rebus percepturus sum, soli Deo
tribuendam esse, qui horum & aliarum rerum solus author est ac
largitor summus. Debemus enim Deo imprimis, deinde paren-
tibus & præceptoribus, postremo amicis, & aliis pietatem. Sed ho-
rum signorum quæ ad vasa pertinent, extant & in marmoreis tu-
mulis, seu columellis hujusmodi quàmplurimæ formæ abluen-
dis manibus idoneæ: quæ sensu recondito non carent, à nobis ta-
men juxta veritatem enucleatae, lib. iij. Græcorum epigramma-
tum εἰς μεγάλης, extat Græcum epigramma quoddam, incerti poëtæ
distichon, quo alia significatio vasculo in tumulo posito tribuitur
hoc sensu:

*Non levis exanimem pulvis tegit, hoc mihi sed vas
Signum latitiae gratus adegit tumulus.*

:Τῆς πλιῆς τόδε σῆμα μαρτυρίδος ἡς ἐπὶ τύφῳ
Γλύπτιον ἐκ πέτρης αὐτὸς ὥστε αὐλόνει.

Id

Idest, Hec vetus sunt busta Maronidos, illius hic est

Quem petrae insculptum conspicis esse, calix.

Extat etiam non absimile Antipatri Sidonii carmen.

Sed & alio quodam disticho innominati poëtæ lib. ij. Græcorum epigrammatum elicetur signum lætitiaz fuisse vasculum in tumulo effectum: quo etiam post mortem sperabant vinum gustativum: hoc carmen sic transtulit ad nos Vrsinus Vellius:

Fictile vas terra factum mibi dulce ministra

Qua genitus, rursum post mea fata tegar.

Sed & aliud ibidem epigramma incerti autoris dicto lib. Græcorum secundo (ubi inscribitur ΣΤΜΠΟΤΙΚΑ ΛΣΤΕΙΣΜΑΤΑ) extat, quo loco vascula ista videntur admonere mortales ut vivant, & ut lætitiaz se dedant: carmen autem quia elegans multum est, subjiciam:

Η παχῶν χαρίσματα πανοπλίν δέρπαλγυν.Θ-

Αὐτη, τῷ δροσερῷ ὃν πεπάλων σέφασθαι,

Καὶ τῷ φθιμβύοιο περάσσοντον ιερὸν ὄσυι,

Εὐχάρακον ψυχῆς Φρέσεον ἀκρόποτον,

Πᾶν λέγει τῇ γλύκιψι, τῷ ἔδει, τῷ περίκοντο

Διήτα. πάσπι γηρόμενον ἐξαπίντη.

Hoc autem sic vertit in Latinum Vrsinus Vellius,

Pax peris hæc grata est cum pane, lagena sapellex,

Et que roranti fronde corona madet.

Hec quoque summa animæ sedes, tutela cerebri.

Extima defuncti calva retecta viri.

Hec nos sculta monent, cæna, bibe, sume corollas.

Tales supremo finis ab interitu.

Non absimile cecinit Virgilius in Coppa illa saltatrix:

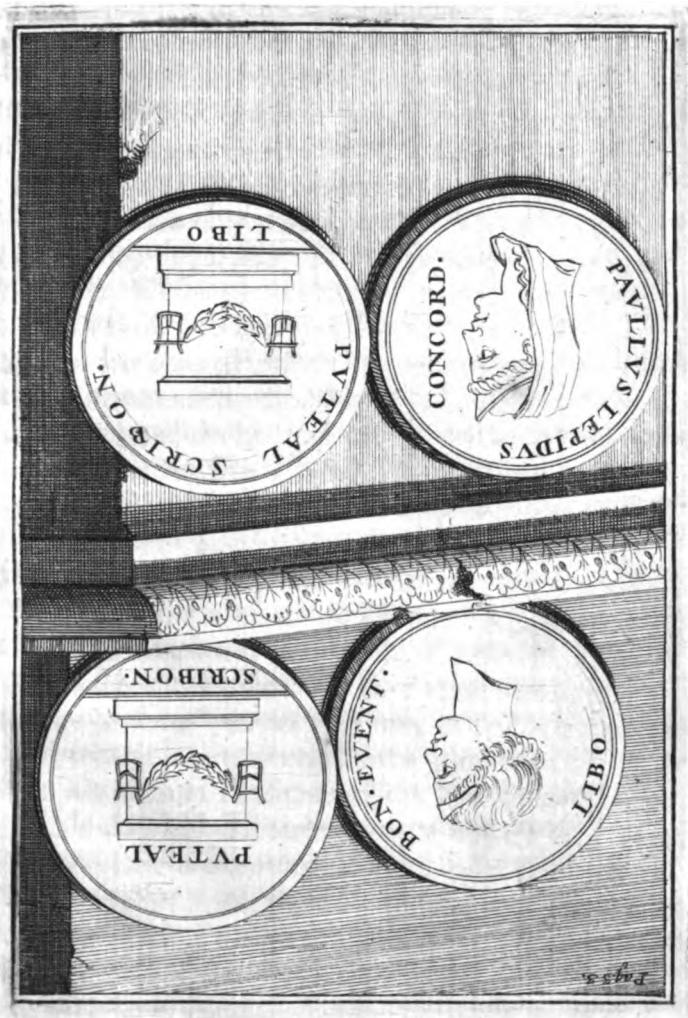
Pone merum, & talos: pereat qui crastina curat,

Mors aurem vellens (vivite) ait venio.

Sed jam ad nummum, de quo loquebamur, è postliminio revertamur: erat & aliud quoddam sigillum, quod propter vetustatem nequivimus conjicere, & si omnem aciem oculorum & animi intendemus, quām maxima adhibita diligentia, excogitantes quid illud esset, non destitimus etiam hoc ab aliis peritioribus harum rerum sciscitari, ut sciremus, quidnam hoc signum esset: at nequivimus, quod cupiebamus, ab illis discere, cū & ipsi hac in re sententiam ferre

ferre timerent incertam : optavimus tandem, ut voto nostro succederet aliquando, ut tale numisma aliquod purius, ac quod à rubigine & à vetustate minus læsum esset, fē nobis offerret sincerius, ut conferri utrumque numisma ac explicari simul posset, & res tota ponī ante oculos ac indicari, prout esset, à nobis posset. Si tamen in præsentia nobis divinare licet, opinamur aliud fuisse augurale sceptrum, quod in aliquibus C. Cæsaris dictatoris nummis aliquando vidi: nam lituo consociatur & id instrumentum, seu sigillum in speciem longioris hastulæ seu virgæ: in hoc etiam meo nummo eo in latere, quo retuli extitisse insignia religiosæ pietatis, hæc verba circum orbem nummi legebantur, PIETAS AVG. S. C. ex quibus verbis facile ostenditur quid sibi signa velint ibidem posita, de quibus diximus. Hunc autem Maximum in hoc nummo nominatum, illum fuisse existimo, qui creditus sit Pupienus, & quem sic Julius Capitolinus nuncupatum existimat (sic enim in alio numismate, quod est apud Torquatum Bembum P. Bembi filium legi, IMP. CAES. CLOD. PVPIENVS MAXIMVS AVG.) & qui rem contra Germanos satis feliciter gessit, quique missus adversus Maximinum Tyrannum, illum apud Aquileam devicit, hic unā cum Decio Cælio Balbino imperavit, inter quos simultas fuit, licet occulta. Hic statim ac imperator factus est, unā cum Balbino ascendit Capitolium, ac rem divinam fecit. Decreti sunt ei omnes imperatorii honores, & patris patriæ nomen meruit. Fuit etiam pontifex maximus, insignibus tribunitiæ potestatis, & jure consulari decoratus: non immerito igitur si in nummo sunt religionis insignia, ac instrumenta pontificalia. Quis verò fuerit Maximus, & quali corporis habitu, id ex Julio Capitolino, & Herodiano, authore Græco, qui ambo hujus imperatoris historiam persecuti sunt, facile cognosci potest. Ne hic ego dum solūm unum numisma interpretari constituo, duo explicem præter rem institutam, cùm nunc gravioribus negotiis impeditum ad alia me transire cogat temporis angustia, quod aliàs opportunius fortè rem ad explicandam concedat largissimè. De his igitur satis, tu intereā, mi Gabriel Buccabarilli, hæc qualiacunque nunc non aspernaberis, cùm à tetricis studiis legum vacabis: cum etiam à me tui amantissimo proveniant, & ab eo, qui omnia tibi bona cupiat. Vale & me ama. xj. Cal. Septembris M. D. LVII. Placentiæ ex ædibus nostris.

SCRI-

SCRIBONIS LIBONIANI PVTEAL.

ARGENTEVM nummum aliquando vidi apud civem meum Joannem Bartholomæum Pandollam seniorem , & filium ejus Tyberium , cuius ex una parte extabat Libonis Scriboniani imago his verbis cælata : LIBO BON. EVENT. In altera verò tribunal, supra quod est PVTEAL. infrà verò , SCRIBON. In alio nummo Argenteo , quem mihi ostendit Raphael Leonas Papiensis , fuit ex una parte sigillum Pietatis cum his verbis. PAVLLVS LEPIDVS CONCORDIA. in alia fuit putealis figura in formam putei , cum his notis , PVTEAL SCRIBONI LIBO. Livius lib. ix. decadis tertiae de Lucio Scribonio Libone his verbis meminit , *Pretores creati sunt T. Claudius Nero, M. Martius Ralla, L. Scribonius Libo, M. Pomponius Matto, & paulò post: Prætoribus M. Martio Urbano, L. Scribonio Liboni peregrina, & eidem Gallia. M. Pomponio Matthoni Sicilia, Tito Claudio Neroni Sardinia.* Situm autem fuit tribunal Libonis prætoris Puteal dictum , ad arcum Fabianum , qui arcus fuit juxta templum Faustinæ , de quo Puteali meminit Horatius hunc in modum lib. i. epistolarum ad Mecœnatem :

— *Forum Putealque Libonis*

Mandabo siccis: adimam cantare severis.

Et Ovidius lib. de remedio Amoris 2.

Qui puteal, Janumque timet celeresque calendas.

Fœneratores enim stabant ad Janum , & apud fornicem Fabianum jus dicebatur , de quo arcu meminit Cicero in *Plancio* , & in *Verannis* , & ibi Asconius Pædianus : fuit etiam judicium putei apud Romanos , ex quo forte *puteal* dictum , in eo loco causæ homicidiorum involuntariorum controvertebantur , qui locus in comitio fuit , ut est auëtor Dionysius Halicarnasseus lib. de antiquitatibus Romanorum , ubi de Actii Navii statua , quæ capite erat velato , agit. Aristoteles lib. iv. *Politic.* capite xvi. ubi de judiciis & speciebus judiciorum tractat , de judicio ad multam putei , ut Athenis dicitur , mentionem facit. Pausanias in *Atticis* de judiciali puteo meminit his verbis : *in Piræo ad mare est Phreattis, hoc est, putes.* Qui buc confugiunt , si digressis ipsis aliud crimen impingatur , è navi ad auditores in continente stantes caussam suam agunt. Teucrum

crum primum ferunt in hunc modum se excusasse Telamoni, se ad Ajacis cædem nihil contulisse: quod genus judicii à Græcis ad Romanos postea manasse existimo: ex Atheniensium enim legibus Romani multa sustulerunt, nedum mores. Hinc crediderim Scribonium suum nummum percussisse nota putei, fertis coronati cum duabus situlis ab utroque latere appensis, ut ostentaret locum ubi cause tractabantur, ipsum judicem prætorémque fuisse causarum. Hinc etiam crediderim familiam Puteorum, quæ hodie in Italia est celebris, & præcipuè Placentiæ est clara & nobilis, nomen originémque suam traxisse. Habebunt igitur Julius Cæsar, Petrus Marius, & Æmi- lius fratres tres ex familia Puteorum adolescentes nobiles, unde suam antiquitatem tueantur, si hujus vetustissimi nummi sculpturam & sigillum adduxerint: cùm & ipsorum stemma gentilitium sit Puteus, seu forma Putei, quem duo leones rectis pedibus in planicie aurea amplectuntur. Apud Strabonem lib. xvij. *Geograph.* eorum fit men- tio de venatione Elephantorum ad Puteum his verbis, *Vlterius est urbs Darabam & Elephantum venatio, que ad puteum nominatur, &c.* De Tito Scribonio Libone Ædili curruli meminit Asconius Pædianus in oratione Ciceronis pro Cornelio: quod ex utroque latere putei in nummo ficti, appensæ sint veluti duæ situlæ: Sorticulas duas fuisse puto, seu urnulas, cistellásve, ex quibus sortes suas judices apud prætores exciperent. Hujus moris meminit Pædianus in argu- mento divinationis Ciceronis his verbis, *In divinatione, & in aliis majoribus universi judices in cistam tabulas simul conjiciebant suas, easque insculptas literas habentes, absolutionis sive condemnationis, cùm de alicujus capite agebatur, N. & L. ampliationis. His enim titeris significabant, Non liquere: quod & alibi à Pædiano dicitur: illud & à Pædiano refertur dignum annotatu: Moris fuisse celebra- ta judicum rejectione, & haberí in officio prætoris, & in arcereponi nomina judicum delectorum: rejectio ideo dicitur, quia cùm multi ju- dices in consilium à prætore suo judicandi essent, qui questor fuisse pu- blica causa (verbi gratia repetundarum, ambitus, majestatum) ne- cessere fuerat eos primum de curia Senatoria conscribi cum Senatus judicaret: deinde in urnam fortito seu fortitione mitti, ut de pluribus necessarius numerus confici posset. Tertiò, id est, post urnam permitti accusatori ac reo, ut ex illo numero rejiciant quos putaverint sibi, aut inimi-*

inimicos, aut ex aliqua re incommodos fore: solet autem ex moribus ac fama judicum, ex illorum, quos aut rejiciebant aut retinebant Jud. voluntate conjecturam facere populus, qui causæ suæ confidere, qui corrumpere judices vellet, rejectione celebrata, & in eorum locum, qui rejecti fuerant sub sortito prætore, alios, quibus ille judicum legitimus numerus compleretur sufficere. Prima enim sortitio dicebatur, his perfectis jurabant in leges judices, ut obstricti religione judicarent: cum jurassent omnes præter ipsum prætorem, nomina eorum libellis (ut supra diximus) continebantur, & ubique habebantur, ne pro selectis judicibus, ut fit in multitudine, aliqui suppositi corruptissimi judicarent, itaque & prætoris tribunal, ut considerent indicatur prætori suo. Hactenus Pædianus: à quo quemadmodum fieret sortitio judicum intelligi potest. Nec tantum in cistella sortitiones siebant, sed etiam sacra, ut Tibullus poëta lib. i. eleg. viij. ubi laudes Bacchi dicit, canit:

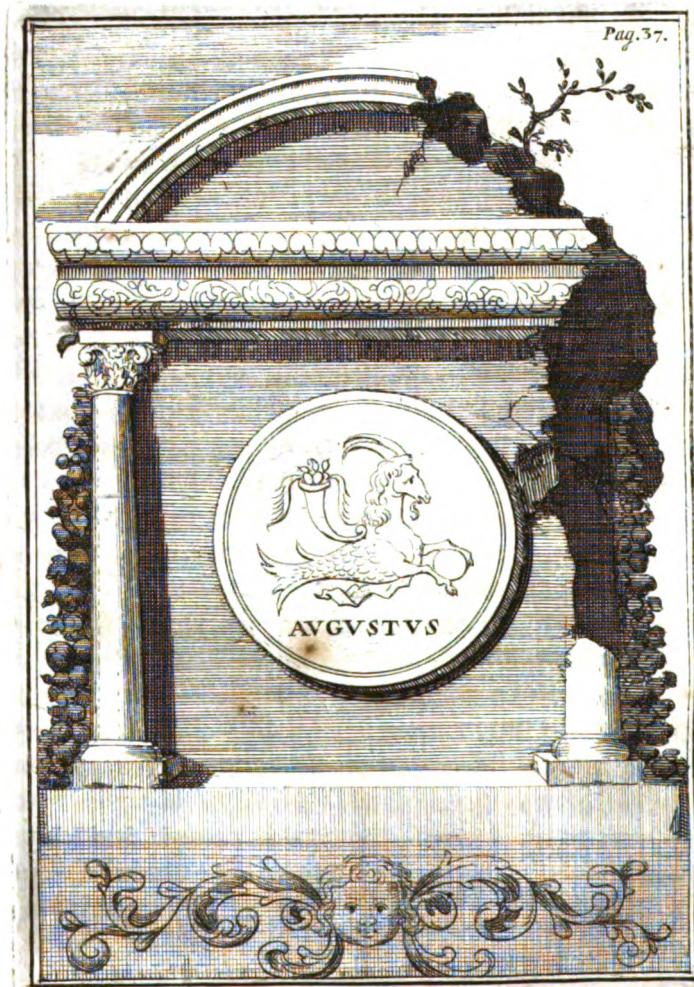
Et levis occultis conscientia cista sacriss.

Quod autem sit in nummo hoc BON. EVENT. significat Bonum eventum, de quo Plinius lib. xxxiiij. cap. viij. his verbis meminit: *Euphranor mirus artifex simulachrum Boni eventus ita finxit Romæ: Dextera pateram, sinistra spicam, ac papaver tenens.* Hoc nummo ante positus, quod significet, (puto) Libonem Bono eventui hoc puteal dedicasse, vel aliud quid simile designare: quod vero aliqui dicant duas utrinque lyras appensa fuisse huic puteo, id nondum comperi vel in aliquo nummo, nec quod illam designet concordiam. Sed jam satis à nobis dictum sit in hoc numismate, superioribus annis, cum essem Patavii, de hoc numismate plura ad Franciscum Robortellum, virum doctissimum scribens egerim: ubi etiam locum Claudi Saturnini Juriscons. in titulo *de pœn.* Pandecton lib. xlviij. ex lib. iij. *Politicon* Aristotelis, & Pausaniæ lib. i. Atticorum enarravi: sed quod significet Malleolus infra puteum designatus, nondum comporio: nisi quod gravitatem ac pondus rerum, quæ in judicio tractantur declarat: vel etiam securis esse potest qua nocentes cederentur: vel clava, quæ & securis dici potest: quod præsignet sceptrum prætoris: vel hic malleus, quo cederentur hostiæ, significare potest. Nam Alexander ab Alex. lib. 4. cap. xvij. *Genial. dier.* narrat Romanos multasse hostias malleo: vel quod justè judex sententiam

tiam suam referre debeat , non magis ab hac parte , quām ab alia descendens : sed grave iniens consilium sibi constare debet , nec sententias præcipitare. Quemadmodum Cassiodorus lib. vj. *Variarum de consule* refert : quod fasces atque secures illigatas ideo gestaret , ut cūm illi tardius solverentur , moram deliberationis acciperet : si de cæde aut nece hominis aliquid censuisset , ita ut cūm omnia ejus traderentur arbitrio , ne insoleceret animo. Nos hæc verisimilia , non autem certa hoc loco , quæ de malleolo loquimur , afferimus. Siquis aliis certiora aut meliora nobis attulerit , illi non modicum gratulabimur. Cūm hæc scriberem , allatum est mihi opus varia lectione jocundum Joan. Pierii Valeriani de literis hieroglyphicis Ægyptiorum , quo libro aperto , ac lecto quædam de malleo ibi scripta reperi , hunc in modum , MALORVM IRRITAMENTVM. Inquit enim , ille videtur *Malleus pro malorum irritamento accipi , arma siquidem & pugones , cuspides , & cultros malleus excudit : unde mala tot in mortales oboriantur , eo etiam fiunt tubæ ductiles , per quarum clangorem animemur in bellum , eo franguntur opera , & quæ solida sunt conteruntur.* Haec tenus Pierius : sed ut mihi videtur , quæ parum ad nostrum numisma faciant: videat modo diligens lector & antiquitatis amans , num melius referri possit ad id , quod refert Ficinus in Timæum , Pythagoram scilicet , cum apud ærarios fabros annotavisset ex malleorum iætibus consonantiam lege ponderum provenire , collegisse numeros , quibus sibi consentiens diversitas ponderum continebatur : & hanc quidem esse veriorem hujus numismatis de malleo expositionem existimo. Nam cūm litium ad hunc puteum apud prætorem Libonem causæ decernerentur , necesse erat illas tandem in quandam resolvi consonantiam , & ad concordiam ex dissidentia partium jure ipso decidente lites , perduci ac pervenire. Nimirum si alio in nummo PAVLI LEPIDI scilicet , ubi verba sunt *Liboni Scribon. Puteal.* illæ insint & literæ: nempè CONCORDIA. & hæc in hoc nummo satis.

CA-

CAPRICORNI AVGVSTI NVMISMA.

IN numismate Augusti extat imago Capricorni cum his notis,
AVGVSTVS. Augustus, ut inquit Alexander in *Genialibus*
lib. iij. cap. xv. ubi de variis numismatum notis apud veteres recen-
set, Syderis Capricorni nota, sub quo in lucem editus erat, argen-
teum nummum percussisse dicitur, ad quod allusisse videtur Maro
in *Georgicis* lib. i. illo carmine,

Anne novum tardis sydus te mensibus addas.

Illud etiam apud Virgilium indicium non sinam, postquam non
tædet nos tibi ò lector, morem gerere in his, quæ ad literas & studia
literarum pertinent: cùm igitur Virgil. illud carmen affert,

An deus immensi venias maris : ac tua nautæ

Numina sola colant, &c.

Sciendum quod scribit Plin. lib. *Natural. històr.* ix. c. xvij. *de augur. & piscium diver.* quòd *Siculo bello ambulante Augusto in littore, pisces è mari exiliit & ad pedes ejus jacuit: quo argumento vates spondere Neptunum patrem adoptato sibi Sex. Pompejò (tanta erat rei navalis gloria) sub pedibus Cæsaris futuros, qui maria tempore illo tenerent. &c.* quam rem & Suetonius Tranquillus in ejus vita re-
censet: ut & de Capricorno idem Tranquillus his verbis, ut tota res
liquidò constet: *In secessu (inquit) Apolloniæ Theogenis mathema-
tici pergulam comite Agrippa ascenderat: cùm Agrippæ, qui prior
consulebat, magna & penè incredibilia prædicarentur, reticere ipse
genituram suam, nec velle edere perseverabat: metu, ac pudore, ne
minor inveniretur, qua tamen post multas abortiones vix & cun-
ctanter edita, exiluit Theogenes, adoravitque eum: tantam mox fi-
duciam fati Augustus habuit, ut schema suum vulgaverit, nummūm-
que argenteum nota syderis Capricorni, quo natus est percusserit. Et
hæc quidem Suetonius: ubi te admonitum volo in omnibus codici-
bus Suetonii pro *schemate* aut *stemmate* (legas utrum volueris) men-
dose, *thema* scriptum esse. Sic in lege penultima ff. *de gradibus co-
gnationum*, subesse mendam admonuit noster Alciatus Præceptor
maximus lib. *parergōn.* ij. cap. xxx. ubi ex fide veterum codicum
pro *stemmatibus schemata* legendum arbitratur. Nam veteres (ut
inquit ille) pro ipsa graduum, ut ita loquar, arbore, cum imagi-
nibus*

nibus suis locis appositis id nomen accepere. Plinius libro xxxv. cap. iij. *stemmata lineis discurrebant, ad imagines pietas, & reliqua quæ eo loco doctissimè (ut solet) scribit ille.* Sed ut de signo Capricorni, quod in cœlo extare sydus creditur, nonnulla ex authoribus annotem, hic, quæ Julius Firmicus lib. iiiij. *Matheseos* refert, apponam, qui sic ait, *Si quis medium cœlum in Capricorno habuerit, erit multis quotidianæ vitæ alimenta suppeditans. At si in horoscopo aliquibus vitæ alimenta præstiterit, ipsi ei existent semper ingratiti: dicitur etiam Capricornus domus Saturni & Martis exaltatio, ut illud aperte detur intelligi, liberalitatem inter avaritiam & prodigalitatem constitui, amborumque complexione confarsi.* Macrobius in somnio Scipionis, Capricornum dixit portam esse deorum, quæ scilicet animæ immortalitate vestiendæ ingrediuntur: per hoc igitur signum liberalitas demonstratur. Nam Capricornus xxij. syderibus integratur, cujus numeri ratio speculantibus liberalitatem offert: quin & Capricorno genua tribuuntur, ut est apud Manilius hoc versu scriptum,

Capricornus utrisque imperat in genibus.

Vide apud Niphum Sueßanum lib. i. *de augur.* & P. Crinitum lib. xj. *de honesta disciplina*, cap. ij. & de his hactenus.

CONSTANTIVS LANDVS COMES AEMILIO PVTEO SVO S. P. D.

MISISTI bis diebus proximis mihi nummam æreum adeo antiquum, ut vix à me propter vetustatem legi potuerit, corrosis enim omnibus literis penè Delio natatore indigere videbatur, quod magis est, ne quidem ulla vestigia, cuius esset imago, apparebant. Ego tamen omnem ingenii & oculorum aciem, ut tibi in hoc placerem, intendi, quod si in aliquo peccabimus, in erroremve (quod in his rebus facillimè evenire potest & solet) inciderimus, tu mihi hoc totum, quod à me erratum fuerit, condonabis, id enim tento nunc, ut potius tibi mei amantissimo amico, ac tanquam fratri inserviam, ac gratum faciam, quam quod velim ostentare ingenium meum, quod tenue ac imbecille est. Tu igitur, mi Emili, hoc qualemunque breve scriptum in

in tum numisma scholium boni consule. Si meliora post hac memoriae succedent, ad te mittemus: haec igitur lege.

GERMANICI CAESARIS NVMISMA.

IMAGO illa, quæ vix appareat in æreo nummo, Germanici Cæsar ac Imperatoris extat, ut conjicere ex ipsis nutantibus literis potuimus, quæ sic à nobis leguntur, GERMANICVS CAESAR TI. AVG. F. DIVI AVG. N. in tergo autem sic legimus, CAESAR AVG. GERMANICVS PON. M. TR. P. S. C. & ut aliquid de hoc Cæsare dicere incipiam. Sciendum in primis est hunc Germanicum Cai Cæsaris patrem, Drusi filium fuisse, & Antoniæ junioris, & à Tiberio Cæsare patruo, Augusti jussu adoptatum, ut inquit Suetonius in *Caligula*, quod & Justinianus Cæsar legislator in *elementis Institutionum lib. I. cap. de adoptionibus*, narrat his verbis, *sic Divus Augustus non ante Tiberium adoptavit, quām is Germanicum adoptasset, ut protinus adoptione facta, inciperet Germanicus Augusti nepos esse*. Quinquennio antè, quām per leges licet, & paulò pōst consulatum gessit, ut idem Suetonius narrat, misfusque ad exercitum in Germaniam, excessu Augusti nuntiato, legiones universas imperatorem Tiberium pertinacissimè recusantes, & sibi summam Reipublicæ deferentes, incertum constantia, an pietate majore, compescuit: atque mox devicto hoste, triumphavit. Consul deinde iterum creatus, ac priusquām honorem iniret, ad componendum Orientis statum expulsus, cùm Armeniæ Regem devicisset, Cappadociam in provinciæ formam redegisset, annum ætatis agens quartum & trigesimum, diutino morbo Antiochiae obiit, non sine veneni suspicione. Nam præter livores, qui toto corpore erant, & spumas, quæ per os fluebant, cremati quoque cor inter ossa incorruptum repertum est: cuius ea natura existimatur, ut tinctum veneno igne confici nequeat. Obiit autem Germanicus (ut asserit idem Tranquillus) Tiberii fraude (ut opinio fuit) ministerio & opera Gnei Pisonis. Omnes autem Germanico corporis, animique virtutes, & quantas nemini cuiquam contigisse satis constat: formam, & fortitudinem egregiam: ingenium in utroque eloquen-

quentiæ, doctrinæque genere præcellens: benevolentiam singularem, conciliandæque hominum gratiæ, ac promerendi amoris nimium, & efficax studium. Oravit causas triumphales, atque inter cætera studiorum monumenta, reliquit & comedias Græcas. Habuit in matrimonio Agrippinam M. Agrippæ & Juliæ filiam, & ex ea novem liberos tulit: sed hæc jani de Germanici vita satis. Suetonium enim legere, mi Aili, per te poteris, qui de hoc alia quædam præclara refert, & si me amas, omnino leges: digna enim sunt hujus optimi Cæsaris omnia gesta, ut legantur. Sed in numismate illud animadvertisendum, in posteriori parte, quòd Germanicus non fuit Augustus, non enim successit in imperio post Octavianum Augustum: nec Germanicus Augustus unquam fuit dictus, apud quem summa Reipublicæ deferebatur. Nam Germanicus nunquam dominationem assumpsit, & si pertinacissimè in excessu Octavii Augusti, legiones recusantes Tiberium, Germanico deferre vellent. Solo itaque Imperatoris nomine decoratus fuit Germanicus, ut etiam Alciatus senior in annotationibus in Cor. Tacitum observavit, qui inter Cæsares, Imperatores, & Augustos multum interfuisse differit: hoc pacto, *Cæsares dicti, qui Augustæ majestatis heredes designati essent, administratione rerum illis interdicta, nisi fortasse provinciam, Augusti jussu, administrandam haberent.* Hinc nulla eis donativi militibus dandi facultas erat. In comitatu eos solum habebant, quos princeps tribuisset. Paulò major Imperatoris dignitas, qui licet infra Augusti fastigium positus, ejusque arbitrio bella gereret, summam tamen potestatem in magistratus, atque milites habebat, jusque illi indicendi belli erat. Hæc Alciatus ex Ammiano, Lampridio, & constitutonibus, cuius rei idem in *historia patriæ* meminit. Quæ volui dixisse, ut tibi constet Germanicum non vocatum fuisse Augustum, nisi concedamus illi fuisse hoc nomen ab Augusto Octaviano concessum, quia illum valde Octavianus dilexerit, ut etiam diu cunctatus sit, an sibi successorem destinaret: ideo Tiberio adoptandum dederit. Verius igitur in numismate ego legerem, interpretarérque quòd illæ notæ, *Cæsar Augustus Germanicus, Pontifex Maximus, Tribunus Plebis*, ad Cajum Caligulam ipsius Germanici filium, qui post defunctum Tiberium in imperio successerit, spectent: nam & ipse Germanicus vocatus fuit. *Germanicus* autem dictus ob Germaniam devictam:

victam : vel quia primus ad exercitum , qui in Germania constiterat , imperator missus fuerit. Huic P. Ovidius Fastorum suorum libros consecravit , ut ex his primis carminibus apparet ,

Accipe pacato , Cæsar Germanice , vultu

Hoc opus , & timidae dirige navis iter.

Illud autem sciendum Septembrem mensem Cajum Caligulam in memoriam patris Germanici , Germanicum appellasse. Fessum autem morbo Germanicum adstantes amicos hunc in modum adloquutum fuisse refert Cor. Tacitus lib. ij. *Si fato concederem , justus mihi dolor , etiam adversus Deos , esset , quod me parentibus , liberis , patriæ intra juventam præmaturo exitur aperent . Nunc scelere Pis sonis & Plancinæ interceptus ultimas preces pectoribus vestris relinquo , referatis Patri ac Fratri quibus acerbitatibus dilaceratus , quibus insidiis circumventus miserrimam vitam pessimam morte finierim , si quos spes meæ , si quos propinquus sanguis , etiam quos invidia erga viventem movebat inlachrymabunt , quondam florentem , & tot bellorum superstitem muliebri fraude cecidisse . Erit nobis locus querendi apud Senatum , invocandi leges . Non hoc præcipuum amicorum munus est , prosequi defunctum ignavo questu : sed quæ voluerit meminiisse , quæ mandaverit exequi . Flebunt Germanicum etiam ignoti . Vindicabitis vos si me potius , quam fortunam meam fovebatis . Ostendite Populo Romano Divi Augusti neptem , eandemque conjugem meam . Numerate sex liberos : misericordia cum accusantibus erit , fingenitib[us]que scelestæ mandata , aut non credent homines , aut non ignoscunt : haec tenus amicos adlocutus Germanicus . Juravere amici , dextram morientis contingentes , spiritum antè , quam ultionem amissuros . Tum ad uxorem versus , per memoriam sui , per communæ liberos oravit , exueret ferociam , saevienti fortunæ summitteret animum , non regressa in urbem æmulatione potentiae , validiores incitaret . Hæc palam & alia secretò , per quæ ostendere credebatur metum ex Tiberio . Neque multò post extinguitur ingenti luæ provinciæ , & circunacentium populorum , indoluere exteræ nationes , regesque , tanta illi comitas in socios , mansuetudo in hostes , visuque audituque venerabilis , cum magnitudinem & gravitatem summæ fortunæ retineret , invidiam & adrogantium effugerat . Funus sine imaginibus & pompa : per laudes & memoriam virtutum ejus*

celebre fuit: & erant qui formam, ætatem, genus mortis, ob præpinquitatem etiam locorum, in quibus interierit, Magni Alexandri fatis adæquarent. Nam utrumque corpore, genere insigni, haud multum triginta annos egressum, suorum infidiis externas inter gentes occidisse. Sed hunc mitem erga amicos, modicum voluptatum, uno matrimonio, certis liberis egisse: nequæ minus præliatorem etiam si temeritas abfuerit, præpeditusque sit percussas tot victoriis Germanias servitiis premere: quòd si solus arbiter rerum, si jure & nomine regio fuisset, tanto promptius adsecutum gloriam militiæ, quantum clementia, temperantia, cæteris bonis artibus præstisset. Corpus autem, quām cremaretur nudatum in foto Antiochenium, qui locus sepulturæ destinabatur, prætuleritne beneficij signa parum constitit: nam ut quis misericordia in Germanicum, & præsumpta suspicione, aut favore in Pisonem prionor diversi interpretabantur, &c. Quæ sequuntur, apud Cor. Tacitum, cuius verba hic etiam volui scripsisse, ut qualis fuerit Germanicus & quantus cognosceres, utque longiori vita dignum imperatorem, tamque optimis literis institutum Cæsarem plusculum amates: dignumque, ut etiam ipse de se dixit, ut ignoti ejus obitum defleant. Sed jam ejus virtutis & altitudinis ingenii memoriam adhuc in libris florentem, quæ quodam epigrammate Græco pro testimonio libro Græcorum epigrammatum primo extat, hic tibi subscribamus, ut inclytam virtutem nepotis divi Augusti ames, & venereris, similique imiteris. Hæc enim exempla ad excitandam, & inflammmandam juventutem nostri temporis mirum in modum congrua sunt, cum & juvenis alicujus principis & nobilis personam laudatosque mores, probatamque vitam, & optimè instituti adolescentis, studiisque bonarum artium ornati repræsentamus indolem. Sic Joannis Pici Mirandulani principis ac comitis, cuius imago pulcherrima in musæo nostro nos quotidie exuscitat ad bonas capescendas literas, ad studia literarum inflammare juventutem potest. Sic his temporibus Manavus Sabellus, Hieronymus Querceus, sic Baro Sfondratus, sic Trivultius Georgius. Sic & alii nobiles juvenes, de quorum virtutibus, & studiis ubique est fama consentiens, & quæ jam totam perambulat Italiæ. Sed quid ego nunc currenti calcar addere studio? cum jam urbis Placentinæ omnes adolescentes nobiles assiduo studio, exercitiisque

citioque disciplinarum non ignobili Aimilius Puteus ingenio miro
præditus non sequare solum, sed superare credatur. Hoc igitur epi-
gramma Græcum Germanici elegantissimum, ac perargutum si à ju-
ris civilis studio vacabis legit:

Γερμανικὴ Καίσαρος.

Οὐρεῖος ἐξ ἀπότομοις λαζηνὶς πέσει τὸ ποτε βάθος,
Ἐκπεφυγεῖν μεμονὸς τενχαὶ ἀδάντη πικώς.
Αἴδης ὡς ἄλει κακὸν μόρον. αἰτίας γάρ μιν
Εινάλιος μάρψας, πνύματος ἀρφάνισται.
Ἐκ πυρὸς ὡς αἰνῶς πέσεις ἐς φλόγαν. Ἱερεῖ στοιχίων
Καὶ αὖλ, καὶ γέρον, θρέψει καίσατο Βαρκή.

Τῇ αὐτῇ.

Ἐκ πικώς ἔλε κύων με. τὸ τὸ ξένον; εἰς ἑρμὲ θύρας
Ταχοῖ, καὶ πεζοῖ, θυμὸν ἔχοντι ἔνα.
Αἴθεστοι λοιπὸν ἔχοντες λαζοὶ βατόν. αἴπαλα φοβερά
Οὐρενε, καὶ σὺ Φέρεις ἀστερόεντος κινά.

Sensus autem est de lepore, qui canem effugiens venaticum, &
in mare prolapsus, à cane marino disceptus est. Ad hoc sic allusit
Ausonius Gallus poëta,

*Trinacrii quondam currentem in littoris ora:**Ante canes leporem, cœruleus rapuit.**At lepus: In me omnis terræ pelagique ruina est.**Forfitan δὲ cœli, si canis astra tenet.*

Ast videamus etiam aliud Epigramma in laudem Germanici,
ut hoc numisma tuum etiam locupletiore lectione exornemus, testi-
moniisque Græcorum poëtarum gloriam illustrissimi viri augea-
mus.

Εἰς Γερμανικὸν Βασίσι.

Οὐρεας πυρηναῖα, καὶ αἱ βαθυάγκεες ἄλπεις,
Αἱ ρέις περιχαὶς ἐμὸς ἀποβλέπετε,
Μάρτυρες ἀκτίνων, γερμανικὸς ἂς αἰνέτηλεν,
Αἱράπτων κελτοῖς περιλὺν ἐμαλλιού,
Οἴδης ἀρει διπλίζοντας αἰσιάτες. ἐπειδὴ ἐμωὶ^ν
Δρεῖ, πιστάτες χερεῖν ἀφίλομεῖτα.

F 2

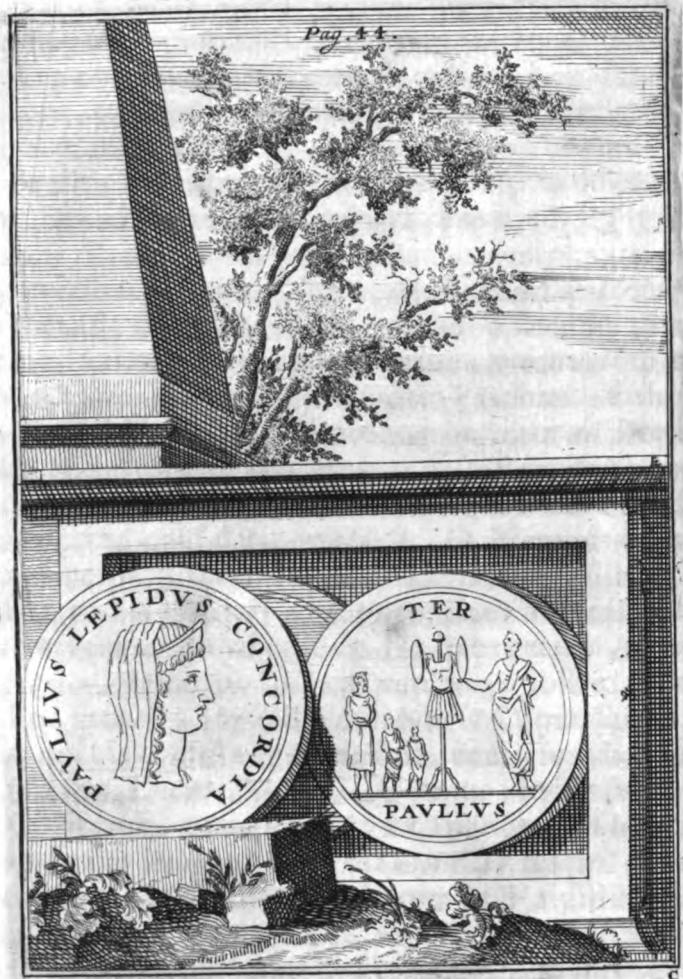
Hoc

Hoc autem epigramma in Germanicum Drusi filium est scriptum, cuius sensus talis est (ut Opsopoeus vertit) alloquitur poëta montes Pyrenæos, & Alpes, tanquam testes virtutis & fortitudinis ejus, per montes Pyrenæos Galliam intelligit: per Alpes Germaniam innuit. Et est hoc carmen omni ex parte elegantissimum. Et hæc jam satis & super sint ad numisma tuum (mi Aimiili Putee) explicandum; à me dicta. Quæ tu, utcunque sunt, boni consules, laborémque nostrum, propensamque meam in te voluntatem amabis. Vale pridie Calend. Februar. M. D. LVI. Ticini, & Jovio tuo me commenda.

PAVLLI LEPIDI CONCORDIA.

BERNARDINVS Locheta Papiensis, impressoriz artis magister diligens, amicúsque meus, attulit his diebus cùm Ficini essem, mihi tres argenteos nummos veteres, illos quidem pulcherimos; quique adeo illucebant, irradiabantque, ut nuper cusi videbantur. Hos ego cùm manibus meis versarem incredibili voluptate, illud primum occurrit, quod in uno ex his dignum annotarem: nempe verbum, seu nomen *Paulli*, quod contra vulgi opinionem scriptum esset duplici longa litera. Erat autem in numismate imago Paulli Lepidi cum galea in capite, in una parte hac inscriptione, PAVLLVS. LEPIDVS CONCORDIA. in altera numismatis parte fuit Trophæum, cui vir applicabat manum, erant & ibi tres imagines personarum, grandior una cum duabus pusillis hac nota, TER. in alio nummo argenteo, quem mihi ostendit percolendus Raphael Leonas Papiensis, regularium canonicorum ordinis seu congregationis Lateranensis, fuit in altera parte PIETAS, cum his verbis, PAVLLVS LEPIDVS, CONCORDIA. in alia parte putealis forma, cum his notis, PVTEAL SCRIBON LIBO Vide Plutarchum in vita Paulli Æmilii. Quod autem *Paullus* duplici longa litera apud veteres scriberetur, elegans mensa marmorea Mediolani ad Babile Vrsiorum Templum adhuc indicat hoc paëto inscripta, P. VRSIO SEX. F. POLLIONI PATRI VETTIAE LEPIDAE MATRI P. VRSIO P. F. PAVLLO V.I. VIR. IVN. FRATR. CVR. AER. P. VRSIO ELAINO. L. PISSIMO VRSIA

Pag. 44.

VRSIA P. F. PRISCA. Hunc tumulum in elogiis suis Alciatus noster inseruit, ubi etiam dictiōnem *Paulli* animadvertisit, ideo nos Lubentius hic adduximus eundem tumulum, ut videant Antiquarii quām bellè convenienter inter se numismata, & marmora veterum. Idem Alciatus in expositione hujus tumuli à me citati, refert, à se observatum fuisse *Paullum* cum dupli longa litera scribi in Pomponii Læti autographis. Sed quod in hoc numismate sit Paulli Lepidi mentio, puto fuisse Marcum Æmilium Lepidum & L. Æmilium Paullum, qui ambo consules fuerunt, & prætores, ut in tertia, & quarta, & quinta Dec. apud Livium legimus. Lucius autem Æmilius Paullus fuit Marci Æmilii Lepidi filius ut testis est idem Livius lib. x. Decad. iiiij. Paullus hujus L. Paulli filius, ut Plutarchus in vita Paulli Æmilii narrat, de Lusitanis triumphavit, necnon de Persa rege, ut asserit Val. Max. lib. i. *de ominibus*: qui refert eundem Paulum habuisse filiam parvulam nomine Tertiam, quæ cum catellum nomine Persam mortuum deploraret, omni arrepto statim erectum in spem clarissimi triumphi eundem Paullum. Vide Plutarchum in vita Paulli Æmilii, & Ciceronem in libris *de Divinatione*. Marcus autem Æmilius Lepidus creatus fuit Pontifex, cui fuit simulta cum M. Fulvio Flacco Nobiliori, quod M. Lepidus diceret se a Fulvio certo consulatu dejectum, Q. Metellus Cæcilius verba fecit inter principes Senatorum, quæ Livius narrat lib. x. Decad. quartæ. Quibus verbis excitati ad Concordiam dextras fidemque dedere, mittere verè ac finire odium. De hac re etiam Aulus Gellius meminit *Noc. Atticarum* lib. xij. cap. viij. postea collaudantibus cunctis hoc factum, ambo deducti sunt in Capitolium. M. Æmilio Lepido, qui bis consul augurque fuit, ut Livius lib. 3. decad. 3. meminit, filii tres, Lucius, Marcus, Quintus, ludos funebres per triduum & gladiatorum paria duo & xx. per triduum in foro dederunt. Quod autem in nummo sit (*concordia*) referri potest ad pacem & concordiam M. Æmilii Lepidi cum M. Fulvio Nobiliori, ut supra dixi: quod sit verbum TER. ad Tertiam Paulli Æmilii filiam, de qua superius rettuli, quis posset referre non ineptè, sed fortè Paulum Æmilium, cuius extat vita apud Plutarchum, verius quis fuisse in hoc numismate intellexerit, ut *Lepidus* exponatur pro Æmilio, Græci enim lepiditatem sermonis (ut inquit) Plutarchus,

αιμονίας vocant, facundiamque, & veteres per iota simplex scribant. Cùm Græci per i tenue, unde ea vox accepta est, designent. Politianus in lib. 1. Epist. ad Pomponium Lætum, scribens super Panthei testudine *Aimilium*, non *Æmilium* fuisse scriptum: & in marmorea tabula Romæ inventa. Sed aliquis diligentior in veterum numismatis interpretandis subtilius, ac certius declaret, mihi satis fuerit aliqua ostendisse si non idonea ad hoc exponendum numisma, saltem, quæ lectorem non fastidiant, nec penitus Romanæ historiæ ignarum abire sinant. Ego tamen (ut veriora afferrem quæque magis verisimilia sunt) existimo, has imagines, quæ in numismate fuerunt sic sculptæ, designare omnem historiam, quam Propertius elegantissimus poëta, in fine operis describit. Num facit, ut uxor Paulli mortua, ad ipsum Paullum loquatur, ut lachrymas in funere suo cohibere velit sic,

*Desine Paule meum lachrymis urgere sepulchrum,
Panditur ad nullas janua nigra preces.*

Et paulò pòst ait:

*Quid mihi conjugium Pauli? quid curruis avorum
Profuit? aut famæ pignora tanta meæ?*

Et infra:

*Si cui fama fuit per avita trophæa decori,
Æra Numantinos regna loquuntur avos.
Altera maternos exequat turba Libones.
Et domus est titulis utraque fulta suis.*

Deinde,

*Jungar Paule tuo sic discessura cubili,
In lapide hoc uni nupta fuisse legar.*

Etiam paulò pòst illud,

*Nec te dulce caput mater Scribonia læsi
In me mutatum quid nisi fata velis?*

Et paulò pòst illa faciunt carmina,

*Te Lepide, & te Paule meum post fata levamen
Condita sunt vestro lumina nostra sinu.*

*Vidimus & fratrem sellam geminasse curubem
Confuse quo factò tempore raptæ soror.*

*Filia tu speciem censuræ nacta paternæ
Fac teneas unum, nos imitata, virum.*

Et

*Et serie fulcite genus, mibi cymba volenti
Solvitur aucturis tot mea fata mali.*

*Hæc est fæminei merces extrema Triumphi,
Laudat ubi emeritum libera fama rogum.*

*Nunc tibi commendo communia pignora, natos,
Hæc cura & cineri spirat inusta meo.*

*Fungere maternis vicibus pater, illa meorum
Omnis erit collo turba ferenda tuo.*

*Oscula cum dederis tua flentibus, adjice matris:
Tota domus cœpit nunc onus esse tuum.*

Et hæc quidem ad rem, ne totam elegiam hic subscribam, hic est ille Lepidus, & Paullus, hic sunt illi Libones, hic Scribonia, hic filia naæta speciem censoræ paternæ, hæc denique omnia Propertia na ad numisma suprascriptum faciunt, si quis penitus rem universam introspiciat. Nam uxor istius Paulli vocata fuit Cornelia, quæ fuit filia Scriboniæ, quam Scriboniam accepit in matrimonium Augustus, & ex ea filiam Julianam suscepit, quæ Scribonia, authore Tranquillo, antè fuerat nupta duobus Consularibus, & ex altero erat mater. Nam Tranquillus ait hanc Corneliam fuisse illam Scriboniæ filiam ex viro consulari, ex quo fuit mater, unde nunc soredrem suam appellat Cornelia ipsam Julianam filiam Augusti, quoniam ambæ ex matre Scribonia erant procreatæ. Hinc Propertius fit lucidior. Cornelia ista uxor Paulli, cuius extat hæc elegia Propertii, habuit Scriboniam matrem ex Libonum familia honorata & splendida, ex qua fuit is Libo, qui Tribunal, sedemque Prætoris propearcum Fabianum collocavit, quod ab ejus nomine dictum est *puteal Libonis*: de quo suprà in interpretatione cujusdam numismatis à me facta fuit mentio. Nimirum igitur, si dixi in alio numismate extare illa verba seu inscriptionem, PVTEAL SCRIBON LIBO. Paullus autem iste maritus Corneliae fuit ex gente Æmilia hoc est Scipionum. Paullus enim Æmylius devicit Perfen Macedonum regem: de quo Triumphavit, ut supra diximus. Cornelia autem ista habuit tres filios, duos scilicet masculos, Paullum, & Lepidum, & unam filiam cuius nomen non ponit Propertius: hanc tamen fuisse Tertiam possumus conjectari, cum ista mulier Cornelia fuerit uxor Paulli Æmylii. Ideo dicit illis duobus carminibus,

Et

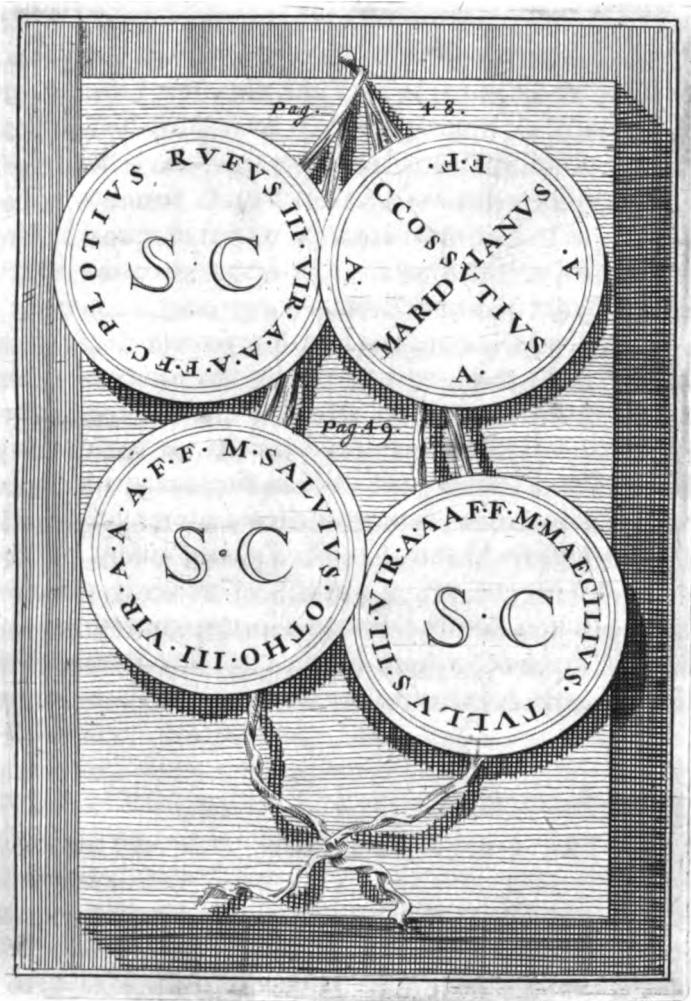
PAVLLI LEPIDI CONCORDIA.

*Et tamen emerui generosos vestis honores,
• Nec mea de sterili facta rapina domo.*

Nam ista dixit poëta, ut signaret matronalem vestem, quæ mulieribus matronis quâm fœcundis dabatur, quæ trium liberorum factæ essent matres, ut alias in meis juris civilis exercitationibus annotavi. Ideo dixit, & Lepidum, & Paullum, & filiam unam reliquissæ, & hæc satis sint ad hoc numisma: & si prolixè satis differuimus, in re enim penè ancipiti ita fieri opus fuit. Nos tamen verum eliciuisse sensum ejus numismatis certiores facti sumus ex Propertii versiculis, & si aliqui in hoc numismate, ea parte, qua est inscriptio *concordia puteal Libo* velint appensas fuisse lyras duas, quæ causidicos, si clientibus consultum vellent, congruentia suscepctæ materiæ dicerent, ab iis, quæ incongrua & discrepantia essent, abstinerent, admoneret: & litigantes, ut concordiæ memores essent, doceret: tale tamen numisma mihi videre adhuc non contigit: illud quidem vidi ab utrisque lateribus putei duas situlas appensas præ se ferentes sigillum: quod autem pene oblitus fueram, quod in nummo sint tres imagines personarum, una grandior, altera & altera pusilla, spectare puto ad triumphum Æmylii Paulli, quem (ut ait Plutarchus) sequebantur regii nati, erant autem masculi duo, & una foemina. Denique in hoc nummo omnem pompam triumphi Paulli Æmylii, designari opinor: quam Plutarchus luculenter, & diligenter enarrat: vel quia ter triumphavit, ideo TER in nummo possumus.

C. PLOTII TRIVMVR NI VMISMA.

PBEMBVS Cardinalis epistolarum ab se eleganter scriptarum altero volumine, quas Latinè ad familiares scripsit, Bernardino Sandrio, locum quendam Ciceronis explicans, inquit, *est apud me nummus æreus per antiquus ita scriptus.* C. PLOTIVS IIIVIR. A. A. A. F. F. *hoc est, auro, argento, ære flando feriundo.* moneta- lium Romæ fuit magistratus, qui curam cudendæ monetæ haberent: hi Triumviri erant, de quibus meminit Livius lib. 3. decadis iij. & lib. iiij. & vj. ejusd. dec. tertiaz. meminit & Pomponius Jurisconsul- tus

tus in l. ij. ff. *de origine juris* his verbis, *Eodem tempore constituti sunt triūmviri monetales æris, argenti, auri flatores.* Sed & Cicero lib. vij. *epistolarum familiarium epistola ad Trebatium, treviros* (inquit) *vites censeo: audio capitales esse: mallem auro, argento, ære que essent: idem meminit & lib. io. ad Atticum. P. Crinitus lib. xvij. de honesta disciplina cap. vij. hunc locum seu has notas primus exposuit: quo loco ad tribunos signandi nummi potestatem relatam ex legibus decemviralibus probat: interim ego ex his sic illustrati posse locum Horatii in odis opinor, ea nempe ode, ubi ita prosequitur navem, qua Virgilius Athenas ferebatur,*

Illi robur & æs triplex circa pectus erat,

Qui fragilem truci commisit pelago ratem.

Allusione enim videtur Horatius ad has notas in his verbis *triplex æs.* Sed hic & illud afferam, cum ad rem faciat, officinam Monetæ juxta ædem Saturni (Plutarcho auctore in problematis) in qua adservabatur ærarium Romanum, non longe à templo Antonini fuisse, nam ut ait Marlianus in *Topographia urbis Romæ*, ibi vidi mus effodi magnam æreorum nummorum copiam: qua re multis visum est, non leve argumentum, ibi fuisse Monetæ officinam, à capitolio una cum ærario hunc in locum translatam. Alexander ab Alex. lib. iij. *genial. dierum* cap. xvij. sic de triūmviris monetilibus loquitur, *Nec me præterit post Cannensem cladem propter ingruentem ærarii & militum inopiam triūmviro conquirendæ pecuniae monetales seu mensarios creatos fuisse: æris, argenti, atque auri flatores, quorum munus erat numismata probi auri & argenti justique ponderis examinare, & alios legendæ juventutis, qui militiæ idoneos per oppida conquisitos ascriberent: quod quidem ingruente bellorum tumultu, sæpe fieri animadvertisimus: hæc ille; sed nullo (ut ejus est mos) unquam citato auctore. Sed non omittendum quemadmodum in Julii Cæsaris argenteo nummo hæc erat inscriptio: C. COSSVTI- VS MARIDIANVS A. A. A. F. F. Sed in duobus nummis æreis Augusti illæ eadem notæ fuerunt, hoc pacto S. C. M. SALVIVS OTHO IIIVIR. A. A. A. F. F. & in alio M. MAECILIVS TVLLVS IIIVIR. A. A. A. F. F. S. C. Illud quoque non inutile admonitu fore arbitror, Lugduni Romanos imperatores, argentum, aurumque, & monetæ omne genus signare consuēsse, sive*

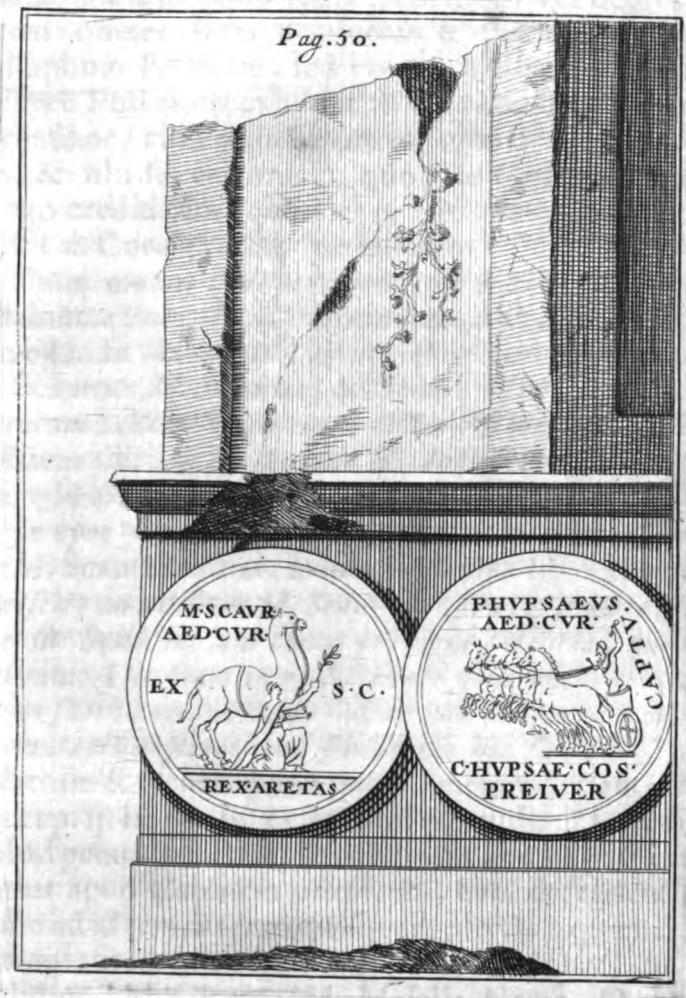
quod prompta ibi ad cudendum metalli copia foret, seu quod munitionissimus locus & accessu difficilis ad confluentes (quod ibi Arar Rodano commisetur) esse censebatur. Et haec quidem de monetalibus, æris, argenti, atque auri flatoribus facit. Reliqua pete ab magnis commentariis Romanæ Reipublicæ.

M. SCAVRI AEDILIS CVRVLIS NUMISMA.

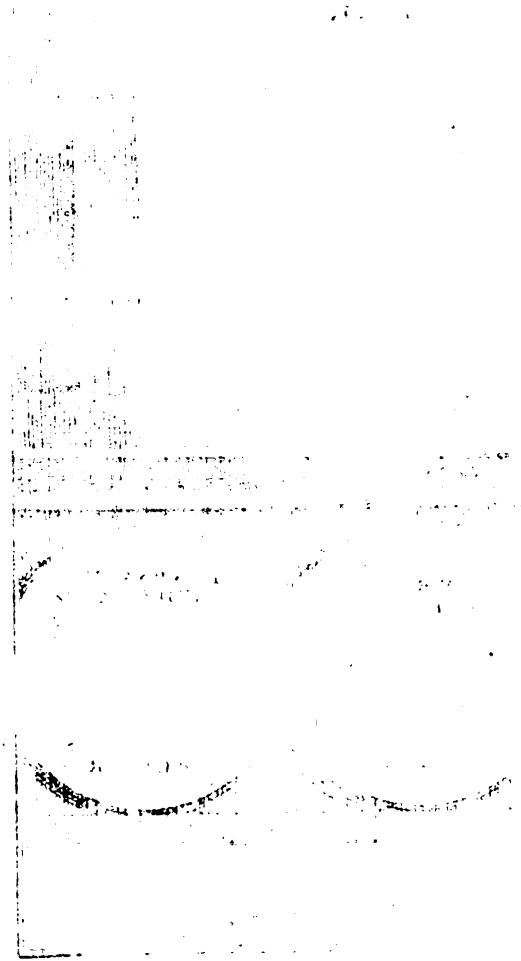
NVMISMA argenteum M. SCAVRI AED. CVR. quod mihi lectissima matrona, ac perillustris Leonora Scota Tuisca comes ostendit, in priori parte hæc ostentabat signa, camelum stantem, cui genuflexa imago antè videbatur, quæ habens camelum præ manu teneret: haç notas superius præ se ferens: M. SCAVRVS AED. CVR. In medio autem nummi S. C. in ima parte REX ARETAS. post camelum nota denarii talis: x. & hæc in anteriori numismatis parte. In posteriori autem imago apparebat, quæ currum habenis regebat in currū stans. Erat autem currus quatuorequis tractus, ante pedes equorum nescio quid instar forficis jacens: ibi supra hæc literæ positæ, HYPSAEVS AED. CVR. in latere nummi erat scriptum, CAPTO PRIVER. in extremo nummi ad imum margine hæc inscriptio COS. HYPSAE, & hæc quidem omnia in hoc perantiquo numismate bellissimè effigiata fuerunt: quæ quantum per me fieri poterit hic explicata dabo, utque ex historiis percipi poterit. Nam hæc hieroglyphica, nisi ex varia authorum lectione, & præcipue historiarum, temporiumque habita serie, reedū declarari haud facile queunt. Et imprimis quod ad camelum spestat, existimo exhibitam populo aliquam spectationem camelorum, qui mos antiquus in gratiam & voluptatem populorum in usu erat: Sic Antoninus Philosophus centum leones populo exhibuit una missione, ut Julius Capitonius narrat: sic & alii principes elephantos, Alces, & hujusmodi animalia sæpius exhibuere, ut apud Suetonium, cæterosque historiæ scriptores est legere. Sic Romæ fuere, ut narrat Jul. Capitonius in vita Gordiani junioris sub Gordiano elephanti xxx. & ij. quorum Gordianus ipse xij. miserat, Alexander x. Alces x. Tigres x. Leones mansueti lx. Leopardi mansueti xxx.

Belbi

Pag. 50.

12. Scenographia prope, ac maiorum in ore Judaei, & iugum
et hinc quod, sed illuc excepit auctoritate, se favore invadit.

Belbi id est Hyenæ x. gladiatorum fiscalium paria mille, Hippopotamus & Rhinoceros unus. Archoleontes x. camelopardali x. onagri x. equiferi xl. & cætera hujusmodi animalia innumera & diversa, quæ omnia Philippus ludis secularibus vel dedit, vel occidit: has autem omnes feras mansuetas & præterea effratas parabat ad triumphum Persicum, sed votum publicum nihil valuit. Nam omnia hæc Philippus exhibuit secularibus ludis, & munieribus atque circensibus, cum millesimum ab urbe condita annum in consulatu suo, & filii sui celebravit, quod de Cæsare memoriæ traditum est. At ego crediderim (quod ad præsens numisma spectat) M. Scaurum Ædilem Curulem tale spectaculum exhibuisse, cum ad Ædilium curulium munus ista spectarent, ut alibi à me relatum est: nempe in numismate Posthumæ. Marcum autem Scaurum fuisse ædilem curulem ostendit his verbis Asconius Pædianus in oratione Ciceronis pro M. Scauro: *M. Scaurus, M. Scauri filius, qui princeps Senatus fuit, vitricum habuit Syllam: quo victore munifico in socios victoriæ ita abstinentis fuit, ut nihil neque sibi donari voluerit, neque ab hasta emerit. Ædilitatem summa magnificentia gessit, adeò ut in ejus impensa opes suas absumperit, magnumque æs alienum contraxerit.* De M. Scauri ædilitate meminit Plinius lib. xxxvj. cap. xv. ubi dicit se nescire an ædilitas *M. Scauri prostraverit mores civitatis, majusque sit Syllæ malum tanta privigni potentia, quam proscriptio tot millium. Hic fecit in Ædilitate opus maximum omnium, quæ unquam fuere humana manu facta: non temporaria mora, verum etiam æternitatis destinatione. Theatrum hoc fuit, &c.* ubi illud mirabile theatrum & scenam prosequitur, meminit etiam idem Plinius eodem lib. cap. ij. Imago quæ est genuflexa, videtur fortè fuisse M. Scaurus, qui ad genua Judicium provolutus sit, cum contra eum sententiæ fermentur apud Catonem prætorem, eum defendantibus sex patronis, (cum ad id tempus raro quisquam pluribus, quam quatuor usus esset) patroni autem fuere sex, P. Clodius Pulcher, M. Marcellus, M. Calidius, M. Cicero, M. Mesalla Niger, Q. Hortensius. Sed & ipse M. Scaurus dixit prose, ac magnopere movit Judices, & squalore & lachrymis, & ædilitatis effusa memoria, ac favore populari, ac præcipue paternæ authoritatis recordatione habuit omnes ix. laudatores viros consulares, L. Pisonem, M. Vol. Q. Metellum nepotem,

tem, M. Perpennam, L. Philippum, M. Ciceronem, Quintum Hortensium, P. Servilium, Isauricum, Gn. Pompejum: laudavit etiam Faustus Sylla ejus frater Syllæ Felicis filius, qui non minus permovit audientes, quām ipse M. Scaurus permoverat ad genua Judicum: & hæc hactenus, quæ ad M. Scauri ædilitatem faciunt, & ad ipsum M. Scaurum: animadvertisendum autem est hoc numisma Senatusconsulti auctoritate cusum fuisse, quod indicant illa verba S. C. quod rarum in nummis argenteis est videre: literæ, quæ sequuntur in nummo ad imam partem, REX ARETAS. & hæc ex historia veteri intelligi possunt: hujus Regis meminit Appianus Alexandrinus libro, qui inscribitur *Mithridaticus*, ubi narrat Pompejum cognomento Magnum cum Areta Nabathæorum rege bello contendisse: meminit ejusdem etiam paulò post, cùm describit triumphum Pompeii Magni, in quo erant & reges bello superati: Tygranes Armenius, Atroces Hiberus, Orizes Albanus, Darius Medus, Areta Nabathæus, & Antiochus Comagenus, & hæc de Areta rege: currus tractus à quatuor equis, ab imaginéque rectus. Triumphus esse potest ex capto Priverno, vel ex captivitate regis Aretæ designatus: quod autem ante pedes equorum se forficis instar præbet videndum, id existimo factum ad retinendum cursum equorum, tanquam sit meta cursus: literæ, HYPSAEUS AED. CVR. an illum Hypsæum denotent, cuius meminit Cicero lib. epistol. famili. 1. prima epistola Publio Lentulo scripta, ubi dicit, *Libonis & Hypsei non obscura concursatio & contentio*, mihi non satis liquet: crediderim tamen eundem esse ex conjectura. Nam Asconius Pædianus in oratione pro Milone ejusdem sic meminit: non tamen quod appellat eum Ædilem curulem, prout est in nummo: inquit igitur Pædianus, *Inter candidatorum Hypsei & Milonis manus in via sacra pugnatum est.* Meminit & de Hypsæo consule Plutarchus in vita Pompei Magni his verbis: *Post paucos dies Hypsæus vir consularis Judicium vitans cognito Pompejum ad cænam latum proficisci, ejus genibus accubuit, eumque obsecrare cœpit. Sed Pompejus eum cum fastu præteriit, illum inquiens sibi cænam disperdere, aliudque conclusit nihil &c.* hinc illud considerandum, imaginem genuflexam ad Hypsæum hunc etiam referri posse, qui ut in imo nummi margine scriptum adparet, consul fuerit. Sic enim literæ leguntur, HYPSAE.
COS.

COS. quod autem inscriptio sit in nummo, CAPTO PRIVER. id totum ex Liviana historia petendum est lib. viij. decadis primæ, ubi narratur bellum à Romanis contra Privernates initum, consule L. Plautio Venoce, qui ad id bellum missus à Senatu Romano fuerit: quidem donati civitate Romana fuerint: eorum dux Vitruvius Vaccus in eo bello fuit, cuius postea ædes dirutæ, publicatōque solo *Vacciprata* appellata sunt: bona ejusdem Semoni Sango consecrata: illud hic magni animi principis Privernatum exemplum non præteribo cùm liberè id dictum ac responsum, in causa fuerit, ut Romani à poena Privernates liberarent, eosque cives Romanos facerent. Interrogatus igitur unus ex legatis Privernatibus à quodam, quānam pœnam meritos censeret Privernates, *eam*, inquit, *quam merentur, qui se libertate dignos censent*. Sed & consul Lucius Plautius Venox, cum hoc feroci responso inferiores factos videret eos, qui ante Privernatum causam impugnabant, ut ipse benigna interrogatione mitius responsum eliceret: *quid si pœnam, inquit, remittimus vobis, qualem nos pacem vobiscum habituros speremus? Si bonam dederitis, respondit, & fidam & perpetuam, Si malam, haud diuturnam*. Cujus historiæ & liberè dicti meminit & Valerius Maximus lib. vj. cap. ij. ubi quæ liberè dicta aut facta sunt, recenset: & hæc ad hoc numisma, quæ faciant, à me dicta sint satis: cùm ex omni parte elaboratum sit hoc elegantissimum numisma, non unam tantum, sed historiam multiplicem continens: quod sanè indicat apertissimè, quantam rerum ac eruditiois cognitionem illum habere oporteat, qui italia numismata rectè & adamussim explicare voluerit.

M. PISONIS FRVGI NVMISMA.

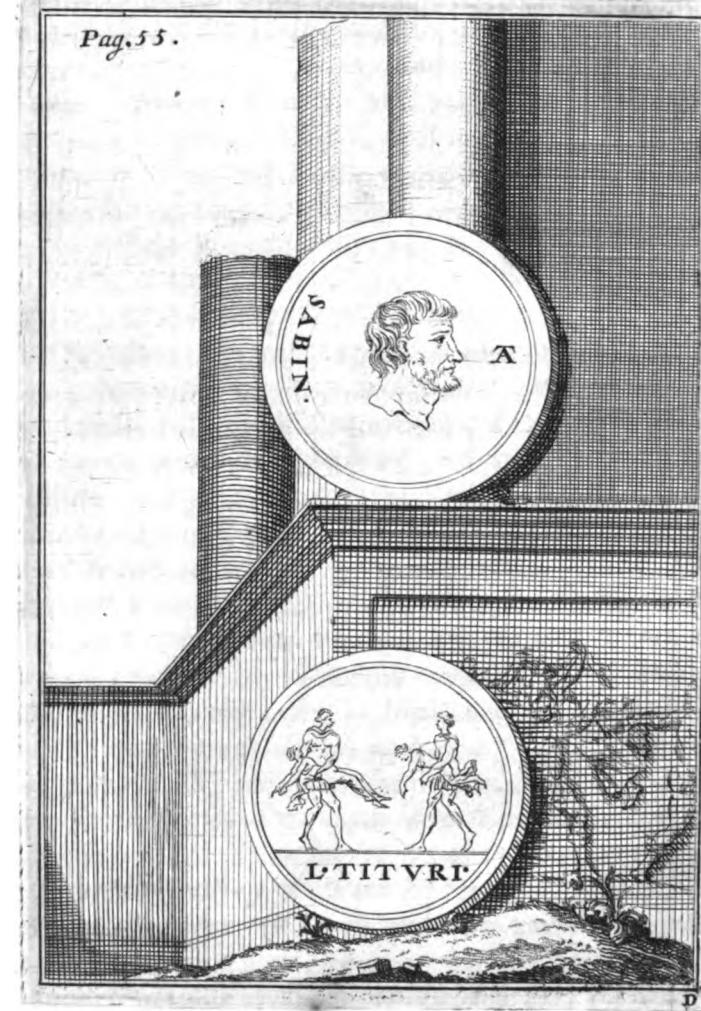
ALVD numisma argenteum militi ostendit eadem LEONORA. Scota Tuisca, cuius ex una parte capitulum muliebre extabat, ibi itella mediisque luna, sine ullæ inscriptione: ex alia parte corolla è pisonibus textæ, in cuius medio circulus instar pateræ, in qua inerant quædam vekuti legumina, & forte pisones aut similia. Hoc titulo, M. PISON. FRVG. quod ad stellam attinet & lunam, hoc

ad gloriam & honorem familiæ pertinere arbitror: quòd nempè è cœlo genus suum sit corrivatum & emanatum: hòcque desumptum opinor à vetustioribus moribus. Vteres enim cùm lunæ simulachrum ostenderent, puellam faciebant curru per cœlum vehi, dimidiato lunari globo, temporibus accommodato sursum versus reflexo, ut etiam in nummo quodam apparet æneo, Romanorum seculis percusso. Hinc assumpserunt sibi tam egregium insigne Antelunares (sic ipsi se dicebant Arcades) ex quibus Romana posteà nobilitas accipit lunæ imaginem, pedibus assuens, ut fundamentum hoc est principium generis, ab Evandro Arcade deductum esse significarent: quod & Plutarchus in problematis narrat, problemate 76. & Alciatus noster in emblematum eleganti libello effigiauit. An hic posita mediata luna? ut humanarum rerum instabilitatis elatos homines, ac superbos admoneat, ut sensit idem Plutarchus. An signum ejus habitationis, quæ extare in luna dicitur, & quod post mortem animi rursus lunam sub pedibus habebunt? Quod & imitatus Augustus Cæsar in hoc idem argumentum argenteum signavit, ubi eadem species curvatæ lunæ expressa est, majoris avunculi, unde adoptatus fuit, stellam utroque cornu penitus complexa, ut inde quoque gentem suam gloria augeret: in qua quidem re non potuit locum excogitare Octavius toto cœlo dignorem, ubi Cæsar's sui animam collocaret, quam ut in lunæ semicirculo eam includeret. Sed hæc ad lunam & stellam, quæ in prima parte nummi fuerunt, satis. Nunc ad inscriptionem, quæ fuit in posteriori numismatis parte, veniamus, M. PISON. FRVG. Cicero de M. Pisone in oratione adversus L. Pisonem meminit his verbis, *Irrisa est à te paulò antè M. Pisonis cupiditas triumphandi, à qua te longè dixisti abhorrente, qui etiamsi minus magnum bellum gesserat, istum honorem emendum non putavit puer eruditior quam ipse.* Asconius Pædianus dum hæc verba interpretatur, hæc ait, *Quis hic c. M. Piso fuerit credo vos ignorare, fuit autem (ut puto jam vos dixisse) P. Piso eiusdem temporibus, quibus Cicero, sed tanto etate major, ut adolescentulum Ciceronem pater ad eum deduceret, quod int̄ eo etiam quædam vitæ similitudo, & multæ erant literæ. Orator quoque frequentior habitus est, biennio tamen serius, quam Cicero consul fuit. Triumphavit proconsul de Hispania Q. Hortensio, Q. Metello Cretico Coss. ante Ciceronis consulatum.*

Quibus

Pag. 55.

Quibus verbis videtur innuere hunc M. Pisonem, qui est in numismate. Quod autem sit verbum illud in nummo, FRVG. illud scendum quod narrat idem Asconius in eadem oratione contra L. Pisonem in principio, super illis verbis, *ore ipso patriam aspernaris, oratione genus, moribus nomen*. Tametsi illa oratio inscribitur in L. Pisonem, tamen hunc Pisonem ex ea familia esse, quæ Frugi appellata sit, & ideo Ciceronem dicere adspernari eum moribus nomen, & sic notandum est hoc loco, Pisonem hunc M. fuisse ex familia illa, quæ FRVGI appellabatur, ideo posita verba illa FRVG. An vero hic M. Piso Frugi fuerit ille, de quo Ciceronis testimonium adduximus, incertum apud me est: conjectura tamen ductus illum forte fuisse opinari possum. Pisonis autem Frugi meminit Cic. lib. iij. *Tusculanarum quæstionum*, ubi de frugalitate differit, illud dicens, etiam frugi homines Græcos appellare *zenīus*, id est, *tantummodo utiles*: hinc *frugalitas à fruge*, qua nihil melius è terra, ejus contrarium nequitia, ab eo quod nequidquam est in tali homine ex nihilo dicitur. De Pisone etiam Frugi meminit idem Cicero in oratione pro M. Fontejo, qui virtute atque integritate fuit, ut optimis illis temporibus, cùm hominem invenire nequam non posse, solus tamen Fruginominaretur: quem Gracchus inimicus coactus fuit appellare Frugi. Hujus M. Pisonis, cognomento Frugi, magna & præclara in Rempublicam extiterunt officia. Hujus uxor (ut ex oratione in Lucium Pisonem apparet) fuit filia Ciceronis. Nam Cicero repudiata Terentia uxore prædivitem puellam in uxorem senex duxit: filiam suam, quæ prius Pisoni Frugi nupserat, illo defuncta, in uxorem dedit Lentulo, ut narrat Plutarchus in vita Ciceronis, quod etiam interpretes orationis in L. Pisonem annotaverunt super illis verbis, *Genero meo, Propinquuo tuo: non tamē* Plutarchum nec alium quemvis citantes auctorem.

TATII TITI SABIN. REGIS NVMISMA.

ARGENTEVM & aliud numisma vetustissimum eadem nobilissima LEONORA Scota Tuisca mihi ostendit, in cuius anteriori orbe imago senis cogitantis, vividisque oculis extabat his litteris,

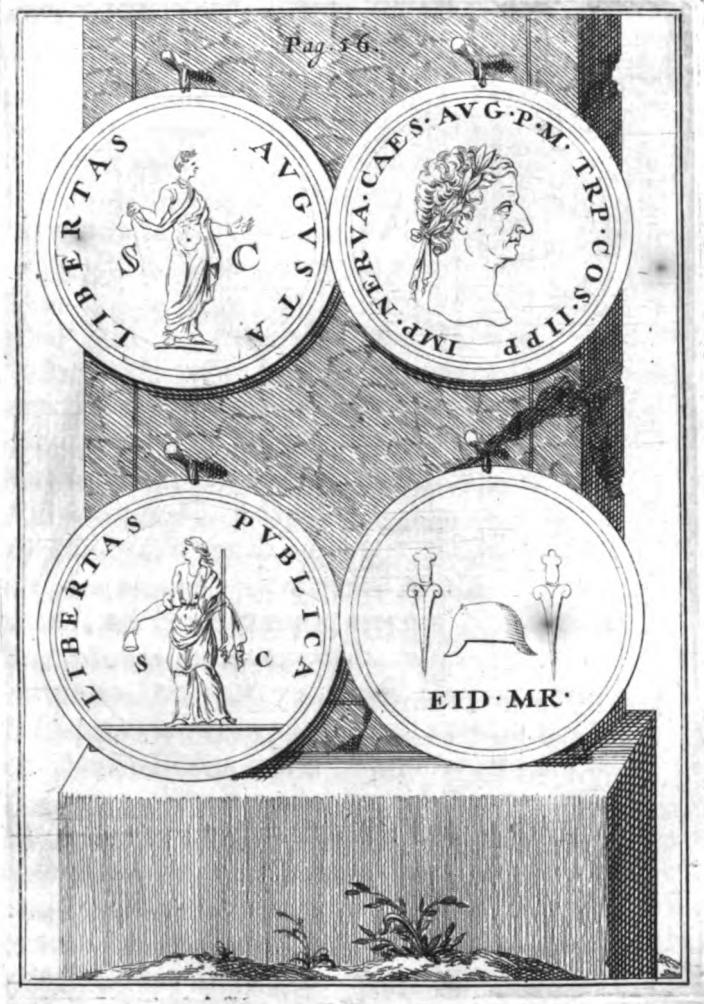
teris, A SABIN. in posteriori autem orbe erant duorum robustorum juvenum imagines, quæ alias duas imagines aspectu fœmineas auferre videbantur (fugam enim arripere videbantur) hac subscriptione TATIT. & hoc numisma quidem antiquissimum fuisse existimo, opinórque hoc totum figmentum raptum Sabinarum designare, qui sub Imperio Romuli, primi Romanorum Regis, & Titii Tatii, Sabinorum Regis, factus sit. Historiam hanc narrat Titus Livius lib. primo ab Urbe condita, decadis primæ, & Virgilius his carminibus hanc rem totam illustravit lib. viij. *Æneidos*,

*Nec procul hinc Romam, & raptas sine more Sabinas
Confessu caveæ, magnis Circensibus actis,
Addiderat, subitoque novum consurgere bellum
Romulidis, Tatioque seni, Curibusque severis. &c.*

TITI CLAVDII AVGVSTI LIBERTAS.

IN TITI Claudi numismate æreo, quod dum Ticini essem, mihi ostendit Theodorus, Comes illustris sancti Georgii Canapicij Casalensis, adolescens clarissimus, & optima indole natus, fuit Libertas stans in lacinia cum pileo in dextra, alteram manum expanse habens, cum his notis, LIBERTAS AVGVSTA. S. C. Libertas à Romanis dea culta fuit, ejusque templum Publius Viator in Aventino constituit, ibidemque fuit Libertatis atrium, de quo apud autores crebra est mentio. Publius Clodius templum libertatis cum porticu struxit eo loco, ubi fuit domus Ciceronis, quæ apud Jovem Statorem fuit, cùm incendio direpta esset, ut refert Marrianus in *Topographia Romæ* lib. 2. idem refert lib. 4. cap. v. Templum Libertatis ex multatitia pecunia, cum æreis columnis, & statuis à patre Titi Gracchi, & conditam & dedicatam, cuius atrium ab Hælio Pæto, & Cornelio Cethego fuit refectum, & ampliatum, quod verò à Suetonio traditur in *Augusto* Asinium Pollionem atrium libertatis extruxisse, de alio atrio intelligendum esse existimat idem Marrianus, propterea quod multo tempore post fuit Asinius Pollio, cui opinioni assentiri videtur Livius lib. v. Dec. v. ubi inquit, *Hæc inter ipsos disceptata, postremè èd descensum est, ut ex quatuor urbanis tribu-*

Pag. 36.

tribubus, unam palam in atrio Libertatis sortirentur. Quæ omnia Marliani verba hic posuisse volui, propterea quod & Lilius Gyraldus noster, cui aliquando copiam ejus Topographiæ Romæ feci, eo anno, quo impressa fuit eadem penè dicat. Libertatis meminit & Cicero pro domo sua ad pontifices, & Dion lib. xlij. *histor.* Libertatis indicium fuisse pileum, unde & qui servi donabantur libertate, pileum gestabant capite raso, quod & nos in enarrationibus nostris in Jus civile explicavimus, quo etiam loco posui emblema nostri Alciati, ubi in carmen redegit numisma à Brutis effictum in quo signum erat tale, pileus duobus pugionibus impositus, quæ res primum est annotata à Politiano in *Miscellaneis*, ut à me aliàs in exhortationibus Juris civilis est annotatum: in Nervæ Cæsaris Augusti, numismate æreo, fuit in altera parte effigies ipsius Nervæ, cum his notis, IMP. NERVA. CAESAR AVG. P. M. TR. PL. COS. II. PP. in aversa parte hæc erant verba, LIBERTAS PVBLICA SC. & erat ibi imago Libertatis stantis in lacinia in dextra pileum, in laeva hastam tenentis, & hæc quidem duo numismata ostendit mihi cum aliis multis aureis, argenteis, & æreis, vir cultus, & antiquitatis maximè studiosus M. Antonius è familia Maximorum, Patavinus, cum quo intercessit mihi amicitia jucundissima, cùm Alexander Basilianus, Patavinus, idem familiaris meus, antiquitatis observator summus, ad ejus domum mecum contendisset: est Græcis (ut etiam hoc addam huic expositioni) Ἰλαρίωνα Libertatis Dea, de qua Plautus in *Sticho*, & in *Persa*, Basilicè *Eleutheria agito*. Eleutheria festa erant Græca, quæ celebrabantur in honorem Jovis Eleutherii: quem & Λαρίωνα, id est, liberatorem, vocabant. Celebrabantur hæc in Syracusis, Tarenti, apud Platæenses in Caria, in quibus nec heris in servos, & magistratui in maleficos animadvertere licet, unde *Eleutheria* à libertate dicta; de porticu Eleutherii Jovis, qui Athenis fuit, meminit Plato in Theagenam. Constat treis fuisse Athenis celeberrimas porticus, porticum Jovis Eleutherii, & alteram, quæ Basileos dicebatur. Tertiam quæ ἀνανίος dicta fuit ob imaginum varietatem ποιητὴ. Hanc porticum pinxit Polignotus Thasius, ut Plinius refert lib. xxxv. cap. ix.

CALIGVLAE, NERONIS ET GALBAE ADLOCUTIO.

IN tribus æreis Caligulæ, Neronis, Galbæ numismatibus, quæ superioribus annis, cùm Ticini essem, dono dedit mihi Bernardus Christianus, amicus meus, erat effigies pulcherrima Imperatorum ad cohortes militum loquentium, cum hac inscriptione, ADLOC COH SC. cuius moris atque consuetudinis, ut fuit origo perantiqua, ità adhortatio perutilis. Nam milites sic à duce ad bellum inflammati acrius pugnabant, & magis ac magis ad victoriam accende-bantur. Cujus quidem instituti duo exempla in præcipuo poëtarum Virgilio in *Æneide* à me observata hic subscribere non inutile fuerit. Alterius quidem in v. ipsius est *Æneæ* adlocutio ad milites Trojanos, cùm parentis Anchisæ manibus parentat. Sic igitur hunc in modum ille,

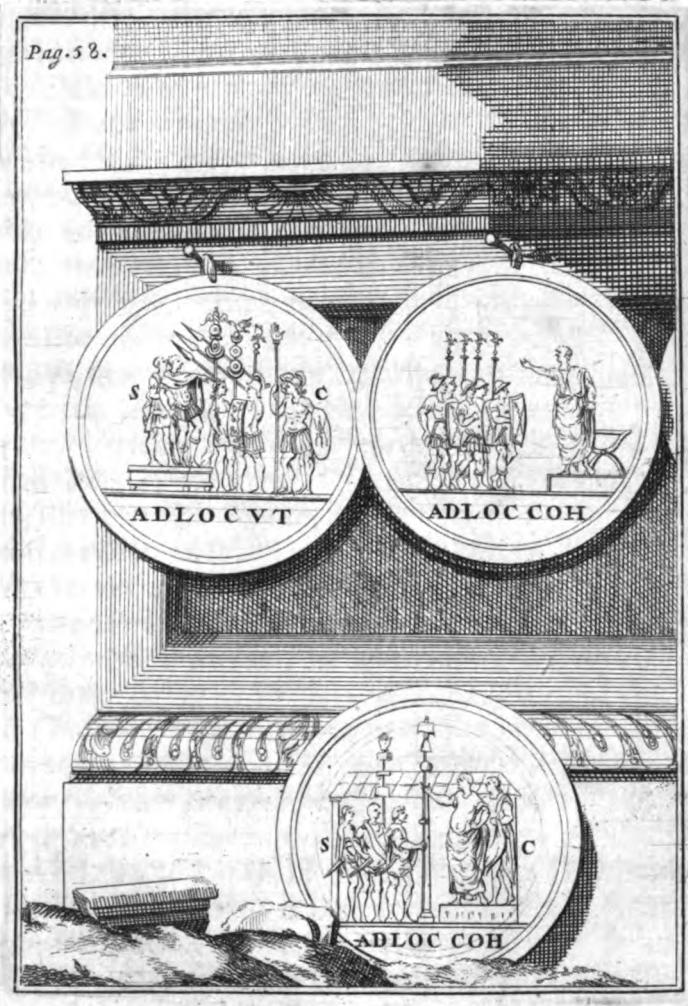
*Postera cùm primo stellas oriente fugārat
Clara dies, sòcios in cætum littore ab omni
Advocat Æneas, tumulique ex aggere fatur:
Dardanidæ magni genus alto à sanguine Divum,
Annuus exactis completur mensibus orbis,
Ex quo reliquias divinique ossa parentis
Condidimus terra, mæstasque sacravimus aras.
Jamque dies (ni fallor) adeſt, quem semper acerbum
Semper honoratum (sic Dii voluistis) habebo.*

&c. quæ sequuntur. Alterius verò loci Virgiliani est lib. xij. exemplum aliquanto clarius & pulchrius: ex quo vera effigies Adlocutionis exprimitur sic,

*Continuò pugnæ accendit majoris imago:
Mnesthea, Sergestumque vocat, fortèmque Serestum,
Ductores, tumulumque capit, quo cætera Teucrum
Concurrit legio, nec scuta, aut spicula densi
Deponunt, celso mediis stans aggere fatur:
Nequa meis esto dictis mora: Juppiter hac stat:
Neu quis ob inceptum subitum mihi segnior ito,
Urbem hodiè caussam belli, regna ipsa Latini,
Ni frænum accipere, & victi parere fatentur,*

Eruam,

Pag. 58.

Eruam, & aqua solo fumantia culmina ponam.

Scilicet expectem, libeat dum prelia Turno

Nostra pati? rursusque velit concurrere vicitus?

Hoc caput & cives, hæc belli summa nefandi,

Ferte faces properè, fædusque reposcite flammis.

Dixerat: atque animis pariter certantibus omnes

Dant cuneum, densaque ad muros mole feruntur.

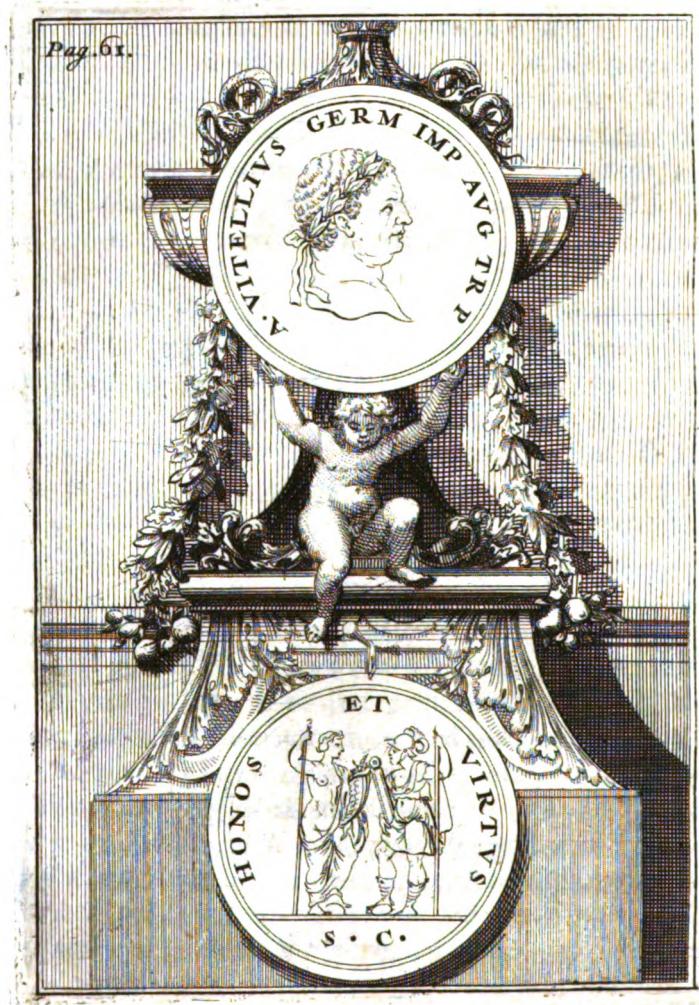
Vides nunc, lector optime, atque idem eruditissime, quām pulcherrimè his duobus in locis, & hoc potissimum postremo, Poëta noster adlocutionem cohortis, de qua in illis numismatibus viget adhuc memoria, ad veram imaginem depinxerit? nam quid illa militum clypeata cohors in nummis, atque in medio stans imperator, aliud sibi volunt? quām quod Virgilius expressit supra scriptis carminibus, morem non ignorans adloquendi milites, qui maximè apud veteres in usu fuit: ità meherculè ista non mediocriter sunt in maximo vate, quām alia consideratione digna: illud tantummodo à numismatibus dissidet, quòd Virgilius adloquentes imperatores ad milites, illos ex celso aggere, aut ex tumuli aggere profari facit, cùm in numismatibus castrensem sellam positam super quadrata quadam imagine, aut aggeris, seu tumuli sit cernere. De Adlocutione autem hac meminit in *Tyberio* Suetonius, qui sic ait: *jure autem Tribunitiae potestatis coacto senatu, inchoataque adlocutione de republica, drepente velut impar dolori congemuit.* Idem in *Galba*: *Observatum est, Cal. Januar. sacrificanti coronam de capite excidisse, auspicanti pullos evolasse: adoptionis die, neque milites adlocuturo castrensem sellam de more positam pro tribunali oblitis ministris: & in senatu curulem perverse collocatam: quo loco legendum adlocuturo, sic apud Livium ADLOCVTIONIS Templum per D literam non autem per L scriendum est: ut etiam animadvertis Politianus lib. 4. Epistolarum Philippo Posco scribens, sic quodannis, sic adque, sic adgradior apud Virgilium ex fide veterum codicum legendum est. Adlocutionem pulcherrimam ac elegantissimam videre est apud Livium lib. vj. Decidis iij. ubi Scipio ratus adloquentos milites veteres, qui magnis cladibus superfuerant, advocata concione ità differuit: *Nemo ante me, novus imperator militibus suis priusquam opera eorum usus esset gratias agere jure ac merito potuit.* Sed hic templum Adlocutionis*

nis de qua Livius meminit, ponam. Livius igitur in oratione M. Furii Camilli in concione ad P.R. de non transmigrando Vejos, hunc in modum scribit, *AD LOCVTIO templum propter cælestem vocem exauditam in nova via jussimus fieri*. Igitur à Furio Camillo Adlocutionis templum constructum fuit propè viam novam, quæ supra ædem Vestæ, quæ juncta Romano foro, & velabro fuerit: Suetonius in *Cæsare* sic de Adlocutione mentionem facit: *Nam cùm in adloquendo adhortandoque sèpius digitum lævæ manus ostentans, affirmaret sè ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, annulum quoque equo animo detracturum sibi: extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quam audire, profecto accepit, quod visu suspicabatur, promissumque jus annularum cum millibus cccc. fama distulit*: hæc Suetonius. Sed quia superius de aggere tumuli mentionem feci, nunc quædam ex Plutarcho libet proferre. Plutarchus igitur in vita Pompei eo loco, ubi narrat illi nuntiatam Mithridatis mortem à Ponto, subjicit etiam literas illi allatas fuisse, cùm ipse esset in bello, quæ certum illum de Mithridatis morte fecerunt, quæ cùm per exercitum divulgata foret, illum ad Pompejum cursitare, ipsumque præcingere cœpisse refert: cumque deesset suggestus eminentior, ex quo adloqui milites imperatoribus mos est, nec miles ullum struxisset, tum militem æditem illi erexisse tumulum & sellam attulisse, quam ascenderit Pompejus, & ex literis recitaverit Mithridatem per filii Pharnacis seditiones mortem sibi consciuisse ac omnia, quæ ipse possederat, Pharnacem sibi sortitum, deque his gestis Pharnacem ad se Romamque scriptitasse. Quo loco explicat Plutarchus quonam modo tumulus ille ex aggere factus, cùm Imperator legiones adloqueretur, construi soleret, verba sunt: *fieri quippe is solet eminentior suggestus excisum cespitem exciso accumulando cespiti*: ex quibus verbis pulcherrimè ostenditur in numismate adlocutionis imago & ob oculos ponitur: & propriis verbis expressa à poëta Virgilio dignoscitur. Sed hæc jam fatis.

VITEL.

Pag. 61.

VITELLII HONOS ET VIRTUS.

IN Vitellii imagine quæ in una parte numimi ærei efficta fuit, Virtutis hanc effigiem vidi ex altero latere. Erat Juvenis galeati stantis forma, in dextra manu hastam habentis, & quasi innitentis, in laeva veluti quandam clavam, seu tesseram gestantis, erat porrò Juvenis sagatus, & veluti habens quoddam paludamentum sagum ambiens in humeros rejectum, & ocreatus, seu more militari caligatus altero pede testudinem premens: hanc imaginem juxta stabat, formam virginis præ se ferens Honos, hastam dextra manu tenens, in altera cornucopiae, brachium autem, quo hasta tenebatur, nudum: vestis qua tegebantur reliqua membra, ut mihi visum fuit, erat lacinia seu stola, quæ usque ad pedes descendebat: premebat autem Delphinem altero pede, erat & in ipso numismate, eleganter efficto talis inscriptio, HONOS ET VIRTUS. Quod Virtus galeata fuerit in nummo, illud in causa fuisse existimo, quia Græci Palladem armatam feceré. Nam in studiis literariis etiam controversiae nascuntur, quæ tanquam in palæstra, & lucta dirimuntur: quam rem quia Joannes Picus ille Mirandulanus in Apologia ponentiarum conclusionum suarum, perbellè demonstrat, hic ejus verba memoriae digna, & his qui disputandi exercitatione uti non solent, utilia futura subscribere operæ pretium duco, *sicut enim (inquit) per gymnasticam corporis vires firmiores fiunt, ita in hac quasi literaria palæstra, animi vires & fortiores longè & vegetiores evadunt.* Nec crediderim ego aut poëtas aliud per decantata Palladis arma, aut Hebreos cùm ferrum sapientum symbolum esse dicunt, significasse nobis, quam honestissima hoc genus certamina adipiscendæ sapientiae oppidò quam necessaria. Quo forte fit, ut & Chaldae in ejus genesi qui Philosophus sit futurus, illud desiderent, ut Mars Mercurium triquetro aspectu conspiciat, quasi si hos congressus, & hac bella sustuleris, somniculoſa, & dormitans futura sit omnis philosophia. Haec tenus Picus: veletiam armata est Virtus, quia virtus in bello enitet, suaque virtus est unicūique militanti: hinc Virgil. in v.

Exiguī numero, sed bello vivida virtus.

Virtus enim non solum in re literaria sed & in bellico negotio est conspicua, ac maximè illustris: utrumque enim exercitium & lite-

liberto patroni famam laceſſere, tamen permittitur ei jure mariti pa-
tronum suum accusare, quomodo si atrocem injuriam passus effet,
& tamen deliberandum inquit Papinianus, an impune patronum li-
bertus occidere possit, quod ſibi durum eſſe videtur. Nam cujus fa-
mæ multò magis vitæ parcendum eſt, quo loco videtur Papinianus
vitam ipsam quaſi honori præponere, quod tamen hodie apud non-
nullos non admitteretur. Sed ſic resolvi facillimè posſe puto, ſi pro-
hibetur libertus famam & honorem ſui patroni laedere, quaꝝ quidem
res eſt maxima, capitalis, & preciosa. Quātò magis vitæ ipſius
domini erit parcendum, etiamsi liberti uxorem corruperit? cūm
quòd eſt majus remittitur, minus tantò magis remitti debeat: quod
tamen durum eſt, ac penè injuſtum. Sed de hac re amplius delibe-
randum. Illud in præſentia dignum annotatu non omittam, quod
vetuſtæ marmorū inscriptiones, primo verſu habent: OB HO-
NOREM. quòd ſcilicet cenotaphium indicat. *Honorarium autem*
tumulum Suetonius Tranquillus appellat in *Claudio*, quam rem
Magnus Alciatus obſervavit lib. *Parergon* x. capit. xij. in elogiis
etiam veteribus Mediolani, quaꝝ idem Maximus Alciatus in libel-
lum redegit, ac commentatus eſt, ſed nondum edidit, hæc inscri-
ptio fuit:

D M

IN HONOREM

M A X I M I A N M A X I M A E C A L V I N I . F . M A X I M V S
M A T R I I N C O M P A R A B I L I

Apud Jureconsultos ſæpè hujus diſtioniſ ob Honorem, mentio eſt:
lib. *Pandecton* L. capit. *de pollicitationibus*, Vlpianus in l. i. Sed
ſiquidem ob honorem promiserit decretum ſibi, vel decernendum, vel
ob aliam juſtam cauſam, tenebitur ex pollicitatione: idem illud con-
ſtitutum eſt, ut ſi ob honorem pollicitatio fuerit facta, quaſi debitum
exigatur. Sed cæptum opus, licet non ob honorem promiſſum, perſi-
cere promiſſor cogetur, ſicque eſt conſtitutum. Idem Vlpianus, *Toties*
locum habet diminutio pollicitationis in persona heredis, quoties non
eſt pollicitatio ob honorem facta. Cæterum ſi ob honorem facta ſit:
æris alieni loco habetur, & in heredum perſona non minuitur: ſi quis
pecuniam ob Honorem promiserit, cæperitque ſolvere, eum debere
quaſi cepto opere, Imperator rescripsit: Non tantum Masculos, ſed
etiam

Pag. 65.

PIETAS

Pag. 67.

etiam fæminas, si quid ob Honorem pollicitatæ sunt, debere implere, sciendum est. Modestinus eodem lib. & titulo: Ex pollicitatione, quam quis ob Honorem apud Rempublicam fecit, omnimodò in solidum tenentur ipse & hæres ejus: idem in l. si quis ob Honorem: & ibidem Pomponius, & Papyrius: quod verbum toties repetitum, spectare non solum ad sepulchraria, sed etiam ad quicquid famæ videntium pertinens est, crediderim: illud sciendum extra portam Capenam fuisse lucum Honoris, quod Marlianus lib. v. cap. xxvij. in Topographia Romæ refert. Sed de Honore & Virtute haec satis.

VITELLII FIDES EXERCITVVM.

IN quodam Vitellii imperatoris numismate, erant dux manus simul junctæ, cum his verbis, FIDES EXERCITVVM. in alio nummo bene veteri, quem mihi dono dedit SCANZIVS Mediolanensis juris civilis perstudiosus scholaisticus, fuit imago Claudii imperatoris radiatam coronam capite habentis cum hac inscriptione, IMP. C. CLAVDIVS AVG. cuius à tergo erat stans icunclu signiferi ambabus manibus signa tenentis, his verbis FIDES EXERCI. Signorum autem seu vexillorum alterum in apice manum expansam, alterum florem præ se ferre videbatur. Quod ad Vitellii nummum pertinet, nihil apud Suetonium de hac re reperi, quodque ad præsentem explicationem facere posset. Apud Titum Livium ea tamen verba jandiu legi in libr. xxij. ab urbe condita, ubi Pacuvius Calavius dehortatur filium à facinore & cæde Annibalis hunc in modum: *Paucæ horæ sunt, intra quas jurantes per quicquid Deorum est, dextræ dextræ jungentes fidem obstrinximus, ut sacratis de mensis effemus:* quibus verbis satis perspicuè appetet, quidnam illæ duxæ dextræ designent. Nam sic junctæ manus fidem demonstrant: in bello enim sic milites faciebant, ut darent manus alter alteri, & imperatoris sui animum confirmarent, quin sacramento adigebantur, se nunquam fidem imperatori suo violaturos, & pro salute ejus etiam morituros: ut lib. ij. cap. v. de re militari ad Valentianum Cæsarem Vegetius Flavius commemorat: quod siebat cùm nomen in militiam darent. Sed qui in externam militiam legi se passi essent, militariter

more Romano puniebantur. Cùm igitur fidem obligarent in bello, dextras ita jungebant in signum foederis. Quem morem præcipuus poëtarum observavit sèpius, &c j. cùm dixit:

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.

Et, *Cur dextræ jungere dextram Non datur?*

Et illud,

Et dextræ conjungere dextram Acceſſi.

Ergo & quam petitis juncta est mihi fædere dextra.

Sed & Alciatus jurisprudentia sacratissimus antistes in doctissimo libello Emblematum his carminibus antiquum morem exercitum simul manus jungentium eleganter depinxit,

C O N C O R D I A .

In bellum civile duces cùm Roma pararet,

Viribus & caderet Martia terra suis:

Mos fuit in partes turmis coeuntibus basdem,

Conjunctas dextras mutua dona dari.

Fœderis hæc species, id habet Concordia signum,

Ut quos jungit Amor, jungat & ipsa manus.

Fuit etiam apud me superioribus annis, cùm Patavii agerem, Augusti numisma æreum, quod post dono dedi Bartholomæo Rayno Veneto adolescenti optimo & bene morigerato, & egregia indole prædicto, his quidem notis insculptum in altera parte. CAESAR IMP. PON. TR. P. P. P. ET SEMPER AVGSTVS. VIR. à tergo autem erant duæ imagines, quæ manus conjunctas habebant, cum Cornucopiarum his literis, CONCORDIA AVGSTI. Ægyptiæ volentes concordiam signare, homines duos dextris se excipientes pingunt. Cornelius Tacitus lib. xvij. ostendit dextras concordiae signa ultra citrò que destinari ab exercitibus solitas: quod & Alciatus noster in annotationibus in Cornelium Tacitum rectè observavit. In vetusto marmore Mediolani in templo Divi Mauritii, ubi est clouum Cacurii & Manduillæ conjugum, duæ sunt junctæ manus in signum concordiae, & bene concordati matrimonii, cum hac inscriptione,

V. F.

M. CASSIVS M. F. OVF. CACVRIVS SIBI ET ATILIAE
MANDVILLAE VXORI ET M. CASSIO BROCCHO FILIO
ET

Est & aliud elogium Luconis & Billienæ conjugum dextræ invicem jungentium, quibus adeo Catulus & taurus, necnon & Leones arietinis capitibus insidentes, elogii verba sunt hæc,

L. SVLPITIVS GN. F. SEVERVS. T. F. I. SIBI. ET GN. SVLPITIO LVCCONI PATRI BILLIENAE SAL. F. SECVNDAE MATRI.

Meminit autem hujus nominis Billienæ Sallustius in *Jugurtha*, licet ibi corruptè legatur *Lucium Belligerum*, vel ut alii, sed malè habent, textus, *Bellignum*. *L. Billieni* igitur legendum est juxta veterum codicum veram lectionem: & fortè ille Lucius Billienus fuit pater *L. Billieni*, de quo Cicero *Philippica* secunda mentionem facit, an hæc Billiena mulier fuerit ex familia eorum, quos nominavi, incertum est. Crediderim tamen fuisse, cum antiquissimum sit hoc monumentum, ex omni parte elaboratum. Nam junctæ manus & catulus illos summa fide invicem vixisse ostendunt: moderationem autem semper observasse argumento est taurus, qui semper pro temperantia apud Orum Apollinem in *Hieroglyphicis* habetur: cum id animal fœminæ, postquam coitum concepit, aversetur. Leones autem arietinis capitibus insidentes, mulierum pudicitiæ custodiam adhibendam indicant. Est enim aries levitatis stultitiaeque symbolum, & ideo fœminis congruit. Leo vero custodiæ typum gerit: quoniam id animal apertis oculis dormit. Propterea etiam pro foribus templorum apponi solet; cuius rei idem Orus est autor, & Alciatus in *emblematis*, & Pierius Valerianus in *Hieroglyphicis*: quod modò ad junctas manus spectat memini me vidisse Placentiæ apud Franciscum Novellum argenteum nummum, in cuius altera parte erant duæ dextræ simul junctæ cum caduceo, his notis, ALBINVS BRVTI FIL. in altera vero parte erat Pietatis effigies: literæ, PIETAS. Apud Vegetum *dere Militari* lib. ij. cap. xij. in fine illud legimus, *Contubernium manipulus vocabatur, ab eo quod conjunctis manibus pariter dimicabant.*

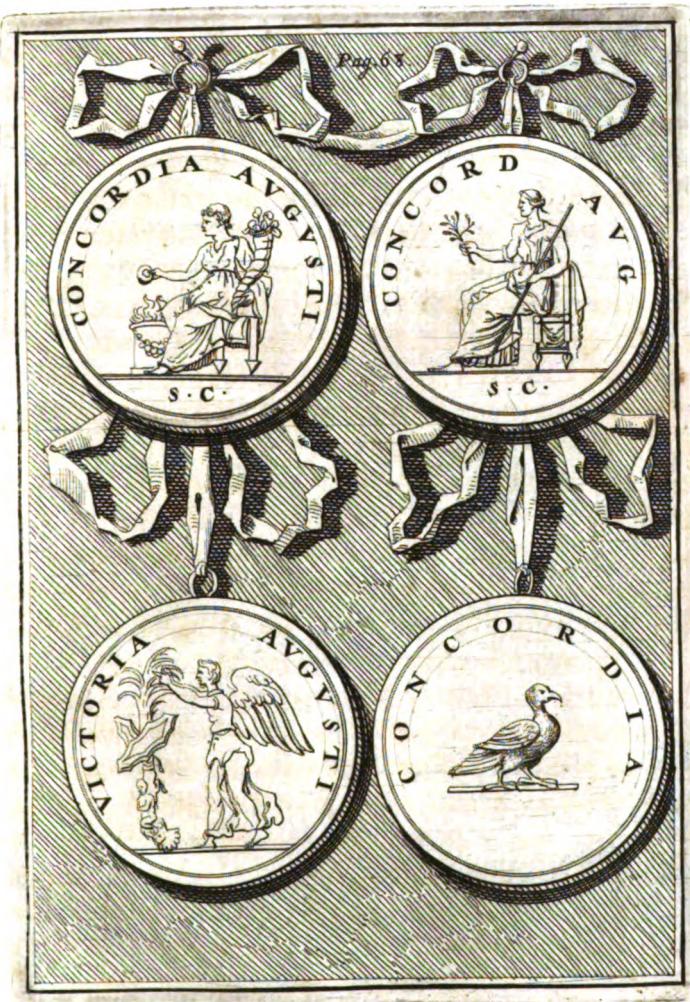
VITELLI CONCORDIA.

IN Vitellii numismate fuit concordia sedens cum cratero in manu dextra, illum vergentem in foculum ibi arulæ imagine effictum, altera manu, cubito solio innitente, cornucopiæ tenente, cum hac inscriptione, CONCORDIA AVGUSTI & quidem non sine causa, quando quidem dicat Suetonius, Vitellium jurasse, nihil sibi antiquius quiete publica fore, & nullo pugionem recipiente, quasi in æde Concordiæ positurus, eum abscessisse, sed quibusdam acclamantibus, Ipsum esse Concordiam, & non solum retinere se ferrum affirmavit, verum etiam Concordiæ recipere cognomen. In Galbae numismate sic efficta fuit Concordia, Mulier sedens, dextra ramum olivæ tenens, sinistra hastam habens cubito solio innitens, ubi erant hæc verba, CONCORDIA AVG. S. C. fuit & in ejusdem Galbae numismate, mulier stans cum ramulo olivæ in dextra manu, in altera cum cornucopiæ, cum his verbis: CONCORDIA PROVINCIARVM. aliquando etiam Concordia effingebatur cum sceptro in manu, aliquando etiam duabus manibus coniunctis simul. Cornicem in duobus aureis numismatibus Faustinae Augustæ Concordiæ titulum ipsum præferentem se apud Laurentium Medicem vidisse affirmat Politianus cap. lxvij. *Miscellanearum*, quod & ex Heliani scriptoris Græci lib. iij. de animalibus idem refert.

De æde Concordiæ sic scribit Plinius lib. xxxiij. *Natural. Histo.* cap. i. *Flavius vovit ædem Concordiæ, si populo reconciliasset ordines.* Et cum ad id pecunia publica non decerneretur, ex multatitia, fæneratoribus condemnatis, ædiculam æream fecit in Graecostasi, quæ tunc supra comitium erat. Inciditque in tabula ærea eam ædem C. quatuor annis post Capitolinam dedicatam. Haec tenus Plinius. Scribit Suetonius Tiberium dedicavisse ædem Concordiæ: quam posuisse refert Marrianus Liviam Germanici matrem, ob viri cum ea concordiam, quod in *Fastis* his verbis ostendit Ovidius,

*Te quoque magnifica Concordia dedicat æde
Livia, quam claro præstítit illa víra.*

Quo autem loco posita esset ædes Concordiæ, varia est opinio. Ideo Marrianus dicit, *quamcunque probaveris, non longè à Palatino monte, & arcu Vespasiani fuisse comperies.* Scribit Livius lib. vj. decadis

cadis tertiae, in æde Concordiæ, victoriam, quæ in culmine erat, fulmine ietam, decussamque ad victoriam, quæ ante fixa erat, hæsisse, neque inde procidisse. Alibi ipsam Concordiam sic effictam vidi, Mitrata palliata que erat stans, dextra craterem tenens, læva copiæ cornu. Alio etiam modo vidi sic signatam, Duo erant stantes laticlavati dextras dextris jungentes. Extant autem in porticu ædis Concordiæ, octo ingentes columnæ, & in epistyliis titulus sequens:

S. P. Q. R. INCENDIO CONSVMPTVM RESTITVIT.

Inventus est autem lapis, in quo hujusmodi verba erant incisa,
**D. N. CONSTANTINO MAXIMO PIO FELICI AC
TRIVMPHATORI SEMPER AVGUSTO OB AMPLI-
FICATAM TOTO ORBE REPVBLICAM FACTIS
CONSILIIS Q. S. P. Q. R. AEDEM CONCORDIAE
VETVSTATE COLLAPSAM IN MELIOREM FACIEM.
OPERE ET CVLTV SPLENDIDILORE RESTITVE-
RVNT.**

NERONIS PORTVS OSTIENSIS.

TRIAS VNT Neronis numismata, in quorum altero est effigies & imago plurium navium, cùm Tritone. Neptunum potius, quam Tritonem fuisse judico, quod verius sit, Neptunum sedentem propter tranquillitatem maris adpositum: delphinemque, quod emollita sit omnis ira marina, & felicem in portum sibi successum contigisse. Nam temonem manu dextra terræ adprimere videtur. Quod navigationis signum est in portum hostilem læva delphinum amplecti, quod celerrimè sedatum illi sit mare: & delphine veluti mœnibus circumvallata, ubi hæc inscriptio S. POR. OST. C. AVGUSTI. in altero imago mulieris sedentis cum arula, altera manu pateram in foculum vergente, & altera manu hastam tenente, ubi est altera mulier stans cum cornucopiæ, & etiam est ibi rostrum navis cum hac inscriptione, ANNONA AVGUSTI CERES S. C. in tertio numismate est quadriga, ubi sunt verba; EVTYMIVS. est & aliud numisma aureum ejusdem Neronis, in quo est Jani templum fertis coronatum cum his verbis: PACE. P. R. VBIQ.

PARTA JANVM CLVSIT. S. C. Hoc est Pace Roma ubique parta Janum clausit. Senatus consultum. Sed ad horum quatuor numismatum imagines explicandas , videamus quid Suetonius Tranquillus in ipsius Neronis vita dicat. In numismate ubi est inscriptio , *Portus Ostiensis* , videtur illud Suetonii facere , *Formam edificiorum urbis novam excogitavit , & ut ante insulas , ac domus porticus essent , de quorum solariis incendia arcerentur , eisque sumptu suo extruxit. Destinaverat etiam Ostia tenuis mœnia promovere , atque inde fossa mari veteri urbi inducere : & ibidem : Fossem ab Averno Ostiam usque ut navibus , nec tamen mari iretur : longitudinis per CLX. milliaria latitudinis , qua contrariae Quinquiremes commearent : alibi Suetonius loquens de Ostia inquit , transit in portos Servilianos , ubi premissis libertorum fidissimis Ostiam , ad classem preparandam , Tribunos centurionésque Prætorii de fugæ societate tentavit. Et alibi Suetonius in Nerone , Quoties Ostiam Tyberi defueret , aut Bajanum sinum præternavigaret , dispositæ per littora & ripas diversoriae tabernæ parabantur , insignes ganeæ , & matronarum institorias operas imitantium , atque hinc inde orantium , ut appelleret. Naumachiam exhibuit marina aqua innantibus belluis. Item stagnum maris instar fecit circunseptum edificiis ad urbium speciem. Sed de portu Ostiensi idem Suetonius in *Divo Claudio* meminit : cujus verba hīc apponam , quia ad numisma nostrum faciunt perbellè. Refert igitur Suetonius , quod portum Ostiae extruxit , circumducto dextra sinistraque brachio , & ad introitum profundo jam solo mole objecta , quam quod stabilius fundaret , navem ante demersit , qua magnus obeliscus ex Ægypto fuerat advectus : congestisque pilis superposuit altissimam turrim , in exemplum Alexandrini Phari , ut ad nocturnos ignes navigia dirigerent. Quam rem etiam in numismatis effictam vidimus Patavii apud M. Antonium maximum antiquitatis amantissimum : & de qua turre meminit Strabo lib. de situ orbis xvij. & Plinius lib. xxxvj. cap. xij. quo loco de Pyramidibus Ægyptiorum scribit , Plinius sunt verba , *Magnificatur & alia turris à rege facta in insula Pharo , portum obtinente Alexandria , quam constitisse DCCC. talentis tradunt : magno animo nequid omittamus , Ptolemei regis , quod in ea permiserit Sostrati Gnidii architecti structuræ ipsius nomen inscribi. Vsus ejus , nocturno navium cursui ignes ostendere ,**

ad

*ad prænuntianda vada, portusque introitum, sicut jam tales compluribus locis flagrant, ut Puteolis ac Ravennæ, &c. Strabo dicto libro xvij. refert epigramma Sostrati Gnidii de turri illa, quam ipse Ptolemæi jussu construxerat in Pharo, quod tale est, Sostratus Gnidius Dexiphaniæ filius Diis salutaribus ob navigantes: quod carmen Sostratus (ut refert Politianus in præfatione in Suetonium) in ipsius muri lapide turris claram incidit, calcem superinducens, & nomen regis superscribens, fore auguratus (id quod accidit) ut haud multò post literæ illæ cum lorica sua defluerent & nomen regis disperderetur. Sostrati verò faxo insculptum remanens appareret. Quod exemplum Scriptores imitari debent, ut non tantum præsentis seculi applausum captare levissimum quærant, ac de eo solliciti nimis ne sint, quam rem æternitate dignam, & quæ laudem perennem præstare valeat, solido posteritatis judicio peragere, ac sibi in longum tempus prospicere. De turre autem Phari meminit & Herodianus lib. 4. juxta principium, ubi de consecratione Cæsarum differit. Sed jam alterum numisma ejusdem Cæsaris, ubi sunt verba ANNO NA AVGUSTI CERES. exponamus: inquit igitur Suetonius in Nerone, *Vt certiorem indolem ostenderet, ex Augusti præscripto imperaturum se professus, neque liberalitatis, neque clementiæ, nec comitatis quidem exhibendæ ullam occasionem omisit, graviora vectigalia, aut abolevit, aut minuit, præmia delatorum Papiae legis ad quartas rededit, divisis populo viritim quadragenis nummis. Senatorum nobilissimo cuique, sed à re familiari destituto, annua salario, & quibusdam quingenæ constituit. Item prætorianis cohortibus frumentum menstruumque gratuitum: & paulò post, Sparsa & populo misilia omnium rerum per omnes dies singula quotidie millia, aurum cujusque generis multiplex penus, tesserae frumentarie, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ, tabulæ pittæ, mancipia, jumenta, atque etiam mansuetæ feræ, novissimè naves, insulæ, agri, quæ quidem omnia annonam, & abundantiam, cornucopiaræ designant. In tertio numismate, ubi fuerat quadriga cum inscriptione, EVTYMIVS. ex Suetonio satis patet eum quadrigas rexisse, cum dicat, mox et ipse aurigare atque etiam spectari sæpius voluit. Et alibi, aurigavit quoque plurifariam, Olympiis etiam decemjugem, quanvis id ipsum in rege Mithridate carmine quodam suo reprehendisset: sed excussus cur-**

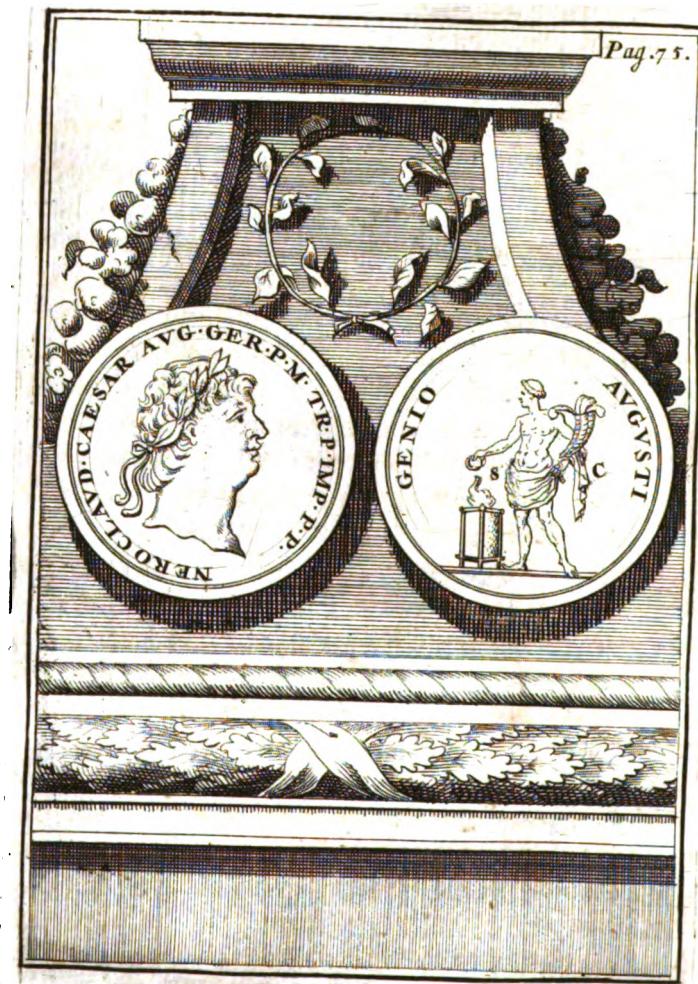
ru,

invidia identidem oneraret, quasi cessurus imperio, Rodumque abituras. Hæc Suetonius, quæ ad hanc rem facere possunt. Sed hic illud animadvertisendum est, *PODIQN* per « magnum secundo loco scribi: eum PODIQU. u. i. hoc est *Rhodiensis* per o parvum scribatur apud Græcos. Sic & *PODIQUs* Fluvius. Sic & *PODIQUr Rosa*. *PODIQUu*. u*Q*. i. *rosetum*: per « magnum autem scribi. Sed ego facilè crediderim Rhodienses hunc nummum percussisse in adventum Neronis ad eos: ideo *PODIQN* inscripsisse, hoc est *Rhodiensium* & ideo per « scriptum: Sed hæc satis. Nos enim in Philosophiæ studiis & penè in mediis lectiōnibus hujus anni, quæ ad Physica pertinent, occupati ac detenti, hoc qualecunque, lector optime, munuscum donamus. Opusculum enim hoc numismatum præter institutum nostrum elaboratum fuit. Cùm amici cujusdam precibus simulque flagitationibus facere satis mihi opus fuerit, non ut ego idoneus huic provinciæ sim, méque existimem tam doctum, ut hæc obscura signa, & hieroglyphica explicare facillimè valeam, cùm hæc non nisi à doctissimo, ac eruditissimo viro & in literis præstantissimo explicari digna videantur & possint. Quid enim nos in Philosophia occupati, hac in re insigne præstare possumus? cùm hæc studia sua etiam ocia & uberiora requirant, quām à me exigi possint. Accipe igitur utcunque ea, quæ tibi damus, studiose lector, & benigno vultu hæc lege, illius sententiæ memor, *Nullum esse librum tam malum* (quod dicere solitum Plinium accepimus) ut non aliqua ex parte prodeesse possit. Ad hoc facit illud, quod Cor. Tacitus lib. xv. refert, *Neronem post excidium Romæ factum, condendæ urbis novæ & cognomento suo appellandæ gloriam quæsivisse*, ideo hoc in numismate NEPONIN*N* adpositum crediderim. Idem refert eod. lib. habitu aurigæ permistum plebi Neronem, & circa insistentem pœnis, tormentisque afflictos Christianos spectasse: ideo non mirum est si in numismate aurigæ habitu induitum aspicias.

Refert idem Cor. Tacitus lib. xv. quòd verba Flavii vulgabantur, *non referre dedecori, si Citharædus dimoveretur, & tragædus succederet: quia ut Nero cithara, ita Piso tragicò ornatu canebat*, habitu citharoëdi ergo in numismate est videre.

Idem Tacitus dicto lib. in fine narrat, quòd decretum fuit à senatu post detectam conjurationem Neroni paratam: ut mensis Aprilis Nero-

Neronis cognomentum acciperet: & hæc ratio fuit, quia Cerealia festa, quæ V. idus Aprilis celebrari erant solita, eodem die Aprilis conjuratio in Neronem fuerat facta, à qua Nero in columnis evaserat. Sed & templum Saluti extruxit eo loco ex quo Scevinus ferrum prompserat: ideo NEPONIΩΝ adpositum numismati, & templum Salutis nummis ejus additum.

CLAVDII NERONIS GENIVS.

IN numismate quodam æreo, quod mihi dono dedit Theodorus à Sancto Georgio Casalensis, Blanderatensisque comes, Genius ita erat effictus. In primo orbe erat effigies Claudii Neronis Cæsaris, cum his verbis NERO CLAVD. CAESAR AVG. GER. P. M. TR. P. IMP. PP. in altero verò orbe erat Genii sigillum Juvenis militaris cum veste ad cruris medium circunvoluta, dextra pateram in morem Sacrificantis. Foculus seu ara extabat fertis coronata, lœva cornucopiae habebat, cum hac epigraphe, GENIO AVGVS-TI S. C. de Genio Neronis nihil apud Suetonium comperi: crediderim tamen populum Romanum ejus Genio sacrificasse, vel potius quod ipse Nero Genio Octavii Augusti Cæsaris rem sacram fecerit, fierive mandaverit. Nam refert Suetonius Tranquillus in vita Augusti, Athenis ædem Jovis Olympici antiquitus inchoatam quosdam reges, & socios, & amicos Augusti communis sumptu destinasse perficere, ac ejus Genio dedicare. Genius serpentis imagine effingebatur. Hinc Persius:

Pinge duos angues, pueri, sacer est locus.

Coronabatur autem platani foliis, utpote arboris genialis. Nam sunt quidam, qui velint etiam Lares, Genios dici, qui à Græcis etiam platani foliis solerent, teste Plutarcho, coronari, sicuti in Latio spicis & aristis. Apud Tibullum tamen Lares floribus coronauntur sic,

Rure puer verno primū de flore coronam

Fecit, & antiquis imposuit Laribus.

Genio sacra fiebant mero & floribus. Persius satyra ij. ad Macrinum,

CLAVDII NERONIS

Funde merum Genio, non tu prece possis emaci.
Horatius lib. ij. epistolarum,

Floribus & vino Genium memorem brevis hora.
Genius in *Aulularia* apud Plautum ita loquitur:

Huic filia una est, ea mihi quotidie thure,
Aut vino, aut aliquo flore semper supplicat.

Servius interpres Virgilii doctissimus, super illo carmine lib. v.
Aeneidos:

*Incertus Geniumne loci, famulumne parentis
Esse putet?*

ait, *Genium esse putaverunt antiqui numen, quod nobis nascentibus datur.* Persius Poëta certè videtur ultima Satyra innuere, ideo sacrificasse veteres Genio principis, propter victoriam habitam de aliquibus populis, hujus sunt carmina,

*O bone, num ignoras? missa est à Cæsare laurus
Insignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis, & jam postibus arma,
Jam chlamydas regum, jam lutea gausapa captis,
Efedaque, ingentesque locat Cæsonia Rhenos.
Diis igitur, Genioque ducis centum paria, ob res
Egregie gestas induco, quis vetat? aude.*

De imagine autem ipsius Genii publici, qui apparuerit Juliano Imperatori cum cornucopiæ velata per aulæa tristius discedente, vide Ammianum Marcellinum lib. xxv. & de Salutari Genio videto eundem lib. xvij. & xvij. de Genio Constantii Imperatoris, Socratis, & Scipionis, idem Ammianus meminit lib. xxj. & eodem lib. de Genii templo, ubi dicit, quod Cal. Januar. ascende Juliano Imperatore per gradus ejusdem templi, quidam ex illis lapsus animam efflavit, insperato casu, nullo eum percutiente. Apud Jurisconsultos lib. xij. *Pandectarum*, titulo *de jure jurando*, fit mentio de juramento per Genium principis, his verbis: Vlpianus: *Si quis juraverit in re pecuniaria per Genium principis, dare se non oportere & pejeraverit, vel dari sibi oportere: vel intra certum tempus juraverit se soluturum, nec solvit: Imperator noster cum patre rescripsit, fustibus eum castigandum dimittere, & ita ei superdici: ΠΡΟΠΕΤΩΣ ΜΗ ΟΜΝΤΕ, id est ne petulanter jurato.* Qua de re nos pueruli in nostris

stris in jus civile exercitationibus, & enarrationibus impressis multa diximus. Suetonius Tranquillus in *Caligula* ait, *Multos à Caligula suppicio affectos, qui per ejus Genium pejeraverant.* In elogiis antiquis æviternum *Genium* legimus. Sic enim Romæ in marmorea tabula descriptum est D. POT. ET GEN. AEVIT. D. quod interpretari ad hunc modum possumus, *Diis potentibus, & Genio æviterno dicatum.* In marmore antiquo reperto inter testaceum, Aventinum, & Tyberim, ubi fuere horrea P. R. CXL. haec inscriptio Genii fuit: NVM. DOM. AVG. SACRVM GENIO CONSERVATORI HORREORVM GALBIANORVM M. LORINVS FORTVNATVS MAGISTER. S. P. D. D. in alia parte eadem verba legebantur, nisi quod loco Genii erat *fortunæ*, quod Marlianus annotavit in lib. *Topographiæ*. Genium autem in die natali apud veteres coli moris fuisse vel Tibullus poëta cultissimus his versibus ostendit lib. ij. Eleg. ij.

*Ipse suos adsit Genius visurus honores,
Cui decorant sanctas florea ferta comas.*

*Illius è puro distillent tempora nardo,
Atque satur libo sit, madeatque mero.*

Et in primo libro, Eleg. vij. ad Bacchum loquens idem sic cecinit,
*Huc ades, & centum ludos, Geniumque choreis
Concelebra, & multo tempora funde mero.*
*Illius & nitido stillent unguenta capillo,
Et capite & collo mollia ferta gerat.*
*Sic venias hodie rne Geni, dum thuris honores,
Liba & MopsoPIO dulcia melle feram.*

Sed de Genio plura Lilius Gregorius Gyraldus noster in libris *de Diis gentium*: nostra haec nobis sufficient.

NERONIS ET DOMITIANI CAESARVM
JUPITER CVSTOS.

EX TANT numismata quædam Neronis Cæsaris, & Domitian, in quibus à tergo ita Jupiter est effictus: in solio sedet, dextera fulmen habet, læva hastam cum hac inscriptione, JVPITER CVSTOS. Domitianus (ut asserit Suetonius cap. v.) Novam excitavit ædem in Capitolio custodi Jovi, séque in finu ipsius Jovis, ut inquit Marlianus, sacravit. Qua de re etiam meminit Cornelius Tacitus, lib. xix. ubi Capitolium describit à Vitellianis captum. Quare autem Jovi fulmina assignentur, rationem ponit Plinius lib. ij. cap. xx. *Natural. hist.* dicens, *Supernorum trium syderum ignes esse, qui decidui ad terras fulminum nomen habeant: sed maximè ex his medio loco siti: fortassis quoniam contagium nimii humoris ex superiori circulo atque ardoris ex subiecto, per hunc modum egerat.* Ideoque dictum Jovem fulmina jaculari. Quòd Jovi fulmina attributa fuerint, indicat idem Plinius dicto lib. ij. cap. lij. ubi scribit quòd Thuscorum literæ novem deos emittere fulmina existimant, eaque esse undecim generum, Jovem enim tria jaculari, Romani duo tantùm ex his servavere, diurna attribuentes Jovi, nocturna Summano. Rariora sanè eadem de causa frigidioris cœli. Addit etiam idem Plinius lib. ij. cap. lv. *rei natural.* ideo aquilam fulmini adjungi & associari, hujusque teli armigerum singi, quòd aquila è cunctis volucribus à fulmine non tangatur. Ideo in quibusdam numismatibus per antiquis aquila sub pedibus singitur habere fulgur seu fulgetram: hinc & hodie hac (ut puto) de causa in nummis argenteis seu dimidiatis aureis Caroli v. Cæsaris nostri, aquilam cum fulmine, & mundo sub pedibus effingi videmus: fulmen etiam (ut idem Plinius dicit ibidem) fruticem lauri non icit, nec unquam altius pedibus quinque descendit in terram, nec è pellib[us] belluarum vitulos mari- nos percutit.

N E-

Pag 78.

F

470-203

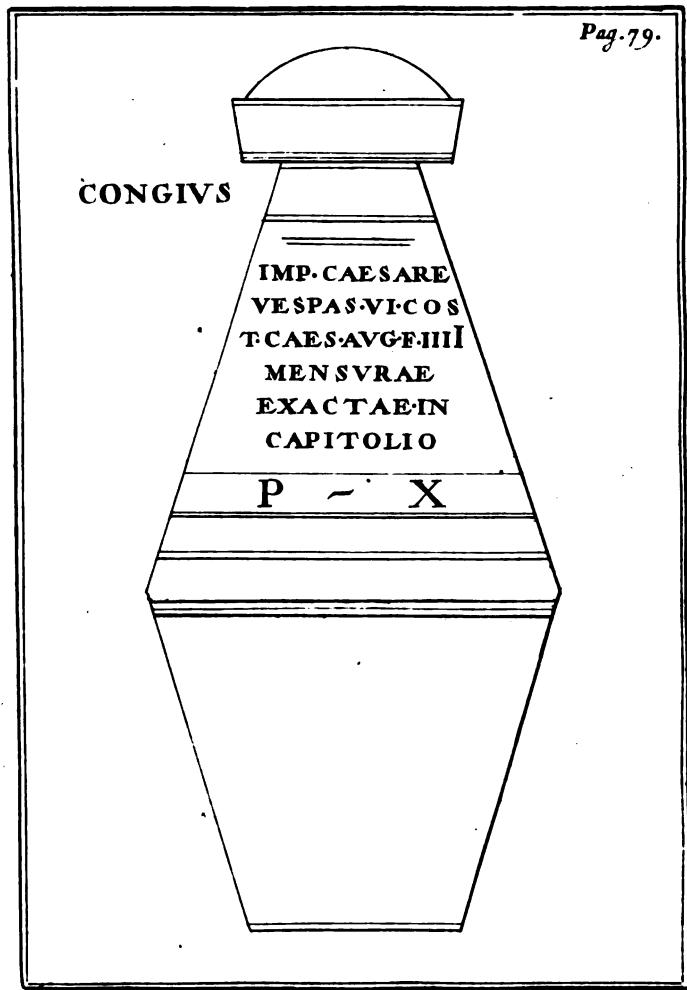
1. 100-1000
2. 100-1000
3. 100-1000
4. 100-1000
5. 100-1000
6. 100-1000
7. 100-1000
8. 100-1000
9. 100-1000
10. 100-1000

CONGIVS

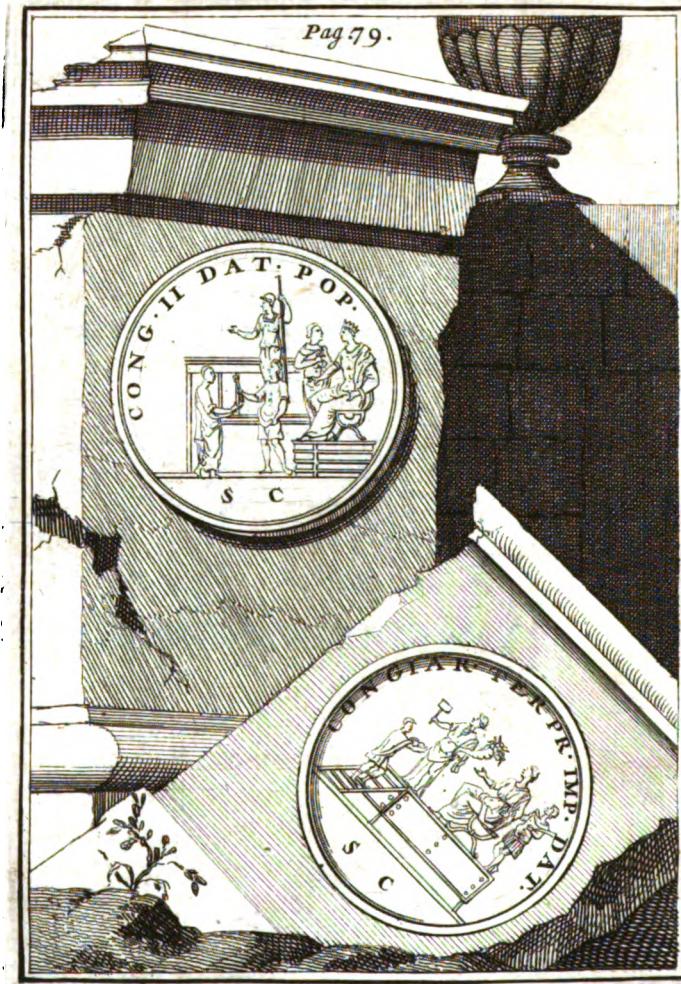
IMP. CAESARE
VESPAS-VI-COS
T. CAES AVG F III
MEN SVRAE
EXACTAE IN
CAPITOLIO

P - X

24
Pag 79.

NERONIS ET VESPASIANI CONGIARIA 2.

IN NERONIS Imperatoris duobus argenteis numismatibus erat inscriptio , CONGII DAT. POP. In Titi Vespasiani aureo numismate , qui amor & delitiae humani generis dictus fuit , erant haec notæ , CONG. TER. P. R. IMP. DAT. Suetonius in Neronem hæc quidem pro eo refert : deductus in forum Tyro , populo congiarium , militi donativum proposuit : de Tito nihil apud Suetonium est quod ad congiaria pertineat : solum id , illum dedisse congiaria testari potest : *quod nulli civium quicquam ademit : abstinuit alieno , ut si quis unquam , ac ne concessas quidem ac solitas collationes recepit :* Et tamen nemine ante se munificentia minor : innuit enim quasi his verbis Tranquillus , eum liberalissimum fuisse , ut etiam superiores Cæsares liberalitate vicerit : sicque Populo quod alii dederunt , illum & dedisse , imò & plura : sed & alii Cæsares (quanvis adhuc in eorum numismatibus congiaria videre nobis non contigerit) Populo congiaria tribuerunt , inter quos optimus & primus C. Julius Cæsar , teste Suetonio , populo impertitus est : his verbis , *Populo præter frumenti denos modios , ac totidem olei libras , tricenos quoque nummos , quos pollicitus olim erat , viritim divisit , & hoc amplius , centenos pro mora . Annuam etiam habitationem Romæ usque ad bina millia nummū in Italia non ultra quingenos sestertios remisit : adjectum epulum ac viscerationem , & post Hispanensem victoriā duo grandia . Nam cùm prius parce , neque pro liberalitate sua præbitum judicaret , quinto pōst die alium largissimum præbuit .* In epistola Cœlii M. Ciceronis scripta de Congiario ea sunt verba , *Plan-
cus quidem tuus Ravennæ est , & magno congiario donatus à Cæsare , nec beatus , nec bene instructus est . Sed de Augusto , qui Octavius nominatus est , idem Suetonius ait , Congiaria populo frequenter de-
dit sed diversæ ferè summae : modò quadringenos , modò tricenos , non-
nunquam ducentos , quinquagenosque nummos , ac ne minores quidem
pueros præteriit , quanvis non nisi ab undecimo ætatis anno accipere
consueissent . Frumentum quoque in annona difficultatibus saepe levissimo , interdum nullo pretio viritim admensus est , tesseraisque num-
marias duplicavit : & paulò pōst , Eidem populo promissum quidem
congiarium reposcenti , bona fidei se esse respondit : & ibi iterum de-*

con-

congiario, & ibi: spectavit & exercentes ephebos, iisdem etiam epulum in conspectu suo præbuit, permissa, imò exacta jocandi licentia, diripiendique pomorum & opsoniorum rerumque missuum. Sed & Caligula, quanvis omnium ferarum crudelissimus congiaria præbuit, inquit Tranquillus: Congiarium populo bis dedit tercenos H-S toties abundantissimum epulum senatui, equestriique ordini, etiam conjugibus, ac liberis utrorumque posteriore epulo, forensia insuper viris, pueris, ac fœminis fascias purpureæ, ac conchylii distribuit, & ut lœtitiam publicam in perpetuum quoque augeret, adjecit diem Saturnalibus, appellavitque Juvenalem. Divus Claudius Cæsar, ipse etiam congiaria populo sæpius distribuit, eodem Tranquillo authore. Vespasianus Colossi refectorem insigni congiario, magnaque mercede donavit. Apollinari tragœdo quadraginta, Pterino, Diodoróque citharœdis ducena, nonnullis centena, quibus minimum, quadragena festertia super plurimas coronas aureas dedit, sicut Saturnalibus dabat viris apophoreta, ita & calendis Martii fœminis, explevit etiam censum senatorium: consulares inopes quingenis festertiis annuis sustentavit: sed ut jam Cæsarum xij. in uno Flavio Domitiano Cæsare concludamus liberalitatem congiarium, verba Tranquilli de eo referamus: Congiarium populo numerorum trecentorum ter dedit, atque inter spectacula munera largissimum epulum. Septimontiali sacrorum quidem die, senatui, equitiique panariis, plebejis, sportellis cum obsonio distributis, initium vescendi primus fecit: diéque proximo omne genus rerum missilia sparsit: & quia pars major intra popularia deciderat, quinquagenas tesseras in singulos cuneos equestris ac Senatorii ordinis pronunciavit: & hæc quidem Suetonius de congiariis: quæ omnia hunc in unum locum congreguisse volui, cum aliorum historicorum libros ad manus nunc habere facultas non detur: nam meam integrum bibliothecam in patria retineo: non me fugit enim Titum Livium, & Tacitum, Plinium, Plautum, & Ælium Spartianum, Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, hujusmodique authores de his rebus, quæ ad congiaria pertinent, sæpe loqui. Nunc tamen cum illos non habeam, ut certos locos adducere queam, lectorem non pigebit per se illos videre: sat fuit in præsentia omnia Suetonii ad hanc rem exempla citasse: ut tamen & jurisconsultos, quorum textus habeo ad manum,

manum, non solūm advocatis & leguleis prodesse, sed etiam bonarum literarum studiosis, & antiquitatis amatoribus plurimum conferre, sciant omnes, eos adducere mihi videtur esse operæpretium. In primis se offert Paulus Jurisconsultus antiquitatis peritissimus *Digestorum* li. xxxij. cap. de instru. vel instrum. legato: ubi sic ait: *Videndum ne inter instrumentum tabernæ & instrumentum cauponie sit discrimen, ut tabernæ non nisi loci instrumenta sint, ut doliaria vasæ, vettiones, ancones, calices, & trulla, quæ circacœnam solent traxici: item urnæ æreæ, & congiaria & sextaria, & similia: sed videamus quid de congiariis idem Paulus lib. xxx. digestorum cap. de legatis & fidei commiss. primò dicat.* Licet congiarii nomen non pronunciet, his tamen verbis subintelligit: quæ quia ad antiquitatem mixtum in modum faciunt, hic omnia, licet prolixiuscula, placet referre. *Civitatibus* (inquit Paulus) etiam legari potest, quod ad honorem ornatumque civitatis pertineat, ad ornatum, puta quod ad instruendum forum, theatrum, stadium, legatum fuerit: ad honorem puta quod ad edendum munus, venationem, ludos scenicos, ludos Circenses, aut quod ad divisionem singulorum civium, vel epulum relictum fuerit: hoc amplius, quod in alimenta ætatis infirmæ (puta senioribus, vel pueris, puellisque) relictum fuerit: ad honorem civitatis pertinere videtur: & hæc quidem Paulus: cujus verba si conferas cum his, quæ ex Suetonio retulimus, omnia bellissimè facient, & congiaria esse intelligentur. Nunc quia superius de donativo mentionem fecimus, scias velim, donativum esse principis largitionem in milites, id est, *launæ & doas*, quæ eadem in populum facta, congiarium dicitur. *Donarium* autem est *ārāημα* qualia videntur in fanis. *Tranquillus in Caligula: Pronunciatque militi centenis viritim denariis, quasi omne liberalitatis exemplum supergressus, Abite, inquit, læti, abi-te locupletes:* primus autem Claudius Augustus instituisse ab eodem dicitur, ut Imperatores Romani in auspicio imperandi donativum militibus pronunciarent: sed ut jam aliqua de mensuris, quæ circa congiaria spectant dicamus, operæpretium erit hic referre mensuras. Nam loqui de congiariis, & nescire quid esset, frustra hic scripsissimus de illis: nec erit modica utilitas ad pernoscendum ea, quæ dixit Suetonius. Imprimis igitur sciendum est congiarium fuisse munus, quod à Cæsaribus populo Romano dabatur, & amicis, quod

Fabius Quintilianus his verbis declarat, quæ sunt in sexto de institutione oratoria: *in metalepsim quoque eadem ratio dictorum, ut Fabius Maximus incusans Augusti congiariorum, quæ amicis dabantur exiguitatem, hec in marina esse dixit. Nam congiarium commune liberalitatis, atque mensura à mensura dicta imminutio est rerum.* Hæc Fabius. Ut enim donativum dicitur munus, quod militibus datur, ita congiarium, quod amicis, vel populo: opinor autem inde dictum, quod primo congiivi, vel olei dabantur: deinde res aliae dari cæptæ eadem manente appellatione. In quadam memoria antiqua, quæ in marmore extabat, quam mihi Vicentius Catus Vicentinus amicus meus dono dedit, hæc certè notæ fuerunt:

CONG. □ VINI. CONG. □ OLEI. Suetonius in *Cæfare* dictatore quidem congiarium nominat his verbis, ne id & omittam: *omnibus circa eum, atque etiam parte magna senatus, gratuito aut levi fænore obstrictis, ex reliquo quoque ordinum genere, vel invitatos, vel sponte ad se commeantes uberrimo congiario prosequebatur.* Sed jam ad mensuram congii perveniamus: congius sextarios caput sex, quod indicat Volusius Mærianus in libello de distributione mensurarum, idque notis ponderum, cum ait, *Quadrantal habet congios octo, sextarios octo & quadraginta, nam octies sex constituit octo & quadraginta: hinc sextario nomen inditum, ut Fanaius his verbis aperit:*

A quo sextarii nomen fecisse priores

Crediderim, quod eos capiat sex Congius unus.

Sed Marci Catonis *de re rustica* ostendunt verba quoque congiūm sex esse sextariorum: ea sunt capite septimo, & quinquagesimo, ubi statuit, quantum viati sit familiæ bibendum: *Mense sexto, septimo, octavo in dies sextarium unum.* Deinde id ipsum declarans addit in mense congios quinque: cùm enim menses ferè triginta dies habeant, & singulis diebus bibatur sextarius, fiunt triginta sextarii, qui quinque efficiunt congios. Hunc locum doctè explicavit Budæus in libro *de Aſſe*, ex hisdem autem verbis quisque intelligere potest, congiūm liquidi mensuram esse, tum etiam his Livii, quæ sunt lib. v. & xx. ab urbe condita, si rectè recordor, & congii olei in vicos singulos dati: sed hoc loco præstabit (ut credo) summationem mensurarum à doctissimo viro Gulielmo Phylandro, Gallo,

lo, cive Romano in lib. vj. annotationum suarum in Vitruvium paucis complexam referre: *culeus igitur amphoras xx. capit, id est, libras mensurales mille sexcentas. Amphora urnas duas, id est, libras octoginta. Urna congios quatuor, id est, libras quadraginta, congios sextarios sex, id est, libras x. Sextarius heminas duas, id est, libram & bessem, id est, uncias xx. hemina, quæ & cotyla sextarios duos, id est uncias x. Quartarius acetabula duo, id est, uncias v. Acetabulum sesquicyathum, uncias duas cum dimidia. Cyathus ligulas sive cochlearia quatuor, id est, fescunciam, drachmam & scrupulum, & hæc quidem Phylander: sed ex Georgio Agricola accepta, lib. j. de mensuris Romanorum.* Nunc videamus capacitatem congii ex ipso Georgio Agricola: *congios, inquit ille, capit sextarios vj. Heminas xij. Quartarios xxiiij. Acetabula xlviij. cyathos lxxij. ligulas cclxxxvij. chus, qui choeus Græcè quoque dicitur, est idem qui congios apud Romanos: sex continet sextarios, quod Cleopatra declarat, cuius pauca quedam de mensuris, & ponderibus, sed valde docta extant ex libris οργανικης excerpta, quos Alciatus in Latinum transtulit, unà cum Galeni libello de ponderibus, & mensuris: sunt autem ejus verba: ὁ χεῖος ἡχητήρων μὲν κοπύλας δώδεκα, ξέστες δέ τέλος hoc est, chus quidem habet mensura cotylas Atticas xij. sextarios verò sex, vel, ut vertit Alciatus, chus, id est, congios mensura quidem heminas Atticas xij. habet, sextariorum dimidio minus: nempe sex, chœnicas 4. pondere verò drachmas 720. Dioscorides de vino, quod ex palmis fit ita scribit: ἵνεχι δὲ τοῖς δέκας χοινίξιν ὑδατος χόας ὅ. id est, infunde ad chœnicas x. aquæ congios tres. quem locum Plinius li. xiiij. cap. xvij. est imitatus: sed & carmina Fannii idem de choa, sive chus ostendunt:*

Heminas recipit geminas sextarius unus.

Adde duos chus fit vulgo, qui est Congius idem.

Derivatus autem χεῖος sive χόας videtur ἀπὸ τουτοῦ, quod est fundere, nam vasus genus etiam significat, quo aqua hausta fundebatur: & est mensura humidi: sed transeamus ad eam mensuram congii, quæ in se minores continet apud Græcos: chus igitur capit sextarios vj. cotylas xij. Quartarios xxiiij. oxybapha xlviij. cyathos lxxij. conchas cxliij. Mystra cclxxxvij. chemas ccclx. cochlearia dccxx. chus autem georgicus capit xij. cotylas georgicas, quæ effi-

84 NERONIS ET VESPASIANI CONGIARIA 2:

ciunt ix. sextarios: chus verò medicus xij. cotylas novem unciarum; quæ sex constituunt sextarios. Novem autem ad sex proportionem habent sesquialteram. Africanus colligit choa liquoribus repletum idem pendere, quod Fannius, nempe vini libras x. olei ix. mellis xv. & cætera: congius igitur capit libras x. pendet octo & uncias quatuor, ut suprà etiam annotavi. Nunc congii mensuram Romanam vino repletam tibi declarabo. Congius oleo ut vino plenus pendet olei libras viij. & uncias iiiij. vini ix. libras, & uncias tres, scriptula duo: siliquas quatuor & grana duo: chus olei (nunc Atticam declaro) pendet libras 7. cum dimidia: vini libras octo & uncias quatuor. Georgici congii mensura, quæ dicitur chus, olei pendet libras xj. & uncias iij. vini verò xij. cum dimidia. Nunc mellis Romani pondus, quod ad congium spectat dicantur: congius vini pendet libras ix. uncias iiiij. scriptula duo cum dimidio, siliquam unam, grana duo, mellis libras xij. cum dimidia: uncias quatuor, drachmas quinque, scriptulum unum: jam Atticas quoque mensuras congii exponam. Chus vini pendet libras viij. uncias quatuor, mellis libras xij. cum dimidia. Georgicorum chus vini pendet libras xij. cum dimidia, mellis xvij. & ix. sed adverte, quod nonnulli Græci usi sunt Romanis mensuris, & ideo dicunt ~~ταῦτα~~ κεράμιον, id est, amphora Italica. θύραι, id est, urna, κόγχη, id est, congius Græcus cum Romanis. Nam congius oléi pendet libras ix. vini x. mellis xv. interim illud non præterib[us] hoc loco quod Georgius Agricola monet: vinum oleo gravius esse nona parte, & mel rursum vino gravius tertia. Sed jam his declaratis, hic notam congii ex Volusio Mætiano Jureconsulto apposuisse non omnino fuerit inutile, ut extra alias mensuras hanc congii noscamus. Hæc igitur & hujusmodi fuit nota sic signata &. & hæc quidem de congiariis dixisse sufficiat.

VE-

VESPASIANI AVGUSTI PAX.

PACEM in numismate Vespasiani effictam sic vidi, Alatam mulierem stantem cum corona myrtea, seu oleaginea in dextra, in lœva palmam habentem his literis: PACI AVGUSTAE. Suetonius in *Vespasiano* de pace his verbis meminit, *Fecit & nova opera, templum Pacis foro proximum, divique Claudii in Cœlio monte, cæptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone prope funditus destructum.* Fuit templum Pacis, eo loco, ubi Julii dictatoris neptis Julia domum sat profuse exstruxerat, quæ prius via publica dicebatur, seu sacra via. Iuliæ illam domum ad solum diruit Augustus, ibique porticum Liviæ à Livia Drusilla ejus uxore cognominatam, excitavit. Josephus (ut Marlianus refert) scribit, quod post triumphum, & Romani imperii firmissimum statum, Pacis templi Vespasianus ædificaverit: in quo (ut ait Divus Hieronymus) idem Vespasianus vasa, & ornamenta templi Hierosolymitani triumpho TITI advecta reposuit, universaque consecravit donaria, Veneremque dicavit: in eodem fuit heros absolutissimi operis à Thimante, Hylasiisque à Protogene: atque Sylla à Nicomacho, pictura expressi. Gellius (ut refert idem Marlianus) opinatur epistola Asinii Capitonis, viri doctissimi, in eodem templo fuisse: de Venere, quam dedicavit Vespasianus templo Pacis, meminit Plinius lib. *Natural. histor.* xxxvij. cap. v. his verbis, *Qua de causa ignoratur artifex ejus quoque Veneris, quam Vespasianus imperator in operibus Pacis suæ dicavit, antiquorum digna fama.* Scribit Herodianus lib. i. Commodo imperante Pacis templum incendio consumptum, illudque supra cætera maximum fuisse ædificium, id quod universi quasi in thesaurum dicitias suas congregabant: in Domitiani numismate effictam pacem hoc pacto vidi, Erat mulier stans cum face ardenti in manu dextera quædam veluti bellica arma comburente: in lœva cornucopiæ habens his verbis: PACI AVGVS. S. C. quæ quidem omnia Pacem designant. Hoc loco libet duo epigrammata, alterum ex emblematis Alciati desumptum, alterum ex verbis Molsæ electum subscribere: ex quibus Pax perbellè describitur. Alciati quidem nostri hujusmodi est:

EX BELLO PAX.

En galea, intrepidus, quam miles gesserat: & quæ

L 3

Sæpius.

Sæpius hostili sparsa crux fuit.

Parta pace apibus tenuis concessit in usum

Alveoli: atque favos grataque mella gerit.

Arma procul jaceant: fas sit tunc sumere bellum:

Quando aliter pacis non potes arte frui.

Ponit alia duo emblemata ad pacem pertinentia idem Alciatus, quæ sciens omitto, cùm unusquisque illuc recurrere possit: hic satius erit Marii Molsæ elegantissimum epigramma ex Græcis desumptum (ut puto) subdere,

Ferrea rostra olim pressis erecta carinis,

Quæ Nili fractas testificamur opes.

Ecce apibus pandas parcis prepandimus aulas.

Congestu redolent (quis putet) æra thimo.

Cæsaris hæc ingens laus est, quo vindice, Patis

Jucundos fructus arma inimica ferunt.

Libet etiam hoc loco, Benedicti Acolti Cardinalis cultissimum epigramma ad Pacem scriptum subdere,

Restituis fessis quod te, Pax aurea, rebus,

Cultaque divulsis litibus arva nitent.

Turba tibi hæc merito sepè letissima fundit,

Et premit agrestes fronde revincta comas.

Quaque oleæ ramos jungunt felicibus umbris,

Antiquis renovat sacra probata viris.

Tu bona sis, facilisque piis adlabere donis,

Moxque tuo auspicio candidus annus eat.

Pacis duo numismata, quæ fuerant Neronis sic efficta vidi, mulierem alatam caduceum habentem in altera manu vergentem ad terram in anguem ibi positum, in altera manu habentem nescio quid è collo propendens, cum his notis, PACI AVGVSTAE. vidi in numismate Galbæ sic effictam mulierem stantem cum oliva in manu dextra, in sinistra vero caduceum habentem, cum hac inscriptione, PAX AVGVSTI S. C. In Vitelli numismate vidi mulierem stantem cum ramo olivæ in manu dextra, in sinistra cornucopia gestantem, cum hac epigraphe: PAX AVGVSTI. S. C. Quæ omnia signa ex mirabili illa diuturna Octaviani Augusti, terra, marique pace parta profluxisse existimo, cùm tertio Janum clausisset: illud non

VESPASIANI AVGVSTI PAX. 87

non omittendum hoc loco, sic & effictam fuisse pacem, ut puerum Plutum manu gestaret, quod in Titi Vespasiani nummo æreo aliquando apud Decianum Jureconsultum celeberrimum vidi. Quod symbolum videri potest, non ex bello, sed ex pace divitias, & opes comparari: effingebatur etiam pax cum spicis, quod & Tibullus noster cultissimus poëta, his verbis, quibus pacem laudat, ostendit.

Interea Pax arva colat, Pax candida primum

Duxit aratuos sub juga curva boves.

Pax aluit vites, & succos condidit uvae,

Funderet ut nato testa paterna merum.

Pace bidens, vomerque viget, at tristia duri

Militis in tenebris occupat arma situs.

At nobis Pax alma veni, spicamque teneto,

Perfluat & pomis candidus ante sinus.

Vidi eo pacto quo Tibullus pingit sic effictam pacem, ut esset capite compto mulier palliata, dextera spicam & papaver, læva copiæ cornu gestans colligendo sinus pomis perfluentibus.

Nonnunquam lauro, & rosa coronabatur Pax, ut in aliquibus terrimis nummis vidimus. Sed qui cupit etiam Thusca lingua concionem de Pace legere, is adeat orationem de Pace clarissimi viri Claudi Ptolemæi. Aristophanis etiam extat comoedia, Græca, cui titulus est, *Pax*. Cassiodorus etiam libro 1. *Variarum hæc in laudem Pacis affert: omni quippe regno desiderabilis debet esse tranquillitas, in qua & populi proficiunt, & utilitas gentium custoditur. Hæc enim est bonarum artium decoramater.* *Hæc mortalium genus reparabili successione multiplicans, facultates protendit, mores excusat, & tantarum rerum ignarus agnoscitur, qui eam minimè quæsisse sentitur.* Sed quis magis commendavit gentibus pacem, quam servator noster Jesus Christus? qui pacificos vocat beatos, qui jubet, ut in quancunque domum introierimus, pacem illi domui dicamus: qui pacem nobis relinquunt, qui pacem dat cunctis, non ut dare solet mundus, qui natus homo, ut hominibus bonæ voluntatis pacem afferret & gloriam in excelsis Deo tribueret: utque humanam naturam cum divina, interjecta pace, conglutinaret, similique nos Deo copularet. Sed de Pace hæc dixisse sufficiat.

NER.

**NERVAE CAES. AVGVSTI VEHICVLATIO
ITALIAE REMISSA.**

TIBERIVS Decianus I. C. clariss. Forojuliensis, ostendit mihi, cùm essēm Patavii, ubi ille jus civile tum profitebatur maximo cum honore, numisma æreum vetus pulcherrimum, in cuius primo orbe erat Nervæ Imperatoris facies cum hoc titulo IMP. NERVA CAESAR AVG. P. M. TRIB. COS. II PP. à tergo autem erant duæ mulæ sine ullo onere liberæ pascentes cum jugo appenso, his notis literisque, VEHICVLATIONE ITALIAE REMISSA. apud Dionem Græcum scriptorem, qui ejus Imperatoris vitam scripsit, nihil de hac re legi: nisi quod equorum sustulerit cursus: quod tamen ad hanc rem nihil facit, cursus enim illi equorum potuerunt esse ludi, vel aliud quid simile. Hoc autem de vehiculatione (quod tributum quoddam fuisse suspicari licet, quod principi pendebatur, ut thedarium, ut est in jure, & jugum) id puto illud esse, quod Julius Capitolinus in *Antonino Pio* dicit: quod scilicet Antoninus Pius inter cætera beneficia, quæ Reip. Romanæ contulit, illud fuit, quod Vehicularium cursum summa diligentia sublevavit. Ælius Spartianus in *Adriano* ait, Adrianum cursum fiscalem inhibuisse. Sed an ad hoc faciat, non satis mihi liquet: hinc etiam temonarium inductum fuisse crediderim, quod tributi genus quoddam sit, quod à Justiniano in codice refertur l. Senatorum substan. de dignitatibus lib. xij. C. & l. jubemus. de proximis sacrorum scri. & l. de cubiculis. de privil. eorum, qui in sacr. pal. mil. C. libro xij. & si aliqui Telonarium legant, quod non renuo, ego tamen de Temonario aliàs in meis juriscivilis exercitationibus plenius disserui, cum Accursio sentiens: & si de teloniis vectigalibus in lib. ij. feudorum scio fieri mentionem, ubi de regaliis agitur, ubi hæc sunt verba, *vectigalia, quæ vulgo dicuntur Telonia*: quod autem supra de jugo dixi, idem puto esse quod temonarium onus, nempè tributum: quod Ammiano Marcellino traditur, & à divo Majoriano in lib. novellarum legum, titulo primo refertur, ubi exigi omnem canonem per rectores provinciarum, binos per jugum vel millenos solidos, & semissem solidi per singula juga præcipit. Carrucarium etiam vectigal memini me legere aliquando in jure, sed nunc non subit memorix

Pag. 89.

riæ locus. Voluit igitur intelligere Nerva per illas Mulas liberè pafcentes, quòd onera illa, quæ per vehicula folerent solvi, sustulisset, ac Rempublicam liberaffet ab illo canone: nec video cur aliqui malint ibi in illo nummo Nervæ fuisse equas, cùm mulas fuisse constans sit opinio: à quibus tamen non dissentio. Æneam tamen Vicum Parmensem, summum antiquarium habeo mecum sentientem hac in re, in eleganti numismatum veterum libello, quem superioribus annis edidit materno sermone, Italicâque lingua scriptum ad Cosmum Medicem Florentinorum Ducem: sed quòd suprà de Teloneo mentionem feci, de eo agit Cassiodorus lib. v. *variarum*, quo loco Theodoricus Rex Ampelio & Liveriæ scribit: ubi mandat Telonei canonom nulla usurpatione confundi debere: ibi etiam de aſſe publico, & Canone Transmarianorum agit, & de Monetariis.

C. VIBII, ET CN. PANSAE JVPITER AXVR.

ARGENTEVM nummum ostendit mihi Franciscus Novellius Placentinus imagine Jovis Anxuris effigiatum ab una parte cum dupliči titulo IOVIS AXVR. C. VIBIVS C. F. C. N. erat autem barbata ac intonſa, in altera parte erat facies barbata ac ga-leata vultu torvo his notis PANSA. Imago Jovis erat strati cum ha-ſta in dextra manu, in ſinistra poculo quoddam ſimile habens. Hoc ideo lubentius numisma placuit hic nobis inſerere, ut studiosi huma-niorum literarum videant, ſepiuſ authores in his decipi, quæ ad an-tiquitatē ſpectant. Anxurus igitur Jupiter ita fertur cognomina-tus in Italia, in tractu Campaniæ, habitu pueri imberbis: cujus men-tio eſt etiam Virgilio Poëtæ in viij. circa finem:

*Circæumque jugum queis Juppiter Auxurus arvis
Præſidet.*

Quo loco doctissimus interpres Maurus Servius circa tractum ait *Campaniæ colebatur puer Jupiter, qui Anxurus dicebatur, quaſi ἄνδρι ξυπῆ, id est, ſine novacula: quia barbam nunquam rafifiet*, videant modò peritiores viri, an id Servianum ſit verum, cùm in numismate Jovis Anxuris fuerit barbata facies, & id magis ſpectet ad Phœbum & Bacchum, quorum æterna juventa ut Tibullus ait,

M

Solis

*Solis aeterna est Phœbo, Bacchoque juventa,
Nam decet intonsus crinis utrumque Deum.*

Aut igitur dicendum est barbatum quidem fuisse, ut & numisma ostendit, sed nunquam rasisse barbam, ideo juvenem Deum, aut erit intelligendum, si fuit puer, nunquam rasitasse barbam, quia imberbis fuerit, quod numisma facie barbata fictum negat, quod etiam numisma diadema coronatum capitulum habuit. Fuit & Anxur urbs Trachina nunc *Terracina* dicta, Volscorum enim lingua, ut ait Plinius lib. iij. cap. 4. *Terracina* *Anxur* dicitur: hæc supra flumen Vfens est posita Circæo promontorio proxima intra stadia C. antea Trachina, id est aspera vocata ex eo, quod ei obtigit, eidemque objecta palus est ingens, quam duo amnes efficiunt, è quibus majorem Auphidum appellant. Hæc Strabo lib. v. *de situ orbis*. Terracinam autem Ptolemæus lib. iij. *Geographiæ*, tab. vij. in Europa collocat juxta promontorium Circæi, grad. 37. $\frac{1}{2}$ 41 $\frac{1}{2}$ de Anxure verò Martialis sic meminit:

Sive salutiferis candidus Anxur aquis.

Horatius lib. j. *Sermonum Satyr. v.*

*Millia tum pransi tria repsimas, atque subimus
Impositum saxis latè cendentibus Anxur.*

Jovis autem imberbis statuam in Olympia fuisse refert Pausanias in *Eliacis* lib. v. Sed & barbatum Jovem nominat Juvenal. *Satyr. vj.*

*Aut aliqua extiterant, & sub Jove, sed Jove nondum
Barbato.*

Quo carmine videtur fuisse prius imberbem, deinde evasisse barbatum succedente ætate ferrea. Sed illud hoc in nummo animadverendum est, prostratam Jovis statuam esse, cum stantes statuas Jovi cæterisque cœlitibus quam excelsissimas fieri præcipiat Vitruvius lib. iiij. cap. viij. cæteris verò ut Vestæ, Terræ, Marique humiles tanquam Diis terrestribus. Hinc illud est, quod in Pantheon Agrippe templo fuisse refert Plinius, Herculem humili stratum, ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificarent victima, & Minervam ex ebore, opus Phidix. Sed hoc in nummo fortasse fluminis prostrata statua est. Nam sic Romæ vidimus in hortis pontificum Nilum, & in Capitolio Tyberim humana forma prostrata simulachra, quæ urnam habent subtus in similitudinem aquas evomentem. Sic enim mos

mos veterum fuit urnas addere fluminibus : & in hoc certè nummo
 urna adparet, quæ fluminibus indi solet : sic Dinocrates Architectus
 (ut refert idem Vitruvius lib. 2. cap. 1.) Alexandro Regi Athon
 montem in virilis statuæ figuram formavit, cuius manu læva designa-
 vit civitatis amplissimæ moenia, dextra pateram seu urnam, quæ ex-
 ciperet omnium fluminum, quæ sunt in eo monte, aquam, ut inde
 in mare profunderetur. Sed quia suprà incidi in mentionem de
 Phœbi & Bacchi juventute, libet in studiosorum gratiam quid signi-
 ficet allegoricōs, hoc loco exponere, ut & Alciati nostri viri unde-
 cunque doctissimi carmen in Emblematis exponatur. Phœbus igitur
 & Bacchus semper individui fratres sunt, ambo idem ferè sunt,
 Phœbus quidem est ipsa Sphæræ illius anima. Sphæra verò Bacchus,
 imò & Phœbus est totus ipse Sphæræ circus, Bacchus autem est flam-
 meus ille in hoc circo circulus, imò verò Phœbus est almum in hoc
 flammeo globo lumen. Bacchus autem existit ibidem salutaris ex lu-
 mine calor, semper ergo fratres comitésque sunt, ferè semper alter &
 idem. Quid verò? Si Sol in vere quidem Phœbus est, cantu suo
 tunc avium cantus excitans, cithara rursum tempora temperans, in
 Autumno verò Sol idem author vini Bacchus existit. Tria nobis ad
 servandam juventutem pater ille Liber, qui amat colles, Bacchus af-
 fert. Hos quidem apricos primū colles, in his autem collibus
 suavissimum præcipue vinum, perpetuam in vino securitatem. Tria
 quoque Phœbus Bacchi frater pari benignitate largitur. Diurnum
 primo lumen, sub fomento luminis: herbas suaviter redolentes ad
 luminis hujus umbram, citharam, cantumque perennem: his ergo
 pensis potissimum, his staminibus Clotho nobis jam non parca longa
 vitae fila producet, & hæc quidem omnia doctiss. Platonicusque Phi-
 losophus Marsilius Ficinus in lib. *de vita longa*, cap. xix. qui etiam
 suprascriptos à me Tibulli versiculos refert: ad quæ omnia allusit ter
 maximus Alciatus in libello emblematum in Juventam his versibus:

Natus uterque Jovis, tener atque imberbis uterque,

Quem Latona tulit, quem tulit & Semele.

Salvete æterna simul & florete juventa,

Numine sit vestro quæ diurna mihi.

Tu vino curas, tu victu dilue morbos,

Ut lento accedat sera senecta pede.

C A E S. A V G. T R A I A N I V I C T O R I A
G E R M A N I C. E T D A C.

GREGORIVS Vasolius ex sodalibus Casinatis religionis sacerdos optimus, his diebus cum intercessisset mihi cum illo sermo de probitate veterum Cæsarum, egóque hunc nostrum, qui hodie vivit, CAROLVM V. Imperatorem maximum, merito laudarem, ejus præclarissima in toto orbe gesta commemorarem, illúmque in primis Augusto, deinde, Trajano persimilem facerem, & recte, inquit, L A N D E C O N S T A N T I facis, qui meritum Cæsarem, divinumque virum extollis, qui & Germanicos in primis furores represserit, qui Pontificem Maximum Clementem resistenter sibi, debellaverit, qui olim me adbuc puero adversus Turchas ingens bellum iniens Pannonium circa mare populos Christianæ Fidei addictos infestantes, propulsaverit ac devicerit, & ex Thunisæ faucibus salisque maris stagnis superatis, Triumphum immortalem reportaverit: quique alia memoratu digna gesserit, quibus jam cunctæ per orbem diffusæ bibliothecæ repletæ sunt, ac de quibus loquuntur omnia scripta hujus ætatis, historiæ, & annales. Trajani hoc igitur argenteum numisma: cui Austriacum Carolum Cæsarem nostrum comparasti, cum duobus aliis his argenteis nummis à me accipe, nam à Parente meo Venturino te nonnulla Romanorum Cæsarum numismata explicanda suscepisse, paulò antè certior factus sum: donum hoc igitur à me habeto pro certo amicitiae nostra pignore, tūque, cùm à philosophicis studiis vacabis, illud interpreteris Trajani in primis optimi principis, cuius mansuetudinem, quenque mehercule decet principem imitari. Cùm hæc dixisset Gregorius, illi maximis de munere tam precioso quidem à me habitis gratiis, utérque nostrum jam cadente in oceanum sole abrupta familiari collocutione discessit, & tunc illi pollicitus sum his meis interpretationibus ejus nomen inserere, quod nunc facio. Cùm igitur domum me proripiens contulisset, ac statim musæolum meum introiisset, sedens ad lumen libris appositum, numisma Trajani in manus sumpsi, & oculos in primis in effigiem tanti principis injiciens, notas, quæ circunquam inscriptæ erant, legi hoc pacto,

I M P E. T R A I A N O A V G. G E R. D A C. P. M. T R. P.
In

In tergum autem summum vertens Victoriolam alatam conspexi sic effictam , in dextra coronam , in sinistra palmam tenentem cum hac inscriptione,

C' O S. V. P. P. S. P. Q. R. O P T I M O _ P R I N C.

Imago autem Trajani ipsius rotundo pene ore extitit , & quadrata persona , specie quidem jucunda , & amabili & decora , bonum virum præ se ferente ,(ut etiam placet Aristoteli lib. 3. *Rheticorum*, & Cornelio Celso lib. 2. cap. 1. *de re medica*) cuius caput laureo serto redimitum fuit . Sed ut earum rerum , quæ in numismate effictæ fuerunt , nonnullæ dilucidius ex monumentis antiquis , quæ adhuc Romæ supersunt , appareant , hic operæ pretium fuerit ponere titulum in ejus columnæ cochlidis basi sculptum quæ in ejus foro posita adhuc extat , quam intuitus sum cùm Romæ agerem 1545. & quam intus ascendi clxxij. gradibus , fenestellis lucem præbentibus xlivij. altitudine pedum cxxvij. existentem , licet evarient Eutropius & P. Victor , quem malo esse Sextum Rufum , ille enim dicit pedum esse centum quadraginta , hic centum xxvij. & quidem columna illa cochlidis ad fastigium circum circa res à Trajano gestas sculptas miro artificio , & præcipue Dacicum bellum ostentat : & illud in illius columnæ artificio admirabile mihi visum fuit , quod cùm ad summum gyrum variarum figurarum sint cælata simulachra , necessèque fuerit aliquam particulam in secundum lapidem servari , nihilominus ita compacta & commissa sunt , & ad unguem conjunguntur & convenient , ut ne oculatissimus quidem , nisi meditato & consulto in rem præsentem veniat , animadvertere possit : gradus etiam uno perpetuoque lapide constant , in quo incisi sunt . De hac columnaria Dion meminit , *In foro ingentem columnam statuit , sive ut ea pro sepulchro esset , sive in ostentationem ejus operis , quod ille circa forum egit : clivus surgebat , quem effossa quoquoverfus terra ita complanavit : ut undique columna conspiceretur : forūque deinde in areæ modum æquatum mansit*. Hanc columnam Paulus iij. pontifex Max. Romanarum antiquitatum studiosissimus princeps , cùm esset tota ruderibus obruta , ut vix fastigium appareret , purgato loco , cœloque mox apertiori indito , & solo , dum effoditur , marmoreo invento , quod sub terra altiori latebat , in aspectum protulit , eo anno certè , quo ego cum Illustri avunculo meo Paulo Scoto comite ab urbe

Placentina illuc legato missio, Romam profectus sum, nempe quingentesimo quadragesimo quinto anno supra millesimum. Sed jam tempus postulat & titulum seu inscriptionem, quæ in basi columnæ cochlidis fuit, hic subscribamus, ut invicem conferamus numisma & marmoris notas.

SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS. IMP. CAESARI. DIVI NERVAE. F. NERVAE. TRAIANO. AVG. GERM. DACICO. PONTIF. MAX. TRIB. POT. XVII. IMP. VI. COS. VI. P. P. AD DECLARANDVM. QVANTAE. ALTITVDINIS. MONS. ET LOCVS. TANTIS OPERIBVS SIT EGESTVS.
 & hic quidem titulus, cui columnæ ex altera parte sunt fulmina insculpta, sicuti visitur etiam in numismatibus Augusti Patris, & Neronis. refert Philander Gulielmus interpres Vitruvii lib. iiiij. se nusquam in antiquorum monimentis vidisse in ima corona sculpta fulmina, cum tamen eo libro præcipiat Vitruvius, scalpenda in ima corona fulmina. Sed hoc loco libet aliam marmoris antiqui inscriptionem, quæ ad numisma nostrum facit, subdere: quæ juxta templum Pantheon ad viam publicam ita legitur:

IMP. CAESARI DIVI NERVAE F. NERVAE TRAIANO AVG. GERMANICO DACICO PONTIFICI MAXIMO TRIBVNIC. POT. VIII. IMP. IIII. COS. V. P. P. TRIBVS XXXV. QVOD LIBERALITATE OPTIMI PRINCIPIS COMMODA EORVM ETIAM LOCORVM ADIECTIONE AMPLIATA SINT.

In portu Anconitano à Trajano restituto, eximiisque marmoribus decorato, gradibus etiam ibi constructis marmoreis, ut facilis esset descensus ad aquam, utque ferri onera mercium ad naves possent, & inde referri addito etiam pulcherrimo Triumphali arcu ad ornamentum Anconitani portus, hæc inscriptio, quam idem Trajanus poni curaverat, adhuc legitur: in qua septies illum consulem fuisse satis patet, ideo in meo numismate nullum esse errorem crediderim ex superiori citato marmore:

IMP. CAES. DIVI NERVAE. F. NERVAE TRAIANO OPTIMO AVG. GERMANIC. DACICO PONT. MAX.

MAX. TR. POT. XVIII. IMP. XI. COS. VII. P. P.
PROVIDENTISSIMO PRINCIPI. S. P. Q. R. QVOD
ADCESSVM ITALIAE HOC ETIAM ADDITO EX
PECVNIA SVA PORTVM TVTIOREM NAVIGAN-
TIBVS REDDIDERIT.

A latere autem dextro suprascripti arcus, hæ notæ leguntur, PLO-
TINAЕ AVG. CONIVGI. AVG. à sinistro autem latere hæ no-
tæ sunt scriptæ, DIVAE MARCIANAE, AVG. SORORI
AVG. hic alias inscriptiones ipsius Trajani, & Romæ, & alibi à
melectas, non est quod in præsentia subscribam, cùm res supra scri-
ptæ satis ad numisma faciant. Nunc cum antiquis scriptoribus &
numisma nostrum & illud marmor conferamus. M. Vlpium Traja-
num Coccejus Nerva (ut inquit Dion) dum senectam suam contem-
ni videret, adoptavit: móxque in curia Cæsarem designavit, ad quem
Imperii jura, atque insignia (præerat enim tunc Germaniæ) hoc ver-
su misit,

Telis Phœbe tuis lacrymas ulciscere nostras.

Ita Trajanus adoptatus à nerva, deinde Imper. factus est. Neque
eo deterritus (ut idem inquit Dion) est Nerva, quod Trajanus ge-
nere Hispanus, aut ex Italia oriundus non esset: quódque ante eum
peregrinus, & alienigena Romanum Imperium non tenuisset: virtu-
tem hominis, non genus, aut patriam spectari oportere existimavit.
Trajanus cùm imperare coepit (ut refert Dion) secundum & qua-
dragesimum annum agebat: in qua ætate ita ei omnia suppeditabant:
ut neque per juventutem quicquam stultè, aut temere aggredetur:
neque item per senectutem languescente corpore, segnis ac timidus
à magnis rebus retardaretur. Nullus in eo livor, nulla malignitas,
neminem omnino perdere studuit, contrà verò bonos, & studiosos
viros, honoribus & dignitate auxit, delatoribus operam non dabat:
iræ ita moderabatur ut nunquam ab ea vinceretur, ab aliena pecunia
& injustis cædibus abstinuit. Amari & observari, quàm timeri ma-
lebat, cum populo benignus, & mansuetus. Senatum jucundè & ho-
norificè appellabat, dilectus & charus civibus, portus & ædes pu-
blicas ædificari curavit, vias item munivit, in quibus faciendis for-
tunas aut sanguinem alicujus nunquam absumpsit. Natura magnifi-
cus, & gloriæ appetens erat; Circum collapsum ampliorem atque
elegan-

elegantiorē restituit: quōd ideo se fecisse inscripsit, ut populum Romanum capere posset: cūm amicis & familiaribus venationes, convivia, seria, jocos frequenter exercebat, eloquentiæ, & diligentis alicujus eruditioñis non expers fuit: munera tum facundi & non indocti hominis pulcherrimè obibat: nihilque omnino erat, quod optimè non exercebat: vini aliquantum appetens: non tam quōd eo in aliquod crimen prolaberetur, in augenda re familiari moderatus, belli studiosus, ut acceptas clades emendaret: in gerendis bellis plurimum pecuniæ impendebat: non minore tamen liberalitate & impensa segnius ac animo ornamenta est amplexus. Generosa in eo canities, & oris majestas principem prodidit, & quis foret in ementito habitu facile ostendebat. Bella autem, quæ gessit Trajanus hæc fuerunt; Expeditionem in Dacos parans, tandem eos subegit, Decebalo eorum Rege devicto, qui deductus ad Trajanum, illum humi procumbens suppliciter adoravit. Ingressusque tunc Romam Trajanus ex eo Dacus appellari coepit. Parthos invasit, quos & postremò superavit, Ctesiphonte recepta, imperatoris Parthici tunc cognomen, quod ante ei tributum fuerat. Cum Hisibi & Ecbatanis esset potitus, senatus confirmavit, Transtygritanas provincias debellavit imperioque addidit. Armeniam atque Arabiam pervaastavit, usque ad oceanum progressus, cognita maris natura, navésque conspicatus, Utinam (inquit) juvenis essem, profectò in fines Indorum penetrarem. Nomena præterea victorum à se gentium Senatui nuntiavit, quarum numerus tantus erat, ut vix recensi, aut nominari possent. Alexander autem, cuius æmulatione Rubrum mare ac oceanum navigaverat, in ea domo parentavit, in qua expirasse ferebatur. Triumphalis arcus, præter alia multa, quæ in honorem Trajani & decreta, & facta fuerant, in illius foro substructus est, qui tamen hodie non extat. Illud autem in honorem Trajani in primis senatus decrevit ut OPTIMVS appellaretur: & quidem nihil eum magis quam cognomen OPTIMI juvit utpote moribus & mansuetudini ejus maximè conveniens. Nam reliqua bellis, & armis facilius attribuas. Illud dignum scitu hīc non prætermittam quod Dion retulit, cūm Parthorum & Armenianorū fines ingressus fuisset Trajanus, regionis Sastrapæ ipsique mox reges cum muneribus ei occurserunt, equumque duxere

duxere ita edictum, ut regem adoraret. Nam pedes anteriores in morem supplicantis flectebat, caputque pedibus, qui proximus esset subjiciebat. Hunc equum locatum in medio atrii Trajani, cum imitari se velle dixisset Constatns, Constantini filius, Regalis Ormisda ei respondit, *Stabulum prius tale condas*. Hujus autem equi imaginem in ipsius Trajani numismatis signatam se vidisse refert Marlianus in *Topographia Romæ* lib. v. cap. i. cum hae inscriptione, S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI. Illud etiam admirandum refert Dion, *Trajanum lapideum pontem in Istro fecisse*, opus sanè memorabile: &c, ut inquit idem Dion, cui cætera illius opera vix adæquare possis: xx. stant ex quadrato lapide pilæ: quarum altitudo C. & L. pedum, præter fundamenta habetur: latitudo Ix. pedes continet: distant inter se clxx. pedibus: fornicibus vero conjunguntur, impensa profectum ingens & vix credibilis, mirabilèque quomodo in illa gurgitum altitudine, tamque præcipiti fluvio singulæ columnæ extrui valuerunt, tantarumque molium fundamenta stabiliri. Sed & vada limosa erant, neque amnis aliò averti poterat. Tot igitur ac tantis triumphis auctus Trajanus magnisque & perpetua gloria & memoria dignis facinoribus peractis, tandem graviore morbo oppressus membrorum ita stupore resolutorum, ut pars corporis defæcta sensu maneret intercute aqua repletus apud Selinuntem Ciliciæ urbem, quæ deinde *Trajanopolis* cognominata est, delatus ibi statim extintus est, cum imperasset annos undeviginti, menses sex, & dies quindecim: & hæc quidem omnia de Trajani vita & gestis Dion, quæ quâmbreviter fieri potuit à nobis sunt relata. Nam quis in tanti principis Honorem hæc siluisse? cum Romana Respublica huic parem nunquam habuerit, quin cum bonitatem alicujus laudare volumus, bonitatem Trajani ei attribuimus, quod & acclamations principibus exhibet& declarant, cum Augusti felicitatem, bonitatem Trajani his adparentur. Sed hæc jam de Trajano dicta sint satis, ad ejusdem numisma pertinentia: quod autem sit in nummo Trib. pot. & Cos. v. quid esset potestas Tribunitia, & qualis, & an imperatoribus conveniret, idemque de Consulibus, quæ & qualis eorum esset potestas, vide plenè apud Alexandrum ab Alex. lib. *Genial. diem* v. cap. ij. ubi de Tribunis, & lib. 3. cap. iij. ubi de Consulum potestate. De potestate autem pontificum & de eorum officio, &

N

quot

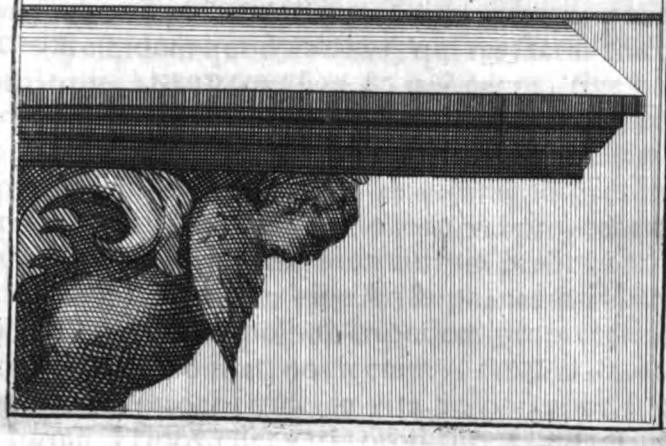
quot Romæ fuerint videto eundem Alex. ab Alex. lib. *Genial. di-
rum* ij. cap. viij. ne ego hīc plura congeram.

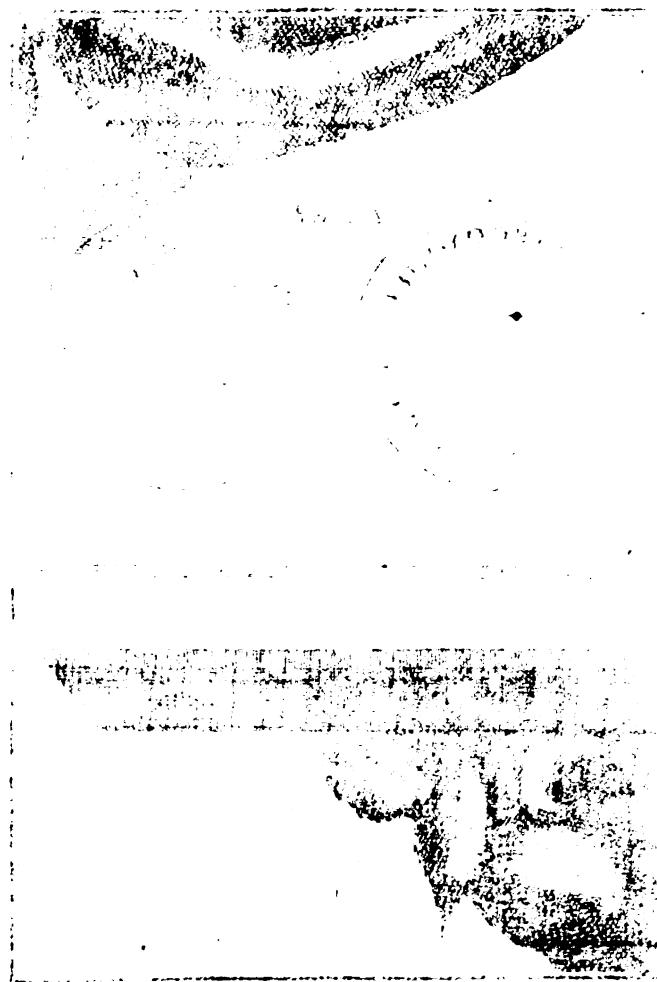
ADRIANI ANTINOVS.

AN numismate æreo perantiquo, quod apud Decianum jurisconsultum Utinensem Patavii vidimus, erat ex altera parte ANTI-NOI imago pulcherrimè efficta, cum his notis Græcis, ΗΡΩΣ ΑΝΤΙΝΟΟΣ, in latere verò erant & illa Græcè scripta, ΝΕΩΚΟΡΟΤ ΑΔΡΙΑΝΙ ΙΚΤΑΡΤ ** ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. ibi etiam effictus erat Tripos Phœbi unà cum serpente, ex quo exibat lauri arbusculum, cui Tripodi inerat hæc subscriptio Græca, ΝΕΩΠΤΔΙΩ. Cùm igitur hoc numisma non vulgari sculptura fabrefactum attentius domi cogitarem, ejusque imago ante oculos sèpius ac sèpius obversaretur, ob miram pulchritudinem, ac rāram speciem juvenis, subiit animo historia ANTI-NOI, quæ apud Dionem Græcum scriptorem in Adriano, alias à me fuerat lecta, & apud Pausaniam in *Arcadicis*. Fuit igitur ANTI-NOVS formosissimus ex Bithyniæ urbe Cythynide, quam *Claudiopolim* vocant, juvenis ab Adriano Cæsare præter modum adamatus, in delitiisque habitus. Quinetiam novus Apollo pro Deo habitus ab eodem imperatore, & Heros vocatus, oraculumque eidem constitutum, quod indicat Tripos ille in nummo signatus. Ad Nilum etiam est Ægyptiorum oppidum ANTINOIS de ejus nomine dictum, quod & ἀδελανέπλις est: stellam in cœlo ejusdem Antinoi apparuisse, visamque à se asserebat Adrianus, qui perlibenter eos audiebat, qui dixissent ex spiritu Antinoi natam stellam, & Græci quidem (ut *Ælius Spartianus* narrat) volente Adriano Antinoum ipsum consecraverunt. In Ægypto periit autem Antinous, ubi & ei habitus est honos. Mantinenses annum festum, & quinto quoque anno ei celebrant, ut ait idem Pausanias in *Arcadicis*. Hujus Antinoi statuæ duæ pulcherrimæ, Leonis x. Pontificis Max. tempestate ROMAE repertæ sunt, quas idem Pontifex in Vaticano statuit. Sed de hujus numismatis interpretatione, quod ad historiam pertinet, nihil amplius est, quod in præsentia dicam, cùm qui cupiat rem penitus intelligere, adire possit ipsum Dionem, & *Ælium Spartianum* in

Adria-

Pag. 98.

Adriano. Divus Hieronymus lib. 20. adversus Jovinianum de Antinoō sic meminit, *Et ut sciremus quales Deos semper Ēgyptus recipisset, nuper ab Adriani amasio urbs eorum Antinois appellata est.* Alii etiam scriptores, ut Nicolaus Leonicus Thomaeus lib. 2. *variae histor.* cap. xix. & antiqui de eo meminerunt, & præcipue Pausanias author Græcus lib. viij. *Arcadicorum*, qui eundem *Antinum* vocat, non *Antinoum*, & qui in Gymnasio Mantinenium domum habuisse scribit, quæ simulachra Antini spectatu digna continet, Baccho persimilia. Sed verba Græca aliquot in numismate fuere sic corrofa propter antiquitatem, ut propè divinārim. Sed illud verbum ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ malim legere *Antinopoleos*, hoc est civitas Antinoi, & si *Metropoleos* legi possit, quod non ignoro, cùm me admonuerit præceptor maximus Alciatus in *Dispunctionibus* lib. 2. cap. xxij. pontificii juris locum quandam restituens in cap. *cleros*, distinc. xxi. quid sit Metropolis, quod & doctissimus Erasmus animadvertisit in suis scholiis ad epistolam Divi Hieronymi *de vita clericorum*. Nam ex lexico Græco ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ, matrix urbs dicitur, ex qua coloniæ deducuntur. Quod autem pertinet ad illa verba Græca, ΝΕΩΚΟΡΟΤ ΑΔΙΑΝΙ ΙΚΤΑΡΤ. quid sit illud verbum *ictary*, me latet, cùm sic concisa, ac promemodum deleta essent verba, ut vix legi possent. ΝΕΩΚΟΡΟΤ autem pro novo ædituo posatum est. Nam ΝΕΩΚΟΡΟΣ, est idem quod *ædituus*, qui res sacras tractat atque custodit, ornatque, à ΝΕΩΣ *templum*, & νερῷ *pурго*, sive *verro*, illa autem subscriptio Græca, quæ inerat tripodi, ΝΕΩΠΤΔΙΩ scilicet, pro novo Pythio seu Apolline accipi convenit. Tripodes enim Apollini facer est, propterea quod phœbades ex eo oracula proferrent, & dicatus propter numeri ternarii perfectionem, vel propter tres coeli circulos, quorum unum secat sol annuum cursum perficiens. Tripodes etiam Apollinis erant coronati, hinc Aristophanes in *Pluto*: ὁ Φοῖς Θ. ἔλακεν ὅτι τὸ σεμπάτων. tribuunt Apollini tripodem propter tria tempora, ut ex Homeri carmine constat, novit enim τὰ τὸ οὐρανὸν τὰ τὸ θεούματα, περὶ τὸν γε. de Tripodis inventione, vide in vita Solonis apud Plutarchum. Qua verò forma Tripos esset variè proditur. Quidam mensam, vas alii, plerique perforatum sedile tradidere. Sed in numismate quod vidi, videtur fuisse forma vasis, in tres longos pedes desinentis. Sed & Tripos certantibus præmium dari solitus, id quod Pindarus, &

Horatius, Virgiliusque ostendunt. Græci autem laurum Apollini attribuere, non tam ob Daphnes fabulam, quam ob ipsius plantæ virtutem: de qua nonnulla Phornutus dixit. Aphthonius etiam divinationis symbolum, laurum esse tradidit. Ideo & μαρτυρεῖ φυτὸν, id est, *Præscientia futuri* seu *divinandi ars*, seu *planta vaticinatrix* est appellata, futurorumque præficia credita. Claudianus,

— *Venturi præficia laurus.*

Fulgontius lauri folia si noctu pulvino subjecta fuerint, veritatem somniorum conciliari ait, quod & Alciatus noster in emblematis arborum his duobus versibus confirmat,

Præficia venturi laurus fert signa salutis,

Subdita pulvillo somnia vera facit.

Quinetiam ex lauri crepitu, dum uritur, veteres futura prædicebant: si enim crepuisset in igne maximè fœlicitatem: contrà, si siluissest, significare putabatur. Ideo noster Tibullus sic cecinit lib. 2. elegia vij.

Vt succensa sacris crepitet benè laurea flammis,

Omine quo fœlix, & sacer annus eat,

At laurus bona signa dedit, gaudete coloni:

Distendet spicis horrea plena Ceres.

Et Propertius:

Et tacet extinto laurus adusta foco.

Extat etiam Græcum epigramma Λαυρίου, ubi dicitur laurum perasperam esse in igne, diūque uritur, aliquid portendere:

Λαυρίου, τῷ δάφνῃ πολέμενη ὁ σπαθός

Αὐλῷ, δικαιογένες μήλινα λαμάνα.

Valere etiam ad Divinationem laurum, si edatur, nonnulli prodiderunt, & ad ἐρθυστασμὸν, id est, *afflationem numinis*, quod interpretes Hesiodi, item Lycophronis testantur: & Lycophon quidem in *Alexandra* & Sophocles in *Cassandra* ostendunt, quod & Tibullus suprascripto lib. eadem elegia refert: his verbis,

Vera cano, sic usque sacras innoxia lauros

Vescar, & eternum sit mihi virginitas.

Et Juvenalis,

Laurumque momordit.

Hinc & à Græcis δαφνωφάροι vates dicti sunt. Quā plurima alia de lauro,

lauto, digna refert Lilius Gyraldus vir doctiss. in xvi. suorum Dialogorum capite, quæ hic non refero, cùm hæc à me dicta sint satis: quæ non dixisse nisi hoc loco mentio de lauro incidisset, quæ fuit in Tripode annexa, tu autem multa de lauro lege apud Plin. lib. xv. cap. xxx. *rei naturalis*: quod autem fuerit serpens in nummo, res est nota, quòd Apollo *Pythius* dictus sit à pythonе dracone occiso, vel ut alii λόνδη πυθάνη, quòd est *interrogare*, & *consultare*: hinc *Pythia* ludi Apollinares, in honorem Apollinis instituti sunt. Ovidius lib. i. *Metamorphoseos*:

*Instituit sacros celebri certamine ludos
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.*

Boni igitur consulat lector, hunc laborem nostrum, quem nunc suscepimus, in exponendo hoc numismate, præter institutum nostrum: quòd si quis ex antiquariis doctius enarraverit ac interpretatus fuerit rectius hoc numisma, ei & ego habeo maximam gratiam, quod aliquid amplius ab eo didicerim: & quòd illustriora redditia fuerint, quæ ab aliis non sat rectè intellecta, nondum suam claram lucem receperunt.

CONSTANTIVS LANDVS COMES,

Nicolao Vicecomiti illustri adolescenti

S. P. D.

AMOR meus erga te maximus, nosferque, cùm Ticini hoc anno uno eodemque sub tecto essemus, familiaris, gratisque convictus, indolesque tua propè divina impulerunt me, ut in presentia quasdam meas lucubrationes in tria vetera numismata, in consecrationem scilicet Divi Antonini Pii, & in decurcionem Claudii Neronis Cæsaris, Romaque Castoris, & Pollucis nomini tuo inscriberem: ut hæc quasi gustum reliquorum à me jam diu expositorum nummorum accipias, quæ si sensero tibi in primis, dein cæteris studiosis bonarum artium placere, non committam ut diutius lateant, sed efficiam omnino, ut viri eruditæ sentiant, me nihil prætermissee, quin eorum votis in

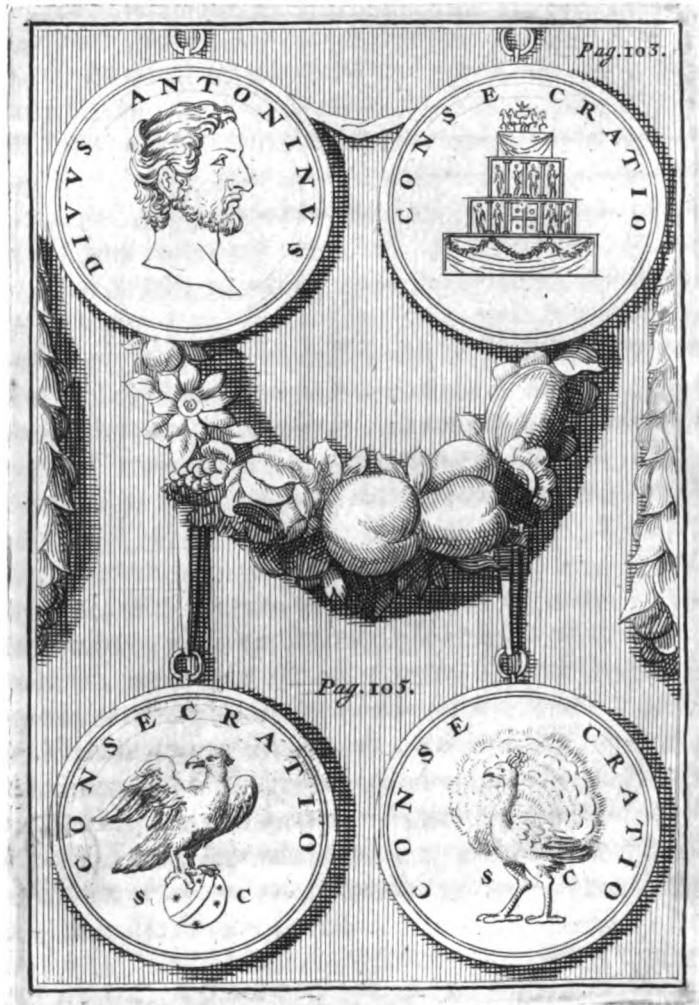
hoc (quantum per me fieri potuerit) facerem satis. Hac ætate quidem plerique sat curiosè numismata ediderunt plurima pollicentes: sed ut video magno apparatu & plausu ista promittunt, nemo tamen adhuc id quod promisit, præstitisse visus est. Multi Cæsarum imagines ac vultus expressos, aliorūmque veterum principum virorum vitas nobis legendas exhibuerunt sat diligenter, & facundè. Alii etiam materno sermone paulò antè libros nobis exhibitos, in quibus de numismatis antiquis verba fecerunt, quidem diserta & præclara in vulgum emiserunt, errata quorundam autorum etiam doctissimorum virorum animadvertisentes, opus sanè elaboratum ac elatum. Sed quod magis Latinam orationem mereatur, quam vulgarem: hujusmodi enim est numismatum veterum materia, & autoritas, ac maiestas ingens, eruditaque lectio, ut nisi Romana loquutione, verbisque Latinis tractari digna videatur. Verùm tu mi. Nicolae vicecomes, hunc laborem nostrum qualiscunque erit, nostræ amicitiae symbolum accipies; ac veluti quandam tessera benevolentie nostræ non dederis. Quod si tu unus hæc pauca probaveris, quæ nunc tuo nomini inscribo, ut & brevi reliqua à me edantur, animum mihi feceris. Hæc igitur nunc quidem pauca à propensa tamen in te animi mei voluntate provenientia habeto, mox enim congiaria, securitatemque, Cytharamque Neronis, & Adloquitionem, Augustique Cæsaris capricornum, Trajanique & Antonini, & Maximinorum, Gordianorumque cum nonnullis aliis imaginibus, Lysimachi nempè Thracum Regis, & Jani cum plerisque aliis, quas non est hic tempus connumerandi, à me enarratis, propediem edemus: modò hæc minutiora probari intelligam. Accipe igitur Nicolae amicorum optime, has meas trium nummorum veterum expositiones, & illas legere non dederis: & interim hæc Cornelio Cotta & Fabritio Barbaria legum perstudiosis adolescentibus, amicis charissimis, legenda dabis, mèque illis quamplurimum commendatum facies. Vale mèque tui amantissimum mutuò ama. Tisini, xvij. Cal. Augusti. M. D. LVI.

ΒΕΛΤΡΑΜΟΣ ΚΟΛΕΟΣ, Ο ΡΙΚΑΛΔΩΝΕΥΣ.

Ει σὺ Νέφωνα φέλε, καὶ Κάστρος, καὶ Πολυδέκη
Ζῶντες ἴδειν, γλαφυρῷ λάμπαντε πτύχει σέλιν.
Ην πότε Νικθλέψις Βεσπόνη ΛΑΝΔΟΣ ψευγάντι,

Εἰργά-

Pag. 103.

Pag. 105.

Εἰ γάστερα, πατέλιαν τὸν ὄληγεν θέρμων,
Εἴ δέ τοι ταῦτ' αἴρεσθαι γέγονε, πολὺ ταλαιόνα δέσσε
Σᾶς χάρειν εἰς δαπάναν φεύσεται, καὶ πίνων.

In numisma Antonini Pii Bartholomæus Moiranus.

*Quem meruit pietas cœlo sacravit honorem
Posteritas, titulo diceris atque Pii.
Non minor Heroi debetur gratia Lando,
Illiis ingenio nunc redivivus eris.*

D. ANTONINI PII CONSECRATIO.

*

THEODORVS Cafalensis à Sancto Georgio, Sancti Georgii Canapitii, & Blandratæ Comes perillustris, adolescensque nobilissimus, & optimis candidisque moribus ornatus; necnon Juricivili bonisque literis incumbens, cum essem Ticini, mihi dono dedit pulcherrimum, vetustissimumque aureum numisma Divi Antonini Pii, in cuius prima facie extabat imago, cum hac inscriptio-ne, DIVVS ANTONINVS. in posteriori facie erat effigies consecrationis quibusdam gradibus formata cum titulo hoc, CONSE-CRATIO. S. C. hanc igitur consecrationem ut nunc explicemus operæ pretium fuerit, cum ab tam egregio adolescente hoc munus omnino preciosum ac divinum sit nobis traditum, quis enim Theodorum, munus deorum datum, & gratiam designare non intelligit? & mehercle liberalitas ista non est silentio prætereunda, cum tanto nomine hic dignus meritò censeatur, ob mirabilis pulchritudinis elegantiam, & virtutis præstantiam ejusque familiæ claritatem. Consecrationem igitur hanc Græci *συνθέωσιν* vocant, quia multi consecrarentur, inter divosque connumerarentur post mortem, qui egregia facinora patrassent, quique viri boni fuissent. Sicut enim divos appellamus, qui à Pontifice Romano consecrati fuere, ita veteres Romani Cæsares suos divos fecere sanctosque: de Antonino Pio, qui hoc in numismate effectus fuit, quique divus meritò vocatus fuit, hunc in modum Julius Capitolinus in ejus vita loquitur,

Cum

Cum jucunditate à Senatu **DIVVS** est appellatus, cunctis certatim admittentibus, cum omnes ejus pietatem, clementiam, sanctimoniam laudarent, decreti etiam sunt omnes honores, qui optimis principibus antè delatis sunt. Meruit & flaminem, & Circenses, & templum, & sodales Antoninianos. Hactenus Capitolinus, qui etiam refert ejus uxorum Faustinam consecratam fuisse: ejus verba hæc sunt, *Tertio anni imperii sui, Faustinam uxorem perdidit, quæ à senatu consecrata est, delatis Circensibus, atque templo, & flaminicis, & statuis aureis, atque argenteis, cum etiam hoc ipse concesserit, ut imago ejus cunctis circensibus poneretur.* Refert idem Capitolinus Antoninum Patrem patriæ vocatum à Senatu, cum primo id nomen distulisset, quod post cum ingenti gratiarum actione suscepit. Non frustra igitur Divus appellatus est Antoninus in numismate, ut ex Julio Capitoliño liquet. Sic numismata cum autoribus sunt conferenda, & hæc quidem est pulcherrima collatio. Hic quædam in statuam æneam, quæ hodie Papia visitur, quam nonnulli credunt fuisse ipsius Antonini Pii, subdere est animus ex ij. libro historiæ Georgii Merulae Decadis secundæ, cuius liber nondum est impressus, apud tamen Franciscum Alciatum extat, qui mihi benignè concessit, ut illum legerem, & manu quidem ipsius Georgii Merulae scriptum, cuius verba hujusmodi sunt, *Per hæc tempora scribant quidam frusta ejus statua, quam confractam, & discerptam olim, dum Mattheus occisa Ricciardino Languscio Papiam cœpit, à Papiensibus redempta, erant enim Mediolani distracta, & per domos familiisque divisa, sed sic ferruminata in pristinum reformantur, & structi in columna superposita est statua, Mediolanum versus respiciens, quippe dextra porrecta, indicans Mediolanensi perpetuò per interpositam fidem se parituram.* Ceterum, ut alio loco scripsimus, adhuc ambigo Antonini an Odoacris Gotthorum regis ea imago fuerit, perversti est operis, reficere conflataq[ue] qui potuerit haud equidem ajunt. Sed frusta denud compacta sunt, at istud difficillimum, ingenium, atque solertia artificis magna. Magnaque vis ferruminationis fuit, quasi disjecta ac dissipata membra suo ita loco compacta coēant & quadrent, ut nulla vestigia fracturæ extent, quamquam sinistrum crus ad cætera membra parum conveniat: adhuc Merula, quem hic non adduxisse tam prolixè, si hæc pars ejus historiarum, unde hæc excerpti, impressa extarent, boni igitur consultat

fulat lector diligentiam nostram. Sed jam videamus de hac consecratione Suetonium, atque alios hoc modo mentionem facientes. Refert Suetonius in *Claudio* Divum Cæsarem funeratum solenni principum pompa in numerum Deorum relatum fuisse, quem honorem à Nerone destitutum abolitumque mox recepit per Vespasianum. Sic Caius Julius in Deorum numerum relatus est, non ore modo decernentium, sed & persuasione vulgi, ut idem Suetonius dicit, qui refert Neronem à pietatis ostentatione orsum, Claudium apparatissimo funere elatum laudasse, consecrasséque. Idem ait Domitianum fratri struxisse insidias clam palamque usque dum efflaret animam, defunctumque nullo præterquam consecrationis honore, dignatum fuisse. Apud Julium Capitolinum in *M. Antonino* legimus, gratias Senatui egisse M. Antoninum quod fratrem consecrasset, qui etiam ejus parentibus consecrationem decreverat. Hanc consecrationis imaginem in numismate Sabinæ Adriani Augusti uxoris vidi (cum esset superiore anno Patavii) apud Antonium Capivacuum, erat autem Sabinæ imago involuta alis aquilæ, quæ videbatur in cœlum ferre ipsam Sabinam capite velatam cum hoc titulo, **SABINA AVGVSTA ADRIANI AVG. P. P. à tergo autem ostendebat has notas CONCORDIA AVG. S. C.** Erat autem Concordia sedens cum patera in manu, cubito folio innitens. Aliam vidi Consecrationem, quam mihi Franciscus à Villa medicus excellens, amicus meus Placentinus, ostendit, hoc pacto deliniatam, Erat mitrata, palliataque, stans, dextra craterem fundens super aram, læva facem tenens, similem hastæ, & alio modo erat Aquila super orbem, rostrum in tergo, versus cœlum suspiciens. Fuit etiam aliud numisma, in quo Pavo gemmantes caudatus expandit colores. Cæterum jam morem ac formulam consecrandi hic subscribamus, quæ quidem in tabernaculi formam conficta fuit. Erat igitur velut quidam suggestus specie quadrangula, lateribus æquis assurgens, nulla præterquam lignorum ingentium materia compactus in tabernaculi formam. Id quidem interius totum est aridis fomitibus oppletum, extra autem intextis auro stragulis, atque eboreis signis, variisque picturis exornatum. Infrà verò alterum minusculum quidem positum est, sed forma & ornatu persimile, portis januisque patentibus. Tertium item & quartum semper su-

O

perio-

périore contractius, ac deinceps alia, donec ad extremum, quod est omnium brevissimum, perveniat. Et hæc quidem est forma suggestus seu Tabernaculi, in quo ponebatur lectus eburneus, ubi imago cærea defuncti Imperatoris jacebat, qui consecrabatur, & in numerum Deorum referebatur, in extremo autem gradu tabernaculi minimo tanquam fastigio quodam simul cum subiecto igni aquila demittebatur, quæ in cœlum credita est ipsam principis animam deferre, propterea quod Orus Apollo lib. i. *Hieroglyphicorum* refert, Aegyptios animam significare volentes, aquilam pingere, cujus rationem & ille ibi affert. Artemidorus Daldianus lib. ii. *de somnijs* scribit, eos qui adepti sunt immortalitatem ab aquila vehi, & hæc quidem aquila in fastigio tabernaculi non-nullorum veterum numismatum efficta, adhuc cernitur. Sed ne te diutius in nimis longa locutione hujus rei, meæque interpretationis detineam, Theodore clarissime, utque fontem originemque hujus consecrationis videre possis, librum quartum Herodiani, Græci scriptoris, qui in ipso penè libri limine totam hanc consecrationem describit, omnino leges, ibi enim morem Romanorum Cæsarum consecrandorum addisces. Verba Herodiani hic tibi posuissem, nite prolixa satis oratione jam detentum cognoscerem, illumque (cum volueris) per te facilè legere poteris. Hic illud amplius adjecero, cautum fuisse antiquitus Senatusconsulto ne quis ex Cæsaribus nisi ex decreto patrum, inter deos referretur: hoc ideo in numismate, sicut & penè in omnibus aliis vetustis, insunt illæ literæ, S. C. hoc est *Senatusconsultum*, quod illa numismata consensu auctoritatèque Senatusconsulti essent cusa. Illud etiam mirum est de Diocletiano, qui sponte deposito imperio, nomen post annum primus sine imperio, populi jussu, patribus authoribus, cœlestes honores & apotheosim meruit. Quid de Constantino maximo dicam? qui diversarum religionum consensu ab ethnicis inter deos relatus fuit, & à Christianis inter sanctos, feruntque magnum illum Agesilaum, cùm à Thasiis apotheosi honoratus & inter deos relatus fuisset vivus, illos interrogasse, ut si Deos faciendi potestatem haberent, prius seipso consecrarent: dein se deificarent. Non dissimilem huic Antonianæ apotheosi, his diebus imaginem in maximo urbis templo, undequaque circum depictis victoriis construxerunt Placentini, ci-
ves

ves mei, manibus CAROLI V. CAESARIS AVSTRIACI, tanquam inter coelestes relati, ob ejus pietatem in Deum, & ob tanti Imperatoris præclaras animi dotes, obque victorias innumerabiles, & triumphos multotiens ex bellicis sudoribus reportatos, ac ex hostibus Christianæ reipublicæ depulsis ac debellatis, & ob demum inculpatam, ac sanctissimam vitam, quam ut semper antea: ita paullò post in solitudine degens, terrenaque despiciens duos vel tres annos priusquam ab humanis discederet, gloriofissimè egit. Audio & idem Mediolanenses, cæterosque Insubres in honorem ejusdem Cæsaris factitasse. In medio enim maximi eorum templo, quod satis amplum extat, usque ad tectum struxisse hujusmodi Apotheosis imaginem, & simulachrum intercolumnio, instar molis Adriani Imperatoris. Quæ res mihi in memoriam reducit illum Virgilianum Augusto Cæsari meritò descriptum Triumphum, à poëta in posterum carminibus declarandum & statuendum sic,

In medio mibi Cæsar erit, templumque tenebit.

Illi victor ego & Tyrio conspectus in ostro,

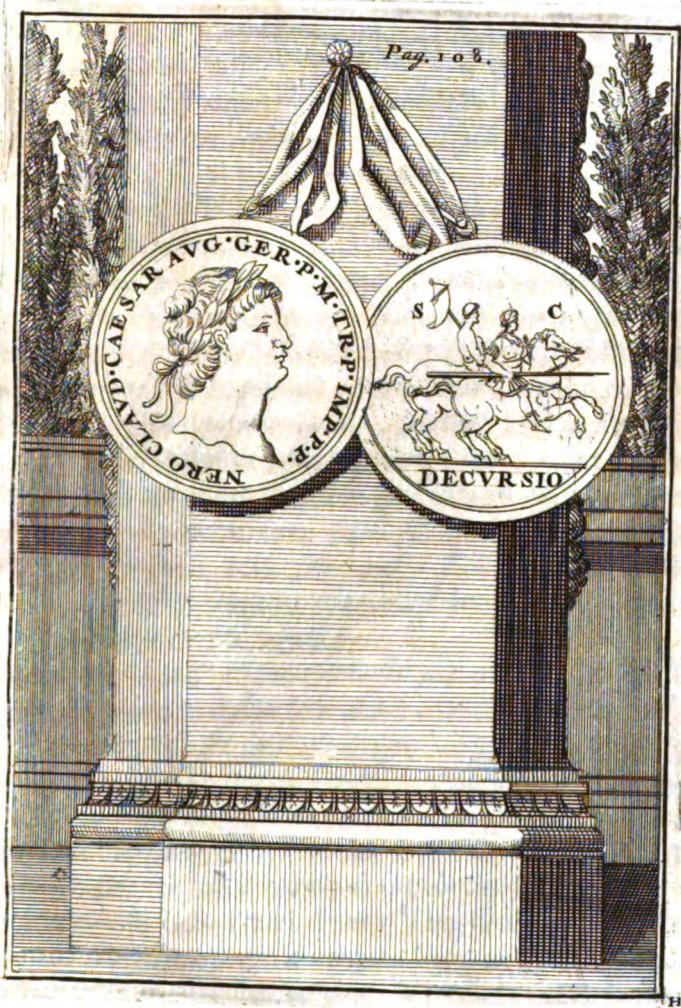
Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus, &c.

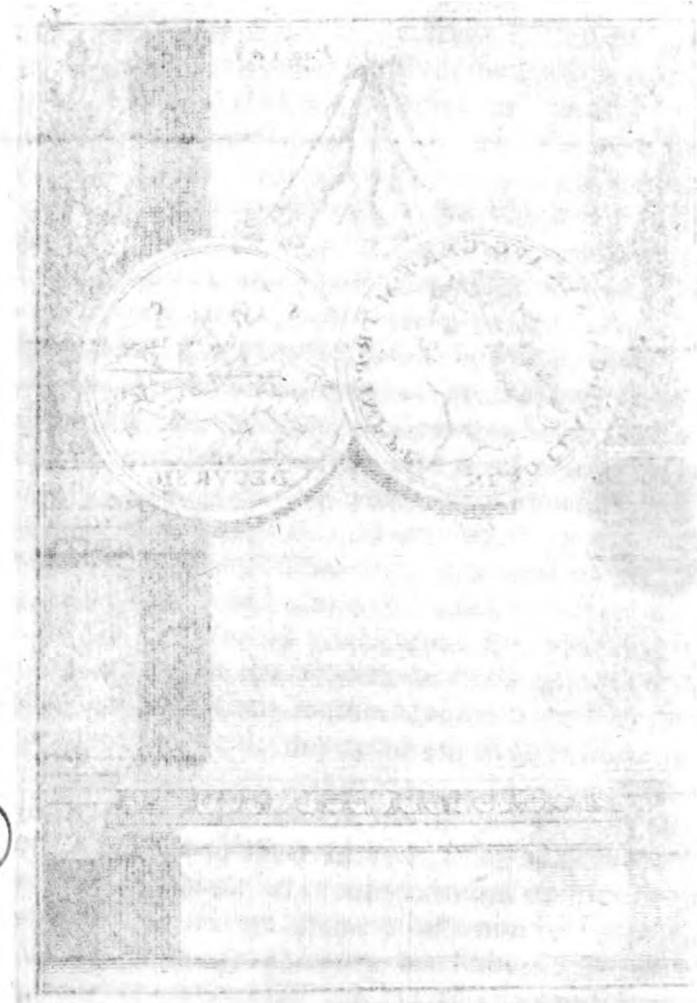
Porrò de his jam satis & super, quæ tibi qualiacunque erunt, non futura ingrata, studiosissime mi Theodore, auguror. Boni igitur consules hoc munusculum, quod meritò tibi convenit, cum Deorum jam sis munus charissimum mortalibus concessum, ut tuæ virtuti allecti, in deorum concilium numerumque post mortem referantur, ac in cœlum rapiantur optimi, ac doctissimi viri. Vale, Adolescens nobilissime, ac propè divina indole natum ingenium singulare, & Constantium Landum ubique tui memorem, ac tui semper amantissimum, ac tibi obsequentissimum, & omnino ad dictissimum ne spernas, sed mutuo amore prosequere. Iterum vale. Ticini Calen. Aprilis. M. D. LV.

CL. NERONIS, CAES. AVG. GER. IMPER.
DECVRSSIO.

IN æreo numismate Divi Claudii Neronis Cæsaris Germanici, quod mihi vir nobilis Antonius Capivacius Patavinus ostendit, hæ literæ ea parte, qua erat effigies Neronis, scriptæ erant: NERO CLAVDIVS CAESAR AVG. GER. P. M. TR. P. IMPER. P. P. in altera fuit imago duorum juvenum, cum hastis aversis, specie in equis currentium, cum his verbis, DECVRSIO S. C. & hoc quidem numisma multum & diu me torsit, priusquam verum fensum elicerem, nec quisquam ex antiquariis Patavinis hoc me docere potuit, nec mihi petenti, & importunius instanti explicare scivit: alios etiam doctiores, qui videntur antiqua monumenta profiteri penitiore doctrinæ, ac recondita quadam eruditione adivi sæpius, ut hoc ab eis discerem. Alii esse decursionem quadrigarum, vel sejugarum ajebant: alii eos esse dispositos equos asserebant, quos Romani Imperatores sumptu publico per dispositos locos provinciarum alebant, ut quoties repentinum aliquid accidisset, mutatione equorum citissimè quò vellent, possent mittere quemcunque nuntium (*vulgaris postas* vocat alludens Latinæ dictioni, quòd in his sint dispositi equi: quorum mentio est etiam apud Livium.) Hinc in C. Justiniani lib. xij. est caput seu rubrica de cursu publico, quæ ad hanc rem spectat, quem etiam locum Alciatus interpres maximus declaravit, cùm cursum publicum apud eundem Justinianum doctissimè exponeret in annotationibus in xij. C. tu illum videto, ubi Ammianum lib. xxij. & Cassiodorum lib. ij. & Spartianum in *Hadriano*, & Sex. Aurelium Victorem citat, & Maternum lib. iij. de hac re gravissimos autores: at eorum omnium opiniones quæas recitavi, ad hanc nostram decursionem nihil omnino faciunt, cùm in primis juncti non sint quadrigis equi, nec sejugis, neque spectat hæc decursio ad cursum publicum, qui in circulo maximo fieri solitus erat, aut qui pertineret ad publicum, cùm videatur potius in honorem, aut pompam alicujus principis facta, aut potius ludicri genus fuisse; & si aliquid verilimile cursui publico habere possit, nec non Circensi. Quam opinionem, cùm in familiari collocutione essem cum Deciano Jureconsulto Utinensi, ille amplexus est:
ego.

Pag. 108.

ego tamen cùm Suetonium in *Claudio Cæsare*, & Nerone legerem, omnino sententiam mutavi, & ex Suetonii verbis certum elicui sensum, méque in solida sententia obfirmavi, quæ magis ad veritatem accedit. DECVRSIONEM igitur hanc in numismate, & Claudi Cæsaris & Neronis (in ambobus enim nummis eorum principum effigiam vidimus) significare credimus ludici genus, quo uti solearent milites in funere principis, cùm pompam & honorarium tumulum excitarent. Suetonius in *Claudio*, cùm de defuncto Druso loquitur, inquit, *Corpus ejus per municipiorum coloniarūmque priores, suscipientibus obviis scribarum decuriis, ad urbem deveetum sepultūmque est in Martio campo: exercitus honorarium ei tumulum excitavit, circa quem deinceps statu die quotannis miles decurreret, Galliarūmque civitates publicè supplicarent.* Idem in *Nerone*, *de ductus in forum Tyro, populo congiarium, militi donativum proposuit, indicta Decursione prætorianis, scutum manu sua prætulit.* Quibus verbis (ut mihi videtur) satis patet, quid esset Decursio. De hac etiam Decursione, præcipiuus poëtarum in xj. *Aeneidos* sic alludendo ad morem meminit, cùm Aeneas Pallanti exequias facit,

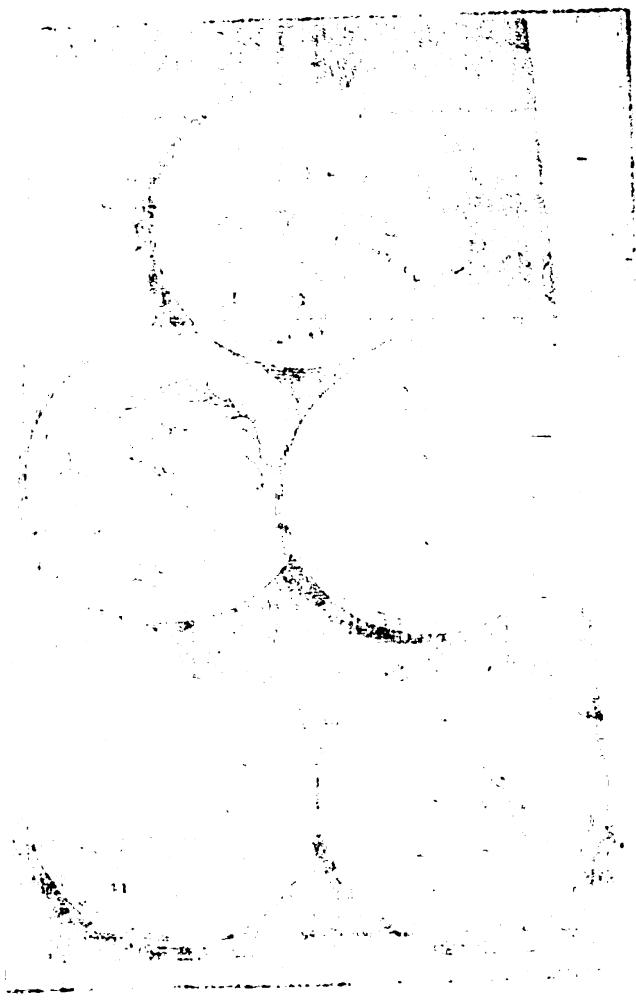
*Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos, ter mæstum funeris ignem
Lustravere in equis.*

Livius lib. xl. ait: *Mos erat lustrationis sacro peracto decurrere exercitum, & divisas bifariam duas acies concurrere ad simulacrum pugnae, & talis quidem decursio apud Suetonium intelligi debet, instituta à militibus in honorem defuncti Drusi in Germania.* Vegetius in ij. *de re militari*, inter militares exercitationes commemorat campi Decursionem, ad quam cùm exeunt milites tubicine admonente cessant: & hæc quidem decursio hujusmodi fuit in defuncti memoriam, & honorem. Hanc Virgilius in v. pulcherrimè describit, cum Ascanius puerile agmen facit in honorem Anchise, appellabaturque *Troia* tale ludicum. Virgilii autem hæc sunt carmina,

*Hunc morem, hos cursus, atque hæc certamina primus
Ascanius, longam muris cùm cingeret Albam
Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos,
Quo puer ipse modo, secum quo Troiæ pubes,
Albani docuere suos, bina maxima porrò.*

*Accepit Roma, & patrium servavit honorem,
Trojaque nunc pueri Trojanum dicitur agmen.*

Tranquillus in Nerone, Tener adhuc, nec dum matura pueritia Circensibus Ludis Trojanam constantissime favorabiliterque lusit. Idem in Claudio Cæsare, Ac super quadrigarum certamina, Trojæ lusum exhibuit. Idem in Caligula, Edidit & Circenses plurimos à mane usque ad vesperam, interjecta modò Africorum venatione, modò Trojæ DECVRSIONE. idem in Octavio Augusto, Sed & Trojæ lundum edidit frequentissime, magnorum minorumve puerorum delectu, prisci decorique moris existimans, claræ stirpis indolem sic notescere. Idem in Julio Cæsare: Trojanam lusit turma duplex, majorumque minorumque puerorum. Idem Suet. in Sergio Galba: Ipse maximè insignis, quod campestrem Decursionem, scuto moderatus, etiam ad effundum Imperatoris per xx. passuum millia cucurrit. Cicero lib. epist. famil. xj. ea epistola, quam Brutus Ciceroni scribit, de decursionibus scribit his verbis, *Consilia Antonii hæc sint necesse est, aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur: aut Apennino, Alpibusve se teneat, & decursionibus per equites, quos habet multos, valet ea loca, in quæ incurrit: ubi aliæ sunt incursionses eo loco ab his, quas superius citavimus, nam varias Decursionum species, ad certumque finem institutas fuisse arbitramur: aliæ enim ad militiam spectabant, aliæ ad genus ludicri, aliæ in honorem defuncti & pompam siebant, aliæ ad nuntium repentini casus spectabant, hujusmodi que similia. Et hæc quidem est Decursio à nobis ex autoribus Latinis declarata, quam si quis ex antiquariis rectius, & verius expuserit, illi habebo maximam gratiam, & que didicisse ab eo veritatem hujus numismatis palam prædicabo. Hunc igitur nostrum laborem (utcunque erit) rogo lectorem, ut boni consulat, sic enim addet stirpium nobis, ut in dies meliora scribendo, antiquitatem excutiamus. Sed hæc satis, quæ ad id numisma spectant. Philosophiæ enim studium gravius me ad se trahit, in qua meliores annos quaecunque ingenuum natum expendere arbitror: cùm una sit omnium scientiarum regina, & domina sapientiæ, quæ nos Deo sola conjungere queat, de qua nunquam satis quisquam bene dicere, ac bene sentire potest, quin ejus opinionem maximè superet. Quod in numero sint hastæ, si librum de jaculatione equastris,*

ſtri, quem ſe condidiffe refert Plinius lib. viij. cap. xlj. habere-
mus, hīc nos certiora perferremus. His igitur ſic dictis numiſma
noſtrum ſatis fit explicatum.

CASTORIS ET POLLVCIS NVMISMA.

CUM ſuperiore anno in Ticinenſi Gymnaſio ſtudiis philoſo-
phiæ operam navarem, & Lucillium Philaltæum, præcep-
torem meum, tum Græcis, tum Latinis literis apprimè doctum
ex ſuggestu physica Aristotelis clarè interpretantem audirem, &
ex ore ejus philoſophica præcepta ex fontibus optimorum interpre-
tum accepta haurirem, mihique in ſcholis familiaris ſermo de artium
liberalium ingenuo viro neceſſariarum prætantia eſſet institutus.
cum Bartholomæo Rapiollo, juvēne perquām literato & in medicis
artibus pereruditō, tunc ille ad me verba faciens percunctatus eſt,
an ego tunc temporis aliquid lucubrarem, ego tum inquam maxi-
me. Cūm enim otium mihi ſuppetit, ut à lectionib⁹ philoſophiæ
feriari paſſim, reliquum tempus in numiſmatum veterum Romano-
rum imaginibus exponendis contero, nec enim nobilius ſtudium
mihi viro nobili & patritio nato unquam magis convénire ferianti
à ſeriis libris exiſtimavi, cūm ingenuis artibus à pueritia ſic iſti-
tutus ſim, ut eas non facile poſthabere velim, cūm ornamenta om-
nium ſcientiarum ſint humaniora ſtudia, & verè nobili ingenuo que
viro digna, & reliqua potius (ſi philoſophiam demas) ad lucrum
ſpectent, & ad bonorum morum corruptionem: difficile eſt enim
ubi ſit ſordidus quæſtus, eō & ſtudia non tendere, ſicque non cor-
rumpi animos hominum & fleſti ad munera: & ſi ſcio etiam labori-
bus honesta præmia conſtituta, nihilominus id vitium eſt homi-
num, non artium & ſcientiarum. Nam velut ſi in vitiosum vas in-
fundatur optimum vinum, in vappam illico evadit, corrumpitur
que & coacescit, ita ſi in bonum vas fundatur vinum, non vitiatur:
non aliter de artibus ingenuis, bonisque literis evenire cenſendum
eſt, quas ſi quis malo genio natus amplectatur, ſtatim vitiantur, &
contaminantur: ſi autem bonus vir & omnino probus eis feſedat, in-
tegræ & inviolatæ permanent: his à me tunc dictis, ſubjecit Rapiol-
lius,

lius, hæc omnia, quæ narrasti, Constanti, delphicis oraculis veriora sunt. Utinamque omnes adolescentes hujus temporis, hi præcipue, qui nobiles & divites sunt, non lucri potius causa, quam honesto descendi desiderio ad studia literarum raperentur, & velut quodam sibi proposito quæstusæ artis exercendæ scopo, & fine sordido, in illis non conquiescerent, hinc enim illi forensium rabularum ac advocatorum labyrinthi in causarum litibus dirimendis inexplicabiles, hinc in prætoriis æterna contentio, hinc verbosi fori assidui strepitus, hinc immortales lites oriuntur, & civium dissensio inextinguibilis, hinc illæ interpretum mille in jus civile dissensiones, ac opiniones innumerabiles in scholis quotidie, tanquam hydræ capita, renascuntur: hinc nodi Gordiani, quos si quis optimis suffultus literis, & philosophicis septus præceptis, tanquam alter Alexander Macedo, ense unoque ictu facile sit incisurus. Verum cùm plerunque homines vicio philautiæ laborent, eò infeliciter demum ducuntur, ut ea quæ sibi scire persuadent, ignorent, sicque in dementiam cadant & verboitatem, ut quæ non noverrunt, ea imbecillitate ingenii deprendere nequeentes, in plurimos errores prolabantur, quod si studia eo fine solum amplecteremur, ut sapientes evaderemus, utque verè scientes essemus non ut ambitus, aut quæstus sordidi causa disceremus artes, omnia in Republica rectè tractarentur, & magistratus lucro non hiantes juxta veritatem judicarent. Sic jurisperi nummario pretio jus civile non violarent, & responsa, tanquam certa oracula Themidis, petentibus sine palmario concederent, cuncta denique humana, & divina, recto quodam ordine disposita, omni privata utilitate postbabita, gubernarentur. Hæc cùm dixisset Rapiollius, Accipe (inquit) Constanti, hoc numisma vetus ex puro puto argento, quod tibi dono, ut cùm ipse volueris meo nomine interpreteris, habebo enim tibi gratias perpetuas, si meum etiam nomen tuis scriptis inserueris, nihilque mihi gratius facere poteris, quam si hoc pacto ostendens apud posteros inter nos non modicam suis amoris & benevolentiae consuetudinem. Hæc igitur cùm inter me & Bartholomæum Rapiollium collocutio habita fuisset, non multò post à philosophia ociolum aliquod nauctus laborem sumpsi ad iinterpretandum illud numisma, quod apud me adhuc custoditur, non siue animi oblectatione, oculorumque voluptate. Nam nos quoque oculos eruditos habemus. In eo igitur num-

mismate, hujusmodi imagines fuerunt, pulcherrimæ quidem, & usque ad maxima oblectamenta. In anteriori parte extabat species mulieris galeatæ, capillos in humeros habentis rejectos, in galeæ vertice erant geminæ alæ, ex auribus dependebant inaures, post occiput signum literæ Græcæ X, in posteriori autem numismatis parte efficti erant duo Juvenes pileati equis duobus insidentes speciem currentium præ se ferentes, & hastas in manibus tenentes, supra quorum capita duæ stellæ radiabant circum eorum collum fascijs quibusdam ventilantibus, cum inscriptione ROMA. Quæ omnia mira artificis arte facta non vulgarem doctrinam his, qui Romanam antiquitatem scrutantur, affatim suggerunt. Hæc itaque omnia sigillatim signa, nunc ego veterum scriptorum monumentis prius innixus ad unguem interpretari conabor, atque antiquitatem, plurimis historicorum locis adductis excutiam, & ut tandem incipiām, Sciendum veteres Romam sic effingere solitos, ut armatam mulierem repræsentarent, eò quod urbs æterna futura gentium regina & domina stabilitatem ac solidam gloriam suam in re militari collocavit, ex qua illa belli fulmina duo Scipiadæ, Fabij, Marcelli, Decij, Torquati, Camilli, Gracchi, Sabelli, Marij, viri omnes immortalitate donati, nulloque ævo morituri prodierunt, & demum inclyta Cæsarum progenies emanavit, ut armis Romana respublica potius floruisse, quam pace videri possit. Ideo inclytam meritò vocavit Poëta in vj.

En hujus, nate, auspiciis illa inclyta Roma,

Imperium terris, animos æquabit Olymbo:

Septemque una sibi muro circundabit arces.

Hinc & illud ejusdem:

Tu regere imperio populos, Romane, memento,

(Hæ tibi erunt artes) pacisque imponere morem,

Parcere subjectis, & debellare superbos.

Ut non minus etiam pacis munia feliciter obiverint Romani, quam armorum, cùm utrumque tempus, & bellorum & pacis rectè ab eis sit gubernatum. Sed, ut ad rem redeam, cùm essem Romæ M. D. XLV. vidi simulacrum marmoreum in hortis Cardinalis Cæsii specie quidem muliebri, & galeata, ut est in nummo nostro. Cur autem sic effingeretur nondum comperi, puto tamen à muliere sic dicta nomen fortitam fuisse urbem, vel potius à Ruminali ficu,

sub qua nutriti sunt infantes Romulus & Remus. Nam secundum Sextum Pompejum mamma *Rumis* appellatur, teste etiam Plinio, vel ut Servius mavult, quia *Rumon* dictus est Tiberis, vel verius à Romulo nomen suscepit. Refert Benedictus Labadinus olim præceptor in humanioribus literis meus in commentariis lib. iij. *Theophraxios* percolendi sacerdotis, sodaliūmque divi Dominici quæstoris Bartholomæi Fumi doctissimi poëtæ & Theologi, quo tempore & à quo Roma condita sit, quaréque *Roma* vocata sit, *Mira* (inquit) inter scriptores varietas apparet, frequens opinio est, *illam conditam à Romulo & Remo*, anno primo septimæ Olympiadis, anno autem post captum *Ilium* secundo, at xxx. supra trecentesimum, regnante *Athenis Cecrope*, *Cephalon Ghergitius* vetustissimus scriptor, *illam conditam ait*, secunda etate post Trojanum bellum ab his qui ex *Ilio* servati cum *Æneas* sunt, à *Remo & Eneæ* filio. Idem penne Demagoras & Agathyllus ponunt: alii asserunt *Æneam*, qui ex Molossis venit post *Vlyssem*, Romanam condidisse, & eam ab una Iliensem mulierum, quæ ROMA dicebatur, ROMAM denominasse. Hæc enim alias Trojanas mulieres, ut naves incenderent hor-tata est, errores graviter ferens. Aristoteles philosophus scribit Achivos quosdam tempestate à Troja ejetos, in Italiam navigiis ap-pulso esse, & quamvis exacta hyeme, inde emigrare decrevissent, tamen combustis navibus ab his, quas adduxerant mulieribus, con-silium necessitate impellente immutasse, & ROMAM condidisse. Refert Calias Romanam Trojanam mulierem, quæ cum aliis Trojanis venerat, nupsisse Latino, Aboriginem Regi, ejusque deinde filios urbem condidisse, & à matre denominasse. Xenagoras historicus memoriae mandavit *Vlyssi* ex *Circe* treis filios fuisse, ROMAM, Atium, & Ardeam, qui tres urbes condidere, & conditas à se denomi-navere; Dionysius Chalcidensis Romum quidem conditorem ait fuisse sive Ascanii, sive Emathionis filius fuerit. Alii volunt Romanam conditam fuisse à Romo Itali filio. Hæc igitur Græci scribunt, ex Romanis autem nullus scriptor vetustus est, sed ex vetustis sermoni-bus servatis in sacris tabulis nonnulla sumuntur. *Æneæ* filios fuisse Romum & Remum Romanæ conditores, alii ex *Æneæ* filia illos na-tos dicunt, & Latino obsides datos, atque ab eo sine filiis decedente hæredes regni relictos. Ascanium successisse, & cum fratribus re-gnum

gnum divisisse, ipsumque *Albam* & alia oppida, Romum verò *Capuam* à proavo Capi, *Anchisen ab Anchise*, & *Æneam*, quæ postea *Janiculum* vocata est à patre, à se verò *Romam* denominasse. Hæc quodam tempore fuit deserta, sed sequentibus deinde temporibus, adventantibus colonis, quos Albani sub Remo & Romulo duce miserunt, antiquam constitutionem resumpserit: ut duplex fuerit constitutio, alia paulò post res Trojanas, alia quindecim ætibus inferior. Antiochius Syracusanus tertiam multò antiquiorem ponit, regnante in Italia Morgete. Solinus autem Polyhistor lib. i. cap. i. refert Euandrum cùm in Italiam venisset, oppidum ibi inventisse, quam Valentiam Latini appellaverunt. Ergo ipse hanc, ne nomen immutaret, Romam Græco vocabulo dixit, ΡΩΜΗΝ. ΡΩΜΗ enim robur & potentiam & valentiam significat, ut est author & Plutarchus in vita Romuli, verius tamen putant à Romulo conditam Romam eam, quæ quadrata dicta est, eò quòd æquilibra posita foret. Incipit à sylva, quæ est in ara Apollinis, & ad supercilium scalarum Caci finitur, ubi tugurium fuit Faustuli, in quo mansit Romulus & Remus, auspicato fundamenta jecit duodeviginti natus annos xj. Calen. Majas, hora post secundam ante tertiam, ut ait Eucius Tarruntius Mathematicus nobilis, Jove in Piscibus, Saturno, Venere, Marte, & Mercurio in Scorpione, Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis. Dies illa Parilia habet festa, observatūmque deinceps, ne qua hostia cæderetur Parilibus, ut dies ille à sanguine purus esset. De origine ac nomine urbis satis, quæ hīc posuisse volui, ut præclaræ civitatis, postquam in numismate de ea contigit mentio, nomen ac origo ædificationis tantæ lectori esset nota: licet de nominibus non nimium solicii esse debeamus. Igitur ad alia jam paucis verbis explicanda, nostra percurrat oratio. Quod in vertice galeæ extarent alæ geminæ, id ex captatis à Remo & Romulo auguriis (prior enim Remus sex vultures, duodecim mox Romulus vidit) processisse opinor. Nam & apud Ægyptios in vestibulis domorum, alas vulturum proponere, indicium nobilitatis, & vetustatis familiæ censebatur, quod animadvertis Alexander in *Genial.* lib. v. Huncque nummum crediderim ego Julium Cæsarem, aut Augustum, aut quemvis alium ex Cæsaribus cudi mandasse, ut vèstimentum sanguinis ostentarent. Sic memini me vidisse Romuli num-

mum cum vulturibus, quem postea dono dedit mihi Bernardus Locchetta, impressor Papiensis, in quo Romuli imago juvenilis fuit, cum hac inscriptione, DIVO ROMVLO NVDIS CONS. in aversa parte erat quoddam veluti templum, seu idea urbis facta in modum caveæ, seu turris, in cuius fastigio erat avis, quam puto vulturem fuisse ex figura: circum orbem nummi hic legebatur titulus, AETERNAE MEMORIAE. in imo erant notæ hæ RESTT. & hoc numisma quidem non esse antiquum, sed postea renovatum & representatum crediderim, propter unius literæ inmutationem: si quidem N literam pro L posuerunt, cum *Ludis Consualibus* esset scribendum non *nudis*. Consualia qui ludi essent indicant verba M. Varro, quæ subjeci: *Consualia dicta à Consō consiliis Deo*, qui in circo templum habuit, sub tecto (ut Marlianus refert) quod tum feriæ publicæ ei Deo, & in circo maximo ad aram ejus ab sacerdotibus fiunt Ludi illi quibus Sabinæ sunt raptæ. Consum nonnulli & eundem Neptunum esse arbitrantur, ad cujus rationem à Mariano in *urbis Topographiæ* lib. iij. cap. xvij. petendam, lectorem rejicio, ne hic præter rem nostram, aliena intrudam. Sed jam reliquas partes nostri nummi prosequamur. Quòd in occipitio Romæ armatae esset signum instar literæ X. Græcæ, illud sciendum, esse notam denarii, de qua Val. Probus & Petrus Diaconus in lib. *de notis veterum* meminere, & denarius decem assibus valebat, & decem denarii valent unum coronatum, octo denarii valent ferè aureum Renanum. Duo denarii valent ferè quarta aurei Renani parte. At Alciatus in annotationibus in Cornelium Tacitum aliter sentit, ejus verba sunt hæc: *Extant adhuc argentea numismata cum Denarii nota X, quorum octo unam unciam pendunt, ut inde constet nostris assibus novem valuisse Denarium. Hincque nummi valorem cognoscamus, quorum quatuor Denarius complectitur*: idem Alciatus paulò post etiam aliter videtur sentire super illis verbis Taciti, *denis in diem assibus animam & corpus aestimari*: inquit ille, ostendit hic locus Denarium decem asses æris esse, quod diurnum stipendium erat militi: cui Alciato Plinius lib. xxxij. cap. 3. videtur assentiri: cùm dicit, *In militari tamen stipendio semper Denarius pro x. assibus datus*. Denarius teste Plinio lib. 22. cap. ultimo, prorsus drachmæ Atticæ pondus habet: proinde ubique in historia veteri scias drachmam & denarii.

lucem, ac primus, qui obviauit ipsis in foro equos multo fluentes sudore siccantibus, cum illa quæ de victoria nuntiabant non crederet, ipsi leviter arridentes, barbam ejus manibus attrectasse dicuntur, & ex fusca in flavam convertisse, atque hoc modo, & assertioni suæ fidem, & viro cognomentum *Aenobarbi* fecerunt. Hæc Plutarchus. Apud Sagram Locrensum conspecti sunt etiam in albis equis sedentes Castor & Pollux. Symonidi etiam Poëtæ apparuisse duos juvenes est testis Val. Max. quos Castorem & Pollucem fuisse compertum est. Sed his dictis, nonnihil etiam de duabus stellis ratiocinemur: cur autem stellas Castori, & Polluci attribuat antiquitas, ne plura dicam, quam hoc loco conveniat, pauca hic dixisse sufficiat. Creditum est Jovem in formam stellæ mutatum, Ledam vitiasse, & inde Castorem & Pollucem genuisse, deinde Helenam, hinc apparere stellas duas navigantibus solere elicatum est, quod etiam signum dictum est *& ḡn̄ḡ*, benignè & humanitus Atheniensibus eos affuisse dicitur, vel quod navigantes servare crederentur stellæ ipsæ apparentes suprà, & longè. Cur autem & Castor & Pollux fratres alter alterum alterna morte redemerit, ut est apud Virgilium in sexto: curque ita sit effectum, Servius citato proximè loco ita expavit, quia hoc pacto horum stellæ se habent, ut occidente una, oriantur altera, quod ad exemplum permanentis amicitiæ solet adduci & trahi, quemadmodum ad me scribens elegum carmen FEDERICO CVS Scotus comes illustris ita cecinit,

*Quod petis, ut fratrem fraterno fratre amore
Prosequar, unde queunt multa venire bona.
Non tantum Pollux germanum fertur amasse,
Quem redimens totiens itque reditque viam,
Cum malit perferre suo pro Castore lethum,
Vivat ut alterna latus uterque mora.*

Hos fratres Homerus *ιππηέρες* vocavit, hoc est, qui alternis diebus fata subirent, lib. *Iliados* iij. Pausanias in *Laconicis* scribit, Castorem, & Pollucem xl. anno postquam pugnassent adversus Idam & Lynceum, in Deorum numerum fuisse relatos. Scribit Diodorus Siculus rem annotatu dignam, Orpheum cum tempestate unâ cum cæteris Argonautis agitaretur, diis Samothracibus vota fecisse pro salute, ac incolumitate, & extemplo sedatam tempestatem, cum duo astra,

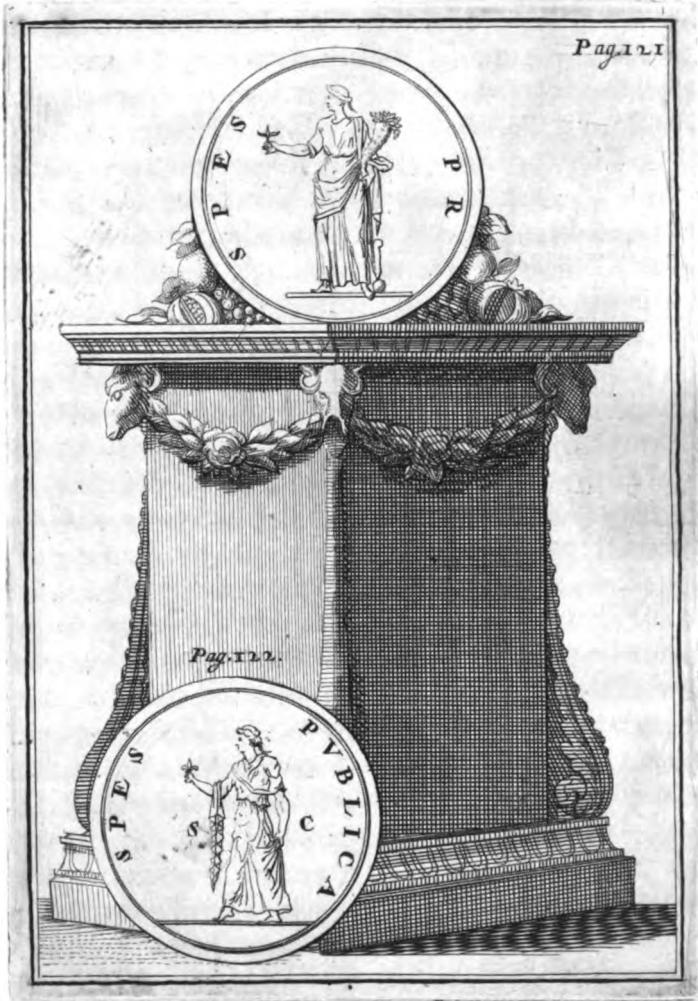
astra , supra Pollucis , & Castoris capita , cecidissent , Deorumque se providentia servatos credidere , Unde , inquit , factum est , ut qui tempestate deprehensi forent , Samothracibus Deis vota facerent , astraque apparentia Castori , & Polluci attribuerentur . Hæc fermè Diodorus . Scribit Orpheus ipse in Argonautis , quod cum essent Argonautæ tempestate & procellis agitati , arrepta lyra tum cantare cœpisse , quo cantu mare pacatum , ingentemque splendorem supra Castoris & Pollucis capita affulsiisse . Quod & Val . Flaccus repetit . Jovem enim ita in primo inducit :

*Dixit , & ingenti flammantem nubila fulco ,
Direxit per inane facem , quæ puppe propinquæ
In bifidum discessit iter , fratresque petivit
Tyndareos , placida & medijs in frontibus hæsit
Protinus amborum , lumenque innoxia fudit
Purpureum , miseris olim implorabile nautis.*

Petrus Costalius de Castore & Polluce in pegmatibus suis epigramma quidem cultum graphicè depinxit cum enarrationibus . Et hæc quidem de stellis Castoris & Pollucis satis . Qui plura vult scire , adeat Plinium libro *rei Natur.* secundo , cap xxxvij . cujus verba quidem pulcherrima hoc loco apposuisse , nisi nimis prolixus essem : rogo tamen lectorem , ut omnino locum Plinii legat . Hic postquam de pileatis fratribus suprà mentionem feci , addam & illud quod Apulejus in x . cassides in capite gestare scribit stellarum apicibus insignes . Plura alia ad hanc rem Castoris & Pollucis , doctè noster Gyraldus in lib . *de diis gentium* cumulat , à quo etiam nos pleaque accepimus , cum ad numisma maximè facerent . Nam quid illo Val . Flacci carmine aptius reperiri potest , cum penè numisma ante oculos (fortasse ab illo nunquam visum) ponat ? Ita mehercule cum autoribus conferendi sunt nummi argentei , ut ex collatione facta antiquitas veneranda emergat . Quo loco autem Romæ fuerit templum Castoris & Pollucis , varia est scriptorum opinio . Marlianus verò lib . iij . *Topographiæ Romæ* , ait in foro fuisse , cui adstipulatur Plinius lib . xxxv . cap . iiij . ibi enim Castores , ac Victoriam posuisse Augustum refert . Dionysius autem non procul ab æde Vesta fuisse meminit , his verbis , *Hujus autem inopinatae , admirabilisque apparitionis , cum signa adbuc Romæ multa , tum verò est ædes Pol.*

33.
Pag. 121

Polluris, & Castoris, quam supra forum extruxit civitas, ubi visa
sunt illorum simulacra, & mox specie pugilum, equosque madidos su-
dore ad scaturiginem, juxta ædem Vestæ manantem, abluere. Appia-
nus autem commemorat Aselium prætorem fortè sacra Castori &
Polluci in foro facientem, cum quidam lapide phialam excussisset,
ad Vestæ ædem cucurrisse: ex quorum verbis appetet ædem Casto-
rum prope Vestæ, forūmque Romanum ita sitam, ut à fronte hoc,
illam verò à tergo habuerit. Hanc Castoris ædem A. Posthumius di-
ctator bello Latino vovit, ejusque filius duumvir creatus dedicavit:
autor Livius lib. iij. decad. primæ. Cicero pro domo sua, atque pro
Sextio ejus gradus à Clodio revulsos testatur, & S. C. concionésque
in eadem sæpe habitas. Asconius verò L. Metellum hanc instaurasse
trudit. Ante eandem ædem Castorum fuit statua Q. Marcii Tremuli
equestris togata, qui Samnites bis devicerat, captaque Anagnia,
populum stipendio liberaverat, ut Plinius lib. xxxiiij. cap. vj. in
principio refert. Hæc ædes quamvis tantum Castoris vocaretur,
geminis tamen fratribus erat dedicata, existimátque Marlianus eam
ædem fuisse inter porticum Concordiæ, & Cæsaris templum, quod
fuisse creditur in medio foro juxta Curtii lacum: autor Cor. Tacit-
tus. In numismate antiquo argenteo apud me extant in anteriori or-
be, duæ facies, duas stellas in capitibus habentes, ante fe majorem
stellam præferentes, & has opinor esse Castorem & Pollucem, in
posteriori orbe est navis cum remis in superiori hunc titulum habens
M. FONTEI. Hoc unum annotasse dignum in numismate sat
fuerit, equos sine sellis fuisse effictos, quos etiam in marmorea Tra-
jani columna cochlidis Romæ ita vidimus sculptos. Hæc igitur in
Castoris & Pollucis numismate dicta sint fatis.

ADRIANI CAESARIS AVGVSTI SPES.

TN Adriani Imperatoris aureo numismate Spei effigiem hujusmodi
 conspeximus, fœmina fuit stans institæ laciniam sinistra manu
 nonnihil attollens, dextra in cubitum elata, pateram proferebat, in
 qua depositum inerat, velut ciborum, id est, vas in floris similitu-
 dinem, cum hac inscriptione, SPES P. R. Ostendit & aliud mihi

Q

vetus

vetus numisma Bernardus Christianus Papiensis, vir multatum artium peritus, in quo erat Alexandri Pii imperatoris Augusti imago, ex una parte, cum his verbis, IMP. ALEXANDER PIVS AVG. in altera facie erat Spei imago, stantis in lacinia, manu dextra lilyum prætendentis, læva pendulam vestem elevantis à terra, cum his notis, SPES PVBLICA S. C. De Populi Romani spe, in Adriani vita apud Dionem, & apud Ælium Spartianum nihil reperi: nihilominus maxima spes in ipso posita fuit; quod fuerit imperator optimus ac insignis, qui & in bello & pace multa præclara gesserit, quique urbis onera sustulit, qui populo congiaria dedit duplia, qui cursum fiscalem instituit, ne magistratus hoc onere gravaretur, qui aurum coronarium Italiæ remisit, & qui securitatem omnibus roboravit, & pleraque alia beneficia Romanæ Reipublicæ præstítit, & qui summos jureconsultos Celsum, Neratium Priscum, Salvium Julianum in consilia adhibuit, & in summa familiaritate philosophos Epicetetum, & Heliodorum habuit, nécnon grammaticos, musicos, rhetores, geometras, pictores, Astrologos: quos omnes ditatos honoratōsque à professione dimisit: qui & juxta morem eorum temporum, princeps causas agnovit, & senatores & equites Romanos in consilium advocans, & sententiam ex omnium deliberatione protulit: & hæc quidem tanti principis ornamenta, & in populum Romanum collata beneficia videntur potuisse maximam spem in republica concitasse, ut urbs rerum domina in virtutibus Adriani spes suas collocaret, & ne de clementia & humanitate benigni principis unquam desperaret: merito igitur ex altera parte monetæ est lili effigies & ciborum, lilyum autem Junoni est flos dicatus ob candorem suum, si quidem, ut ait Antonius Thylesius Cossentinas lib. de coronis, Pronuba Juno lilia sibi legit carentia exorta (ut ajunt) ex ipsius lacte, in terram effuso, cum in novercæ dormientis mammam infans Hercules invasisset: unde rofæ dicuntur Junoniacæ: memini me superioribus annis, cùm essem Patavii, legere carmen flebile Lili Gregorii Gyraldi in obitum immaturum Alphonsi Mayan-thi adolescentis probi, ac optimæ spei pueri, nécnon literati, qui que mihi in Ferrariensi Gymnasio commilitio familiaris fuit, qui plures ad me scripsit epistolas & carmina eleganti eruditione insperfa. Cujus orationem publicè habitam manu ipsius scriptam, & ad me

me missam, quandoque sum editurus, & si sciam jam editam à quibusdam Ferrariæ: nos tamen manibus piis, animulæque ejus, cuius dimidium fuimus, debentes, quia nonnulla addidit ipse, quæ impressa non sunt, cum ecloga docta & beneculta edemus. Carmen itaque Gyraldi in obitum Alphonsi Mayanthi fuit hoc:

Vt flos Junonis, cui vix mucrone renidet,

Lacte coma, atque croco fulminis igne cadit.

Sic quoque flos Maii nunc concidis indole tanta,

Virtutum & morum qui documenta dabas.

Non possum me abstinere, quin hic lachrymas in funere amici, à me habitas subscribam:

Immitis qui te Boreas, pulcherrime florum,

Abstulit, indigna febre perempte puer?

Alphonse ô Maii primis sublate sub annis,

Et puer æterna vivere digne rosa.

Hæc habeas nostri æternum solatia amoris,

Et tibi perpetuo flore virescat humus.

Sed ad Spem redeamus, quam viridi indutam palla, mos fuit veterum pingere, vel Alciato ipso teste in emblematis, quod autem spem lilio antiquitas denotaverit, ut passim in nummis antiquis videmus, hac ego causa factum crediderim, quod lilyum albedine sua pulchrum ac pudicum designet: vel quod, cum omnes flores, fructus & fruges mox ad futuros promittant, interque flores lilyum altius exurgat, hoc eligere maluerint. Virgilius certè antiquitatis scientissimus, cum Marci Marcelli Divi Augusti nepotis præclaram indolem laudaret, sed qui brevi (ut signa frontis parum lætzæ, & dejecti lumina vultus ostentabant) fato esset concessurus & moriturus, hæc quæ præceptam iri publicam populi Romani spem ex facto egregii juvenis designarent, subdidit carmina,

Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos

In tantum spe tollet avos, nec Romula quondam

Ulo se tantum tellus jactabit alumno.

Et paulo post:

Heu miserande puer, si qua fata aspera rumpas,

Tu Marcellus eris: manibus date lilia plenis:

Purpureos spargam flores, animamque nepotis

ADRIANI CAESARIS

*His salem accumulem donis, & fungar inani
Munere.*

Sed & in aliò numismate vetusto fuit spes publica stans choata, choam sustollens leva, dextra lilium porrigens & mitram. Vir prudens Alciatus noster multiscius, in eleganti ac propè divino Hieroglyphicorum emblematum libello, hoc pacto simulachrum spei depinxit: Spem viridi indutam palla, & sedentem supra dolium, cum avicula Cornice, & Nemesi, & bono eventu, & Cupidine: hanc eandem imaginem in camino superiori cujusdam aulæ suæ domus pingi curavit Franciscus Alciatus insignis ac doctus Jureconsultus, elegansque bonarum artium & studiosus juvenis, necnon antiquitatis maximè admirator ac studiosus, sed & amator & fautor, & interpres eruditus. Carmina autem Alciati sunt hæc:

Quæ Dea tam lato suspectans sydera vultu?

Cujus peniculis redditæ imago fuit?

Elpidii fecere manus. Ego nominor illa,

Quæ miseris promptam Spes bona præstat opem.

Cur viridis tibi palla? Quod omnia me duce vernent.

Quid manibus mortis tela refracta geris?

Quod vivos sperare decet, præcido sepultis.

Cur in doliori tegmine pigra sedes?

Sola domi mansi volitantibus undique noxis,

Ascrei ut docuit musa verenda senis.

Quæ tibi adest volucris? Cornix fidissimus oscen,

Est bene cum nequeat dicere, dicit, erit.

Qui comites? Bonus eventus, præcepisque Cupido,

Qui præeunt: vigilum somnia vana vocat.

Quæ tibi juncta astat? Scelerum Ramnusia vindex,

Scilicet ut speres nil nisi quod liceat.

Ædem autem Spei, qui in foro olitorio fuit, (ut animadvertis Marlianu) fulmine ictam bello Punico inquit Livius in primo libro iij. Decadis: idem libro iiiij. Q. Fabio Cos. filio & Tito Sempronio Graccho Coss. incendio ait conflagratam. M. Cicero in *legibus* prodidit Spem à Collatino consecratam, P. quidem victor Spei novum templum in viij. urbis regione statuit, hoc est in via lata. Spei templum incensum scribit Dion libro *Histor.* 1. ante bellum

Ium Astiacum cum aliis plerisque ædificiis. De Spe Tibullus noster sic cecinit,

*Jam mala finissim lato, sed credula semper
Spes foveat, & melius cras fore semper ait.
Spes alit Agricolas, spes sulcis credit aratis
Semina, quæ tardo fœnore reddat ager.
Hæc laqueo volucres, hæc captat arundine pisces,
Cùm tenues hamos abdidit ante cibus.
Spes etiam valida solatur compede vincum,
Crura sonant ferro, sed canit inter opus.
Spes facilem Nemesim spondet mihi, sed negat illa,
Hei mihi, ne vincas, dura puella, Deam.*

Spem verò esse vigilantium hominum somnia dicebat Plato, ut refert Ælianuſ lib. xiiij. Variæ Historiæ.

TITI VESPASIANI AVGVSTI ANNONA.

IN Tiberii Deciani Forojuiliensis Jurisconsulti doctissimi, qui Patavii jus civile publicè profitetur, numismate quodam Titii Vespasianii æreo hæ fuere notæ, IMP. T. CAES. VESPA. AVG. P. M. TR. P. P. COS. VIII. In altera parte erat annona Augusti, cum his verbis, ANNONA. AVG. mulier erat ibi stans cum Pluto bidenti innitente, in manu dextra: in læva cum cornucopiæ. Ibi fuit vas cum quibusdam spicis, & post eam fuit puppis seu rostrum navis, quæ quidem omnia abundantiam designant. Plutus enim divitiarum Deus est, & dator, cornucopiæ ubertatem præ se fert, vas cum spicis Cereri dicatur, ex opima tritura frumenti. Navis verò, quæ oneraria fuit, qua importabantur in urbem mercimonia, & mercaturæ frumentorum: vel quia mos fuit, ut qui essent Latini, Romanam civitatem acciperent: si non minorem, quam decem millia modiorum navem fabricassent, & Romanam sex annis frumentum portassent ex edicto divi Claudi, ut Ulpianus in cap. iij. de Latinis, in viris corpore refert, & Scævola in l. his, qui na- ves ff. de vacat. & excusatio. munerum meminit. Suetonius in Clau- dio ait Claudiū proposuisse negotiatoribus certa lucra, suscep-
to in

se damno , cui quid per tempestates accidisset : & naves mercaturæ causa fabricantibus magna commoda.

GORDIANI IMP. AVGVSTI VIRTVS.

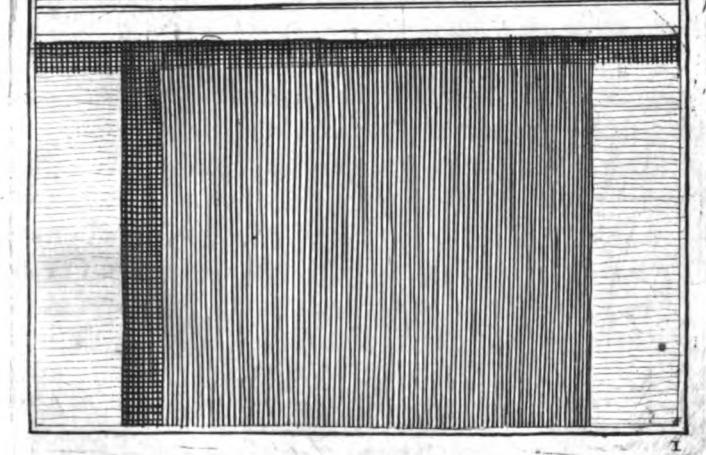
IN alio numismate masculam virtutem effictam vidi , (quod postea mihi dono dedit Franciscus Valla Novariensis) hoc pacto , in uno quidem Gordiani Imperatoris , in cujus altera parte imago erat senis barbati , nudi , clavæ innitentis , cum leonis pelle brachia advoluta , cum hac inscriptione , VIRTVTI AVGVSTI . & hæc quidem per se sat clara , cùm virtutes Herculis plerisque imperatoribus à P. R. attributæ , ejusque herois honores eisdem declarati sæpè fuerint , sibique Herculis nomen aliqui etiam Cæsares sat superbè arripuerint , quod historia Commodi imperatoris declarat , cùm Herculem Romanum Commodum se dixisse refert : quod in ejus numismate declaravimus . αλληγορικῶς autem si vis scire xij. certamina Herculis , quæ ad virtutem spectant , lege magni Alciati emblematum libellum , ubi de honore agit . Romæ in Palatio conservatorum vidi statuam æneam Herculis stantis nudi , & clavæ innitentis altera manu , in altera verò manu malum tenentis : & erat quidem imberbis Juvenis forma auro superfusa , & illa quidem in superiori aula , ubi plures aliæ statuæ æneæ conspiciuntur . In numismate Vitellii hujusmodi imaginem virtutis vidi , quam simillimam ejus senis , de quo suprà mentionem feci : quæ & in Numeriani fuit nummo , cum hac inscriptione , VIRTVS AVGVSTI . in Galbae numismate fuit imago Juvenis nudi , stantis , in dextra hastam tenentis , in altera tesseram , aut quid simile , his verbis , VIRTVS . In epigrammatōn Græcorum lib. iij. in inscriptione xiiij. ΕΙΣ ΗΡΩΑΣ , in epigrammate Asclepiadæ inducitur super tumulo Aiakis sedens virtus , & ita loquens :

Ἄστρις ἡγεμόνιος αἰρετὰ τοῦτο τῷδε καίγημα
Αἴσιος πύρων , πεπεψυχέα τὸνομάμενος ,
Θυμὸν ἄχει μεγάλῳ βεβολημένος , ἀνεκ' αἰχμῶν
Α δολέφρενος αἰνίτο , χρεῖασθεν εἴμει πέπελτεν .

Hoc Epigramma Alciatus in Aureo Emblematum libello hunc im-

mo-

Pag. 126.

Pag. 127.

modum imitatus est, in inscriptione, *In victoriam dolo partam:*

Ajaci tumulum lacrymis ego perlungo Virtus,

Heu misera albentes dilacerata comas.

Scilicet hoc restabat adhuc, ut judice Græco

Vincerer: & causa stet potiore dolus.

ANTONINI PII CONSECRATIO.

JACOBO ANTONIO DE VIVOLIS,

*Civi Placentino, & collegiatæ ecclesiæ Divi Theodori Papæ præposito, facrique palatii apostolici & aulæ Lateranensis
comiti palatino, & equiti aurato*

CONSTANTIVS LANDVS, COMES,

S. P. D.

ATTVLIT mihi Josephus Bentius Novocomensis juris civilis perstudiosus scholasticus, nomine tuo numisma aureum Divi Antonini Pii, percolende ac clarissime Jacobe Antoni Vivoli, ut tibi explicare velim, quod quia aliàs à me prolixa interpretatione expositum fuit, nempe dum eundem nummum Antonini Pii à Theodoro à Sancto Georgio perillustri adolescente mihi dono datum, exposuissem, ut in meis quinquaginta numismatibus, quæ annis superioribus sum interpretatus, satis appareat, nunc hic tibi omnia ad unguem narrare non suppetit tempus, tum quia lectionibus philosophiarum incumbimus, tum quia brevi exibunt nostræ interpretationes: illud hinc saltem habeto, numisma tuum perantiquum esse, Antoninique Pii imaginem præ se ferre certam, hic enim Divus vocatus fuit à senatu, & cum jucunditate. Pii etiam nomen meruit, propterea quodd, ut Julius Capitoninus refert, mortuo Adriano apud Bajas, reliquias ejus Romam pervexit, eisque sanctè ac reverenter in hortis Domitiæ collocavit, cunctisque repugnantibus, inter Divos eum retulit, clypeumque ei magnificentissimum posuit, & sacerdotes ei instituit, consul etiam fuit cum Catilio Severo, quæstor ac prætor fuit. Britannos, Mauros, Dacos, Germanos subdidit, Ju-
dæos.

dæosque rebellantes contudit. Alanos etiam refrenavit, in Achaja etiam, atque in Ægypto rebelliones repressit. Hic Numæ Pomplio bonitate comparatus fuit: quod autem in posteriori numismatis parte effictum, tabernaculi effigies est, in quo plurima aromata condebantur, ubi eboreus lectus erat stratus, in quo imago cerea defuncti imperatoris jacebat: in cuius fastigio inerat aquila, ad quam ignis paulatim ascendens, illam vincula rumpentem, ut effugeret in cœlum, efficiebat: sicque defuncti imperatoris animam in cœlum finiebatur ferre: sicque consecratio seu relatio inter Divos siebat: quod verbum seu dictio in numismate facta refertur sic, CONSECRATIO. Cujus totam effigiem petendam esse ab Herodiano authore Græco lib. 4. jandiu in meis numismatibus admonui. Ideo hic verba ejus non operæ est pretium ut ponam. Gradibus autem quatuor fiebat tabernaculum ligneum quidem, ut in numismate apparet, quadrangula forma. Sed de his satis. Hæc igitur pauca in bonam partem accipias, percolende mi pater, quem jam jam cupio ex vultu & facie cognoscere, cum præcipue virtus tua ac dignitas, communisque patria Placentia me id mirum in modum facere impellant. Vale religiose Antistes, præsesque templi Divi Theodori Papensis, méque tui amantissimum jam redama. Nono Cal. Maii. M. D. LV.

C. POST V MI DIANA.

Constantius Landus Comes Julio Puteo S. D. P.

CVM heri in celebri pompa Tancređum Sarzanensem ex Hettruria juvenem infulis doctoreis à Francisco Alciato decoratum comitaremur domum, interquæ loquendum (ut fit) à te ego petrem, an quicquam novi ex Placentia urbe, (cum nuperim illinc adveneris) afferres: narratisque quibusdam à te paucis, subjecisti postremò te nummum quendam argenteum, quem mihi ostenderes, tecum habere, statimque è crumena nummo tracto dediti mihi, ut explicem, superinde dictans te mihi illum largiri, quo à me accepto (cum etiam munus rejicerem) ut tantum tibi morem gererem, inter-

terpretari coepi, illicò ac me domum proripui, historiam igitur hanc brevem, & qualemcumque tui numismatis habeto, quæ à me aliàs lecta, modò succurrit animo, meliora cùm reperero, ad te scribam: hæc nunc utcunque sunt, legito.

In numismatis tui priori parte extat imago mulieris comas in nodum conglomeratas habentis, circinis utraque tempora muliebri elegantia ambientibus, in posteriori autem parte nummi effigies seu species currentis canis adparet cum inscriptione POSTVM A. Sed & in quibusdam nummis vetustis argenteis est etiam inscriptio, C. POSTVMIVS, cum cane currente & jaculis: ut Pierius Valerianus lib. *Hieroglyphicorum* V. refert, quo loco de cane narrat. Numisma autem C. Postumii argenteuni ad me misit his diebus Parma Placentiam Annibal Carus à secretis nostri Duci, vir mehercule hac tempestate admirabilis, & rei antiquariæ summus interpres, cuius ex una parte (ut interpretatur ipse) extat Dianæ imago, ex altera canis venaticus in similitudinem currentis, cum venabulo ibi jacente, literæ C. POSTVMI. ut etiam ipse Carus musis carissimus ad me missis literis significavit. Nam se contulisse retulit mihi cum Hieronymi Tagliaferri viri in literis eminentis, numismate suum Cai Postumii & cum eodem simul Athalarici Regis Gotthorum nummum. Sed ut ego, quæ de Postuma aliàs legi, hic afferrem, & de cane hīc efficto nonnulla dicam, & si non ad veritatem numismatis hujus, ne priorem laborem à me jam suscepsum perdam, admonens interim lectorum me non negare hoc numisma esse C. Postumii, & Dianæ, quæ in nummi posteriori parte sit: imo ex Pier. Val. & Annibal Cari sententia idem probare. Hæc igitur Postuma, quæ sic in numismate efficta est, Constantii Cæsaris & Faustinæ ejus uxoris secundæ fuit filia, ejus nempè filia Constantii, qui fuit Constantini magni filius, cui in divisione imperii inter fratres Constantium & Constantem obtigit Oriens, hanc post se reliquit Constantius, cùm adhuc prægnantem Faustinam reliquisset moriens. Ideò fortè hoc nomen sortita fuit Postuma ab accidente, quod post mortem Constantii patris orta fuisse, hæc cùm adolevisset Gratiano Imperatori jure matrimonii copulata fuit. Qui Gratianus ex Valentianino, & Severa matre Syrmi natus fuit, fratrem habuit Valentianum, de quo in Codice Justiniani extat mentio, nécnon constitio-

R

tutiones & ejus rescripta leguntur. Hæc Postuma aliquando à matris nomine *Faustina* dicta est, aliquando etiam à patris cognomine vocitata est *Constantia Postuma*. Solebant enim veteres Romani à parentibus suis cognomina arripere: nempè patris aut matris vestigia virtutum sectantes, familiæque nomina, arbore veluti quadam ramos fulciente latè propagantes: à memoria enim (ut inquit Hammomius in *æquivocis*) fiunt æquivoca: uti cùm quis filium suum majorum nomine vocaverit: à spe etiam fiunt, ut si quis filium philosophum sperans futurum, *Platonem* nominaverit, sæpenumero usū venit, ut quod factum à memoria est indito à spe nomini concurrat: uti cùm compertus fuerit avus tale genus studii tractasse. Nec enim hanc Postumam à gente Postumia Romæ olim celebri familia denominatam crediderim, à qua etiam A. Postumius dictator, prætor, & consul emanavit. De familia Postumia intellexisse videtur Virgilius in sexto *Æneidos* hoc versu:

Sylvius Albanum nomen, tua Postuma proles.

Vt sit *Postuma* pro *Postumia* dicta ex figura syncopæ: sic enim ille locus Virgilii exponi debet, ut de prole Postumii deque Postumia familia intelligatur, non quòd Sylvius sit proles postuma, hoc est post humum nata, ut grammatici passim ineptè interpretantur: in hoc nummo illud annotatu dignum esse opinor (modò non insit artificis mendum) *Postumam* sine flatili litera scriptam legi: sic enim in plerisque publicis spectationibus animadverti antiquis, & præcipue in inscriptione marmoris antiqui apud vicum Galeratum Mediolani, quæ est Cai Postumii prisci in hunc modum scripta, C. POSTVMIO PRISCO C. POSTVMIVS DROMO LIBERTO PENTISS. IN AGR. P. XXX. IN F. P. XX. Hæc Postuma pulcherrima etiam fuit mulier & venusta, nempè formositatis parentum Constantii, & Faustinæ particeps: quod autem *Postuma* sit dicta: sic enim veteres solebant nomina imponere filiis ab accidentibus vel ab ordine, sic enim *Primam*, *Secundam*, *Tertiam*, *Maniam*, *Luciam*, *Postumam*, ut Hermolaus refert in principio secundæ editionis *castigationum Plinianarum*, *Primam*, *Secundam*, *Tertiam* ab ordine procreationis, *Maniam* quòd mane, *Luciam* quod luce, *Postumam* quòd post patris mortem nati essent, appellaverunt, & his lapidum testimonia consentiunt. Sed hæc ad priorem niammi partem satis.

Quod

Quod verò currens canis in posteriori numismatis parte sit effigie, id nondum comperi, nec quicquam nunc succurrit, quod de eo loquar, nisi id fortè factum sit, quod plerique sub signo caniculae correpti febre decadant, ut ait Artemidorus, quod etiam inscriptio marmorea apud me indicat, cum canis imagine, vel quia Hecatae id animal jugulabatur (ut ait Sophron) vel ut Artemidorus Daldianus lib. ij. *Onirocriticon* cap. xj. tradit, quia canis, qui non sit venaticus, vel Melitæus, rei familiaris curam significat, quod ad numisma facere posset: cum cura familiaris, & domus regimen ad ipsas mulieres spectet, vel ut Orus Apollo in *Hieroglyphicis* ait, quod Ægyptii, cum magistratum judicemque indicare volebant, canem pingebant & stolam regiam juxta jacentem: scribit etiam Julius Pollux in *Onomastico* ad Commodum Imperatorem quod canis sectabatur Herculem, eratque mos antiquis, quod simul cum heroibus canes in concionem ingredenterentur. Hinc Virgilius poëtarum præcipius lib. *Eneid.* viij. morem hunc innuere voluit, cum sic cecinit,

*Necnon & gemini custodes limine ab alto
Procedunt, gressumque canes comitantur herilem.*

Vel etiam canis in numismate fortè est venaticus, videntur enim ibi fixa jacere duo spicula seu jacula ea forte ratione, quod aut Gratianus hujus Postumæ maritus, venatione se oblectaverit, aut potius, quia Constantius ejus Postumæ pater mirus artifex in sagittis jaculisve jaciundis extiterit, ut est author Eutropius lib. xj. *rerum Romanarum* in fine historiæ Constantii, febréque nimia intrinsecus exurente obierit. Cervam autem fuisse potius quis alius augurabitur, quam quod verè sciat ob vetustatem numismatis, in quo tamen non apparent cornua, nec cauda etiam si sit cervus, cervam tamen ponamus quod sit, ab eo quod superius dixi, non multum variabit expositio nostra, cum Constantius peritissimus fuerit in jaculandis sagittis; Gratianusque venationem adamaverit, cervam tamen cum cornibus effictam vedit nemo, nisi à pictoribus, aut sculptoribus, poëtisve lusus gratia picta, sculpta fuerit, aut per ignorantiam crassam, quæ latæ culpæ attribui solet, deliniata fuerit, quique ita crederet ridiculus fortè apud plerosque haberetur: constat enim

apud opinatissimos scriptores cervas non emittere cornua. Sicuti & à Plinio illud traditum extat, in Africa cervos non reperiri, unde mirum quod apud Virgilium in quarto *Aeneid*. Alcanius apud Dionem venari cervos dicatur, cùm tamen Plinius dicat non nasci in Africa cervos. Franciscus etiam Petrarcha Etruscæ poëtices principes suggillatur à viris doctis quòd in rythmo quodam dum Lauram suam cervæ comparat, eam duobus cornibus auratis sibi apparuisse faciat, cùm illud pateat cervas non emittere (ut jam dixi) cornua, huncque errorem, si modo est error, Francisci Petrarchæ animadvertisit vir hac tempestate celebris in libris suis *de Arte poëtica* Mutius Histriensis qui & *de duello* librum conscripsit; excusari tamen posset Petrarcha tanquam Poëta, qui metaphoricōs loquutus sit, per cornua intextas comas Lauræ intelligens, sic enim ad ornatum comarum, quo utuntur matronæ Gallicæ, allusit, sic & P. Virgilius in nymphas fuisse Aeneæ naves commutatas, more fabulosi poëtæ describit, quod tamen ridiculum apparere posset poëtarum artem non tenentibus, sic enim & Pindarus in *Olympiis* ode, quæ Theroni scribit, εἰς θεόνεια. ita enim ibi,

Χρυσάκερων ἔλαφον θύλαιον ἄξον-
Θ' ἀν πη ταῦχέται
Αιπεθεῖσ' Ορθωσίᾳ, γύρεψέντες ιερόν.

quo loco interpres introductam ait à poëtis cornutam cervam, cuiusmodi ea fuit, quæ Thelephum lactavit, positum hoc idem ab Anacreonte, sed à Zenodoto correctum, ob vulgatam historiam, quòd in eo genere fœminæ cornua non habeant, nam quod scripsierat Anacreon ἄγαν ἀστιάπε τεβρόν τεοφηλέα γαλαθιών δοτ' εὐδλαις κεροεστής ὑπλεφθεῖσις ψυχρὸς ἐπιστοῦ, pro locutione κεροεστής, quod *cornigeræ* significat, Zenodotus is emunctæ naris censor ἐρότης reposuit, hoc est *desiderata* vel *amabilis*, subiungit idem interpres Pindari inventas tamen aliquando, nec incongruum esse aliquas habere cornua, quemadmodum in elephantis de quibus tradunt *Aethiopicos* & *Lybicos* tam mares quam fœminas habere dentes, cùm tamen in India, ut observavit Amytianus hujus generis fœminæ sine dentibus conspiciantur, & hæc quidem ex Pindari interprete animadvertisit Pierius Val. lib. 7. *Hieroglyphicorum*, ubi agit de cervo. Illud hoc loco addidisse non erit inutile in gratiam professorum Etruscæ linguae, & ad

ad poëtæ locum illustrandum, cùm enim Petrarcha narrat scriptum extitisse circa torquem auream, quam collo gestabat cerva, hoc sensu, quòd nemo eam tangeret, quia libera à Cæsare facta fuisset, Cæsarisque esset cerva, allusisse Franciscum Petrarcham ad historiam antiquissimam æneæ torquis apud Pauceios è collo cervi extractæ, in qua inscriptæ erant literæ, DIOMEDES DIANÆ. hujus rei meminit Nicolaus Leonicus Thomæus philosophus clarissimus ac doctissimus, in libro primo *varie historiae* cap. xcij. Illud etiam non ingratum fuerit addidisse, quòd verisimilius numismati accedit, in quo canem fuisse fictum existimamus & pro certo habemus, propterea quòd mos, consuetudóque non rara fuerit Cæsarum & imperatorum ad populi benevolentiam & favorem conciliandum venationes edere, ut ex historiarum lectione patet, tum Julii Capitolini, tum Ælii Spartiani, & ex Justiniani Cæsaris collat. 4. in autē. de *confus.* M. quidem Cicero in ea epistola M. Mario scripta lib. 7. familiarium, in qua describit quosdam ludos Romæ habitos, binas venationes narrat per quinque dies Romæ factos in admirationem vulgi & turbæ, ubi etiam hæc verba subjicit, *Quæ potest esse homini politico deleétatio?* cùm aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transverberatur? extrema dies venationis fuit elephantorum, in qua nulla deleétatio extitit, cùm etiam misericordia quædam consecuta est, atque opinio hujusmodi quandam illi belluæ cum genere humano esse societatem. Haec tenus Cicero, apud Cassiodorum libro v. *variarum*, venationis genus & forma ferarum cum hominibus describitur, cuius verba hic adscriberem, ni prolixitatem vitare studerem. Sed studiosus unusquisque per se locum facillimè reperiet. Illud potius dicamus hoc loco, in nummo nostro currentem canem celeritatem significare, ex jaculis, quæ sunt infernè sita: unde rem properanter confectam, victoriāque cito partam (juxta augurum præcepta) indicari conjicimus, quod si cauda exorrecta, & surrecta foret, dum sequeretur prædam, aut sic temere lasciviret, ut sursum versus incurvatum haberet, portentum futuræ victorizæ designaret ex Aruspiceina. Illud etiam sciendum, Prætorum, & Ædilium olim munus fuisset, ut sicut & ludorum scencorum, ita & venationum curam haberent. Quod & Cælius apud Ciceronem lib. viij. familiarium epistolarum

innuere videtur, dum se greges pantherarum non habere scribit: in libro Græcorum epigrammatum primo, quæ his diebus mihi privatim domi interpretabatur Bartholomæus Moyranus in literis Græcis abunde versatus, necnon philosophicis præceptis ornatus, hoc carmen sanè elegans in prima pagella λέοντος φιλοσόφου, se offert, cui inscriptio est, *τὸς ποιημένος.* id est, in festum, seu spectaculum unus diei, id enim vox Græca significare videtur: epigramma autem hujusmodi est,

Τοξότα, περίδων μεδίων, ἐκαπιθόλε φοῖσε,
Εἰπὲ καπιγνήτη ωραίης ἵνα θύρας ἴγειρη,
Οὐαὶ τὸν ἐπιψάσση μερόπαν δέμας, οὐαὶ αὖσση,
Λαῶν τερπομένων ιερὸν σύμπα. μηδὲ τὸ νοέσω
Ζηνὸς μειλιχίῳ λαχὼν θρόνον, αἰνέγειρη διπόν.

cujus sensus talis est, *Phœbe sagittarie, longè jaculans, Pieridibus imperans, dic sorori, ut excitet validas feras, quatenus liceat leviter tangant hominum corpus, & quatenus ad clamorem & voluptatem populus magnum os aperiat, ne ego intelligam, qui sortitus sum Jovis placidi thronum, alicujus viri interitum.* Hoc autem epigramma sic nos vertimus in Latinum carmen, non ut verbum verbo redederemus, sed ut tantum sententiam ad libitum nostro carmini accommodaremus sic:

Phœbe, procul jaculans, idemque sagittifer, ora
Ut Diana feras è sylvis excitet acres
Cæsaris in laudem, populi plausumque potentis.
Quæ tamen haud feriant jaculantis corpus inulta,
Nam Deus in terris facit hæc spectacula Cæsar.

Sciendum est nonnullos viros doctissimos illud epigramma Græcum tribuere Leoni philosopho, Cæsari ac imperatori, qui post defunctum Macedonem Imperatorem, Romanum imperium suscepit, dictum *philosophum* propter singularem eruditionem. Ideoque authorem hujus epigrammatis, ζηνὸς μειλιχίῳ λαχὼν θρόνον. hoc est *Jovis suavis seu mitis thronum tenentem in terra*, eundemque edidisse spectaculum. Ad hanc autem rem vidi his diebus proximis argenteum numisma antiquum & pulcherrimum Gnei Planci Ædilis curulis quasi nuper cusum, quod M. Antonius Peætius Joannis Vamptæ Peætii senatoris Mediolanensis nepos, adolescens optimus mihi

Pag 135.

mihi ostendit, in cuius nummi primo latere erant hæ literæ, GN. PLANCVS AED. CVR. S. C. in posteriori autem latere erat cervus cornibus eminens, ac inibi arcus & sagitta, quodam vinculo ad jaciendum apto, erat autem Gnei Planci imago pulchri juvenis, capillis longis collum ambientibus usque ad humeros, quodam veluti pileo caput obnubente, ac sub pileo aliud quiddam præ se ferente: quod numisma fortè aliás, cùm aliquid ad rem legero, sum interpretaturus, sat fuerit ostendisse nunc munus Ædilium Curulum fuisse circa venationes; & hæc jam dixisse, quæ ad numisma nostrum facere possunt, sufficiat, ut hi plebei homines, qui hodie tractant hujusmodi nummos antiquos, horūmque sunt helluones, sciant in posterum non cujusvis esse homuncionis historias reconditas in ære, & antiquitatem excutere: sed nec mediocriter eruditorum virorum, at doctissimorum & excellentium.

COMMODI IMPERATORIS VENATIO.

IN Commodo Imperatoris numismate, quod his proximis diebus ostendit mihi Tiberius Decianus Utinensis Jurisconsultus, & professor in manè Patavii publicus, uti doctissimus, ita antiquitatis summus indagator, ac observator, ista fuerunt: ex altera parte clava erat efficta, quam circum literæ hæ legebantur, HERCVLES ROMANVS. In altera parte Commodo insidebat equo, qui speciem currentis habebat, atque jaculo feram vulnerabat in ipso pectori: quid autem hæc omnia hoc in pulcherrimo numismate descripta sibi vellent, cùm à me peteret Decianus, dixi tunc, historiam apud Herodianum lib. j. hujus rei extare, cùmque domum me contulisset, Herodianum eo loco, quo de Commodo meminit, perlegi: hicque verba, quæ ad numisma faciunt, posui, ut facilius quisque perciperet, ex historiis omnia præteritæ ætatis acta cognosci posse: verba autem hic quæ Politianus è Græco transtulit, apposuisse operæ pretium fuerit, cum ad manum codicem Græcum habere non possimus. Scribit igitur Herodianus lib. i. historiæ de Imperio post Marcum, sive de suis temporibus, hunc ferè in modum, *Eò recordia petulantiaque processit, ut paternum primò cognomen*

nepum

repudiaret, ac pro Commodo Marci filio Herculem Jovis filium iusserit appellari, depositoque Romanorum principum cultu, leonis pelllem substerneret, manuque clavam gestaret, simul purpureas sibi atque auro intextas uestes circundaret, non sine omnium irrisione: quippe eodem schemate, & fæminarum luxum & heroum virtutem representabat. Commodum etiam fortitudinem suam in perimendis feris publicè ostendisse, ac peritiam sagittandi, ac jaculandi habuisse, idem Herodianus est autor: si quidem cum temperare sibi non ultra posset, publicè spectacula edere professus, omnes se sua manu feras occisurum policebatur, & cum fortissimis quibusque juvenum singulari certamine depugnaturum. Nam ita certa illi esse manus dicebatur, ut quodcunque destinaret, jaculo sagittave contingeret. Erant cum illo assidue Parthorum lectissimi sagittarii, ac Numidæ jaculatores, quos ille tamen omnes longè artificio superabat. Idem etiam Herodianus refert, nudum ingressum esse Amphitheatum, sumptisque armis numeros gladiatorios implevisse. Id verò triste Romano populo spectaculum visum, nobilissimum Imperatorem post tam multos parentis sui, majorumque triumphos non quidem adversus belluas arma capere militaria, vel Romanorum Imperio congruentia, sed amplissimam dignitatem turpissimo foedissimoque cultu contaminare. Nec mirum esse debet, quod sagittandi Commodus peritus esset, cùm & gladiatoriis pugnis Romanum Imperium attriverit, cùm ex Faustina Antonini Pii Imperatoris filia, Marci verò uxore, quæ cujusdam gladiatoriis amore fuerit capta, dicatur ex concubitu illius gladiatoriis natum mox Commodum, quod etiam à Julio Capitolino relatum extat: cùm tamen idem Capitolinus ex vulgari tabella circunlatum hoc asserat, qui etiam dicit quod appellatus est *Hercules Romanus*, qui feras Lanuvii in Amphitheatro occidisset: ferunt etiam eundem Commodum se Alexandrum appellari voluisse: illum nempe cognomento Magnum Philippi Macedonum regis filium. Cujus rei etiam testis est numisma ab eo percussum; quod apud eundem Decianum vidimus. Dotissimus etiam vir noster Robortellus Utinensis, & hac ætate unus, qui rem literariam maximè adjuvat, de Commodi peritia sagittandi, & hujusmodi, quæ de eo diximus, multa affert ex Herodiano Græco numisma adducens: hæcque in annotationibus suis. Illud ampli-

65

amplius adjecero , cum Romæ essem , quingentesimo quadragesimo quinto supra millesimum , me in porticu conservatorum Imperatoris Commodi ingens caput æneum vidisse , de quo Lampridius ita meminit , *Colossi caput deppressit quod erat Neronis , ac suum imposuit & titulum more solito subscriptis*.

GORDIANORVM VIRTVS ET AEQVITAS.

FRANCISCVS Valla Novariensis juvenis elegans , qui juri ci-
vili operam Ticini navat , mihi familiaris factus cùm me numi-
smatibus veterum delectari persensisset , dono dedit quinque num-
mos perantiquos æreos , tres erant Gordianorum Cæsarum effigie
insigniti , duo reliqui Constantini Magni , & cujusdam regis Ferran-
di. Sed (ut puto) hujus postremi est recens memoria : nempe , ut li-
bet conjectari ex regibus Neapolitanis , inibi est equus ubi sunt ver-
ba , AEQVITAS REGNI cum litera T. Sed ut , in præsentia de Gor-
diano (nam eadem videtur esse imago , licet quod non me latet , tres
fuerint Gordiani) nonnulla dicamus. Prius hic notas , ac signa eo-
rum numismatum ponemus , dein , quæ apud historicos de eisdem
legerimus , apponemus. Notæ hæ igitur fuere in effigie Gordiani ,
IMP. GORDIANVS. PIVS. FEL. AVG. à latere erat ejusdem
Cæsaris virtus , humana effigie sculpta , sed nuda , innixa verò cubi-
tum dextrum clavæ , sinistram manum in latus , his verbis VIRTU-
TI AVGVSTI. S. C. in altero ejusdem Gordiani Augusti numi-
smate , in latere erant verba hæc , AEQVITAS AVGVSTI. S. C.
ibi efficta erat mulier habens in altera manuum geminas lances seu li-
bram , in altera Cōrnucopiaz gestans , in tertio ejusdem Cæsaris
signo , quod posterior pars ostentabat , erat hominis imago , quæ
videbatur nescio quid jactare seu jaculari , ibique canis specie curren-
tis fuit , cum his literis , VIVE FAELIX. quæ quidem omnia satis
pulchra , moverunt me , ut impræsentia aliqua hīc describerem ,
quæ Julius Capitolinus in vitis Gordianorum memoriae mandavit.
Gordianus igitur senior natus est ex patre Metio Marullo , matre
Ulbia Gordiana : originem paternam ex Gracchorum genere habuit ,
maternam ex Trajani Imperatoris patre , avo , proavo Conſl. socero ,

S

pro-

profocero, & item alio profocero, & duobus obfoceris Cons^{ul}. ipse Consul ditissimus ac potentissimus Romæ Pompejanam domum possidens in provinciis tantum terrarum habens, quantum nemo privatus, ipse ex consulatu, quem egerat cum Alexandro, ad proconsulatum Africæ missus est, ex S. C. adolescens cùm esset Gordianus hic poëmata scripsit, quæ suo tempore extare refert Capitolinus, & cuncta illa, quæ Cicero ex Demetrio, & *Aratum* & *Alcyonas*, & *Uxorium*, & *Nilum*, quæ quidem ad hoc scripsit, ut Ciceronis poëmata nimis antiqua viderentur: scripsit etiam *Antoninianos*, hoc est, Antoninum Pium, & Antoninum Marcum versibus disertissimis, libris triginta vitam illorum, & bella, & publicè, privatimque gesta prescribens: adolescentulus etiam controversias declamavit in Athenæo: audientibus etiam Imp^p. suis, scripsit etiam laudes Antoninorum soluta oratione, eorum autem qui ante eum fuere, tantum autem Antoninos dilexit, ut sibi quoque Antonini nomen ascriperit, etiam filium eodem nomine illustravit, proconsul Africæ destinatus fuit cùm annum ageret circiter octogesimum, sed ante multarum provinciarum rector fuerat, atque in maximis spectatus negotiis, ut scribit Herodianus author Græcus: ideo virum nobilem, magnanimum, disertum, justum, continentem, bonum Gordianum, in quadam epistola ad senatum Romanum scripta, Alexander Severus appellat: quinetiam alii Scipionem, alii Catonem, multi Mutium, ac Rutilium, aut Lælium sua tempestate nuncupare sunt soliti: fuit autem Gordianus senior longitudine quidem Romana, canicie decora, & pompali vultu: ruber magis, quam candidus, facie bene lata, oculis, ore, fronte verendus. Corporis qualitate subcrassulus, moribus ita moderatus, ut nihil possis dicere, quod ille aut cupidè, aut immodestè, aut nimis faceret: affectus suos unicè dilexit, filium, & nepotem ultra morem, filiam, & neptem religiosè, Socero suo Annio Severo tantum detulit, ut in familia ejus quasi filium migrasse se crederet, ut nunquam cum eo laverit, nuncquam illo præsente federit, ante præturam consul cùm esset, aut in domo ejus semper mansit, aut si in Pompejana domo ad illum vel manè, vel sero processit: vini parcus, cibi parcissimus, vestitu nitidus, lavandi cupidus, ita ut iiii. & v. in die lavaret æstate, in hyeme secundo: somni plurimi, ita ut in tricliniis, si forte apud

apud amicos ederet, etiam sine pudore dormiret: quod videbatur facere per naturam non per ebrietatem, atque luxuriam. Vulcatius Terentianus, qui sui temporis scripsit historiam, refert Gordianum Seniorem Augusti vultum sic repræsentasse, ut & vocem, & morem, & staturam ejusdem ostentare videretur. Filium verò Pompeio simillimum visum, quamvis Pompejus obesi corporis fuisse denegatur. Nepotem autem ejus imagines Scipionis Asiatici retulisse. Gordianum autem cum filio Augustos Senatus appellavit, ut ex S. C. appareret à Julio Capitolino relato: ubi acclamatio ejusdem Senatus in hæc verba, *Gordiane Auguste Dii te servent feliciter. Imperatores, cum filio imperes, Gordiani Augusti Dii vos servent, ambo feliciter agatis, ambo feliciter imperetis, Nepoti Gordiani præturam decernimus. Nepoti Gordiani consulatum spondemus. Nephos Gordiani Cæsar appelletur. Tertius Gordianus præturam accipiat.* Augustos eosdem Gordianos vocatos, idem dicit Capitolinus in *Maximo & Balbino*. Sed boni mores Gordiano nihil profuerunt, nihil etiam benevolentia Senatus P. Q. Romani, quæ eum extulit, propterea quodd furorem & impetum Maximini amplius respublica sustinere non posset: & quamvis vita venerabilis cum Platone semper, cum Aristotele, cum Tullio, cum Virgilio, cæterisque veteribus ageret: alium tamen, quam merebatur, exitum passus est. Nam eum laqueo vitam finivisse ferunt, acri dolore percitum, ne in manus hostium, & vincula incideret, cum modicas vires suas, Maximini autem magnas, & Punicam Afrorum fidem consideraret. Hunc post mortem cum filio senatus inter divos retulit: &, ut dicit idem Capitolinus in *Maximo & Balbino*, prima relatio fuit principum, ut duo Gordiani divi appellarentur, aliqui unum appellatum, seniorem videlicet putant. Sed ego in libris quos Junius Cordus affatim scripsit, legisse memini, ambos in deos relatos: siquidem senior laqueo vitam finivit, junior autem in bello consumptus est. Qui utique meretur maiorem reverentiam quodd eum bella rapuere. Imperavit verò anno uno mensibus sex cum filio. Sed ut & aliquid Junioris Gordiani referatur, hic Gordiani senis proconsulis Africæ filius, qui cum patre, & ab Afris, & à Senatu Augustus appellatus est, litteris, & moribus clarus fuit, præter nobilitatem, quam, ut nonnulli, ab Antoninis (ut plurimi, ab Antoniis) duxit. Natus patri primus

mus ex Fabia Orestilla Antonii pronepote: unde Cæsarum familiam contingere videbatur. Primis diebus sui natalis appellatus est *Antoninus*, mox *Gordianus* haberi cœptus, in studiis gravissimæ opinionis fuit: forma conspicuus, memoræ singularis fuit, bonitatis insignis, adeò ut semper in scholis, si quis puerorum verberaretur, ille lachrymas continere non posset. Sereno Sammonico, qui patri ejus amicissimus, sibi autem præceptor fuit, nimis acceptus, & carus usque adeò, ut omnes libros Sereni Sammonici patris sui, qui censebantur ad XL. & duo millia, Gordiano minori moriens ille relinqueret, quod eum ad cœlum tulit: siquidem tantæ bibliothecæ copia, & splendore donatus in famam hominum literatorum decore pervenit. Quæsturam Heliogabalo authore promeruit, Præturam Alexandro authore urbanam tenuit: in qua adeò se bene gessit, ut nulla mora ad consulatum pervenerit, quem serò pater acceperat: fuit vini cupidior, semper tamen undecunque conditi nunc rosæ, nunc mastichæ, nunc absynthii, cæterisque rebus, quibus gula maximè delectaretur, cibi parcus. Mulierum cupidissimus fuit adeò, ut xxij. concubinas habuisse fertur, appellatusque est sui temporis Priamus, quem vulgò jocantes, quod esset naturæ propensioris in Venerem, *Priapum* non *Priatum* sæpe vocitarent: vixit in delitiis, in hortis, in balneis, in amoenissimis nemoribus: vestitu cultissimus fuit, servis, & omnibus suis carus. Quin & senex pater Virgiliana carmina, quæ in *Eneidos* vj. sunt, cum mortem filii auguraretur sæpe recitasse perhibetur:

Oftendent terris hunc tantum fata, neque ultra

Esse sinent, nimium vobis Romana propago

Visa potens, superi, propria hæc si dona fuissent.

Hujus Gordiani Junioris extant, & soluta oratione, & versibus scripta, quæ ab ejus affinibus solebant frequentari, hominem ingeniosum præ se ferentia, sed luxuriantia, suūmque ingenium discernentia. Pomorum & olerum avidissimus, fuit in reliquo genere ciborum parcissimus: erat & corporis vasti, quare ad frigida magis vergebatur: & hæc quidem in junioris Gordiani mores, & vitam ex Julio Capitolino, quam in compendium redigere volui, ne & librum conscriberem dum numisma interpretamur, & ne omnia, quæ legi apud eundem Capitolinum possunt, viderer velle exscribere:

nec

nec quisquam ideo vituperet hunc laborem nostrum , si omnia , quæ h̄c dixi , ex Julio Capitolino volui desumere , cum si eadem voluisse scribere , mehercle meis verbis potuisssem , & facillimum mihi id fuisset , cùm & ab Herodiano Græco historico potuisssem transferre . Sed cùm Latinè esset explicandum , quanto melius fuit redigere in summulam h̄c omnia pertinentia ad horum Gordianorum mores , genus , vitam , & hujusmodi reliqua , quæ copiose & prolixiusculè enarrat Capitolinus , quām novas voces , nova orationis vocabula , & dicendi inusitatam rationem finxisse , quæ omnia fugienda sunt , ab his præcipue , qui historiam regum , Cæsarum , & magnorum virorum mores , & vitam enarrant : boni igitur æquique consulant has nostras lucubrationes studiosi , & verè literarum amatores , qui ut tantummodò bonas literas ediscant , laborant : non ut assidui fiant , non ut lucro hiantes , scientiam venundant . Quod spectat ad æquitatem nummo insculptam , & Cornucopiac , omnia per se patent : æquitatem verò deam coluerunt Romani illique sacra fecerunt , æquitas autem est blandior ac placidior Justitia , quam habere ante oculos judicem semper jura præcipiunt , æquitas etiam in jure civili maximè spectatur , & ex bono & æquo sæpe judices sententias proferrunt . Publicam æquitatem sic fictam vidi , erant tres mulieres mitratae , & palliatæ , media spectabat dextram , & à læva spectabatur ; omnes læva copiæ cornū , dextra libram habentes , ante pedes acervum : privatam æquitatem sic effictam vidi , erat mitrata palliataque , stans , libram dextra tenens , hastam læva . De fœlicitate autem Augusti , quam notæ signatae præ se ferunt in S. C. apud Capitolinum fit mentio , & nos in numismate quodam de ea diximus , h̄c ideo sufficient . Nudi autem hominis stantis , & clavæ innitentis , procul dubio Herculis imago fuit , quæ in clarorum virorum triumphis , & ad honorem sic effigi consuevit , quod Hercules heros virtutum præclarissimus , ac præstantissimus fuerit , & inter deos relatus , viamque arduam , quæ ad virtutem tendit , primus præmonstraverit , ut est apud Xenophontem , quod & Cicero in libro primo *Officiorum* refert .

In nummo argenteo , quem paulò antè quām h̄c scriberem cudi fecit OCTAVIVS FARNESVS , princeps Romanæ juventutis optimus , mox excellentissimus Dux , imago insignis fuit ipsius Du-

142 GORDIANORVM VIRTVS ET AEQUITAS.

cis, in primo orbe cum hac inscriptione, OCTAVIVS FAR.
PAR. E. PLA. DVX. II. in tergo autem nummi fuit signum
Herculis, cum clava in manu, & Leonis pelle accincti, his Græcis
notis:

ΡΗΙΔΗ ΔΗΠΕΙΤΑ ΠΕΛΕΙ ΧΑΛΕΠΗΠΕΡ ΕΟΤΣΑ.

hoc est, facilis autem posteà est, difficilis quamvis existens. ver-
siculos est enim Hesiodi poëtæ in lib. Εργα καὶ μέτερα id est opera, &
dies. cuius versiculi sententiam Cicero libro vj. epistol. scribens Lep-
tæ, admonet ejus filium suavissimum (licet maturitas ætatis absit) ut ediscat, & habeat in ore. Extat & in Petri Costalii Pegmatum
nuper impresso libello, epigramma cum enarrationibus in Hercu-
lem adhuc juvenem, quod Juventus virtuti initianda est, sic,

Dum vitam primūm ingreditur Tyrinthius heros,
Valde animi pendens constitit in bivio,
Hic via se partes corām findebat in ambas,
Quæ dubii excruciant fortia corda ducis:
Una voluptatis longo latissima calle.
Altera virtutis margine clausa brevi.
Sed pius Alcides, nulli virtute secundus,
Arctum virtutis se dedit in gremium.
Scilicet hæc ista est ineuntis semita vitæ:
Nam virtus hominem sola beare potest.

Cornucopix autem signum ex pace ubertatem nasci procul dubio
ostendit ex Amalthea capra: quod & M. Antonius Flaminius in cle-
gantissimo, ac perculo epigrammate, hoc paþto ad Alexandrum
Farnesium Cardinalem amplissimum scriptum testatur:

Ecce venit properans pleno latissima cornu
Copia, quam sequitur dulcis, & alma quies.
Illa timere famen diram vetat, altera mandat
Ut Phœbo, & Musis otia digna colam.

Quod autem ad effigiem canis currentis spectat, & hominis spi-
culum jacientis, non multum abest ab iis, quæ in Postumæ nummo
exaravi: ideo hoc loco, non amplius est opus quod repetam, cùm
reliqua à me exposita numismata brevi in lucem sim missurus: ideo
hic etiam numisma hujusmodi ut poneretur nunc curavi.

GOR.

GORDIANI SECVRITAS.

IN numismate æreo Gordiani Junioris , quod mihi dono dedit Bernardus Christianus , Papiensis , erant verba hujusmodi in altera parte IMP. GORDIANVS PIVS FEL. AVG. in altera parte erat imago mulieris stolatæ stantis , in altera manu hastam tenentis , altera cubito columellæ innitentis cum hac inscriptione , SECVRITAS PERPETVA. S. C. In Neronis , Othonis , & Titi numismatibus , duobus æreis scilicet Neronis & Titi , Othonis autem aureo hæc fuit inscriptio , SECVRITAS AVG. S. C. II. & hæc quidem in Neronis , cuius fuit hæc imago , Mulier sedens cum arula , & face ante arulam , cubito solo innitens , altera manu hastam tenens . In Othonis aureo numismate , ubi inscriptio SECVRITAS P. R. fuit , erat imago mulieris stantis cum corona in altera manu , & quæ in altera hastam tenebat . In Titi æreo numismate , ubi fuit inscriptio , SECVRITAS P. R. S. C. erat imago mulieris sedentis , cum arula seu foculo fertis redimito , quæ innitebatur cubito folio , & in altera manu hastam gestabat , & hæc quidem numismata horum Cæsarum ita fuerunt efficta . Quid autem sibi vellet hæc securitas totiens in his numismatibus repetita , sæpe & diu anxius fui , & à me diligenter quæsitum fuit , donec tandem memini me apud Ulpianum Jurisconsultum lib. Pandecton xlviij. titulo , ad legem Majestatis , quid tale de Securitate legisse , itaque ea verba , quæ ibi ponuntur , hic subscribere volui , ut si quid ad hanc rem fecerit , me non frustra hunc laborem suscepisse pœniteat , & quicquid sit , utile tamen lectori futurum . Scribit Ulpianus igitur hunc in modum , *Majestatis crimen est illud , quod adversus P. R. vel adversus securitatem ejus committitur , quo tenetur is , cuius opera do- lo malo consilium initum erit , quo obsides iniussu principis intercede- rint : quo armati homines cum telis , lapidibusve in urbe sint , conve- nientque adversus rem publicam , loca occupent , vel templa , & reli- qua , quæ sequuntur ibi . Sed & in Codice Justiniani lib. ix. titulo de Nili aggeribus non rumpendis , fit mentio de Securitate , nam Im- peratores Honorius & Theodosius A A. ita scribunt Athemio: Si quis posthac per Ægyptum intra xij. cubitum fluminis Nili valla fluentis de propriis ac vetustis usibus præter fas præterque morem an-*

tiqui-

*tiquitatis usurpaverit : flammis eo loco consumatur , in qua vetustatis reverentiam , & propemodum ipsius imperii securitatem appetierit. Videant igitur legulei & togati vultures , qui regnare solent in foro , num & leges veterum Jurisconsultorum solum ad eos spectent , an etiam ad antiquitatem excutiendam bellissimè faciant , cùm & ex eorum Latinis dictionibus , & sæpè una vocula res tota declaretur , & intelligatur : & si ex ignorantie hujus verbi Accursius lapsus sit , ut illa tamen ætate , in qua vixit , venia dignus existimari possit à doctioribus. Sed hic ex auctoribus antiquis de securitate aliquos locos recolamus. Et de hac in primis Cato ad Ciceronem in epistolis famil. sic meminit , *Valde & nos dilige , & instituto itinere , securitatem diligentiamque sociis & Republicæ præsta.* Seneca lib. x. epistolarum , *Hi (inquit) quibus ad propositum bene vivendi aditum confert securitas publica , necesse est authorem hujus boni , ut parentem colant.* Suetonius in *Julio Cæsare* ita meminit , *Ad securitatem ergo posteri temporis in magno negotio , habuit obligare semper annuos magistratus & è competitoribus non alios adiuvare , aut ad honorem pati pervenire , quam qui sibi pepigissent , propugnaturos absentiam suam , cuius pacti non dubitavit à quibusdam iusjurandum atque etiam Syngrapham exigere.* Idem Suetonius in *Augusto* , urbem adeo excœluit , ut jure sit gloriatus marmoream se relinquere , quam lateritiam accepisset : tutam verò quantum provideri humana ratione potuit , etiam in posterum præstitit. De securitate verò Neronis , Juvenalis in octava Satyra hunc in modum meminit ,*

*Maturus bello Armeniae Syriæque tuendas
Amnibus & Rheno atque Istro præstare Neronem
Securum valet hæc ætas.*

Julius Capitoninus in *M. Antonino Philosopho* inquit , sed interpellavit istam felicitatem securitatēmque imperatoris prima Tyberis inundatio: idem autor in *Antonino Pio*: *Et qui ritè comparetur Numæ , cujus felicitatem , pietatēmque , & securitatem , cærenomiasque semper obtinuit.* Trebellius Pollio in *Claudio*: *Hoc totum ad Claudii gloriam pertinet.* *Claudius & securitate Rempublicam , & opulentiae nimietate donavit : & paulò post: Ubique auspiciis Claudianis victi sunt Gotthi prorsus , ut jam tunc Constantio Cæsari nepoti futuro videatur Claudius securam parare Rempublicam.* Sed hoc loco

loco non erit incongruum si & memoriam vetusti marmoris Romæ repertam apposuerimus ad hanc rem de securitate facientem , quam mihi dono dedit , amicitia studiorum Patavii mihi conjunctissimus factus in utraque lingua optimè versatus **VINCENTIVS CATVS** , Vicetinus adolescens bene literatus & candidissimis moribus ornatus , quem ob eximiam quandam ac propè divinam ejus indolem hīc libenter commemoro , cùm mihi ejus familiaritas , cùm de præstantibus literarum studiis loqueremur , nunquam tædio fuerit , imò suavitatem maximam uterque nostrum in loquendo ac ratiocinando caperemus . Sed jam præstat hīc veterem memoriam scribere ,

SECVRITATI COGNATIONIS SVAE FORTVNATVS AVG. L. VERIVS PATERNVS AB EPISTOLIS ACCENSVS PATRON. DIVO AVG. VESPASIANO LICTOR. AVG. VIA. † HONOR. * DEC. COS. ET PR. SIBI ET EPAPHRODITO AUG. L. AB EPISTOLIS FRI SVO.

In breviario Theodosii Imperatoris sub dispositione comitis rerum privatarum domus divinæ , mentio est officii , quod spectat ad eum comitem , quod primi scrinium securitatum vocatur . Securitatem autem hanc Græci ἀσφάλειαν vocant , & αὐτοεργίαν , atque etiam ἀσφάλειαν . Cicero de Finibus Bonorum & malorum ἀθηναϊαν Democriti securitatem appellat his verbis , *Democriti autem securitas , quæ est animi tranquillitas , quam appellat euthymiam , et separanda fuit ab hac disputatione , quia ipsa animi tranquillitas est , ea ipsa beata vita* . Securitas curæ & anxietati opponitur : securus seorsum à curis est , αὐτοεργίας ἔχων . qui scilicet vacat perturbationibus animi : hoc est ἀνθυμίας ἔχων τοι απαθῶς , qualis est illa Democriti , sed securitas Réipublicæ est ἀσφάλεια , cùm scilicet status Réipublicæ ità compositus est , ut nulla ex parte periculum imminentere videatur , nec sit metus belli externi aut intestini , & ità his numismatibus accipi debere puto , & quemadmodum accepit Vlpianus in dicta lege . Sed jam videamus hoc Hieroglyphicum securitatis , & apud Aegyptios , quorum mos fuit per signa animalium diversorum res ipsas ostendere : & Orus Apollo lib . quidem ij . *Hieroglyphicōn* scribit hoc pacto , Aegyptios securitatem significasse , ut os coturnicis pingerent . Nam hujus animalis os , non temere patitur : per Anthiam piscem illud etiam ostendebant Ae-

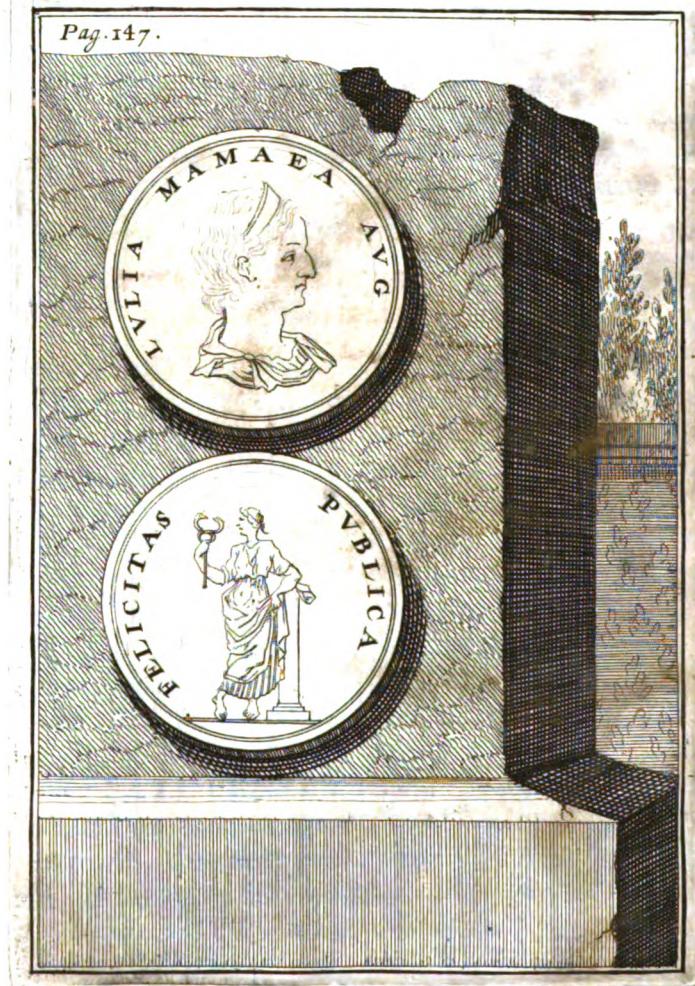
T

gyp-

gyptii, ut scilicet securitas à periculorum omnium timore libera proponeretur. Nam, ut refert Aristoteles lib. ix. cap. xxxvij. de *Historia animalium*, quo loco sit Anthias nullam ibi belluam esse confessum est, quo jam indicio securè spongatores urinantur, & sacrum hunc pīscem ob eam rem nominant. Sed id casu sic evenerū dixerim, quomodo & ubi sit limax neque sus est, neque perdix, omnes enim limaces ab his eduntur. Quomodo autem Anthias hic pīscis capiatur ostendit Plinius lib. *historia natural.* ix. cap. LIX. ανθιας dicitur à Græcis Ἀνθίας, dicitur & ανθίας, id est pulcher pīscis & ανθίας, id est pulchri nominis. Hujus autem pīscis quatuor species ponit cum ipsis imaginibus Gulielmus Rondelettius lib. vj. *de pīscibus marinis*, cap. xj. & xij. & xiij. & xiij. quibus locis de hoc pīsce disputat nonnulla: & authorum locos restituit. Sed jam huic de securitate capitī finē imponamus, numismata quorundam prius imperatorum referentes, in quibus sculpta erat securitas. In nummo Neronis dea est sella sedens dextera manu ad aurem appressa, sinistra trophæum in virgula tenens, crure sinistro, quām longum est exorrecto, cujus inscriptio est, SECVRITAS. In altero ejusdem Neronis Dea sedens, ara ante posita, radium læva tenet, dextera caput ab occipitio sustentat, inscriptio verò nummi SECVRITAS. In nummo vero M. Jul. Philippi Aug. dea sedet, dextraque sagittam tenet, lævam supra caput tollit innixam sellæ: inscriptio SECVRIT. ORBIS. In nummo Antonini Pij. Aug. Brit. Dea sedens cum radio in læva, dextra capiti & sellæ innititur: inscriptio SECVRITATI PERPETVAE. In nummo Lucillæ Augustæ nutrix est sedens, tribus infantibus appositis, quorum unus latens in gremio est, duo ante pedes unā colludunt, inscriptio SECVRITAS. In nummo circa quem literæ sunt IMP. M. OTHO CAESAR. AVG. TR. P. à læva dea stans, quæ læva scipionem tenet, dextera aquilam, literæ, SECVRITAS P. R. In aliquibus nummis est videre columnam ad securitatem additam, ut est in eo quem IMP. CAES. VAL. HOS. MES. QVINTVS AVGSTVS cusit: ibi enim muliebre signum molli & enervato habitu stans, læva columellæ innititur, dextera palmæ surculum tenet supra verticem exorrectum, inscriptio, SECVRITAS AVG.

Pag. 147.

AVG. Quæ quidem species cùm forte antiquitus fieri soleret, (ut ait Pierius Valeria. lib. *Hieroglyphicus* xlix.) facile credendum *purpleos tyrannos* hinc ab Horatio dictos. Metuere fortunam stantem columnam, injurioso ne pede proruat, atque ità sublimi de jificantur loco: ex hac imagine firmitatem securitatis, & securitatem ex columna & palma firmam, facile quis in ædibus suis pingi curaverit, qui hoc aliquo hieroglyphico ostentare voluerit. Securitatem in alio nummo veteri sic effectam vidi: erat taurus stans supra humeros stellam, & intra cornua habens, ante se gallinam alas explicantem cum hac inscriptione, SECVRITAS REIPUBLICÆ. alio etiam modo vidi securitatem signatam sic (prout Franciscus à Villa Medicus insignis Placentinus mihi ostendit) sedens erat pallio cadenti, mitrata, læva occiput tangens, dextra sceptrum fultum ventri tenens, ante se aram ardentem, & facem habens. Et hæc de securitate satis, quam præpotens Deus urbi Placentinæ, & nostro Duci Farnesio OCTAVIO perpetuam præstare dignetur. In aureis quibusdam nummis, quos Octavius Farnesius dux noster cudi fecit, inest securitas, mulier sedens liliolo in caput imminente hastamque lili manu cum arula, seu foculo ante se habens, his notis (A) SECVRITAS. P. PARMAE. 1553. in alia parte est insigne ipsius ducis, nempe claves illæ pontificiae unâ cum tentorio & sex liliis hincinde expressis: corona totius clypei apicem obtinente, hac inscriptione, OCT. F. PARM. ET PLAC. DVX. II.

J V L I A E M A M M E A E A V G.
F E L I C I T A S P V B L I C A.

VIDIMVS Patavii apud Alexandrum Bassianum antiquarium, amicum nostrum, & ipsi in numismatibus antiquis, Felicitatis effigiem, præcipue in Juliaz Mammez Aug. in cuius tergo fœmina erat in solio sedens, dextera caduceum, sinistra grande cornucopiae tenens, cum hac inscriptione, FELICITAS PVBLICA. de hac meminit Plinius lib. xxxv. *Natural. histo.* cap. xij. his verbis, cùm de Archesilao præstantissimo statuario loquitur: *deinde eidem à Lucullo H. S. LX. signum felicitatis locatum,*

tum, cui mors utriusque inviderit: meminit & Divus Augustinus lib. de Civitate Dei: L. Licinius Lucullus anno ab V. C. DCLVI. Cos. cum L. Cotta construi curavit eidem Fælicitati ædem: refert Marlianus lib. Topographia 4. Fœlicitatis templum in exquiliis fuisse: idque postea à Nerone domum auream extruere parante, combustum: quod fœlicitas sedeat in folio, magna fuit populi Romani in Augusto fiducia, ut se sub eo principe nimium fœlicem existimaverit, cum per Valerium Messalam eodem mandante populo, Bonum, inquit, faustumque sit tibi, domumque tuae Cæsar Auguste, sic enim nos perpetuam fœlicitatem Reipublicæ, & læta huic precari existimamus, Senatus te consentiens cum Populo Romano, consalutat patriæ Patrem. Cui lachrimans respondit Augustus his verbis, Compos factus votorum meorum, Patres conscripti, quid habeo aliud Deos immortales precari, quam ut hunc consensum vestrum ad ultimum vitæ finem mihi perferre liceat. Hæc Suetonius in Augusto. Quid caduceus in dextra, quid in sinistra Cornucopiæ designent, alibi explicavimus: nempe in expositione sepulchri marmorei clarissimi Andreæ Alciati, quam brevi in lucem dabimus, cum jam sit ad finem penè perducta.

M. VALERII ACILII III. VIRI
VIRTVS.

IN M. Valerii Acilii iij. VIRI pervetusto numismate hæc fuit forma virtutis expressa, Mulier erat columnæ lævo innixa cubito, dextera serpentem tenebat, clarum est per serpentem immortalitatem intelligi, ex hieroglyphicis, ut virtute duce eam comparemus, & per serpentem veteres sæpe sapientiam intelligunt: vide Alciatum in emblemate *Neptuni Tubicen*; & ut Mercurius cubo infidet, sic virtus columnæ innititur, hoc est, fortitudini, propter Herculem, ut puto, sic per serpentem, quia Hercules adhuc infans in cunis geminos angues eliserit: serpentis imagine Genius interdum effingebatur. Persius, *Pinge duos angues*. Author est Plinius lib. xxxv. cap. x. Ædem virtutis à Cornelio Pino, & Actio Prisco (Vespasiano Augusto restituente) pictam fuisse: ad portam fuerat extru-

extructa quasi monitos esse vellent ad bella proficiscentes, nisi per virtutem aditum ad honorem, & gloriam, non patere. Augustinus in lib. de civitate Dei, ait, *Neminem Honoris ædem potuisse ingredi, ni prius virtutis esset ingressus.* De æde honoris & virtutis vide Valerium Max. lib. 2. cap. j. ædem virtutis & honoris dicavit apud portam Capenam, M. Marcellus: meminit Cicero libro de Natura Deorum, & libro 2. de legibus, Vitruvius lib. Architecturæ vij. cap. 1. & Plutarchus de fortuna Romanorum, & Livius lib. 97. meminerunt.

L. AVREL. COMMODI ROMA.

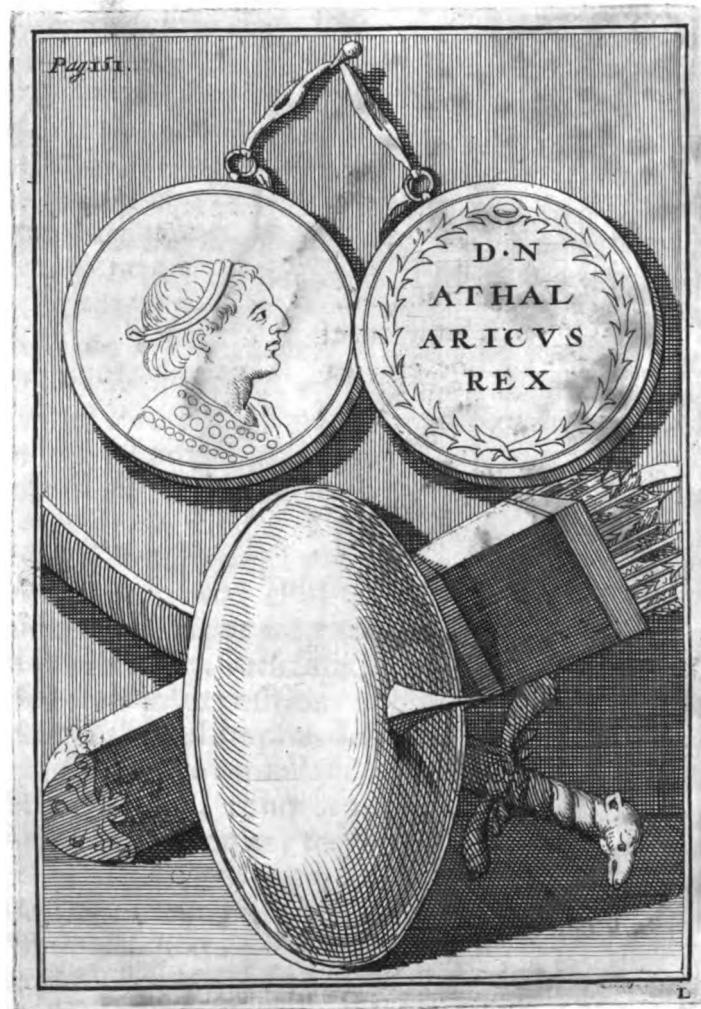
IN quodam argenteo Commodi Cæsaris numismate, quod mihi his diebus ostendit Guidus Panzirollus jurisconsultus doctissimus, & elegantissimus; & non solum in jure civili, sed etiam in omnibus bonis literis, nempè his, quas humaniores vocamus optimè versatus, necnon in Romanis antiquitatibus mediocriter instructus, cùm Patavii apud ipsum ego, & nonnulli alii essemus, qui sæpe ejus domum frequentare solemus, ut ex eo aliquid addiscamus, hæc effigies fuit: in altero latere erat ipsius Commodi imago his literis, L. AVREL. COMMODVS AVG. in altero verò erat efficta Roma, temonem sinistra, dextra autem cornucopiæ habens, his literis, TR. P. V. IMP. III. COS. II. P. P. interpretabamur tunc Vidus Panzirollus & ego illam mulierem sedentem esse Romam, quæ temonem haberet, qui quidem (ut inquit ille) fortunam referat, & cornucopiæ abundantiam, ut ex pluribus exemplis auctiorum constat, significari, & in hac quidem tota imagine reipublicæ Romanæ felicitatem depingi: non omittam, quod mihi idem Panzirollus in antiquis rebus examinandis diligens scrutator narravit, se illud numisma Commodi ad pondus cum denario Veneto, quem vulgo *Marcellum* vocant, contulisse, séque deprendisse eadem magnitudine, eodemque pondere fuisse, quo & denarius Venetus constabat, cui rei Budæus vir doctissimus in lib. de Asse calculum adjicit, idem afferens.

N A T V R A E I M A G O.

FRANCISCVS Luisinus Utinensis Juvenis doctissimus & mei amantissimus lib. 2. *parergon* cap. 4. se quoddam numisma vetustum vidisse refert, in quo fuerit expressa hominis saucii figura, qui se ipse medicamento curaret, exponitque ille designare Naturam, quam rem ex Themistii verbis lib. 2. *Physicorum* Aristotelis comprobat. Nam *Ars*, ait Themistius, *extra opus posita est. Natura verò intra est constituta. Homo igitur, qui se ipse saucium curat, cui Naturam Aristoteles comparavit, intrinsecus, & à seipso, ad finem, id est, ad bonam valetudinem excitatur:* & Aristotelis quidem verba sunt lib. 2. *Physicorum* tex. 86. quæ hic non recenseo, quia à quocunque possunt legi, & hoc anno, quo Physica audio sub M. ANTONIO IENVA gravissimo Philosopho Patavino, à me studiose perlecta sint, ac omni animi perspiccione pensiculata. Illud hic, quod Luisinus non attigit, adjungam ex Ægyptiorum hieroglyphicis, qui hominem sibi ipsi medentem designare volentes Picam Lauri folium ore tenentem, ac Leonem simiam comedentem pingunt. Leo enim febricitans, si simiam comedat, sanatur: pica autem cum ægota est lauri folium in nidum immittit, & ita convalescit. Ideo superioribus annis ego pingi curavi Leonem simiam devorantem, cum his verbis, SIBI IPSI SALVS. cùm etiam hujusmodi quæ amplura hieroglyphica per me excogitasse, quæ aliquando in libellum sum conjecturus, versiculis etiam totam rem declarataris subscriptis, sed certè in expositione numismatis Luisini (pace vintanti à me dictum sit) illud amplius desideravi (sicuti & in libris *parergon* ejusdem clariorem quarundam rerum expositionem) ut mihi cuiusnam esset is nummus, & notas poneret. Nam cùm res in hujusmodi numismatibus explicatur, tota prout est historia meo judicio exscribi debet, ne lectori alterius cupienti noscere, illiusse videamus, cùm antiqua lectio nimium oblectentur animi legentium: & si ad calculum, & μαρωνίας iuxta sententiam Aristotelis lib. *Metaphysic.* 2. res omnino perducenda non est, quod nonnullis etiam auditoribus molestum est, cùm ad minutora quæque eum, qui doceat, descendere videant.

JVSTI.

Pax.

JVSTINIANI GAES. AVGVSTI PAX.

*Constantius Landus Comes Octavio Lando Comiti,
Patruo magno S. P. D.*

NVMISMA tuum argenteum paulò antè apud Montem Claram, oppidum in Placentinis agris repertum, quod Fabritius filius tuus dulcissimus hodie in hoc mane mihi nomine tuo obtulit, donoque dedit, verti ac reverti digitis mira quadam animi oblectatione, intendique oculorum omnem aciem, ut notas legarem, quæ circum orbem summi sunt, & quidem anteriores literæ, ubi imago adparet, Justiniani Cæsaris mihi effigiem præ se ferre videntur. Attamen subdubito aliquantulum, corrosta enim sunt elementa posteriora, hoc est, ea, quæ sequuntur nomen, & quæ illud perficiunt in primo orbe; & id conjicio hac de caufsa, propterea quod à tergo sunt literæ quæ facile legi possunt, cum oleagina corolla, quæ sic à me leguntur, DN. ATHALARICVS REX. constat enim ex magni Aurelii Cassiodori epistola, quæ est libro *Variarum octavo psima*, Athalaricum Justiniano Imperatori de pace scripsisse, quam contraxit ille cum Justiniano, ubi legere est illum Justiniano valde amicum fuisse, & in tenera ætate constitutum, imò videtur etiam proximum sanguine fuisse ipsius Justiniani, hoc est, nepotem. Sed ut rem proprius ac apertius cognoscas, hic verba nonnulla ejus, quæ sunt in praedicta epistola Cassiodori subjiciam: *Vos avum nostrum in vestra civitate celsis curulis extulatis: vos genitorem meum in Italia Palmatae claritate decoratis, desiderio quoque concordie factus est per arma filius, quia nobis penè videbatur æquævus, hoc nomen adolescenti congruentius dabitis, qualia nostris senioribus præstisisti, in parentelæ locum nostrum jam transire debet affectus. Nam ex filio vestro genitus naturæ legibus vobis non habetur extraneus. Atque ideo pacem non longinquus, sed proximus peto, quia tunc mihi distis gratiam nepotis, quando meò parenti adoptionis gaudia præstisisti. Introducamur ē in vestram mentem, qui adepti sumus regiam hereditatem. Illud est mihi supra dominatum, tantum ac* *talem*

*salem rectorem habere propitium. Primordia itaque nostra solatia mereantur principis longævi habere: Pueritia tuitionem gratiæ consequatur: Non in totum à parentibus destituimur, qui tali protectione fulcimur. Sit nobis regnum nostrum vinculis gratiæ obligatum: plus in illa parte regnabitis, ubi omnia caritate jubetis, & hæc Cassiodori in Athalarici nomine Justiniano Cæsari conscripta. Ex quibus perspicuè cognoscitur illum nepotem fuisse Justiniani imperatoris, ex adoptato ipsius parente, illumque puerum tunc fuisse. Hinc suspicor hanc imaginem potius fuisse Athalarici, quam Justiniani, cùm sit puerilis, nec quicquam simile habeat cum imagine Justiniani, quam multoties vidi. Notas autem sic legi posse, ex his, quæ partim supersunt corrosis, conjicio, IMP. JVSTINIANI NEPOS. à tergo autem (ut suprà dixi) DN. ATHALARICVS REX. Sed forte aliquis damnabit hanc nostram conjectiōnem, quia, cùm moris sit, ut in veterum nummis in primo orbe, in quo imago imperatoris aut regis ponitur, nomen etiam eorumdem eo loco ponatur, in hoc aliter sit: huic objectioni sic responderi à nobis posse credo. Primum enim ita in nummo scriptum est, & ita numisma effictum fuit, ut posterior pars in oleagineo circulo Athalarici nomen repræsentaret: quod ideo factum opinor propterea quod angustus nummuli orbis esset. Nam per breve fuit numisma, & adeò parvulum, ut auricularis digitii non excederet unguiculum. Ideo in posteriore locum numismatis translatæ sunt notæ: his credo satisfactum objectioni: si quis aliter sentiat, & meliores rationes afferat, herbam illi (ut est in proverbio) & cespitem cum gleba porrígat. Hujus autem regis Gotthorum plures extant epistolæ, apud Cassiodorum lib. viij. & lib. ix. *variarum* ad plures conscriptæ: de gestis autem ipsius Athalarici, qui Amalasiunthæ fuit filius, Diaconus, Procopius, Ablavius, Suidas, Ottho Phrisingensis, Sabellicus, Franciscus Irenicus lib. vj. GERMANIAE exegeseos, & nuper episcopus quidam Gotthus in lib. Gotthorum, Vandalorum, Ostrogothorum, Visogothorum, & Langobardorum Julio iij. P. M. dicatis meminerunt: quæ omnia brevitatis caussa omitto. Illam interim hoc loco inscriptionem non præteriens, quam superiore anno Ticini ex vetusta tabella marmorea arripui, quæ adeuntibus por-*

portam Templi divi Secundiani publicè se offert , hisque verbis legitur , DN. ATALARICVS REX GLORIOSISSIMVS HAS SEDIS SPECTACVLI ANNO REGNI SVI TERTIO FIERI FELICITER PRECEPIT . ex his autem notis illud in marmore animadvertisendum , Atalarici nomen absque flatili litera esse scriptum , quod aliter in numismate cum aspirata litera adpareat . Memini autem me , cum exciperem has notas , tunc videre in proximo pariete ejusdem templi divi Secundiani , statuam marmoream regis in folio sedentis , cui puer ministrabat poculum dextra porrigenus , in propinquuo vas habens . Rex autem nescio quid præ manibus habebat , quem regem , propter vicinitatem mensæ marmoreæ à nobis suprà demonstratæ , ipsum Athalaricum fuisse existimavimus : illæ verò sedes , de quibus in inscriptione fit mentio , quid significant , illud opinamur , aut ibi Regem ipsum edidisse aliquod spectaculum , aut ibi sedes suas habuisse & habitasse , ideo adhuc illam statuam sedentis regis ibi conspici à prætereuntibus . Et hæc jam sufficient mi Patru OCTAVI , quæ si omnino tibi non arriserint , non in me omnem culpam , sed & in vetustatem quoque rei , & in edax tempus conjicito , illius nobilis epigrammatis AUFONII poëtæ memor , cujus extant illa ,

Truncatis convulsa jacent elementa figuris ,

Omnia confusis interiere notis .

Miremur periisse homines , monumenta fatiscunt ,

Mors etiam saxis nominibusque venit .

Sed hic libet illud addere , quod his diebus mihi scripsit ANNIBAL CARVS à secretis cardinalis Farnesii , Imaginem nempe , quæ in hoc nummo extat , omnino esse Justiniani imperatoris , quod etiam ex ejus ad me misso argenteo nummulo perspicuum constituit . Sic igitur in orbe nummi est scribendum , IMP. IVSTINIANVS .

MACRINI CAES. AVGVSTI ANNONA.

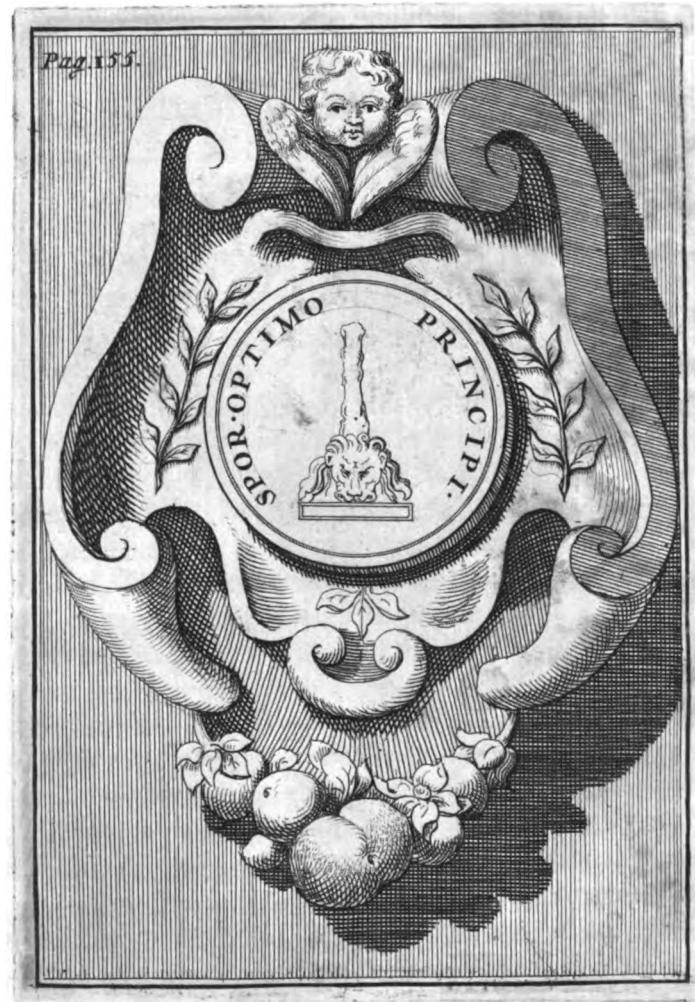
IMP. C. M. OPEL. SEV. MACRINVS
PONTIF. MAX. TR. P. II.
COS. II. PP.

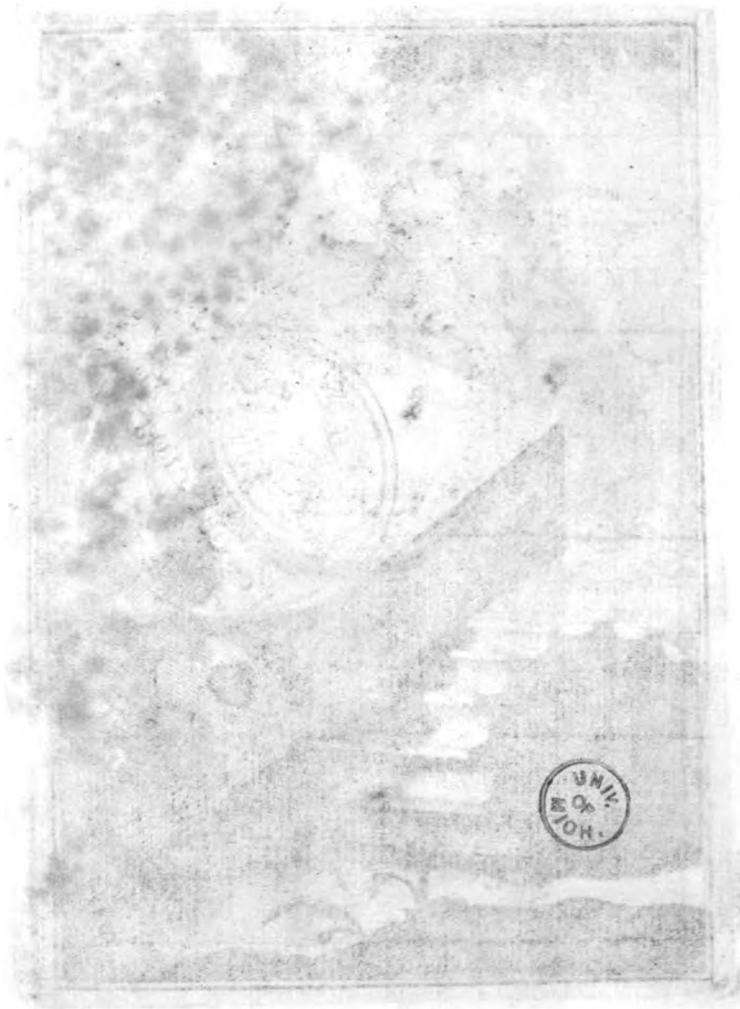
IN nummo argenteo veteri fuere superscriptæ notæ cum imagine Macrini Imperatoris lauræ corolla capitulum coronatum habentis in priori orbe. In posteriori autem mulier stans stolata, manu altera attollens aliquam tulum ~~stolam~~ cum cornucopiam intra cubitum, altera manu hastam caduceum præ se ferentem habens notis suprà positis in linea secunda.

Hic Macrinus, ut de eo nonnulla hoc loco subjiciam, regnavit post Antoninum Caracallum, fuit vir crudelissimus, qui vili genere, & humili loco natus, & libertinus fuerit Aurelio Victore auctore. Dictus à servis *Macellinus*, quod Macelli jure ejus dominus humano sanguine cruentaretur. Jungebat enim viva corpora hominum mortuis, ut Mezentius Virgilianus. Ter præliatus, iniit bellum Parthicum, Armeniacum, & Arabicum sicut fortiter, ita feliciter. Fuit Tribunus plebis, & Proconsul, Pontifexque optimus à Senatu appellatus, & Imperator à Senatu acceptus & inter Patritios alleetus, qui antequam imperium arriperet, Praefectus prætorio fuerit, & procurator privatæ rei & scriba pontificum, quos *Pontifices minores* vocavit Antiquitas, ut Julius Capitonius in ejus vita narrat, fuit idem invercundi oris, qui se nunc Severum, nunc Antoninum (cum omnibus esset odio & hominibus & militibus) nuncupavit. Ideo SEV. in nummo legitur, hoc est *Severus*. Denique occisus fuit truncato capite, una cum filio Diadumeno in suburbano Bithyniae cum in Antoninum Alegabalum exercitus inclinasset, & cum imperasset annum unum & menses duos quinquagenario major, ut refert Egnatius. In aversa nummi parte stans mulier stolata, quæ altera manu stolam sustollit cornucopiam intra cubitum habens, altera hastam caduceum præ se ferentem tenens, designat fortè quod Macrinus uberior dederit prætorianis militibus & legionariis stipendium & annonam. Illud hic inter-

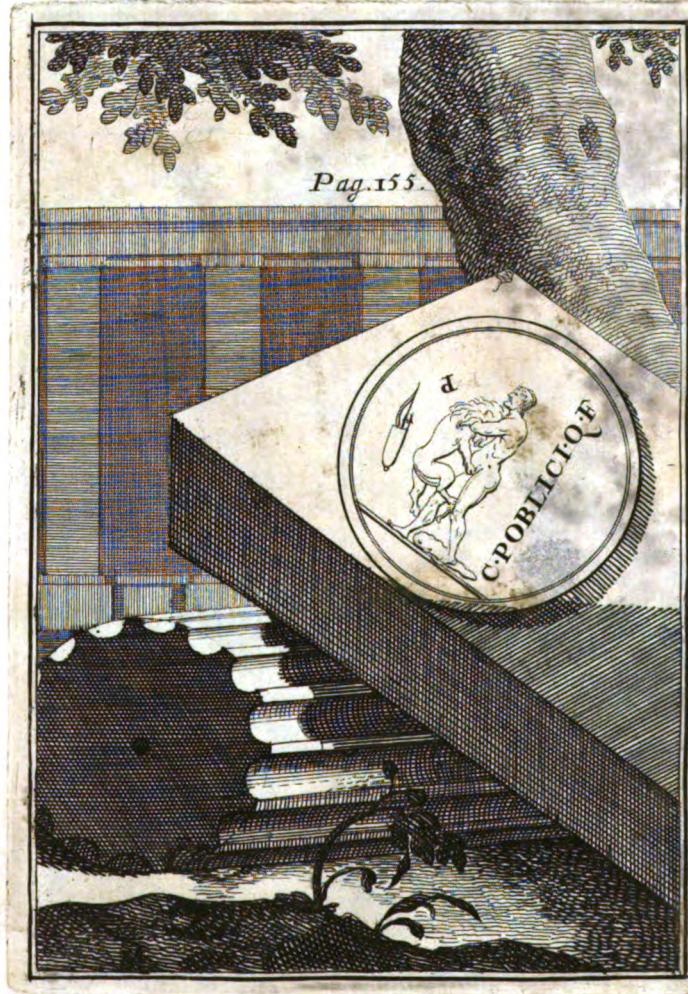

Pag. 155.

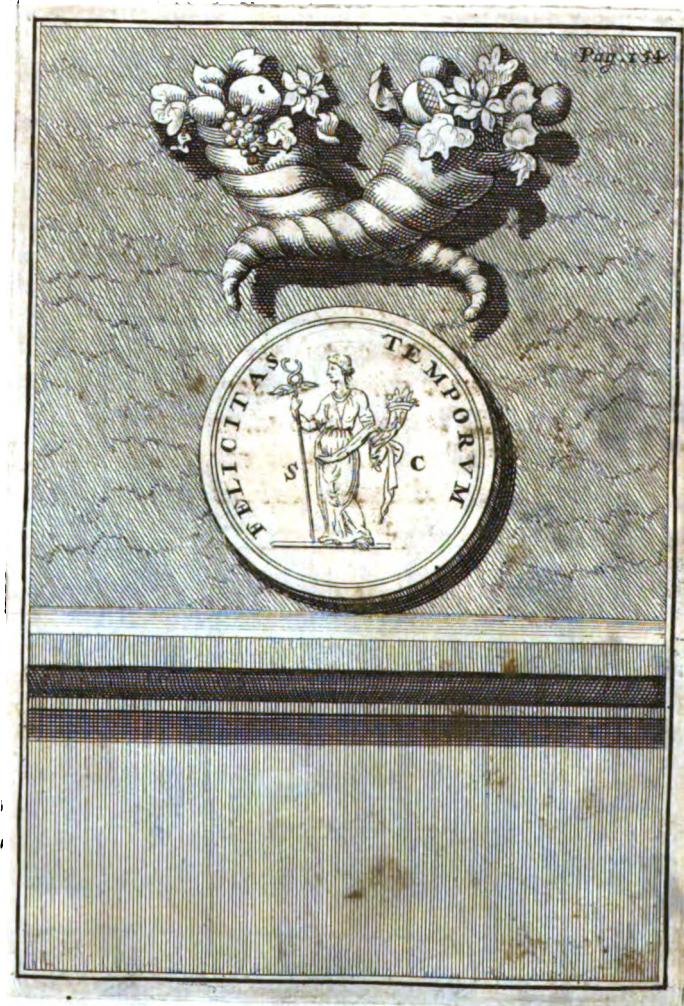

Pag. 155.

interim non præteribo animadvertendum , quod in numismate OPEL. per E literam legitur , cum sa' omnibus impressis codicibus per iota scribatur opilius : sic & opilio apud Virgilium (vel ut alii legunt upilio) scribitur : an recte , viderint Grammatici , quibus ista adjudicare magis spectat .

**TRAIANI NERVAE NUMISMA,
QVO FORTITVDO FIGVRATVR
ITA CARMINE ENVCLEATVM
ATQVE EXPRESSVM A NOBIS.**

*Insidet capiti generosi clava leonis ,
Trajani ut referant esse Numisma boni.
Clava signa monent vires has corporis esse ,
Atque animo intrepidos indicat esse leo.
Sic opus est praestare animo sic corpore & illum ,
Qui ducis invicti nomen habere velit.*

**NUMISMA C. POBLICII Q. F. IN QVO
EST EXPRESSVM FORTITVDINIS SIGILLVM ,**
carmine ita redditum à nobis . Inscriptio autem antiqua extat Pla-
centie ante ædem Divi Sabini in frusto lapidis cuiusdam in-
cluso columnæ , ut vix apparet , cum his verbis , quæ
legi potuerunt , C. POBLICI. C LIB.

E P I C O N.

*Poblicii nummus Cain , cui fertur inesse
Ficta hominis uasti corporis effigies .
Quæ teneat , fulvum suffocet queque leonem ,
Cui clava & pharetra ponitur ante pedes .
Nil aliud sibi vult , quam signum robaris esse ,
Alcidæ & similem viribus esse virum .
Namque refert Nemæ Alcidem sic straffe leonem ,
Euripides , tragicò dñm canit ore Lycum .*

CONSTANTII LANDI,
C O M P L A N I C O M I T I S
IN M. CASSII CACVRII, ET ATILIAE
MANDVILLAE TVMVLEVM
E X P L I C A T I O.

V
F

M. CASSIVS M. F. OVF. CACVRIVS SIBI
 ET ATILIAE MANDVILLAE UXORI ET
 M. CASSIO BROCCHO FILIO ET L. CAS-
 SIO DONATO FILIO IN FR. P. XX. IN
 AGR. P. XX.

CASSIORVM olim Romæ familia fuit clarissima ac nobilissima, inter quos C. Cassius ille unus ex conjuratoribus, qui in Julium Cæsarem conspiraverant, extitit: fuit & L. Cassius, qui legem Cassiam tulit, ut Populus Romanus per tabellam suffragium ferret, ut narrat Pædianus in oratione pro Cornelio, & in secunda in Verrem: fuit & Caius Cassius L. Filius Longinus Trib. plebis qui C. Mario C. Flacco Coss. plures leges tulit ad minuendam nobilitatis potentiam propter simultates, quæ in Rom. Republica quotidie nascebantur. L. Cassius, qui legem Cassiam tulit de suffragiis per tabellam, fuit nobilis, ut supradixi, hunc scribit Cicero in *Bruto* multum potuisse non eloquentia, sed dicens tamen, hominemque fuisse eum non liberalitate ut alii, sed ipsa tristitia & severitate popularem: an autem hic M. Cassius Cacurius, & M. Cassius Brocchus, & L. Cassius Donatus ex veteri Romana familia profluxerint, originemque suam traxerint dubium est: certè crediderim traxisse. Nam hoc Cacurius Manduillæque conjugum monumentum vetus est, quorum nomina adhuc in urbe Mediolanensi non extincta eleganti in tumulo leguntur, qui in divi Mauritii templo, quod vulgo *Monasterium majus* appellatur, à nobis descriptus fuit: eoque libentius, quod horum conju-

jugum fidei atque amoris ἱρογλυφικῶς perpetuum adsit testimonium. (ut etiam vir in explicandis veterum monumentis doctissimus ac diligentissimus Andræas Alciatus in suis elogiis facundè interpretatus est) Nam, ut ait ille, quòd junxere dextras, fidei argumentum est: quòd in manu pomum adsit, Amorem significat, ut Aristophanis interpres ἐν νεφέλαις scribit: suspenduntur enim Veneri hujusmodi mala, ut Artemidorus Daldianus in libro *Onirocriticón* author est. Nam & munere pomorum allici puellas Theocritus, Virgiliusque testatum reliquerunt: qua ratione & Charites ita depinguntur, ut mala teneant, eaque invicem donent: hinc & proverbium μῆλοις βάλλεται, chil. ij. centuria iij. proverb. lxx. j. pomis ferire: haec tenus Alciatus. Sed jam explicemus notas, in apice V. F. indicant quòd Cacurius vivens fecit, sibique construxit hanc memoriam, solebant enim veteres Romani aliquam sibi, priusquam diem obirent suum, memoriam viventes construere: aut hieroglyphicon perpetuum, ut aut fidem uxoriam, aut Amorem in liberos, aut charitatem in patriam, & similia in exemplum posteris relinquerent. Sic hic Placentiæ in æde divi Paulli est elegantissima columella per antiqua Leonibus geminis, duobusque Satyris hinc inde expressis in pellibus, ut puto, hircinis involutis, baculisque vitigineis præ manibus tenentibus: inscriptio hæc ibi legitur:

V.

F.

L. BETVTIVS L. F. VOT. TENAX. L. BETVTIO L. F.
RVFO PATRI CINTVLLIAE L. F. MAXIMAE MATRI
C. BETVTIO L. F. SALVIO PATRVO L. BETVTIO
L. F. AVO.

Sic Salviæ & L. Iconii mensa. Sie A. Socconii Atticæ conjugum manus jungentium hieroglyphicon hic Placentiæ in porticu ante ædem divi Sabini fidem faciunt: in quibus omnibus illæ notæ leguntur, V. F. Sic & L. Furii Optatii Erarii memoria vetus indicat hic Placentiæ, quæ prope divi Hilarii templum in angulo cujusdam domus est inclusa, quæ vel viatoribus pertransiuntibus conspicua appetet: quæ elogia superiore anno describi currevi, me pleraque alia excerpente veterum monumenta, Comi, & Romæ, nec non Mediolani, & aliis quamplurimis in locis ex-

dem ipsæ notæ in spectationibus antiquis leguntur. Quòd autem dixi suprà hos conjuges junctas simul manus habuisse in signum fidei, id & in antiquo monumento Luconis & Bellienæ conjugum adparet, & à nobis in numismate Auli Vitellii copiose declaratum extat. Quòd autem pomum adsit in manu (ut dixi suprà) idque amorem significet, sat pro comperto habetur: id & indicat elegantissimum Platonis carmen lib. vii. Græcorum epigrammatum, quod Latinè vertit Laërtii interpres. Sed hic Græcum carmen prius subjiciamus, deinde Latinum:

Τῷ μῆλῳ βάτης σε, οὐδὲ εἰ μῆλον φιλέσι με
Δεξαμήνι τὸν παρθενίνης μετέβαθμός.
Εἰ δέ αἱρέσθαι, οὐ μὴ γένοιτο, νοεῖσθαι τούτο λαθεύσονται,
Σκέψαμε τὰς ἄργεις οὐδὲν οὐδιρροχόνθ.

Latinum autem ità reddidit Laërtii interpres in vita Platonis:

*Malo ego te ferio, cape, si sum gratus amator,
Et me participem virginitatis habe.
Si in fieri dubitas hoc ipsum, mente revolve
Suscipiens formæ quam breve tempus inest.*

Bentinus sic vertit:

*Malo ego te ferio, tu si me diligis, illud
Suscipte, me impertiq; virginitate tua.
Hoc fieri si posse negas, hoc suscipte malum, q;
Quam pereat parvo tempore forma vide.*

Est & aliud distichon φιλοδίκης, hoc modo:

Μῆλον ἔγω· βάτης με φιλῶν σέ το· αὐτὸν ἐπίνδυνον
Επειδίστη· καὶ γὰρ τὴν μαρτυρόμεθα.

Ita vertit Laërtii interpres:

*Malum ego, me mittit, qui te succeditur unus.
Annue Xanthippe, linquit utrumque decor.*

Theocritus poëta in *Bucolicis* ità cecinuit:

Βάτης καὶ μάλιοις τὸν αἰπέλον αἰλουρεῖσα
Τὰς ἀγαθὰς παρελῶντες καὶ αἴδι τὸ παππολαῖδι.

id est,

*Appetitur malis caprarius Aclearistæ
Propellens capras, q; suave quid occinit illa.*

Ad

Ad hos versus sic allusit jucundè & lepidè Virgilius in bucolicis:

Malo me Galathea petit lasciva puella,

Et fugit ad salices & se cupit ante videri.

Quorum versuum utriusque poëtæ, & Græci & Latini meminit Gellius lib. noc. Attic. ix. cap. ix. ubi vertendi verba in Græcas sententias modum docet: & Philostratus in *imaginibus*, ubi ἔρωτες, id est *amores* depingit. Quatuor esse amores describit, duo qui se invicem malis petant, duo reliqui sagittis, non iratis quidem vultibus: quam rem etiam ita interpretatur. Quod principium Amoris poma mittat, sagittæ vero amorem perficiant. Alciatus autem sophos, ac heros literarum perillustris ac percelebris ad Hieroglyphicon Luconis & Bellienæ conjugum alludens in suis emblematis profectò sic in fidem uxoriam cecinit,

Ecce puella, viro quæ dextra jungitur, ecce

Ut sedet, ut catulus lusitat ante pedes.

Hæc fidei est species, Veneris quam si educat ardor,

Malorum in læva non male ramus erit.

Poma etenim Veneris sunt, sic Scheneida vicit

Hippomanes, petiit sic Galathea virum.

At quod pomum in manibus adsit, alia fortè ratio subest. Nam scribit Plutarchus in libro, qui inscribitur γάμην τοῦ θαλάμου, hoc est, *de præceptis connubialibus*, quod Solon instituit, antequam sponsa viri thalamum ingrederetur, ut prius malum Cydonium degustaret, ut primus sermo, qui futurus esset inter ipsum virum & uxorem, esset suavis, jucundus, & placidus, & quadam comitate grata conditus. Meminit etiam de hac re Alexander ab Alessandro in *Genialibus* lib. ij. cap. v. Alciatus & ipsem omni eruditione prædictus in emblematis eleganter Solonis legem hoc carmine depinxit,

Poma novis tribui debere Cydonia nuptis

Dicitur antiquus constituisse Solon.

Grata ori & stomacho cum sint, ut & halitus illis.

Sit suavis, blandus manet & ore lepos.

Meminit & Plutarchus in libro *problematum* problem. lxv. poma etiam ad amorem sponsarum pertinere indicat Catulli elegans carmen ad Ortalum sic,

Vt

Vt missum sponsi furtivo munere malum,

Procurrit casto virginis è gremio.

Quod miseræ oblitæ molli sub veste locatum,

Dum adventu matris profilit , excutitur.

Atque illud prono præcps agitur decursu:

Hinc manat tristi conscius ore rubor.

Poma autem Veneri antiquitus dedicari solit, quod forte in judicio à Paride habitu, ceteris deabus pulchritudine fuisset praælata, & ob id pomo donata, ostentant veterum numismata: ex quibus veri amoris fructus elicetur hieroglyphicum, & prolificæ fœcunditatis argumentum: in Juliaz enim Piæ Augustæ nummo, dea ipsa Venus cum pomo sepe ostentat: cuius inscriptio est, VENVS FELIX. in alio ab una facie, FAVSTINA AVG. ANTONINI AVG. FIL. ab altera signum molliter stat lœva conto innixum dextera pomum exporrigena cum inscriptione VENVS. S. C. in nummo argenteo Agrippinæ Augustæ Claudi imperatoris uxoris, Neronisque matris extat imago Veneris pomum in dextera, in sinistra hastam tenentis: inscriptio est, VENVS COELESTIS. Sed jam inscriptionem sequamur. Quod autem sit in tumulo M. Cassio Broccho: an hic Brocchus ex Armenio Broccho, qui proconsul cum Ovidio Nigrino fuerit sub Domitiano Imperatore, originem trahat & genus: & de quo Plinius Novocomensis lib. x. epistolarum meminerit Trajano scribens, mihi certè compertum non est. Sed jam videamus quid sibi velint illæ compendiariæ notæ in hoc elegantissimo tumulo, OVF. Illud itaque sciendum est, inter Romanas tribus, quæ quinque & xxx. numero fuerunt, ut refert Asconius Pædianus in ij. Verrina, & repetit Alexander ab Alexandro lib. j. cap. xvij. *Genialium diærum*, fuisse & Oufentinam ab Oufente fluvio dictam, quæ Lucio Flacco & Lucio Plautio Coss. reliquis tribubus addita fuerit unâ cum Phalerina: quod & Livius lib. ix. decadis. j. narrat. autem Pædiani hic adscripsi: *Tribus urbanæ rusticæ* numerantur, ex quibus aliquam necesse est, cuiuscunque ordinis fuerit, civis Romanus obtineat: moris autem fuit cum quis civis Romanus offendendus esset, significaretur aut prænomine suo, aut agnomine, aut cognomine, aut à cognatione, aut à tribu, in

in qua censeretur, aut à curia, aut à censura: aut si erat senator, aut eques Romanus, à curia sua. Alibi autem idem auctor de his xxxv. tribubus sic meminit: *Per hos totus populus Romanus tres fuerunt principio, Tatienis una à Tatio rege: Rhamnes altera à Romulo, Luceres altera à Lucomone, sive Lucretino, sive à Luco, quem Asylum vocaverat Romulus: post de nominibus Sabinarum plures factæ, quibus precatricibus parentum bellum maritorumque finitum est: ad postremum xxx. & v. factæ: obtinuerunt autem nomen, aut à tributo dando, aut quia primò tres fuerunt, unde etiam tribuni dicti: hæc Afconius Pædianus.* Qui autem ad jus Romanæ civitatis admittebantur plerunque peregrini homines Romanum nomen assumebant, vel ejus, in cuius clientelam se tradidissent, & cuius opera civitate donati essent, quemadmodum hi qui jus applicationis habebant: horum autem plerique in Oufentina tribu nomen dabant, quæ (ut ait Festus) aliis diversarum civitatum viris fuit communicata: hincque est, quod in antiquis monumentis urbium Transpadanæ Galliæ ubique hæc nota legitur, OVF. quæ Oufentinam tribum significat. Sic in tumulo Lucii Gellii Vari est hujusmodi inscriptio Mediolani apud Galeacium vicecomitem: **L. GELLIUS OVF. VARVS VETER.**

LEG. XIII. GEMINAE. Sic Comi est illa cum plerisque aliis: **M. VALERIVS M. F. OVF. SECUNDVS SIBI ET SVIS V. F.** sic **C. PETRONII CRESCENTIS IIIIVIR.** sic **C. VIRII VERI VIVIR.** sic **T. TADII CATIANI VIVIR.** sic **P. HORATII FLORI IIIIVIR.** sic **P. ATILII SEPTITIANI GRAMMATICI LATINI.** Cui ordo Comensis ornamenta decurionatus decrevit: quia universam substantiam suam ad Republicam pertinere voluit: sic **L. ALFI MARCELLINI VIVIR.** AVG. sic **P. IVLH MAXIMI VIVIR.** sic **M. MESTRVI SECUNDI VIVIR.** sic **L. LVTEVII CALVISII.** sic & alibi in multis aliis spectationibus inscriptio extat OVF. vel VOF. ut Bergomi in tumulo C. Cornelii Miniciani, sed & hic illud, quod Alciatus animadvertisit lib. *παρέγγων* ix. cap. xvij. operæ pretium erit addere, quod scilicet ante cognomen ipsa tribus describatur: quod in his à me suprà citatis tumulis satis liquet, ut & ex illis ab eodem Alciato locis ex Cicerone citatis: sed de tribu Oufentina hæc satis. Quid autem sibi velint illæ notæ, IN FRON.

P. XX. IN AGR. P. XX. videamus: & ratio ex illis duobus Horatii sermonum lib. j. Satyra viij. versibus petenda est,

*Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat, hæredes monumentum ne sequerentur.*

Acron & Porphyrius hic nescio quid asserunt, ut locum Horatii exponant, mihi tamen neutrius arridet expositio: hoc igitur loco eam exponere minimè mihi libuit: crediderim tamen, hoc fuisse spaciū agri designatum, in quo liceret ibi sepulchrū condere; ac corpus hominis mortui sepelire: nec ulterius: ideo titulus hic erat scriptus in fronte pedes xx. in agrum pedes xx. hoc est in fronte ad viam versum, in agrum introrsum. Nam longitudo ad frontem spectat, latitudo ad agrum, siquidem omni in re majori distantiæ longitudo attribuitur, ut auctor est Ptolemæus lib. j. *Geographia* cap. vj. Acron tamen contra exponit: erant etiam illæ notæ in veterum monumentis, quæ hodie etiam visuntur in plerisque publicis spectationibus, H. M. H. N. S. hoc est. *Hoc monumentum hæres non sequitur*, ut inquit Horatius, exponit Porphyrius, quod solent privatis inscribi nonumentis, quod pèdes in fronte, quot in agris habeant, item singulis literis notari, H. M. H. N. S. videlicet ne pro suis habeant inferendi reliquias aliorum multorum. Hæc expositio videtur potius verisimilis, quam quod sit vera: obscurè enim ambo interpres hi loquuntur: nec (ut existimo) rem satis perspectam habuerunt: & si Acronis sat aperta videatur sententia. Illud tamen amplius dicendum, morem fuisse militum Romanorum aliquot pedum portiunculam in agro mercari pro se & suis contubernialibus. Quæ emptio bifariam fiebat, aut enim pro se & suis hæredibus, aut pro se & suis contubernialibus: idque ut vel hæredes jus condendi suas urnas, cipposque statuendi isthic haberent: aut non, ubi minoris emeret quispiam pro seipso & coniuge solum: & tum suprascriptis literis saxum notabatur: hoc est, H. M. H. N. S. *hæres monumentum hoc non sequitur*: fuere enim cippi quasi columellæ quædam, quæ secus publicas vias in terminis agrorum erant positæ, in quibus militarium hominum inscriptiones ac tumbe erant: hæ columellæ, seu mensæ fuerint, seu labellum, erigi super tumulum terræ solebant, quæ trium cubitorum mensuram non exceperint: quod Demetrii jussu factum legimus. Sed clarius hunc locum ita explicari posse apud quosdam doctissimos viros animadvertisimus. Quod ita portiones terrarum in agrum emebantur, primò quod

quod licebat secundum scriptum numerum sepeliri cognitioni, di-
nde ubi aliquis non habebat liberos, vel cognatos, semper expri-
mebatur, quod sequeretur monumentum haeredem, tanquam non
liceret quemque haeredem suos tumulis collocare: qui quidem mos
ab illa lege veteri, quæ quinque pedum præscriptio nominatur à Ju-
reconsultis (ut ego opinor) emanavit: & à lege XII. tabularum
originem traxit: multa autem his notis monumenta antiqua inscri-
pta passim reperiuntur. Hic certè in patria mea Placentia duo spe-
ctantur, alterum superioribus annis, dum castrum fundatur, eru-
tum: alterum ante divi Sabini templum in marmorea mensa, quæ
peristylio affixa, porticum ingredientium oculis subjicitur. Hæc
igitur postquam locus hic postulat, subjiciam, ut patriæ hoc præ-
stems, & à situ antiquitatem vendicemus. Nam ut belle & verè
cecinit Ausonius,

Mors etiam saxis nominibusque venit.

PAVL. GAVILLIA C. F. MATER L. VARIENI ET L.
MESSI M. F. BVCCAE IN FR. P. XIII. IN AGR. P. XIII.

Quod autem est ante templum Divi Sabini monumentum hoc est:
Q. CAMVRIQ. HOSTILIO. L. PRIMO SPECILVNCVL.
IN FR. XII. IN AGR. P. XVI.

H. M. H. N. S.

Et hæc quidem monumenta vetera sunt, quæ superioribus annis
describi curavimus cum reliquis Placentinis, quæ reperiri potue-
runt: quod si plura nobis contigerit videre ad patriæ honorem
quandoque explicata in vulgum emittemus. Hæc lector interim
pauca boni consulat, nosque amet: hoc loco ne illud indictum si-
nam, quod est in tumulo, admonet me familia, videlicet illa,
quæ hodie Mandella Mediolani & hic Placentiæ fulget, quæ anti-
quitatem suam ex hac inscriptione ostentare poterit. Est enim in
elogio hoc Atilia Manduilla uxor M. Cassii Cacurii, viri honorati,
qui nempe civis Romanus factus fuerit ex peregrino, receptusque
ac admissus in Oufentinam tribum. Sed & Mandela est pagus in Sa-
binis apud Horatium in epistolis xix. epistola, qui rugosa propter
nimium algorem reddit corpora. An autem Mandela familia, quæ
hodie est in Italia celebris, Mediolani præcipue ex eo loco originem
traxerit, mihi nondum perspectum est: crediderim tamen antiquis-
simam familiam esse hanc: quæque originem & genus à pago isto

Mandela traxerit, postea dicta Manduilla. Nam non solum regi-
nibus sed & temporibus mutantur nomina, variaturque pronuncia-
tio. Sic quæ prius dicta *Mandela* deinde *Manduilla*, rursum *Man-
dela* cœpit esse. Sic Polybio *Averoestes* dictus, qui Cæsari in com-
mentariis dictus est *Ariovistus*: hodie verò *Hemestus* dicitur. Sic
nos hodie *Albrisum* pro *Alberico*, *Fedrixium* vel *Fridericum* pro
Federico multi pronuntiant. Sic & *Ludouisum* & per Syncopen-
Loysum pro *Ludovico*, seu ut antiqui *Clodoveum* vocaverunt, dici-
mus. Regio enim (ut suprà dixi) & tempus nōmina variant. Ni-
mirum sic & *Mandela* prius dein *Manduilla* vocitata est, ideo rectius
fortassis apud nos est *Mandela* servato veteri nomine, quām *Man-
duilla*: veteres enim Celtæ pars Galliæ gentis (nam Mediolanum
Galliæ Cisalpinæ est regio) non tam crassa lingua pronuntiabant ut
Germani, ideo quòd illis *Mandela* fuit, his *Manduil* (sonat enim
Germanicam vocem *Manduil*.) Crēdiderim enim post multos an-
nos à Romano imperio inclinato, cùm Germani Italizæ oras tene-
rent, tale postea sortitam esse nomen hanc familiam, & dictam *Man-
duillam*, sed cùm tunc aliqui originem illam antiquitatis proximam
retinerent, *Mandelam* vocitasse, & posteriores Latini idem nomen
retinuisse, licet parum distent *Manduilla* & *Mandela* paucis immu-
tatis literis. Ex hac familia fulsit olim Tatus Mandellus, qui tem-
pestate Federici primi Aenobarbi floruit, Imperator strenuus ac il-
lustris in bello, quique in ea eruptione Mediolanensium fuit, quæ
contra Henricum ducem Austrizæ Friderici Aenobarbi, Augusti pa-
truum, aëta fuit: in qua eruptione post maximè spectatam in bello
virtutem, in pugnaque viriliter dimicatum occubuit Tatus, quem,
ut Raudericus Phrisingensis Diaconus, qui Otthoni episcopo Phri-
singensi historiam subscrispsit de gestis Friderici Aenobarbi primi Im-
peratoris l. iij. c. xxxvj, refert. *Mediolanenses regulum super se crea-
re cogitaverant: ast auditæ morte ejus tota civitas luctum assumpsit,
corpusque mortui cum vivis, quos de nostris habebant, & copiosa pe-
cunia commutantes redemerunt, & regalibus exequiis honorando se-
pelierunt Hactenus Raudevicus, qui tempestate Friderici Impera-
toris primi Aenobarbi historiam scripsit, sequens Otthonis episcopi
Phrisingensis historiam, qui ejusdem Friderici Imperatoris fuit
patruus.*

VER.

VERBORVM & RERVM I N D E X.

A.

- M.** Val. Acilii triumviri Virtus, 148.
 Adgredior scribendum, non ag-
 gredior, 59.
 Adlocutio *Caligula*, *Neronis* & *Galba*,
 58.
 Adlocutio animos militum inflammat, 58.
 ejus exempla in *Virgilio*, ibid. in alius
 authoribus, 59.
 Adlocutio militum in nummis quomodo ef-
 ficit, 59. scribendum per *D* non per *L*,
 ibid. templum Adlocutioni erectum ab
Romanis, 60.
 Adlocutio quo modo solebat fieri, docetur
 ex *Plutarcho*, 60.
 Adorationis signum paſtas habere manus, 10.
 Adque scribendum, non atque, 59.
 Adriani *Antinous* in nummo, 98. *Spes*,
 121. beneficia variis modis populo R. pre-
 stita, 122.
 Ædilium *Curulum munus* fuit edere specta-
 cula, 51.
 Æquitas in *Gordianorum nummis*, 137. pro
 Dea culta ab *Romanis*, 141.
 Æquitas publica in nummis quomodo efficit,
 141.
 Æquitas privata in nummis, 141.
 Æst triplex in *Odis Horatii* quid notet, 49.
 Æsculapius ab Epidauriis cultus specie an-
 guis, 15. qua ratione antiquis Pæan di-
 gitus, 19.
 Agesilai regis facetum de apotheosi dictum,
 106.
 Alba Longa condita ab *Ascanio*, & inhabita-
 tata, 7. 115.
- Albogalerus flaminum *Dialium* gestamen,
 quale sit, & unde dictum, 26.
 Amoris symbolum pomum, 157. 158.
 Amores quot, 159.
 Anconitani portus à *Trajano* restituti de-
 scriptio, 94.
 Anguis ab Epidauriis pro Æsculapio cul-
 tus, 15.
 Angubus cum elephantibus maxima inest
 pugna, 25.
 Angues symbolum salutis, delectantur vi-
 no, 15.
 Annona in Titi nummo, 125. in *Macrini*
 nummo, 154.
 Anthiae pisces quadam singularia, 145.
 146.
 Antinous Adriani in nummo, 98. qualis
 & unde, ibid. vocatus ab Adriano no-
 vis Apollo, & Heros: oraculumque
 ipsi ab eodem constitutum; consecratio
 & pro Deo post mortem habitus: 98.
 Antinois oppidum *Egypti*, 98.
 Antiochi Soteris salus, 14.
 Antonini Pii Consecratio in nummo, 103.
 127.
 Apollo Pithius unde dictus, 101.
 Aquila cur fulminis armigera ficta, 78. in
 quibusdem nummis sub pedibus habet ful-
 men, ibid.
 Aquila ad quod in consecratione adhibita,
 106.
 Arcades dicti Antelunares, 54.
 Argentum quando Romanis signatum, 117.
 ejus pretium non semper fuit idem, ibid.

VERB ORVM & RER VM

Aries levitatis & fluitia symbolum, 67.
Aristoteles Deum unum unicam mortalibus
salutis causam agnovit & scripsit, 16.
Athalatichi affinitas cum Justiniano, 151.
Augustus Cæsar quomodo avunculi sui ma-
joris apoteosis adornarit, 54.
Augusti, Imperatores, & Cæsares quomo-
do differant, 40.
Axur Jupiter in Nummio, 89.

B:

Bacchus & Phœbus individui fratres, 91.
Bacchus tria ad servandam juventutem
confert, 91.
Boni eventus simulacrum, 35.
Bonifacii Martyris & Pontificis elegans de
usu aureorum ligneorumque calicis in
sacris, responsio, 29.

C:

Cabalistarum de ligno anei serpentis in de-
serto erecto, opinio, 16. de numero
binario, & uno, 19.
Cæsar Panica lingua est Elephas: 29.
Cæsares, Imperatores, & Augusti quomo-
do differant, ex Alciato, 40.
Caligula vocatus Germanicus, 40. Septem-
brem mensem vocavit Germanicum, 41.
Caligulae congiarium, 80.
Caligulae Adlocutio, 58.
Canis Hecata immolatus, 131. rei fami-
iliaris cura typus, ibid. quale hierogly-
phicum apud Ægyptios, ibid. cum Heroi-
bus una in concionem veniebat, ibid.
Capricornus Augusti, 37. sub eo fuit na-
tus Augustus, ibid. particularia quedam
de illo fidere, 37. 38.
Caroli 5. Imperatoris elogium, 92. Mauso-
leum Placentia & Mediolani, 106. 107.
Carrucarium vestigial, 88.
Cassix familie celebritas, 156.
Cassii Cacurii tumulus, 156.
Castor & Pollux quomodo in nummis effigia-

ti, 112. cur pileati, 117. eorumappa-
ritionum exempla, 118. 119. cur stelle
ipsis tribuantur, 119. dict. E' τερπητος ab
Homero cur, 119. ubi eorum templo
Roma fuerint, 120.

Celtæ veteres minus crassâ linguâ loqueban-
tur quam Germani, 164.

Cenotaphium bonorarius tunculus Sueton-
io, 64.

Cerealia, 75.

Cervæ, cornibus carent, 132. in Africa
non reperiuntur, ibid.

X nota denarii, 116.

Charites quomodo depicta, 157.

Christophorus quare inter Divos relatu, 11.

Chus quanta mensura, 83. 84. unde di-
ctum, ibid.

Ciceronis filia nupta fuit, M. Pisoni Frugi,
55.

Ciconia pietatis seu gratarum actionis in pa-
rentes typus, 10. ut & Justitia typus, 11.

T. Claudi Augusti libertas, 56.

Claudii congiarium, 80.

P. Clodius Straxii Libertatis templum ex
denio Ciceronis, 56.

Columnæ Trajana enarratio, 93. que ef-
fossa fuit à Paulo 3. Pontif. Max. ibid.

Commodi Venatio, 135. Historia ejus quoad
Venationis studium, 136. Roma, 149.

Commodus appellatus Hercules Romanus,
136. ut & Alexander Magnus, ibid.

Concordia in nummo Augusti, 66. quomodo
ab Ægyptiis expressa, ibid. quomodo in
marmore quod est Mediolani, 67. quo-
modo in nummo Vitelli & aliorum, 68. sub
specie cornicis expressa, ibid. ejus ades à
quibus & ubi condita, 68. ejus varia
effigies, 69.

Congiarium Neronis & Titi Vespasiani, 79.
quomodo differat à Donativo, 81. quale
munus propriè sit, ibid. 82. unde dictum, 82.

Con-

I N D E X.

Conguis *quanta mensura*, 82. *mensura* *li-*
quidi, ibid.
Consecratio *D. Antonini Pii in nummo*,
103. 127.
Consecratio quibus collata à veteribus, ibid.
Consecratio quomodo efficta in nummo Sa-
bina, 235.
Consecrationes variis modis exhibitae in
nummis aliis, ibid.
Consecrationes plurium Romanorum Cesa-
rum ibid. *qua non nisi Senatus consulto po-*
terant fieri, 106.
Constantinus Magnus ab Ethnicis consecratus,
ab Christianis inter Sanctos relatus, 106.
**Constantius Cæs. jaculandi peritissimus, 131.
Consualia, *ludi*, 116.
Consul Romanus cur fasces & secures illiga-
tas gestarit, 36.
Consus Deus, 116.
Cornix Concordia typus, 68.
Coturnicis os Securitas apud Aegyptios ty-
pus, 145.**

D.

Decebalus *Dacorum rex ab Trajano*
victus, 96.
Decursio Neronis, 108. *qua fuit in pom-*
pa funebri celebrata, 109.
Delphinus cur tribuatur Honori, 62.
Denarius qualis nummus, 116. *cum drach-*
ma Attica convenit, ibid.
Diana in nummo C. Postumi, 128.
Divi vocabantur Romanorum consecrati Cæ-
sares, 103.
Domitiani Jupiter Custos, 78. *congia-*
rium, 80.
Donarium, *quid*, 81.
Donativum, *quid*, 81.
Drachma Attica cum Denario convenit, 116.
Duella jure divino & humano prohibita, 63.
Duo secundum Cabalistas primus est nume-
rus 19.

Elephas *consecrationis symbolum*, 24. *asper-*
sus aqua, *solis ortum motibus quibus-*
dam salutat, ibid. *Punica lingua notat*
Cæsarem 29.
Elephantibus cum anguibus pugna est ma-
xima, 25.
Eλδηεία Gracis Libertatis Dea, 57.
Eleutheria festum ubi celebratum, 57. *Ju-*
piter dictus Σωτὴρ, 57.
ΕΦεσῆς pro paludamento apud Plutarchum,
62.

F.

Faustina *D. Antonini uxor consecrata*, 104.
Felicitas publica in nummo Jul. Mam-
mea, 147. *ejus templum Roma*, 148.
Fides quo typo expressa in nummis, 65.
Flamines quasi filamines dicti à filo, 26.
gestamen eorum albogalerus, 26. *nudo*
capite incedere, *eis fas non erat*, ibid.
Flaminicarum capitinis insigne tutulus, 26.
Fluminum imaginibus veteres plerumque ad-
debant urnam, 91.
Fornix Fabianus, *ad quem Roma diceba-*
tur jus, 33.
Fortitudines sigillum in Nervæ numismate,
155. & C. Publicii, ibid.
Frugi cognomen Pisorum proprium, 54. 55.
Fulmina cur & quot tributa Jovi, 78. *cur*
aquila adjuncta, ibid.
Fulmen fruticem lauri non icit, 78.

G.

Galbae *adlocutio*, 58.
Genius Neronis in nummis quomodo, 75.
serpentis imagine effigi solitus, ibid. *co-*
ronabatur platani foliis, ibid. *sacra ei*
fiebant mero, ibid. *Genius æviternus in*
marmoribus, 77.
Genio principis sacrificatum propter victo-
riam, 76.
Genius in diebus non alibus apud reieves cul-
tus,

VERBORVM & RERVM

tus, 77. serpentis imagine expressus, 148.
Germanici, *Cesaris numisma, 39.*
Germanicus Cai Cesaris pater, *Drusi filius &c. 39. Historia ejus luculenta ex Suetonio & Tacito, ibid. 41. 42. ipsius & in ipsum epigrammata Graeca, 43.*
Germanicus nunquam fuit dictus Augustus, *40. valde dilectus ab Augusto, ibid. cum Alexandro Magno comparatus, 42.*
Gordiani Junioris historia, *139. 140. Securitas, 143.*
Gordiani Senioris historia Genealogica, *137. & reliqua qua ad ipsum pertinent, 138. 139.*
Gordiani Virtus, *126.*
Gordianorum Virtus & Aequitas, *137.*
Graeci Romanorum mensura usi, *84.*
Gyraldi carmen in obitum Alfonsi Mayantbi, *123.*

H.

Hecatæ canis immolatis, *130.*
Hercules dictus Salvator apud Thasios, *16. statua ejus aenea Roma qualis, 126.*
Hippopotamus quale animal, *11.*
Honos quomodo efficta in Vitelli numismate, *61. in eodem numismate conjunctus cum Virtute, ibid. quomodo definitus ab Aristotele, 63. vita praepositus ab Papiniano, 64. Honoris lucus Roma exera portam Capenam, 65.*
Hypnæus in nummo probatus fuisse consul, &c. que ad Hypsaum pertinent, *52.*

L.

Ianus Latinorum priscorum mores excusat, *1. in Italiam veniens ab Saturno hospitio exceptus, ibid. ex Virgilii sementia Romanam condidit, 2. claudendus aperiendisque portu à Virgilio praepositus, 3. templum ejus fuit in medio foro, ibid. cum Bifrons effectus, ibid. Gracis Perrubbus, ex sententia Plutarchi, 4. ejus templum serius coronatum in nummo Neronis, 69.*

Janus dictus geminis, *3. Noë ex Japhet nepos, 6. ab יְהוָה quod Hebreis vinum noctat, ibid.*
Janus & Noë iidem existimati ab Berofo, *6. Navium, coronarum, & pontium primus inventor, ibid. ad ejus templum Romæ stabant fæneratores, 33.*
Jesus Christus unica credentium animarum salus, *16.*
Imperatores, *Augusti, & Cesares quomodo differant, ex Alciato, 40.*
Infinutum Pythagoricum Deus est; & in quo porro illud consistat, *20.*
Joannes Cavinus aurifex nobilissimus, & summus Antiquarius, *22.*
Judicium Putei apud Romanos quale, *33.*
Judicialis puteus in urbe Athenarum, *33.*
Judicium sortitio apud Romanos, *34.*
Julia Gens ab Iulo Aenea filio manavit, *7.*
Julii Cæsaris Consecratio, *24. ejus congiaria data, 79.*
Jupiter Custos in Neronis & Domitianus nummis, *78. Axur in nummo C. Vibii, 89. Axur Jupiter ubi cultus, ibid. Jovis imberbis statua in Olympia, 90.*
Jovi cur assignata fulmina, *78. & quot, ibid.*
Justiniani Cæsaris Pax, *151.*
Juventus perpetua Baccho & Phœbo propria, *89.*

L.

Lacones pugnare soliti pileati, *117.*
Lares Platano coronari solita, *75. ut & floribus, ibid.*
Latini efferum quandam genus ab Jano exculti, *1.*
Latini quibus conditionibus Romanem civitatem adepti, *125.*
Laurus Apollini cur tributa, *100. de ejus divinandi vaticinandique insista vi, ibid.*
Laurus comesa ad evagia Quor valere dicta, *100.*

Lco

I N D E X.

Leo custodia typus, 67. pro foribus templorum ponit solitus, ibid. simiam comedens, quodnam Aegyptius hieroglyphicum, 150.

Lepidus in significazione idem quod Aemilius, 45.

Libertas Dea, ubi Roma ejus fuerit templo, & à quibus conditum, 56. Libertatis indicium fuit pileum, 57. quomodo in nummo Nerva efficta, ibid.

Libonis Pratoris puteal situm ubi fuerit, 33

Lilium Junoni dicatum, 122.

Lituus Augurum sceptrum, 29.

Lugduni omne moneta genus ab Imperatoribus Romanis signari solitum; 49. causa ejus, 50.

Lunæ simulachrum quomodo veteribus effictum, 54.

Lustratio per aquam veteribus Gentilibus & Christianis Catholicis usitata, 27. 28.

Lysimachus Cornutus, 22. quare ita in nummis conficiatur, 23.

M.

Macrinii Cæs. Annona, 154. compendia-
ria ejus historia, ibid.

Malleus quarum rerum symbolum possit esse, 35. 36.

Jul. Mammeæ Felicitas publica, 147.

Mandela & Manduilla promiscue dicta qua-
dam in Italia familia, ut & pagus, 163.
164.

Mantinenses festum annum in honorem An-
tinoi celebrant, 98.

Manus passa adorationis signum apud veteres, 10. Protensa autem victoria, ut & petitionis pacis indicium, ibid.

Miles. Bædeev proverb. 157.

Mel vino gravius tertia parte, 84.

Moneta officina Roma ubi fuerit, 49.
N.

Naturæ imago, 150.

Neungræ qui & unde didicimus, 99.

Neronis Adlocutio, 58. Portus Ostiensis, 69.

Historia, quoad ea qua circa ludos gym-
nnicos & alia, 71. 72. 73. cur aurige
habitu in nummis, 74. genius ejus in
nummis, 75. ejus Jupiter Custos, 78.
Decursio, 108. congiarium, 79.

Nervæ Vehiculario Italia remissa, 88. Si-
gillum fortitudinis, 155.

Nobilitatis signum quale apud Aegyptios,
115.

Noc & Janus iidem exsistimati à Berofo, 6.
Nomina à veteribus liberu suu indita ab ac-
cidentibus, vel nascendi ordine, 130.

Numa in sacris usus est vasculi fictilibus, 29.

Numismata explicare qui vult, magnam
oportet habeat rerum cognitionem, 53.
Nuptiarum Pythagoricu per quinarium nume-
rum expresse, 22.

O:

OB HONOREM sape in marmorum
Inscriptionumque initio preponi solet, 64.

Oufentina familia Roma, unde nominata,
160.

P.

Pæan dictus antiquis Aesculapius, & qua-
ratione, 19.

Pallas cur armata à Gracis efficta, 61.

Paludamentum quid, 62. idem quod iφεσεις
& Φοινικis apud Plutarchum, ibid.

Cn. Panæ Jupiter Axat, 89.

Parilia festum, 115.

Parthi a Trajano devicti, 96.

Passam manum habere adorationis signum
apud veteres, 10.

Pauli Lepidi Concordia, 44.

Paullus cum duplice ll. in nummis marmori-
busque antiquis scriptum invenitur, 44.

Paulus 3. Pontif. Max. columnam Trajanam
effodi justit, 93.

Pax in Justiniani nummo, 151.

Y

Pax

VERBORVM & RERVM

- Pax** quomodo in *Vespasiani* aliisque nummis,
85. 86. 87. templum ejus Roma ubi,
85. Pax lauro & rosa coronata, 87.
- Penates** quales Dii; unde dicti; eorum nomina & numerus nescitur secundum *Varonem*; qua forma & figura fuerint; votati Dii Patrii: eorum evocationes solebant fieri ab hostibus, 12. dicti socii à *Virgilio*; qui *Authores de iis scripserint*, 13.
- Petrarcha** defensus, 132.
- Philippus Imperator** qualia spectacula exhibuerit, 51.
- Phoebus & Bacchus** individui fratres, 91.
- Poivinis** pro patudamento apud *Plutarchum*, 62.
- Pica lauri** folium ore tenens, quodnam *Aegyptiis Hieroglyphicum*, 150.
- Picus** (*Joannes Mirandulanus*) optimum bonarum artium, Virtutumque omnium exemplum, 42.
- Pietas** filii in parentem epigrammate *Graco expressa*, 8. imago ejus varie in variis nummis quomodo occurrat, 10. quomodo in sceptris regius antiquitus exsculpta, 11.
- Pileum** insigne libertatis, 57.
- M. Piso frugi**, 53.
- Cn. Planci** nummus, 135.
- Plato & Socrates** tria dixerunt rerum principia, 21.
- C. Plotius** Triumvir, 48.
- C. Publici** fortitudinis sigillum, 155.
- Poiκὴλη** Athenarum poricēs à quo picta, 57.
- Polignotus** Thasius pinxit Athenarum porticum ποικίλω, 57.
- Pomum amoris** symbolum, 157. 158.
- Poma Veneri** dicata, 160.
- Porticus** tres Athenis celeberrima, 57.
- Portus Ostiensis** Neronis, 69.
- Postæ** vocabulum barbarum unde dictum, 108.
- Postumæ** filia Constantii historia, 129.
- nomen ejus sine flatili litera scribendum, 130.
- C. Postumi Diana**, 128.
- Pozzetti** (*Ottoboni*) elogium, 118.
- Principia rerum** quot & qualia ab antiquis Philosophis, Platone, Socrate, & Aristotele, sint statuta, 21.
- Privernatium** Legati alicujus ferox responsio, 53.
- Pupienus** *Casar dictus Maximus*, 32, ejus Historia, ibid.
- Puteal** dictum tribunal & Pratoris, & quare, 33. 34.
- Puteus** (*Æmilius*) optimus Placentinae urbis adolescens, 43.
- Puteorum** familia in urbe Placentia celebris origo, 34.
- Pythagoræ** symbolum Gallum Æsculapio nutritre, 18. symboli bujus interpretatio, ibid. & 19. Pythagoræ sententia de uno, duabus, & infinito, 20.
- Pythagoras** quomodo invenerit consoniam, 36.
- Pythia Ludi Apollinares**, 101.
- Q.**
- Querceus** (*Hieronymus*) optimum omnium virtutum exemplum, 42.
- Quodannis** scribendum; non quotannis, 59.
- R.**
- R**odiensium nummus in adventum Neronis, 74.
- Roma** in *L. Aurel. Cammodi* nummo, 149^{ad}.
- Roma** quomodo in nummo *Castoris*, 155^{ad}. cur armata efficta, ibid.
- Roma** cur ita vocata & unde, 113. 114 variorum scriptorum diversa sententia circa conditores primos Roma, 114.
- Romæ** antique termini, 115.
- Romana** civitas qua conditione peregrine concessa, 161.
- Romani** ex Atheniensium legibus *mod. 1. 2.*

I N D E X.

- f**unerunt, 34. eorum Nobilitas à quibus
populis acceperint Luna imaginem, 54.
in militiam adscripti, quomodo sacramen-
to adgebantur, 65. 66. cur à parentibus
suis nomina acceperint, 130.
- Romanorum consuetudo in construenda sibi-
met ipsis perpetua memoria, 157. mili-
tum consuetudo in emendo loco sepultura,
162.
- R**osæ Junonia, 122.
- S.**
- S**abellus (Manavus) optimum omnium Vir-
tutum exemplum, 42.
- Salvare, Salvati & Salus idem quod per-
manere & esse, 17.
- Salus pro Deā ab Romanis habita quomodo
fuerit picta, 15. ejus templum ubi ab
Nerone strūctum, 75.
- Saturnus Latinorum primus legislator, 1. ex
Virgilii sententia Romam condidit, 2.
- S. C.** litera tard in nummis argenteis occur-
runt, 52.
- M. Scaurus ædilis Carulus, 50. Autorum
testimonia de M. Scauri adilitate, 51.
M. Scaurus accusatus & defensus, ibid.
- Scribonis Liboniani puteal, 33.
- Secespita quid & unde dicta, 27.
- Securitas in nummo Gordiani Junioris, 143.
in aliorum Casarum nummis, ibid. &
146. quomodo Gracis dicta, 145. quo
Hieroglyphico ab Ægyptiis effigieata, ibid.
- September mensis dictus Germanicus, qua-
se, 41.
- Serpens immortalitatis typus, 148. ut &
sapientia, ibid. ejus imagine Genius pi-
anus, ibid.
- Serpentes ex defundorum hominum cadave-
ribus creduntur nasci, 25.
- Servi libertate donati accipiebant raso capite
pileum, 57.
- Sevanius unde dictus, 82.
- S**impuvium, 28.
- Sōstratus Gnidius turris Pharia strūctor, 70.
cui nomen suum inscrīpsit, 71.
- Specacula camelorum, leonum, & simi-
lium animalium populo Romano exhibi-
ta, 50.
- Spes in nummo Adriani, 121. in nummo
Alexandri Pii, 122. cum viridi palla pin-
gi solita, 123. cur lilio denotata, ibid.
quomodo alit & aliis in nummis efficta, 124.
ab Alciato carmine descripta, ibid. & à
Tibullo, 125. ades ejus ubi, que fulmi-
ne dicta, 124. vigilantium hominum som-
nia dicta à Platone, 125.
- Sfondratus (Baro) optimum omnium virtu-
tum exemplum, 42.
- Subres Jani ex Jubale nepos, 6.
- T.**
- T**. Tatus Sabinorum Rex, 55.
- Taurus temperantiae emblemata, 67.
- Temonarium tributum, 88.
- Ternarius numerus perfectissimus, 19. 20.
- Terracina urbs quæ olim Trachina, dicta
fuit Anxur, 90. ubi sita, ibid.
- Testudo cur tribuatur Virtuti, 62.
- Thasii Herculem cognomento Salvatorem mo-
neta sua inscrīpsierunt, 16.
- Titi Vespasiani conglaratum, 79. Annona,
125.
- Trajani Cas. Victoria, 92. Columna enar-
ratio, 93.
- Trajanus, à Nerva adoptatus, 95. quæ
estate caperit imperare, ibid. ejusdem
principis elogium, ibid. & 96. Trajani
res gestæ, 96. Alexandro Magno parentas
Trajanus, ibid. dictus Optimus, ibid.
- Trajano ab Parthorum Armeniorumque Sa-
trapis munera oblata, inter quæ equus in-
signiter eductus, 97. Trajani opera pu-
blica, 96. 97. mors, 97.
- Trajanopolis prius dicta Selinūs, 97.

VERBORVM & RERVVM INDEX.

- Triangulus qua ratione fiat, secundum Cabalistas, 19.
- Tripos quare Apollini sacer, 99. solebat esse coronatus, ibid. cuius formæ, ibid. certantibus premium dari solitus, ibid.
- Trivultius (Georgius) optimum omnium virtutum exemplum, 42.
- Triumphalis arcus in honorem Trajani strutus, 96.
- טבָשׁ** apud Hebraeos pro ratione literarum suarum efficit centum & quinquaginta, 16.
- אַיִלָּה** apud Hebraeos pro ratione literarum suarum efficit numerum 150. 16.
- V.
- Vacciprata dictæ diruta ades Vitruvii Vac-
ci, 53.
- Vasculum in tumulo effictum letitiae signum, 31.
- Vates dicti Δαφνοφάγοι, 100.
- Vehiculatio Italix remissa in nummo Imp.
Nervæ, 88.
- Venationes inter spectacula exhibita, 133.
earum cura fuit penes Pratores & Aediles,
ibid.
- Venatio in nummo Commodi, 135.
- Vespasiani congiarium, 80. Pax, 85.
- C. Vibii Jupiter Axur, 89:
- Victoria Trajani de Germanis & Dacis quo-
modo in nummo efficta, 92.
- Vinum oleo gravius nona parte, 84.
- Vinum cuiuscunque sacrificii potissima pars,
15. Hebreus dicitur ינ, 6.
- Virtus quomodo efficta in numismate Vitel-
lii, 61. in eodem numismate conjuncta
cum Honore, ibid. cur galeata, ibid.
quomodo definita ab Aristotele, 63.
- Virtus in nummo Gordiani, Galbae, Vitelli, &
Numeriani, 126. in epigrammate
Graco ipsa loquitur, ibid. rursus in nu-
mismate Gordiani, 137. M. Val. Acili
triumviri, 148. ejus templum, 149.
- Vitelli Honos & Virtus, 61. Fides exerci-
tuum, 65. Concordia, 68. Vitellius
Concordia nomen recepit. ibid.
- Vitulæ cinis aspersus, ex lege Mosis, mun-
dabat populum, 27.
- Unum secundum Cabalistas est numeri prin-
cipium, 19.
- Vulturum alas in vestibulis domorum ponere
apud Ægyptios signum nobilitatis, 115.

Emendanda.

Pag. 5. Linea 26. significat. p. 16. l. 12. Hercule. p. 17. l. 24. beatitudinem. p. 36. l. 8. LIBONIANI. p. 44. l. 12a
Ticini. p. 60. l. 10. æquo. p. 97. l. 14. profecto. p. 99 l. 20. propemodum. p. 104. l. 6. anno. p. 111. l. 16.
possim. p. 137. l. 14. ut in. p. 143. l. 11. folio.

F I N I S.

BOUND

FEB 2 1927

**UNIV. OF MICH.
LIBRARY**

